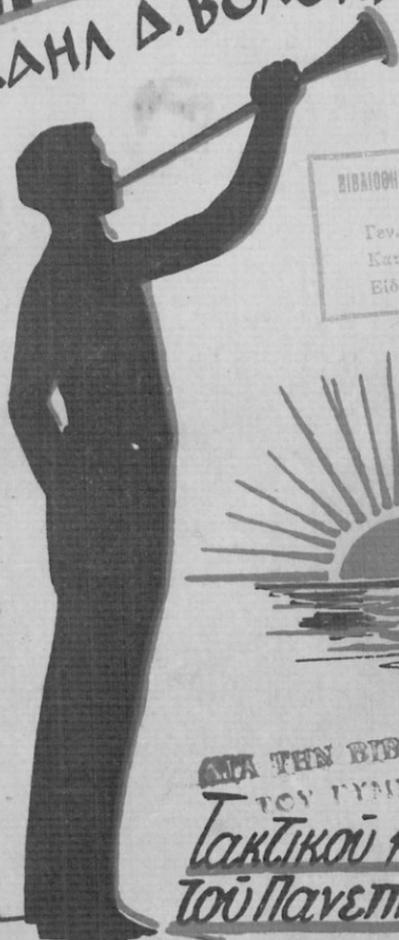

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

ΜΕΧΑΗΛ Δ. ΒΟΛΟΝΑΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΓΛΑΪΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Γεν. έριθ.
Κατηγορία
Είδ. έριθ.

ΑΝΑ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ
ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
Τακτικού καθήκοντος
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Τη πατρίδι ἐγεννήθημεν πρώτον

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Γεν. αριθ.

Κατηγορία

Ειδ. αριθ.

ΜΙΧΑΗΛ Δ. ΒΟΛΟΝΑΚΗ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

1939

Βολ
ΑΓ

ΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Τῇ πατρίδι ἐγεννήθημεν πρῶτον

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ
ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1939

Ἀπαγορεύεται ἢ ἄνευ ἀδείας τοῦ συγγραφέως ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀνατύπωσης τοῦ ἔργου ἢ οἰαδήποτε πρὸς ἔκδοσιν ὁμοίου ἢ ἀναλόγου βιβλίου χρησιμοποίησις αὐτοῦ.

Ή Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΕΛΠΙΝ
ΕΘΝΙΚΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸ Ἔθνος δικαιούται νὰ ἐλ-
πίζη εἰς τὴν νέαν γενεάν

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄

Ἔργον μας εἶναι ἡ ἐθνικὴ δια-
παιδαγωγῆσις τῆς νεολαίας,
ἡ ἀνύψωσις τοῦ φρονήματος
καὶ τοῦ χαρακτήρος αὐτῆς

Ι. ΜΕΤΑΞΑΣ

Ο αρχηγός της εθνικής κυβέρνησεως
γενικός επιθεωρητής της Ε.Ο.Ν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Συμμορφούμενοι πρὸς γενικὴν ἐπιθυμίαν, εὐχαρίστως ἀνελάβομεν, ὅπως δημοσιεύσωμεν τὸ παρὸν βιβλίον **ἀγωγῆς τοῦ πολίτου** πρὸς χρῆσιν τῆς σπουδαζούσης ἐν ἑλλάδι νεολαίας τοῦ Ἔθνους.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐλάχιστα ἀρίσταται τοῦ μεγάλου ὁμωνύμου συγγράμματος ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν διέπουσαν αὐτὸ ἀοχὴν, διότι ἠδελύσαμεν κατὰ τὴν συγγραφήν τούτου νὰ διατηρήσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν ἀνυπόστατον τὸν χαρακτήρα τοῦ συστήματος ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ὅπερ πρότεροι ἡμεῖς, ὡς γνωστόν, ἠτύχησαμεν νὰ μορφώσωμεν. Ἐδημοσιεύσαμεν δὲ τοῦτο εἰς τρεῖς ἀλληλεπαλλήλους ἐκδόσεις, ὧν καὶ ἡ τελευταία πολυσέλιδος, ὡς καὶ τὸ παρόνθημα αὐτῆς, θερμοτάτα σφραγίσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιστήμων ἀοχῶν καὶ μέγιστα ἐξετιμῆθησαν ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων εἰδικῶν.

Ἐλάβομεν πρὸς τούτοις ἑπ' ὄψιν τὰς ἀποφάσεις, ἃς ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἡμῶν ἐπιτροπεία ἐκ καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν συμβούλων πρὸς σύνταξιν διδασκαλικῶν βιβλίων ἔλαβε καὶ διὰ τὴν συγγραφήν βιβλίου **ἀγωγῆς τοῦ πολίτου** χάριν τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως.

Ὅθεν κατενείμαμεν καταλλήλως ἐν τῷ προκειμένῳ βιβλίῳ καὶ τὴν παρεχομένην ὑπὸ τῶν ἰσχυρότων προγραμμάτων ὕλην τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου καὶ ἐχρησιμοποίησαμεν ἐδανόπως τὸ ἐκτενὲς βιβλίον τῆς ἡμετέρας ἀγωγῆς τοῦ πολίτου καὶ τὸ παρόνθημα αὐτῆς καὶ **νέαν δ' ἐντελῶς** προσεθέσαμεν **ὑλην** πρὸς πλήρη συγχρονισμόν αὐτοῦ καὶ συμμόρφωσιν καθόλου πρὸς τὰς νέας προόδους τῆς ἐπιστήμης.

Παρόχρημεν ὡσαύτως σαφῆ καὶ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ἐλληρικῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀπὸ τῆς 4^{ης} **Αὐγούστου** γενομένης ἐθνωφελεστάτης ἀναδιοργανώσεως ταύτης, ὡς καὶ τῶν γενομένων μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Λιτηρήσαμεν δὲ καὶ τὸν τίτλον ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ὃν πρότεροι ἡμεῖς ἐχρησιμοποίησαμεν καὶ ὅστις ἐνλόγως προετιμῆθη ὑπὸ τῆς προμνημονευομένης ἐπιτροπείας, ἐφόσον διὰ τοῦ βιβλίου τούτου δὲν ἠοροῦται ἄλλῳς ἢ μεταδόσει στοιχειωδῶν γνώσεων τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἐθνοπολετικῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς διάπλασις τῆς ἐλληρικῆς νεολαίας.

Ἐχόντες δὲ καὶ τὴν πεποιθήσιν ὅτι διὰ τοῦ προκειμένου

βιβλίον ὑποβηθῶμεν τοῖς φιλοπáτριδας καὶ διοηροῦς λειτουργοῦς τῆς ἐκπαιδείσεως εἰς τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς ἔργον των, προσδοκῶμεν ὅτι τὸ παρὸν βιβλίον, ὅπερ συνετάχθη μετ' εὐλογοῦντος ἐθνουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα μας καὶ ἀκλονήτον προσηλώσεως πρὸς τὰ ἀθάνατα ἐθνικά μας ἰδεώδη καὶ τὰς ἀκαταλίτους παραδόσεις τῆς εὐγενεστάτης φυλῆς μας, θὰ συντελέσῃ, ὅπως ἐξεπιρησθηθῆ ἰλήρως καὶ ὁ κρυφὸς φρονηματιστικὸς καὶ ἠθικοπλαστικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου.

Κατ' ἀκολουθίαν οἱ διδάσκατοι τὸ μάθημα ἐν ταῖς παιδαγωγικαῖς ἀκαδημίαις, τοῖς γυμνασίοις καὶ λυκείοις καὶ ἐν ταῖς μέσαις ἐμπορικαῖς καὶ ἄλλαις ἀνοιχταῖς ἐιδικαῖς σχολαῖς θὰ δύνανται νὰ ἀντιλῶσιν ὄχι μόνον ἐκ τῆς πολυσελίδου ἀγωγῆς τοῦ πολίτου καὶ τοῦ παροστήματος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ παρόντος βιβλίου, ὡς ἀπὸ διανοῦς πηγῆς, τὰ ἀπαραιτήτα ἐφόδια πρὸς εὖστοχον καὶ τελεσφόρον διδασκαλίαν των.

Ἐφροντίσαμεν δὲ μεγάλως καὶ ὅπως βιβλίον, ἀποβλέπον νὰ χορηγήσῃ καὶ τὴν προσήκουσαν ἐνίσχυσιν πρὸς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα καὶ τὸν ἐπιβαλλόμενον σεβασμὸν καὶ τὴν πεηθαρχίαν πρὸς τὴν ἐθνικὴν κερβύρησιν καὶ τὰς καθεστηριχίας ἐν γένει ἀρχὰς τοῦ ἐθνικοῦ κράτους, ὡς καὶ τὴν ἐκθυμον ἀφροσίωσιν πρὸς τὸ κράτος ἐν τῇ ἐνδοξοτάτῃ καὶ προσφιλεστάτῃ μας χάρῃ ἐθνικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν καθεστώεω, ἀποτελῆ ἐγγόλιπον ἀληθινὸν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν νεολαίας. Πρὸς τοῦτοις δ' ἐπεμελήθημεν, ὅπως τοῦτο καὶ διὰ τῆς καιροσθητικῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναγκαιῆς καλλιτεχνικῆς ἐκονογραφήσεως εἴνε ἀντάξιον καθ' ὅλα τοῦ μεγάλου μορφωτικοῦ προσορισμοῦ του.

Θέλοντες δὲ καὶ νὰ διευκολύνωμεν ἔτι ἰδικιώτερον τοῖς λειτουργοῦς τῶν γυμνασίων καὶ τῶν προακτικῶν λυκείων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ἐσημειώσαμεν διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων τὰ τμήματα ἐκείνα τοῦ βιβλίου, αὐτὰ διδάσκονται μὲν ἐν ταῖς παιδαγωγικαῖς ἀκαδημίαις καὶ ταῖς μέσαις ἐμπορικαῖς σχολαῖς, δύνανται ὅμως νὰ παραλεσθηθῶσιν ἐπ' αὐτῶν, ἢ βραχυτάτα μόνον νὰ λεχθῶσιν, ἂν ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας δὲν ἐπαρκῆ.

Μέλημα ἡμῶν ἐν τέλει σπονδαῖον ὑπῆρξεν, ὅπως τὸ βιβλίον ὑποβηθῆ καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς **ἱστορίας** καὶ **χορησιμείῃ** ἐν πολλοῖς ὡς **εἰσαγωγή** ἢ **ἐπιστέγασμα** ταύτης.

Ἐν Ἀθήραις

M. Δ. Β.

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Πάντες οί πεπολιτισμένοι λαοί, ακολουθοῦντες καί ἐν τούτῳ τὸ παράδειγμα τῶν ἀθανάτων προγόνων μας, ἐπιδιώκουσι νὰ καταστήσωσι ἀριωτέραν τὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας των, διδάσκοντες αὐτὴν τὴν ἀγωγὴν τοῦ πολίτου.

Διὸ καὶ ἡ ἡμετέρα πολιτεία καὶ προγονικὴν παράδοσιν ἀκολουθοῦσα καὶ συμμορφουμένη πρὸς τὰς κρατούσας καὶ σήμερον περὶ τῆς προσηκούσης ἔθνοπρεποῦς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας ὑγιεῖς καὶ ὀρθὰς ἀντιλήψεις, κατέστησεν ὑποχρεωτικὴν τὴν διδασκαλίαν τοῦ χρησιμωτάτου τούτου μαθήματος.

Σκοπεῖ δὲ ἡ *ἀγωγή τοῦ πολίτου* νὰ παρασκευάσῃ τοὺς νέους ἀγαθοὺς πολίτας, μέλη δηλαδή καλὰ καὶ χρηστὰ καὶ τῆς πολιτείας των καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καθόλου κοινωνίας διὰ τῆς μεταδόσεως εἰς αὐτοὺς γενικῶν καὶ ἀπαραιτήτων γνώσεων περὶ τοῦ δικαίου, τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς εὐημερίας, τῶν θεσμῶν τῆς οἰκείας πολιτείας καὶ τῆς θέσεώς της ἐν τῷ διεθνεί κόσμῳ, ὡς καὶ περὶ τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ πολίτου.

Διὰ τοὺς ἑλληνόπαιδας ὅμως τὸ μάθημα τοῦτο ἔχει καὶ εἰσῆυερρον σκοπόν, διότι καθιστᾷ τούτους γνώστας καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἰδανικῶν καὶ τῶν μεγάλων παραδόσεων τῆς ἐνδόξου φυλῆς μας· τοὺς δὲ μέλλοντας ἐξ αὐτῶν διδασκάλους παρασκευάζει

καὶ φωτεινότερους καὶ ἐνθουσιωδεστέρους διαπλάστας καὶ διαμορφωτὰς τῆς μετὰ χρηστοτάτων ἐλπίδων ἐμπιστευομένης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ τῆς κοινωνίας ἑλληνικῆς νεολαίας.

Ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου κατὰ τὸν δοθέντα ὀρισμὸν διαρεῖται εἰς *πέντε μέρη*. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει γίνεται λόγος περὶ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ δικαίου, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς πολιτείας ἐν γένει, ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας, ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τοῦ ἀτόμου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΓΕΝΕΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἡ κοινωνικότης τοῦ ἀνθρώπου

Εἶνε ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι ὁποῦδήποτε τῆς γῆς ἐνεφανίσθη ὁ ἄνθρωπος, ἔχων ἀξίαν λόγου ὑπόστασιν, ἔζησεν οὐχὶ μεμονωμένος, ἀλλὰ πάντοτε καθ' ὀμάδας. Τὴν ἀνθρωπίνην ταύτην ὁσπὴν πρὸς συμβίωσιν πλεῖστοι **λόγοι** ἐξηγοῦσιν, ὧν **κυριώτατοι** εἶνε οἱ ἑξῆς:

1) ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, ἣτις ὀδηγεῖ αὐτὸν ἐξ ἐνστίκτου πρὸς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. Ἡ ὁσπὴ αὕτη, ἀπαντῶσα καὶ μεταξὺ τῶν ἀλόγων ζώων, ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς κοινωνιότητος τοῦ ἀνθρώπου.

2) ὁ ἐμφυτος πόθος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς θεραπείαν τῶν ποικίλων του ἀναγκῶν, τὴν ἐπίτευξιν κρείττονος βίου καὶ τὴν ἔρευναν τοῦ ἑξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου. Πάντα ταῦτα δυσχερέστατα δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἂνευ τῆς συμβιώσεως καὶ τῆς συμπράξεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῶν ὁμοίων του.

Διὰ τῆς συμβιώσεως καὶ τῆς συνεργασίας των οἱ ἄνθρωποι μετὰ μύχθους σκληροῦς καὶ μακροχρονίους ἐβάδισαν πρὸς τὴν εὐημερίαν, κατέστησαν κύριοι τῆς φύσεως, ἐξεμηδένισαν τὰς ἀποστάσεις καὶ ἐπραγματοποίησαν ὑψηλὰ καὶ εὐγενῆ ἰδεώδη. Τὴν φυσικὴν κλίσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς κοινωνικὴν συμβίωσιν

ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία σαφῶς διέκρινε, διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους δὲ διεκήρυξεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐκ φύσεως ζῷον κοινωνικόν.

Παρὰ ταῦτα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπῆρξαν φιλόσοφοι, ὡς ὁ Ἰωάννης Ἰάκωβος Ρουσσώ, οἵτινες ἐξαπακτίρισαν τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀντιφυσικὴν καὶ ὄλως τεχνητὴν, διότι ἐθεώρησαν ὅτι πᾶν τὸ ἐξεληθὸν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ δημιουργοῦ ἦτο τέλειον, ἐξεφυλίσθη δὲ διὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐδήλωσαν ὅτι εἶνε ἀναγκαία ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀρχέγονον φυσικὴν του ζωὴν. Ἡ διδασκαλία ὅμως αὕτη οὐδαμῶς εὐσταθεῖ, αἱ δὲ παρατηρούμεναι ἀτέλειαι τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου δύνανται ἐκάστοτε νὰ αἰφώνται διὰ καταλήλων καὶ ἐπικαιρῶν κοινωνικῶν μέτρων.

Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα προσλάβῃ τὴν τελειοτέραν τῆς μορφῆν καὶ ἀποβῇ τὸ καλῶς συγκεροτημένον κοινωνικὸν σύνολον, τὸ σημερινὸν κράτος, διήλθε διὰ τῶν ἀκολούθων ἀτελεστέρων **μορφῶν**:

α') διὰ τῆς οἰκογενείας. Ὁ πρῶτος οὗτος δημιουργηθεὶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σύνδεσμος εἶχε κατὰ τὴν πρῶτην ἐμφάνισίν του ὡς πυρῆνα καὶ συνεκτικὸν δεσμὸν τὴν **μητέρα**. Εἰς αὐτὴν, συζῶσαν μετὰ τῶν τέκνων τῆς, ἀνῆκον ταῦτα καὶ ὄχι εἰς τὸν πατέρα των, ὅστις ἔνεκα τῆς ἐργασίας του παρέμενε μακρὰν τοῦ οἴκου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ περίοδος αὕτη ἐκλήθη **μητριαρχία**.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἐπειδὴ ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἡ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ θέσις τοῦ πατρὸς ἦτο ὄλως ἐξαιρετικὴ καὶ αἱ πρὸς αὐτὴν ἐπηρεαίαι του σπουδαιότεραι καὶ ἀποτελεσματικώτεραι, ὁ **πατήρ** κατέστη ἡ βᾶσις τῆς οἰκογενείας καὶ ὁ κύριος τοῦ δι' αὐτοῦ δημιουργουμένου καὶ συντηρουμένου οἰκογενειακοῦ συνόλου. Οὕτω τὴν μητριαρχίαν διεδέχθη ἡ **πατριαρχία**, ἀποτελέσασα τὴν δευτέραν μορφὴν τῆς οἰκογενείας.

β') διὰ τοῦ γένους. Τοῦτο ἀπετελέσθη διὰ τοῦ συνδέσμου οἰκογενειῶν, καταγομένων ἐκ τοῦ κοινοῦ προγόνου, ἧτοι συγγενῶν, καὶ

γ') διὰ τῆς φυλῆς. Αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τῆς συμβιώσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους καὶ ἐν τῷ αὐτῷ στενωτέρῳ φυσικῷ περι-

βάλλονται πλειόνων γενῶν, ἅτινα διετέλουν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν ἀρχηγοῦ, ὁυθιμίζοντος τὰς μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν ποικίλας σχέσεις (προσελεύσεως, θρησκείας, γλώσσης, παραδόσεως).

Κατὰ ταῦτα *κύρια στοιχεῖα τῆς φυλῆς* εἶνε ἡ αὐτὴ καταγωγή, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ ὁμοιόμορφος θρησκεία καὶ αἱ παραδόσεις.

Βραδύτερον πολλὰ μέλη τῆς φυλῆς διὰ ποικίλους λόγους (ἀνεπάροχον τροφῶν καὶ ἐδάφους, ἀνταγωνισμόν πρὸς γειτονικὰς φυλάς, συναλλαγὰς κ. τ. τ.) ἐπεξετάθησαν καὶ ἐκτὸς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος τῆς φυλῆς, εἰς τόπους ἄλλους, κειμένους δὲ πλησίον ἢ καὶ μακρὰν. Ἐκ τῆς κινήσεως ταύτης τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν ἀτόμων, τῶν φυλετῶν ἢ ὁμοφυλῶν, ἐδημιουργήθησαν τὸ ἔθνος καὶ ἡ πολιτεία, περὶ ὧν γίνεται ἐκτενὴς λόγος κατωτέρω.

Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας

Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐξετέθησαν τὰ αἷτια, ἅτινα συνέτειναν εἰς τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ τὰ προσελθόντα ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Πρὸς τοῦτους ἐλέχθη τὴν τρόπον ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐξειλήθη ἀπὸ τῆς οἰκογενείας εἰς τὸ ἔθνος ἢ τὴν πολιτείαν.

Εἰς τὴν τοιαύτην ὁμως ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου σπουδαίως συνετέλεσε, καὶ ὁ οἰκονομικὸς τοῦ ἀνθρώπου βίος, ὅστις σὺν τῷ χρόνῳ μετεβάλλετο ἀπὸ ἀπλουστέρου εἰς συνθετώτερον καὶ ἀπὸ ταπεινότερου εἰς ὑψηλότερον. Διήλθεν ἐπομένως καὶ οἷτος πολλὰ στάδια ἢ περιόδους ἢ μορφάς. Αἱ *περίοδοι* αὗται τῆς *οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως* τοῦ ἀνθρώπου εἶνε αἱ ἑξῆς:

α') ἡ θηρευτικὴ καὶ ἀλιευτικὴ. Κατ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, ζῶν ἐντὸς τῶν δασῶν ἢ πλησίον τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν θαλασσῶν, ἐλάμβανε τὰ πρὸς συντήρησίν του χρειώδη διὰ τῆς συλλογῆς ὀρίων καὶ ἀγρίων καρπῶν, καὶ κυρίως διὰ τῆς θήρας καὶ τῆς ἀλιείας,

β') ἡ ποιμενικὴ ἢ νομαδικὴ. Κατὰ ταύτην ὁ ἄνθρωπος, ἐξημερώσας διάφορα ζῷα, ἔζη μᾶλλον ἐκ τῆς κτηνοτροφίας. Ἐπειδὴ ὁμως ἠναγκάζετο πρὸς διατροφήν τῶν ζῴων του νὰ

ἀναζητῆ ἑκάστοτε τὸν κατάλληλον τόπον, μετέβαλλε τὰ πρὸς διαμονήν του καταφύγια (σπήλαια, ὀπὰς δένδρων κ. τ. τ.), ἦτοι ἔζη νομαδικῶς. Ἄλλ' αἱ μετοικεσίαι αὐται προεκάλλον πολλὰς συγκρούσεις μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, διὸ καὶ οἱ νομαδικοὶ λαοὶ καθίσταντο πολεμικοὶ καὶ φιλοπόλεμοι.

γ) ἡ γεωργικὴ. Κατ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, ἀνευρὼν νέα εἶδη τροφῆς, ὡς τὴν κριθήν, τὸν σῖτον, τὸν ἀραβόσιτον, ἐπέζητησε διὰ τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς τὸν πολλαπλασιασμόν αὐτῶν. Ἐκ τούτου προέκυψεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν προσωρινῶν καταφυγίων τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἰδρύσεως μονίμου κατοικίας, ἔξ ἧς προῆλθε τὸ **χωρίον** (ἢ κώμη), σὺν τῷ χρόνῳ δὲ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἀκόλουθον περίοδον ἡ **πόλις**. Ἐγεννήθη πρὸς τούτοις ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸ κοινὸν μόνιμον ἔδαφος, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ πατρῶον ἔδαφος καὶ ἡ πρώτη ἄσβεστος ἔκτοτε φλόξ τῆς φιλοπατρίας. Ἐπετεύχθη ὡσαύτως ἡ δι' ἀφθονωτέρας καὶ ὑγιεινοτέρας τροφῆς συντήρησις τοῦ ἀτόμου καὶ ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ὁ **πολιτισμός**, καὶ

δ') ἡ ἐμποροβιομηχανικὴ. Κατ' αὐτὴν ἀνεπτύχθησαν ἰδίᾳ ἀνὰ τὰς πόλεις, αἵτινες εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ταύτης, ποικίλα ἐπαγγέλματα καὶ ἐδημιουργήθη τὸ ἐμπόριον, ὄπερ, μεσολαβοῦν μεταξύ τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν καταναλωτῶν καὶ ὑποβοηθούμενον διὰ τοῦ νομίματος, διευκολύνει μεγάλως τὰ συναλλαγὰς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγένοντο ὡσαύτως σπουδαιόταται ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις, δι' ὧν τὰ μέγιστα ἀνεπτύχθη ὁ πλοῦτος καὶ προήχθη ἡ γενικὴ καὶ ἀτομικὴ εὐημερία. Ἐτερον ἀξιόλογον χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ταύτης, καὶ κυρίως τῶν τελευταίων ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν, εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῆς **μεγάλης βιομηχανίας**.

Ταύτης κύρια γνωρίσματα εἶνε ἡ χρῆσις μεγάλων μηχανικῶν μέσων, ὡς ἀτμοκινήτων καὶ ἠλεκτροκινήτων μηχανῶν, ἡ μεγάλη εἰδικευσίς ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἡ ὁμοιομορφία τῶν παραγομένων προϊόντων, ἣν δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἀσκουμένη **χειροτεχνία** ἢ **βιοτεχνία**.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ ἄνθρωπος πρὸς τούτοις ἐθεράπευσε πληρέστερον τὰς ἀνάγκας του καὶ ἐβελτίωσεν ἐν γένει τὴν θέσιν του, ἀνέπτυξε δὲ μεγάλως καὶ τὸν καθόλου ἀνθρώπι-

νον πολιτισμόν. Λέγοντες δὲ **πολιτισμόν**, ἐννοοῦμεν τὸ ἕλικόν, ἠθικόν καὶ πνευματικόν προϊόν τῆς ὁμαδικῆς διὰ τῶν αἰώνων ἀνθρωπίνης ἐνεργείας.

Ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος σήμερον ἤ ἀνετώτερον καὶ ὑπὸ κρείττονας ἐν γένει συνθήκας, αἰσθάνεται ἀπαραιτήτους καὶ περισσοτέρας καὶ εὐγενεστέρας ἐπιθυμίας, δημιουργεῖ δ' ἀνάγκας ὅλως ἀγνώστους ὄχι μόνον εἰς τοὺς προγενεστέρους ἀνθρώπους, ἀλλὰ πολλὰκις καὶ εἰς αὐτὸν οὐχὶ πρὸ πολλοῦ.

Ἡμᾶς ὅμως τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας καὶ ἄλλως εὐφραίνει ὁ **σύγχρονος ἢ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός**. Ἡ βασιχτέρα δηλαδὴ μελέτη τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ παρέχει εἰς ἡμᾶς ἀφορμὴν εὐλόγου ὑπερηφανίας καὶ ἐγκανυήσεως, διότι ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τὴν λαμπροτέραν ἀνάδειξιν τοῦτου κατ' ἐξοχὴν πρωταγωνισταὶ ὑπῆρξαν οἱ ἀρχαῖοι καὶ μεσαιωνικοὶ ἡμῶν πρόγονοι. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ τοιαύτη μελέτη ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς πολυτιμοτάτην καθοδήγησιν καὶ ἰσχυροτάτην παρότρυνσιν, ὅπως πρὸς τοὺς εὐκλείεις ἐκείνους προγόνους ἀμιλλώμενοι, ἐντείνωμεν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν δραστηριότητα, ἵνα τὸν νεοθαλῆ πολιτισμὸν κατὰστήσωμεν ταχέως φωταυγῆ καὶ κρατερόν συντελεσθῆν εἰς τὸν προφθασμὸν καὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐξέλιξις τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Κοινωνιολογία

Κοινωνίαν λέγοντες, νοοῦμεν σύνολον ἀνθρώπων, ζώντων ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ὑπὸ κοινὸν δίκαιον πρὸς πραγμάτων κοινῷ σκοποῦ, ἢτοι τῆς ἐλικῆς καὶ ἠθικῆς των εὐημερίας καὶ προόδου.

Ἡ ἐπιστήμη δέ, ἣτις ἐξετάζει τὰς ἐνεργείας τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συζώντων ἀνθρώπων καὶ τὰ ἐκ τούτων παραγόμενα φαινόμενα, ἀσχολεῖται δὲ ταυτοχρόνως καὶ περὶ τὴν ἀνέφεσιν τῶν προσφύρων μεθόδων πρὸς βελτίωσιν τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, καλεῖται **κοινωνιολογία**.

Ἄσκη κατὰ τὴν ἔρευνάν της ἀκολουθεῖ τὴν ἱστορικὴν μέθοδον, μελετᾷ δηλαδὴ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα ἐν τῇ γενέσει

των καὶ τῇ ἱστορικῇ των ἐξελίξει (π. γ. πόλεμος, εἰρήνη, ἀναρχία, ἐξελίξεις τῶν ἠθῶν).

Λιακρίνεται ὁμως τῆς κυρίως ἱστορικῆς ἐπιστήμης, διότι ἀντιθέτως πρὸς αὐτήν, ἐξετάζουσιν τὰ φαινόμενα χρονολογικῶς καὶ εἰδικῶς (π. γ. ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, ἡ βεστυφαλικὴ εἰρήνη, ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις κ. τ. τ.), μελετᾷ ταῦτα γενικῶς.

Ἡ κοινωνιολογία δηλ. δὲν ἀσχολεῖται περὶ τὰς χρονολογίας καὶ τὰς λεπτομερείας τῶν γεγονότων, ἀλλ' ἐπιζητεῖ νὰ κατανοήσῃ ταῦτα βαθύτερον καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν σπουδαιότητά των ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῆς ταύτης νὰ συναγάγῃ γενικὰ συμπεράσματα περὶ τῆς καθόλου κοινωνικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ ταῦτα ἀμφότεροι αἱ ἐπιστήμαι αὐταὶ κοινὸν ἔχουσι θέμα, ἥτοι τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, διαφέρουσιν ὁμως ἀλλήλων ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν.

Τὰ κοινωνικὰ ζητήματα ἠρευνήθησαν προῖμώτατα, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων δὲ χρόνων οἱ Ἕλληνες ἰδίᾳ φιλόσοφοι ζωηρότατον ἐπέδειξαν διαφέρον διὰ τὴν μελέτην αὐτῶν.

Ἐπὶ μακρότατον ὁμως χρόνον τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα ἐμελετῶντο ἐν στενωπῷ συνδυασμῷ πρὸς τὴν πολιτικὴν δογμῶσιν τῆς κοινωνίας, ἥτοι τὴν πολιτείαν ἢ τὸ κράτος.

Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ ἐρευνα τῶν κοινωνικῶν φαινομένων κατέστη αὐτοτελὴς καὶ οὕτω διεμορφώθη νέα ἐπιστήμη, ἡ τῆς κοινωνιολογίας.

Πρῶτοι, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ διαχωρίσωσιν ἐν τῇ ἐρευνῇ των τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα ἀπὸ τῆς πολιτείας, εἶνε ὁ Λώζ, ὁ Ρουσσὸ κ. ἄ. Πλήρες ὁμως σύστημα ἐρεῦνης τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ἐδημιούργησεν ὁ Γάλλος *Αὐγουστος Κόντ*, διδάξας ὅτι βῆσις τῆς ἐρεῦνης ταύτης εἶνε ὁ *θετικισμός*, ἥτοι ἡ ἀναγνώρισις ὅτι τὰ πάντα εἶνε σχετικὰ καὶ πᾶν τὸ μὴ πραγματικὸν ἀνάγκη εἶνε νὰ ἀποκλείηται πάσης κοινωνιολογικῆς ἐρεῦνης. Ἐκ τούτου καὶ εὐλόγως θεωρεῖται οὗτος *ἰδρυτής* τῆς νεωτέρας κοινωνιολογίας.

Ἐν τῇ δημιουργίᾳ δὲ τοῦ συστήματός του κατενόησεν ὅτι ἡ ἀσφαλὴς γνώσις τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ ἀκριβὴς διάγνωσις τοῦ παρόντος καθιστῶσι διὰ τῶν συναγομένων ἐξ

αὐτῶν συμπερασμάτων θετικὴν τὴν πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος.

Ὁ Κόντ διέκρινε τὴν κοινωνιολογίαν εἰς *στατικὴν* καὶ *δυναμικὴν*. Διὰ τοῦ πρώτου ὅρου νοεῖται ἡ ἔρευνα τῶν κοινωνικῶν γεγονότων ἐν δεδομένῳ χρόνῳ, ὡς ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ πολιτείᾳ, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἡ ἀνάλυσις τῶν κοινωνικῶν γεγονότων ἐν τῇ ἐξελίξει των καὶ τῇ προόδῳ τῶν κοινωνιῶν, ὡς π. γ. ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐν τῷ παρελθόντι, τῷ παρόντι καὶ τῷ μέλλοντι.

Ἐτεροι *διάσημοι κοινωνιολόγοι*, ἰδρυταὶ ἰδίων σχολῶν, ἐφ' ὧν στηρίζονται πάντα τὰ μέχρι τῆς σήμερον κοινωνιολογικὰ συστήματα, εἶνε ὁ *Ερβέρτος Σπένσερ*, ὁ *Λωρέντζος Στάν* καὶ ὁ *Κάρολος Μάρξ*.

Ὁ τελευταῖος διακρίνεται τῶν ἄλλων, διότι ἐν τῇ θεωρίᾳ του, ἣτις καλεῖται *ἱστορικὸς ὕλισμὸς* ἢ κάλλιον *ὕλισμὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ*, ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας ὀφείλεται μόνον εἰς *αἷτια οἰκονομικά*. Ἡ θεωρία του ὅμως αὕτη δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν ἐγκριωτέρων ἐκ τῶν συγχρόνων κοινωνιολόγων καὶ ἱστορικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΥ

Γένεσις τοῦ δικαίου

Οἱ ἄνθρωποι, ζῶντες ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐκδηλώνουσι τὴν θέλησίν των πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδιαιτέρων ἐπιθυμιῶν καὶ συμφερόντων των. Ὡς ἐκ τούτου φυσικὸν εἶνε ἐνίοτε ἡ θέλησις ἀτόμου τινὸς νὰ προσκρούῃ εἰς ἀλλοτρίαν θέλησιν, ὅποτε αἱ συγκρουόμεναι θελήσεις προκαλοῦσιν ὀλεθρίας ἔριδας εἰς τοὺς κοινωνικῶς συζῶντας ἀνθρώπους. Ταύτας θέλοντες οὗτοι νὰ ἀποφύγωσι, διεμόρφωσαν σὺν τῇ προόδῳ τῆς κοινωνικῆς των συμβιώσεως καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἐκ ταύτης ἀποκτηθεῖσαν πείραν καὶ γνῶσιν κανόνας, δι' ὧν ἡ ἐκδήλωσις τῆς θελήσεως ἀτόμου τινὸς ἐπιτρέπεται μόνον, ὅταν αὕτη δὲν παραβλάπτῃ τὴν θέλησιν ἄλλου.

Οἱ κανόνες οὗτοι ἀποτελοῦσιν οἷονεὶ φραγαμοὺς εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως καὶ ἐξασφαλίζουσι τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συζώντων ἀτόμων καὶ τὴν εἰρηνικὴν καὶ εὐτυχεῖν κοινωνικὴν των συμβίωσιν.

Ἡ τήρησις τῶν κανόνων τούτων, ἐπιβαλλομένη εἰς τὰς θελήσεις τῶν ἀτόμων, καθιστᾷ τὸ κοινωνικὸν σύνολον εὐτακτότερον καὶ εὐδαιμονέστερον καὶ ἀναπτύσσονται οὕτω καὶ πραγματοποιοῦνται ἡ τάξις, ἡ πειθαρχία, ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ ἀγάπη, ἧτις κατ' ἔξοχὴν ἀποτελεῖ τὸ ἀρραγὲς θεμέλιον τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως.

Τὸ σύνολον τῶν κανόνων τούτων ἀποτελεῖ τὸ δίκαιον.

Κατ' ἀκολουθίαν **δίκαιον** εἶρε τὸ σύνολον τῶν ὑποχρεωτικῶν κανόνων, τῶν διεπόντων τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συζώντων ἀνθρώπων. Ἄνευ τοῦ δικαίου δὲν δύναται νὰ συντηρηθῇ ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων καὶ

νὰ νοηθῆ καθόλου ἢ κοινωνία. Τὸ δίκαιον δηλαδή εἶνε ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ ταύτης.

Κατὰ τὰ προειρημένα τὸ δίκαιον τίθεται ὑπὸ τῶν ἀποτελούντων ἐκάστην ἀνθρωπίνην κοινωνίαν ἀτόμων πρὸς ἑαυτοῖς τῶν μεταξύ των σχέσεων, διὸ καὶ δὲν εἶνε οὔτε διαρκές, οὔτε ἀμετάβλητον, ἀλλ' ἀντιθέτως παρακολουθεῖ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν καὶ ποικίλλει κατὰ τόπον καὶ χρόνον.

Πηγὰὶ τοῦ δικαίου

Πηγὰὶ τοῦ δικαίου εἶνε ὁ νόμος καὶ τὸ ἔθιμον. Καὶ *νόμος* μὲν εἶνε *κανὼν δικαίου ὑπὸ τῆς πολιτείας τιθέμενος*. *Ἔθιμον* δὲ *κανὼν δικαίου ἐκπηγάζων ἐκ τῆς κοινῆς συνειδήσεως τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συζώντων ἀτόμων, ἐκδηλωθείσης διὰ μακροῦ καὶ ὁμοιομόρφου ἐφαρμογῆς*.

Τὸ *ἔθιμον* δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ *ἔθος*, ὅπερ εἶνε ἀπλὴ κοινωνικὴ συνήθεια μὴ καταστάσα ἔτι ἔθιμον καὶ ὡς ἐκ τούτου μὴ ἐπιβαλλομένη καὶ ὡς *κανὼν δικαίου*.

Τὸ ἐκ τῶν νόμων πηγάζον δίκαιον, ἐπειδὴ ἐγγράφως ἐκδηλοῦται, καλεῖται καὶ *γραπτὸν δίκαιον*, τὸ δὲ ἐξ ἔθιμων, ὡς ὄν ἀγραφον, καλεῖται καὶ *ἀγραφον δίκαιον*.

Τὸ ἐκ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἔθιμου πηγάζον δίκαιον, ἐπειδὴ τίθεται ὑπὸ τῆς κοινωνίας, καλεῖται *θετόν*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ *φυσικὸν δίκαιον*, ὅπερ, ἐπειδὴ προσιδιᾶζει εἰς πᾶσαν ζῶσαν φύσιν ἔκλαιαι, εἶνε αἰώνιον καὶ πηγάζει ἐκ δυνάμεων ἀνωτέρων τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀπλῶς διὰ τῆς λογικῆς ὀφείλει νὰ ἀνεύρῃ τοὺς κανόνας τούτου. Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη περὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου πρὸ πολλοῦ ὑπεχώρησε πρὸ τῆς τοῦ θετοῦ δικαίου. Τὸ δίκαιον πράγματι δὲν εἶνε αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον, ἀλλὰ ζωντανὴν εἰκὼν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τοῦτο, ὡς προελέχθη, καὶ *παράλλασσει* κατὰ τόπον καὶ χρόνον.

Ἔννοια καθήκοντος καὶ δικαιοῦματος

Τὸ δίκαιον ἀναγνωρίζει εἰς τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ συζώντα ἄτομα *δικαιώματα*, ἧτοι *ἐξουσίας πρὸς προσέπιν καὶ ἴκανο-*

ποίησιν τῶν ἐπὶ κανόνος τοῦ δικαίου ἀναγνωριζομένων συμφερόντων. Συγγρόνως ὅμως τὸ δίκαιον χάριν τῆς ἁρμονικῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμβιώσεως τῶν ἀτόμων ἐπιβάλλει **ὑποχρεώσεις** ἢ **καθήκοντα**, ὧν ἡ ἐκπλήρωσις καθιστᾷ δυνατὴν εἰς τὰ άτομα τὴν ἀσκησιν τῶν δικαιωμάτων των.

Ἐκ τούτου εἰς ἕκαστον δικαίωμα ἀντιστοιχεῖ ἀνάλογον καθήκον ἢ ὑποχρέωσις καὶ ἀντιστρόφως, διότι ὅταν ἔχω π. χ. τὴν ἐξουσίαν, ἦτοι τὸ δικαίωμα, νὰ λάβω παρὰ τινος, τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ οὗτος ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μοι δώσῃ τὸ ὀφειλόμενον.

Δίκαιον καὶ ἠθικὴ

Πλὴν τοῦ δικαίου εἰς τὴν ὀνύμωσιν τῶν σχέσεων τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συζώντων ἀνθρώπων ἀσχολεῖται καὶ ἡ **ἠθικὴ**, ἣτις ὡσαύτως ἀναγνωρίζει δικαιώματα καὶ καθήκοντα. Διὸ καὶ γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὅτι τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἠθικὴ εἶνε οἱ δύο πόλοι, περὶ οὓς στρέφεται διηλεκτῶς ὁ ἄξων τῆς ζωῆς τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ συζώντων καὶ δι' ὧν οὗτοι προάγονται καὶ εὐημεροῦσιν.

Ἄλλ' οἱ κανόνες τῆς ἠθικῆς καὶ **διαφέρουσι** τῶν τοῦ δικαίου, α') διότι ἐν τῇ ἠθικῇ δὲν ἀντιστοιχεῖ ὑποχρεωτικῶς εἰς πᾶν καθήκον ἀνάλογον δικαίωμα. Οὕτω διὰ τοῦ κανόνος τῆς ἠθικῆς ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὑποχρεοῦμαι νὰ ἀσκῶ τὸ καθήκον τοῦτο, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτῶ τὴν ἀγάπην τῶν ἄλλων, β') ἐν τῇ ἠθικῇ οἱ κανόνες δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν συμπεριφορὰν τῶν ἀνθρώπων, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ δικαίῳ, ἀλλ' εἰς τὴν ἐνδόμενον αὐτῶν σέψην, ἦτοι τὴν ἐν συνείδησιν. Οὕτω π. χ. τὸ δίκαιον τιμωρεῖ τὸν κλέπτην, ἐνῶ ἡ ἠθικὴ ἀπαγορεύει καὶ αὐτὴν τὴν σέψην περὶ διαπραξέως κλοπῆς, διὸ καὶ ἐπιτάσσει· Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστι, καὶ γ') ἡ τήρησις τῶν κανόνων τῆς ἠθικῆς δὲν ὑπόκειται εἰς ἐξαναγκασμόν, ὡς συμβαίνει τοῦτο ὡς πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου.

Διαίρεσις τοῦ δικαίου

Πλὴν τῶν προσηυθειῶν διαφάσεων τοῦ δικαίου, τοῦτο κατὰ τὸ περιεχόμενόν του **διαίρεται** εἰς **δημόσιον** καὶ **ιδιωτικὸν δίκαιον**.

Καὶ **δημόσιον** μὲν **δίκαιον** λέγεται τὸ κανονίζον τὴν ὁργάνωσιν τῶν πολιτειῶν, τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ὡς καὶ τὰς σχέσεις πολιτείας ἑνὸς πρὸς τὰ μέλη της ἢ πρὸς τὰ μέλη ἄλλης πολιτείας. **Ἰδιωτικὸν** δὲ τὸ καθορίζον τὰς προσωπικὰς, τὰς οἰκογενειακὰς καὶ τὰς περιορισιακὰς σχέσεις τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ συζώντων ἀτόμων πρὸς ἀλλήλα ἢ καὶ πρὸς τὴν πολιτείαν, λαμβανομένην ὡς ἄτομον.

Ἐκάτερον δὲ τῶν εἰρημένων δικαίων ὑποδιαίρεται

Α') τὸ **δημόσιον**:

α') εἰς **ἐσωτερικόν**, κανονίζον τὰ τῆς ὁργανώσεως τῆς πολιτείας καὶ τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰ μέλη της καὶ εἰς **ἐξωτερικόν** ἢ **διεθνὲς δίκαιον**, κανονίζον τὰς σχέσεις πολιτείας ἑνὸς πρὸς ἄλλην ἢ καὶ πρὸς τὰ μέλη αὐτῆς.

Τὸ **ἐξωτερικόν** ἢ **διεθνὲς δίκαιον** ὑποδιαίρεται πάλιν

α') εἰς **δημόσιον διεθνὲς δίκαιον**, κανονίζον τὰς σχέσεις πολιτείας ἑνὸς πρὸς ἄλλην ἢ πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν, καὶ β') εἰς **ιδιωτικὸν διεθνὲς**, κανονίζον τὰς σχέσεις μελῶν πολιτείας πρὸς ἄλλην ἢ πρὸς μέλη της ἢ ἐν γένει ὀνθιμίζον τὰ τῆς νομικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀλλοδαπῶν.

Τὸ δὲ **ἐσωτερικόν δίκαιον** ὑποδιαίρεται

α') εἰς τὸ **δίκαιον τοῦ πολιτεύματος** ἢ **συνταγματικόν**, καθορίζον τὴν ὁργάνωσιν τῆς πολιτείας, ἤτοι τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος, τὰ κύρια καὶ θεμελιώδη ὄργανα τῆς πολιτείας, τὰς μεταξὺ τούτων σχέσεις, ὡς καὶ τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα τῶν πολιτῶν,

β') εἰς τὸ **διοικητικόν**, ὀνθιμίζον τὰ τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας, ἤτοι τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν αὐτῆς, τὰ διοικητικὰ ὄργανα της κλπ.,

γ') εἰς τὸ **ἀστικὸν δικονομικόν δίκαιον** ἢ **πολιτικὴν**

δικονομίαν, καθορίζον τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῶν δικαστῶν καὶ τῶν διαδίκων ἐπὶ δικαστηρίῳ εἰς ἕποθέσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἤτοι τὸν τρόπον τῆς λύσεως τῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν,

δ') εἰς τὸ **ποινικὸν δίκαιον**, ὅπερ ὀρίζει τὸ μὲν τὰ ἀδικήματα καὶ τὰς ποινάς, ἃς ἡ πολιτεία ἐπιβάλλει εἰς τοὺς παρβαίνοντας τὰς πρὸς εἰρηγικὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν ὑποχρεώσεις των, ὅτε καλεῖται **οὐσιαστικὸν ποινικὸν δίκαιον**, τὸ δὲ τὰς διατάξεις, καθ' ἃς ἐξακριβοῦται, ἐκδικάζεται καὶ τιμωρεῖται διαπραχθὲν ἀδίκημα, ὅτε καλεῖται **ποινικὸν δικονομικὸν δίκαιον** ἢ **ποινικὴ δικονομία**.

Β') τὸ δὲ **ἰδιωτικὸν δίκαιον** ὑποδιαιρεῖται·

- α') εἰς **ἄστικόν**, καὶ
- β') εἰς **ἐμπορικὸν δίκαιον**.

Καὶ **ἄστικόν** μὲν **δίκαιον** καλεῖται τὸ ἠνθμίζον τὰς ἐν γένει προσωπικὰς, τὰς οἰκογενειακὰς καὶ τὰς περιουσιακὰς σχέσεις τῶν ἐν τῇ αὐτῇ κοινωσίᾳ σζώντων ἀνθρώπων, **ἐμπορικὸν** δὲ τὸ ἠνθμίζον τὰς σχέσεις ὄρισμένης τάξεως ἀνθρώπων, τῶν **ἐμπόρων**, καὶ ὄρισμένας πράξεις αὐτίνες εἶνε **ἐμπορικαὶ** ἄσχέτως πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐνεργοῦντος ταύτας προσώπου, π. χ. συναλλαγματική.

Τμῆμα τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου εἶνε τὸ **ναυτικὸν δίκαιον**, ὅπερ ἠνθμίζει τὰς συναλλαγὰς ἐν τῷ ἐμπορικῷ ναυτικῷ.

Τὸ **ἄστικόν δίκαιον** ὑποδιαιρεῖται πάλιν εἰς

- α') **οἰκογενειακόν**, καὶ
- β') **περιουσιακόν**, ὅπερ ὡσαύτως ὑποδιαιρεῖται εἰς
 - 1) **ἐμπράγματον**, 2) **ἐνοχικόν** καὶ 3) **κληρονομικόν**.

Οἰκογενειακὸν δίκαιον καλεῖται τὸ καθορίζον τὰς σχέσεις τῶν ἀποτελούντων τὴν οἰκογένειαν μελῶν. Τοῦτο πραγματεύεται πρὸς τοῖτοις περὶ τῆς περιουσίας, ἐφόσον αὕτη σχετίζεται πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸν δημιουργοῦντα αὐτὴν γάμον, ἤτοι περὶ τῆς **προικός**.

Ἐμπράγματον ἢ **πραγματικὸν δίκαιον** καλεῖται τὸ καθορίζον τὰς σχέσεις τῶν προσώπων πρὸς τὰ πράγματα, ὡς εἶνε

αἱ σχέσεις τῆς κυριότητος, ἥτοι ἡ ἐπὶ ἀγροῦ π. γ. ἔξουσία τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ.

Ἐνοχικὸν καλεῖται τὸ καθορίζον τὰς ἐνοχάς, ἥτοι τὰς μεταξὺ τῶν προσώπων περιουσιακὰς σχέσεις, ὅποια εἶνε αἱ ἐξ ἐταιρειῶν, δανείων, δωρεῶν, ἀγοραπωλησίας κλπ. καθ' ἃς ὁ δανειστής δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ὀφειλέτου παροχὴν τινα, ὡς ὁ ἰδιοκτῆτης, ὅστις, ἐνοικιάζων οἰκίαν του, δικαιούται νὰ ἀπαιτῇ παρὰ τοῦ μισθοῦ τοῦ ἐνοίκιον.

Κληρονομικὸν δὲ καλεῖται τὸ καθορίζον τὴν τύχην τῆς περιουσίας ἀποθανόντος προσώπου.

Περὶ ζητημάτων, ἀναγομένων εἰς πάντα τὰ προσηρθέντα εἶδη τοῦ δικαίου καὶ ἐχόντων γενικὴν ἐφαρμογὴν ἐπὶ πάντων τούτων, ἀσχολοῦνται αἱ λεγόμεναι **γενικαὶ ἀρχαὶ** τοῦ δικαίου. Πχ ζήτημα προθεομιῶν.

Περὶ τῶν ζητημάτων, ἅτινα ὑθμιζοῦσι τὰ τῆς καταστάσεως τῶν προσώπων (φυσικῶν καὶ νομικῶν) καὶ τῆς ἰκανότητος αὐτῶν πρὸς νομικὰς ἐνεργείας, ἀσχολεῖται τὸ δίκαιον τῶν προσώπων ἢ προσωπικὸν δίκαιον (π. γ. ἡλικία καὶ ἰκανότης πρὸς δικαιοπραγίαν).

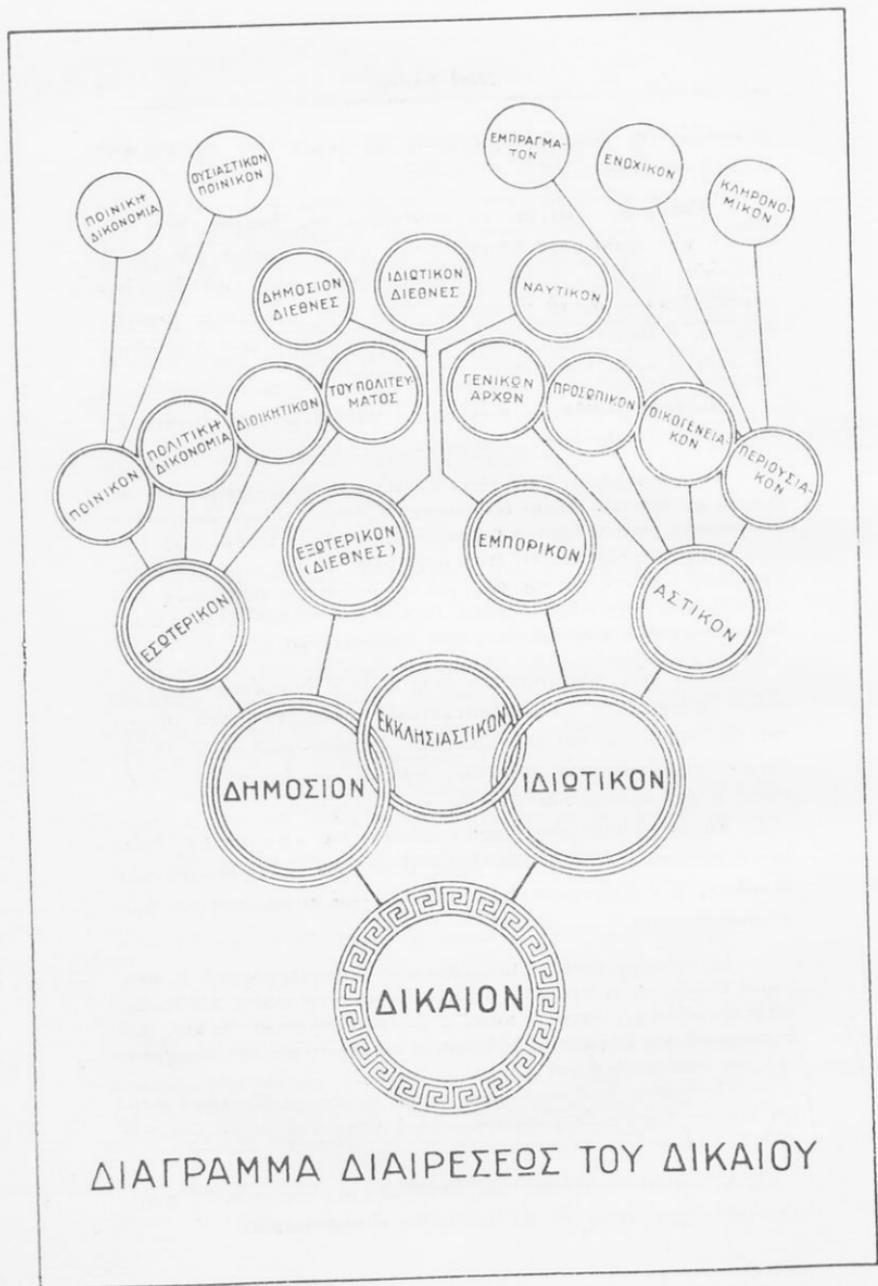
Πλὴν τῶν προσηρημένων τμημάτων ἢ διαιρέσεων τοῦ δικαίου ὑπάρχει καὶ τὸ **ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον**. Τοῦτο μετέχει τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, καθορίζει δὲ τὰς σχέσεις τῆς ἐκκλησίας πρὸς τοὺς πιστοὺς τῆς ἢ πρὸς τὴν πολιτείαν, ἢ τὰς σχέσεις τῶν πιστῶν πρὸς ἀλλήλους.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον λέγεται καὶ κανονικόν, διότι τοῦτο διέπουν οἱ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, τῶν ἐπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων, τῶν ἀνεγνωρισμένων τοπικῶν καὶ τινῶν πατέρων ὁρισθέντες κανόνες.

Αἱ νεότεραι πρόοδοι τῶν κοινωνιῶν, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις προεκάλεσαν τὴν δημιουργίαν καὶ νέων κλάδων τοῦ δικαίου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον αὐτοτελῶν, ὡς τοῦ ἀγροτικοῦ δικαίου, τοῦ ἀεροπορικοῦ, τοῦ ἀσφαλιστικοῦ (δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ), τοῦ βιομηχανικοῦ, τοῦ μεταλλευτικοῦ καὶ ἄ.

Εἰς ἐκάστην ὑποδιαίρεσιν τοῦ δικαίου ἀντιστοιχεῖ ἰδιαιτερον σύνολον κανόνων δικαίου, ὅπερ καλεῖται κῶδιξ. Οἷτω ὑπάρχουσιν ἀστικός κῶδιξ, ἐμπορικός, ποινικός κλπ.

Αἱ κύρια διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ δικαίου παραστάνται ἐδυσνόπτως ἐν τῷ ἀκολουθῶν **διαγράμματι**.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τὸ ἰσχύον ἐν Ἑλλάδι δίκαιον

Αἱ διατάξεις ἐκάστου τῶν προσηριθέντων μερῶν τοῦ δικαίου ἐθεσπίσθησαν ἅμα τῇ ὀργανώσει τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, καὶ ὑπέστησαν τροποποιήσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν βίου. Οἱ νόμοι δὲ καὶ οἱ κώδικες ἐβασίσθησαν κυρίως ἐπὶ τῶν τελειοτέρων προτύπων τῶν ξένων κρατῶν. Ἄλλ' ἐνῶ διὰ τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ δικαίου εἰσῆχθη ἢ κατηρτίσθη ἴδιος νέος κώδιξ, διὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀπεφασίσθη ἄλλως.

Εἰσῆχθη δηλαδὴ διὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν τριῶν πρώτων ἐθνοσυνελεύσεων κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας καὶ ὀλίγῳ βραδύτερον διὰ τοῦ β. δ. τῆς 23^{ης} Φεβρουαρίου τοῦ 1835 τὸ προλατορικὸν ἡμῶν **βυζαντικὸν δίκαιον**.

Τοῦτο, καταγόμενον ἐκ τοῦ ὁμοαῖκου δικαίου, ἐξερίχθη καὶ μετεβλήθη συμφώνως πρὸς τὸ ἐλληνιστικὸν δίκαιον καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν τότε χρόνων ἐπὶ τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ, ὑφ' οὗ καὶ ἐκωδικοποιήθη εἰς συλλογὰς καὶ ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ὡς δίκαιον τῆς βυζαντιακῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας.

Τοῦ δικαίου τούτου ὑπὸ τῶν μετέπειτα αὐτοκρατόρων Λέοντος Γ', Βασιλείου Α' καὶ Λέοντος Σ' ἢ τοῦ Σοφοῦ, ὡς καὶ ὑπὸ τινων νομοδιδασκάλων, ἐγένοντο διάφοροι ἐπεξεργασίαι, εὐρίσκειται δὲ τοῦτο κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος του κατακεχωρισμένον εἰς τὴν ἐξάτομον συλλογὴν Ἐξάβιβλον, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνωτάτου δικαστοῦ Ἀρμενοπούλου (1345).

Εἰς τὸ δίκαιον τοῦτο ἐπηνέχθησαν σὺν τῇ προόδῳ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τροποποιήσεις διὰ νόμων καὶ τῶν ἀναγνωριζομένων ὡς ἰσχυόντων ἐθίμων.

Ἡ ἰσχὺς τῶν ἐθίμων ἐν Ἑλλάδι καθιερώθη διὰ β. δ. τῆ 1835, ἐπέχοντος θεῶν νόμου.

Τὸ βυζαντικὸν ὅμως δίκαιον ὡς βάσις τοῦ ἰσχύοντος παρ' ἡμῶν ἀστικοῦ δικαίου, δὲν ἐπεκτείνεται καθ' ἅπασαν ἀνεξαίρετος τὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν, διότι ὑπάρχουσι καὶ οἱ λεγόμενοι **τοπικοὶ ἀστικοὶ κώδικες**, οἵτινες συνετάχθησαν δι' ὄρισμένα τμήματα τῆς Ἑλλάδος πρὸ τῆς προσαρτήσεώς των εἰς αὐτήν.

ἐξακολουθοῦσι δὲ συμφώνως πρὸς εἰδικοὺς νόμους νὰ διατηρῶνται ἐν ἰσχύϊ παρ' αὐτοῖς καὶ μετὰ τὴν προσάρτησίν των καὶ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς βάσις τοῦ ἀστικοῦ δικαίου.

Τοιοῦτοι κώδικες εἶνε τρεῖς, ὁ Ἴόνιος, ὁ κρητικὸς καὶ σαμιακός, οἵτινες συνετάχθησαν κυρίως κατὰ τὸ γαλλικὸν καὶ τὸ ἰταλικὸν δίκαιον.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι αἱ διὰ νεωτέρων νόμων μετὰ τὴν προσάρτησιν ἐκάστου τῶν τμημάτων τοῦτων ἐπενεχθεῖσαι τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας ἰσχύουσι καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Κατ' ἀκολουθίαν μεταρρυθμίζουσιν αὐταὶ ὡς πρὸς συγκεκριμένα θέματα ὄχι μόνον τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ τοὺς προημιονευθέντας ἀστικοὺς κώδικας.

Πλὴν παρὰ τὰς γενομένας μεταβολὰς καὶ συμπληρώσεις τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου καὶ τῶν τοπικῶν κωδίκων, τὸ σήμερον ἰσχύον ἐν Ἑλλάδι ἀστικὸν δίκαιον δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνταποκρινόμενον πλήρως εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς μας ζωῆς.

Ἐκ τούτου τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐπανελημμένως ἀπεπειράθη νὰ ἀποκτήσῃ σύμφωνον πρὸς ταύτας ἀστικὸν κώδικα, ἀναθέσαν εἰς διαφόρους ἐπιτροπείας τὸ σχετικὸν ἔργον.

Ἐκ τῶν ἐπιτροπειῶν τούτων ἡ τελευταία ἠδυνήθη, συστηματικῶς καὶ συντόμως ἐργασθεῖσα καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τοὺς νεωτέρους ξένους ἀστικοὺς κώδικας καὶ τὰς νεωτάτας ἐπιστημονικὰς κατευθύνσεις, νὰ παρασκευάσῃ πλήρως σχέδιον ἑλληνικοῦ **ἀστικοῦ κώδικος**, ὅπερ καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης κατὰ τὰ ἔτη 1935-36 εἰς ἑξ ἑξ τόμους.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ δικαίου συνεστάθησαν εἰδικαὶ ἐπιτροπείαι πρὸς καταρτισμὸν σχεδίων νέων σχετικῶν κωδίκων. Οὕτω σχέδιον **ἑλληνικοῦ ποινικοῦ κώδικος**, συνταχθὲν ὑπὸ διαφόρων εἰδικῶν ἐπιτροπειῶν καὶ συμπληρωθὲν διὰ τῆς τελευταίας ἑξ αὐτῶν, ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1937.

Ἑρμηνεῖα τοῦ δικαίου

Ἐπειδὴ οἱ κανόνες τοῦ δικαίου δὲν εἶνε πάντοτε πλήρως σαφεῖς καὶ ὁ θέλων νὰ ἐφαρμόσῃ τινὰ ἐκ τούτων, ἂν μὴ κατα-

νοήσῃ τοῦτον καλῶς, ὑπόκειται νὰ περιπέσῃ εἰς πλάνην, διὰ τοῦτο οὐχὶ σπανίως τὸ περιεχόμενον τῶν κανόνων τοῦ δικαίου χορῆζει ἐξακριβώσεως, γινομένης δι' εἰδικῆς πνευματικῆς ἐργασίας, πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς πραγματικῆς ἐννοίας τοῦ περιεχομένου τοῦ κανόνος τοῦ δικαίου.

Ἡ ἐργασία αὕτη καλεῖται *ἐρμηνεία*.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς προελέχθη, δύο εἶνε τὰ στοιχεῖα τοῦ δικαίου, ἥτοι ὁ νόμος καὶ τὸ ἔθιμον, διὰ τοῦτο καὶ διπλὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ ἔχομεν, *ἐρμηνείαν* δηλαδή *τοῦ νόμου* καὶ *ἐρμηνείαν τοῦ ἔθιμου*. Καὶ ἡ μὲν ἐρμηνεία τοῦ ἔθιμου οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην παρέχει δυσκολίαν, διότι τοῦτο κατανοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ, καθόσον πάντοτε ἐκδηλοῦται ὁμοιομόρφως ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ. Ἡ ἐρμηνεία ὅμως τοῦ νόμου εἶνε πολλῶς δυσχερεστάτη, διακρίνεται δὲ εἰς *νόμιμον* καὶ εἰς *γραμματικὴν καὶ λογικὴν ἐρμηνείαν*, ἥτις ὁμοῦ λέγεται καὶ *ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεία*.

Ἡ πρώτη γίνεται διὰ νεωτέρου νόμου, διὸ καὶ εἰδικώτερον αὕτη καλεῖται *αὐθεντικὴ*.

Ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τῶν λέξεων τοῦ νόμου ἢ κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, διὸ καὶ καλεῖται *λεκτικὴ ἢ γραμματικὴ*, ἢ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς, ἐξ οὗ καὶ καλεῖται *λογικὴ ἐρμηνεία*.

Διὰ τῆς λεκτικῆς ἐρμηνείας ἡ ἔννοια τοῦ νόμου ἀνευρίσκεται ἐκ τῆς ἀκριβοῦς καὶ μονομεροῦς ἐρμηνείας τῶν ἀποτελοσῶν τὸ σῶμα αὐτοῦ λέξεων, διὰ δὲ τῆς λογικῆς ἐρμηνείας ἡ ἀληθῆς ἔννοια τοῦ νόμου ζητεῖται συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ὄρθου λόγου, ἢ τὸ πραγματικὸν πνεῦμα τοῦ νομοθέτου ἢ συμφώνως πρὸς τὰς γενομένας κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ νόμου συζητήσεις ἢ πρὸς ἑτέρας σαφεῖς τοῦ αὐτοῦ νόμου διατάξεις.

Ἡ λογικὴ ἐρμηνεία δύναται νὰ καταλήξῃ καὶ εἰς συμπέρασμα ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ θεσπίσῃ πλείονα τῶν ἐν τῷ γράμματι τοῦ νόμου περιληφθέντων, (*διασταλτικὴ ἐρμηνεία*), ἢ ἐλάσσονα αὐτῶν (*συσταλτικὴ ἐρμηνεία*) ἢ τέλος ἄλλα ἀντ' αὐτῶν (*καταργητικὴ ἐρμηνεία*).

Ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶνε ἰσχυρότερα καὶ σπουδαιότερα τῆς λεκτικῆς, διὸ καὶ ἐλέχθη ὅτι κρείττων καὶ ἐπιζωροτετέρα εἶνε ἡ διάνοια τοῦ νομοθέτου:

Γενικῶς δὲ ἡ ἐρμηνεία τοῦ νόμου εἶνε πάντοτε ἀπαραίτη-

τος πρὸς πλήρη καὶ ἀναμφισβήτητον κατανόησιν. Ὅθεν καὶ εὐλόγως οἱ βυζαντινοὶ νομοδιδάσκαλοι ἀπεδέχθησαν τὸ ἰουστινιάνειον καὶ τοῦ σαφεστάτου νόμου δὲν πρέπει νὰ ἀμελῆται ἡ ἐρμηνεία.

Ἄρμοδιώτερα ὄργανα πρὸς ἐρμηνείαν τῶν νόμων εἶνε τὰ δικαστήρια. Ταῦτα διὰ τῶν λύσεων, ἃς ἐρμηνευτικῶς δίδουσιν εἰς ζητήματα μὴ ἠυθμιζόμενα εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ δικαίου, διαμορφώνουσι τὴν *νομολογίαν* ἣτις οὕτω συνιστᾷ συμπληρωματικὴν πηγὴν τοῦ δικαίου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΕΝΝΟΙΑ, ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ὅρισμός καὶ στοιχεῖα τῆς πολιτείας

Ἡ κοινωνία, ἵνα πραγματοποιήσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς, ἀναγκαῖον εἶνε νὰ ὀργανωθῇ προσηκόντως εἰς πολιτείαν.

Πολιτεία δὲ καλεῖται μόνιμος λαὸς ἐν ὀρισμένῃ χώρᾳ ἐγκατεστημένος καὶ ὀργανωμένος εἰς νομικὸν πρόσωπον, ὅπερ ἀσκεῖ πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐξ ἰδίου δικαίου.

Ἡ πολιτεία καλεῖται καὶ κράτος ἢ ἐπικράτεια.

Κατὰ τὸν δοθέντα ὄρισμὸν **στοιχεῖα** τῆς πολιτείας εἶνε τὰ ἑξῆς **τέσσαρα**: 1) **μόνιμος λαός**, 2) **ὀρισμένη χώρα**, 3) **νομικὸν πρόσωπον** καὶ 4) **πολιτικὴ ἐξουσία**, προερχομένη ἐξ ἰδίου δικαίου.

Α'. Περὶ τοῦ λαοῦ

Κρισιώτατον στοιχεῖον τῆς πολιτείας εἶνε ὁ λαός. **Λαός** δὲ εἶνε σύνολον ἀτόμων, ἅτινα διὰ νόμον ἀναγνωρίζονται ὡς μέλη τῆς πολιτείας.

Ὁ ὅρος **λαός** ἔχει καὶ στενωτέραν ἔννοιαν, ὅτε δηλοῖ τὸ **ἐκλογικὸν σῶμα**.

Περὶ ἰθαγενείας

Ὁ διὰ νόμον **σύνδεσμος** τοῦ μέλους πρὸς τὴν πολιτείαν, εἰς ἣν τοῦτο ἀνήκει, καλεῖται **ἰθαγένεια**. Ἐκ τούτου τὰ μέλη

τῆς πολιτείας καλοῦνται *ἰθαγενεῖς*. Ὀνομάζονται ὡσαύτως *ὑπήκοοι, πολῖται* καὶ *ἡμεδαποὶ* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς συνοικοῦντας μετ' αὐτῶν *ἀλλοδαπούς*.

Ἡ νομοθεσία ἐκάστου κράτους ὁρίζει τοὺς τρόπους, καθ' οὓς ἀναγνωρίζεται ἢ ἀποκτᾶται ἡ ἰθαγένεια. Οὕτω ἡ *ἑλληνικὴ ἰθαγένεια* ἀποκτᾶται κατὰ τοὺς ἀκολούθους τέσσαρας τρόπους:

1) διὰ γεννήσεως ἐκ πατρὸς πολίτου Ἑλληνος ἢ ἐκ μητρὸς Ἑλληνίδος καὶ πατρὸς μὴ νομίμου ἢ διὰ γεννήσεως ἐν Ἑλλάδι ἐξ ἀδήλων γονέων.

Ἐκπαια *δύο* εἶνε οἱ ἐπικρατοῦντες τρόποι κτήσεως *ἰθαγενείας*, ἥτοι τὸ δίκαιον τῆς καταγωγῆς ἢ τοῦ αἵματος καὶ τὸ δίκαιον τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ τόπου γεννήσεως. Ἐν Ἑλλάδι ἰσχύει κυρίως ὁ πρῶτος τρόπος τῆς ἰθαγενείας, ἐνῶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ δεῦτερος. Συμβαίνει ὁμως ἐνίοτε νὰ ἔχη τις καὶ διπλὴν ἰθαγένειαν. Ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ π.χ. ἐκ γονέων Ἑλλήνων γεννηθεὶς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἰσχύει συνήθως ἡ ἰθαγένεια τῆς χώρας, ἐν ἣ τὸ ἄτομον ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ.

2) διὰ γάμου ἀλλοδαπῆς μετὰ συζύγου Ἑλλήνου ὑπηκόου,

3) διὰ πολιτογραφίας, ἥτις ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ ἀλλοδαπῶν μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὀρισμένων ὄρων τοῦ νόμου, καὶ

4) διὰ τῆς λεγομένης ἀθρόας πολιτογραφίας, ἥτοι τῆς ὁμαδικῆς παροχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας εἰς τοὺς κατοίκους χώρας ἀπελευθερωθείσης καὶ προσαρτηθείσης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο συνέβη εἰς τοὺς Ἑπτανησίους τῷ 1864, εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ μέρος τῶν Ἡπειρωτῶν τῷ 1881, εἰς τοὺς Κρήτας, Μακεδόνας καὶ ἄλλους ὁμαίμονας τῷ 1913. Ἀνάλογόν τι συνέβη καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ἀθρόως ἐγκατασταθέντων ἐν Ἑλλάδι Ἑλλήνων *προσφύγων* κατὰ εἰδικὰς διατάξεις συμφωνιῶν συναρθεῖσων μεταξύ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας (τῷ 1923) καὶ τῆς Βουλγαρίας (τῷ 1927).

Ἡ ἑλληνικὴ ἰθαγένεια συνεπάγεται καὶ τὴν ὑπαγωγήν τοῦ πολίτου εἰς ὀρισμένον ἑλληνικὸν δῆμον ἢ κοινότητα.

Ἡ ἑλληνικὴ δ' ἰθαγένεια *ἀπόλλυται*, ὡς ἐξῆς: 1) διὰ πολιτογραφίας ἐν ξένῃ χώρᾳ, 2) διὰ γάμου ἡμεδαπῆς μετὰ ἀλλοδαποῦ, 3) διὰ διορισμοῦ εἰς δημοσίαν θέσιν ξένου κράτους ἄνευ ἀδείας τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ 4) δι' ἀποσπάσεως τμήματος χώρας καὶ προσαρτήσεως αὐτοῦ εἰς ξένον κράτος.

Ὁ λαὸς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς ὀρισμέναις συγγενεῖς ἐννοίας, ὡς τὴν τῆς πολιτείας, τὴν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν τοῦ ἔθνους.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν πολιτείαν ἡ διαφορὰ καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι οὗτος, ὡς ἀποτελῶν ἐν τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας, εἶνε ἔννοια στενωτέρα ταύτης. Ὡς πρὸς δὲ τὴν κοινωνίαν ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη, ὡς ἀποτελοῦσα σύνολον συζώντων προσώπων, περιλαμβάνει καὶ τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ διαμένοντας ἄλλοδαπούς. Κατ' ἀκολουθίαν διαφέρει τοῦ λαοῦ, ὅστις κατὰ τὸν δοθέντα ὀρισμὸν περιλαμβάνει καὶ τοὺς ἀποδημοῦντας εἰς τὴν ἄλλοδατὴν ἰθαγενεῖς. Τὴν διαφορὰν τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ ἔθνος θὰ κατανοήσωμεν, μετὰ τὰ λεγόμενα κατωτέρω περὶ τούτου.

Περὶ ἔθνους

Ἔθνος εἶνε σύνολον ἀνθρώπων, οἵτινες ἔχουσι τὴν αὐτὴν καταγωγήν, τὰ αὐτὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τοὺς αὐτοὺς πόθους, τὴν αὐτὴν ἱστορίαν καὶ ἴδιον πολιτισμὸν, δι' ὃ καὶ ἴδιον ὄνομα (ἐλληνικόν, γαλλικόν) λαμβάνει τοῦτο.

Κατ' ἀκολουθίαν **κύρια γνωρίσματα** τοῦ ἔθνους εἶνε: α') ἡ φυλή, β') τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, γ') ἡ ἱστορία, δ') οἱ πόθοι καὶ ε') ὁ πολιτισμὸς.

Συνηθέστατα τὰ εἰς τὸ αὐτὸ ἔθνος ἀνήκοντα ἄτομα ζῶσιν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὁμιλοῦσι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν θρησκείαν. Ἄλλ' ὁ τόπος, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία ἔνεκα ἱστορικῶν περιπετειῶν ἢ ἄλλων ἰδιαιτέρων λόγων δύνανται νὰ μὴ ἀπαντῶσιν εἰς ὅλα τὰ ἄτομα ἔθνους τινός. Ἐκ τούτου καὶ τὰ γνωρίσματα ταῦτα θεωροῦνται δευτερεύοντα γνωρίσματα τοῦ ἔθνους.

Τὰ κοινὰ ἐν γένει γνωρίσματα συνεπάγονται τὴν μεταξύ ὁμοφύλων ἀνάπτυξιν ζωηρᾶς στοργῆς καὶ ἀλληλεγγύης πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀδιάρρηκτον πνευματικὸν σύνδεσμον πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ γεννήσαν αὐτοὺς χώρον καὶ πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος. Γεννᾶται οὕτω ἡ **ἐθνικὴ συνείδησις**, ἣτις ἐμβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν τὴν συναίσθησιν ὅτι ἀνήκει τις εἰς ὀρισμένον ἔθνος καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν **ἐθνικὴν ἰδέαν**, τὴν τήρησιν τ. ἔ. τῆς ἐθνικῆς ἀвтоνομίας καὶ ἀκεραιότητος ἢ τὴν δημιουργίαν ἐνιαίας καὶ ἐλευθέρως ἐθνικῆς πολιτείας, καθ' ἣν περιπτώσιν τὸ ἔθνος ἢ μέρος αὐτοῦ δουλεύει ὑπὸ ξένους.

Ἐκ τῶν προσηρθέντων συνάγομεν ὅτι αἱ ἔννοια κράτος καὶ ἔθνος **διακρίνονται** ἀλλήλων, καθόσον ἡ μὲν πρώτη δηλοῖ

τὴν πολιτικὴν, ἢ δὲ δευτέρα τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνό-
τητα. Εἶνε ὅμως δυνατόν αἱ ἔννοιαι αὗται καὶ νὰ **συμπίπτωσιν**,
ὅταν ὁ λαὸς πολιτείας τινὸς ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς μόνου ἔθνους,
ὡς συμβαίνει ἐν Γαλλίᾳ. Οἱ τοιοῦτοι λαοί, ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας
ἀποδεικνύεται, ἀποτελοῦσι μακροβιώτατον καὶ ἰσχυρότατον ἔρει-
σμα τῆς πολιτείας των.

Ἀντιθέτως πλείστα πολιτεῖα ἀποτελοῦνται ἐκ λαοῦ συγ-
κειμένου ἐξ ἑνὸς ἔθνους καὶ τμημάτων ἄλλων ἔθνων, ὡς ἡ Ρου-
μανία καὶ μέχρι πρὸ μικροῦ ἡ Τσεχοσλοβακία, ἢ καὶ μόνον ἐκ τμη-
μάτων ἄλλων ἔθνων, ὡς ἡ Ῥωσία.

Ἐν τέλει εἶνε δυνατόν ὁρισμένα ἔθνη νὰ στεροῦνται κρατι-
κῆς ὑποστάσεως, ὡς συνέβαινεν εἰς τὸ πολωνικὸν ἀπὸ τοῦ 1795
μέχρι τοῦ 1919, ὅποτε συνενωθέντων τῶν ξενοκρατουμένων τμη-
μάτων του ἀνασυνεστάθη τοῦτο ὡς κράτος, καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν
ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐθνεγερσίας, ὅποτε μέρος
αὐτοῦ ἀνεγνωρίσθη ὡς κράτος.

Περὶ μειονοτήτων

Ἐνίοτε ἐντὸς τοῦ λαοῦ πολιτείας τινὸς δύνανται νὰ ὑπάρ-
χωσι **μᾶζαι** ἀνθρώπων, αἵτινες διαφέρουσι κατὰ τὴν φυλὴν,
τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν τῆς μεγάλης πλειονότητος
τῶν ὑπάρχοντων αὐτῆς. Αἱ μᾶζαι αὗται, ἀνήκουσαι εἰς ἄλλο ἔθνος,
ἀποτελοῦσι τὰς καλουμένας **μειονότητας**.

Τοῦτο ἰδίᾳ συνέβαινεν εἰς τὰ κράτη, αἵτινα ὑπεδούλωσαν
διάφορα ἔθνη ἢ τμήματα ἔθνων, ὡς εἰς τὴν αὐстроουγγρικὴν
μοναρχίαν μέχρι τοῦ 1919.

Μειονότητες φυλετικά, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ γλωσσικαὶ καὶ
θρησκευτικαὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ βασιλείῳ εἶνε οἱ ἐν τῇ δυτικῇ
Θράκῃ Μουσουλμᾶνοι καὶ οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ κυρίως ἐγκατεστη-
μένοι Ἰσραηλίται. Πάντες οὗτοι εἶνε Ἕλληνες ὑπῆκοοι καὶ ἀπο-
λαύουσι πάντων τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀνα-
γνωρίζεται δὲ εἰς αὐτοὺς πλήρης ἐλευθερία ἀσκήσεως τῶν θρη-
σκευτικῶν των καθηκόντων καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκπαιδεύωνται
ἐν τῇ γλώσσῃ των, ἀλλ' ἐκμανθάνοντες καὶ τὴν ἑλληνικὴν.

Ἐξ ἄλλου ὅμως καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔχει ἐκτὸς τῶν ὀρίων της

συμπαγεῖς μάζας ὁμοειδῶν καὶ ὁμοδόξων πρὸς τοὺς ὑπερκόους της, ἥτοι ἑλληνικῆς μειονότητας, ὡς ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Τουρκίᾳ.

Ἐπὶ τῆς ὑπαρξὸς καὶ ὁμαίμων ἀδελφῶν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καταδεικνύει ὅτι ἡ ἔννοια ἑλληνικῆς λαοῦ εἶνε στενωτέρα τῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Β'. Περὶ τῆς χώρας

Λεύτερον στοιχεῖον τῆς πολιτείας εἶνε ἡ χώρα.

Χώραν δὲ λέγοντες, νοοῦμεν τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ οἰκεῖ ἡ μὴμος ὁ λαὸς καὶ ἐκτείνεται ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας.

Τὴν δὲ ἐπὶ τοῦ συνόλου (προσώπων καὶ πραγμάτων) τῆς χώρας ἐξουσίαν τῆς πολιτείας καλοῦμεν **ἐδαφικὴν κυριαρχίαν**.

Ἡ χώρα περιλαμβάνει ξηράν, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑπεδάφους, μέρος τῆς θαλάσσης (τὴν αἰγιαλίτιν ἢ παράκτιον ζώνην) καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν (τὴν ὑπὲρ τὸ ἔδαφος ἐναέριον ζώνην).

Ἐκ τῶν προρρηθέντων εὐκόλως συνάγεται ὅτι οἱ νομάδες, ὡς οἱ Ἀθίγγανοι, ἐπειδὴ δὲν ἔχουσιν ὄρισμένην κατοικίαν ἢ χώραν, ἀλλὰ πλανῶνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, δὲν δύνανται νὰ ἀποτελῶσι πολιτείαν, ἢς, ὡς ἐλέχθη, ἤδη ἀπαραίτητον στοιχεῖον εἶνε ἡ ὄρισμένη χώρα.

Γ'. Περὶ τοῦ νομικοῦ προσώπου

Τρίτον στοιχεῖον τῆς πολιτείας εἶνε τὸ νομικὸν πρόσωπον. Πρὸς κατανόησιν τούτου ἀνάγκη νὰ ὀρίσωμεν προηγουμένως τί εἶνε πρόσωπον.

Πρόσωπον καλεῖται τὸ ἀγαγρωριζόμενον ἐπὶ τῆς πολιτείας ὡς ἐποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ἐποχρεώσεων.

Ἄλλοτε ὑπῆρχον ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν ἔθεωροῦντο πρόσωπα, τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ δούλοι. Τὴν διαφορὰν καὶ ἀντίθεσιν τούτων πρὸς τὰ πρόσωπα δηλοῖ καὶ ἡ φράσις *ὁ οἰκέτης ἀπρόσωπος* καὶ ἡ ἰσοδύναμος λατινικὴ *servus nullum caput habet*, ἥτοι ὁ δούλος οὐδεμίαν ἔχει προσωπικότητα. Ἀφ' οὗτος ὁμοίως ὁ χριστιανισμὸς, προβαίνων ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, διέλυσε τὸ σκότος τῆς δουλείας, ἡ δὲ ἀνθρωπότης ὑπὸ τὴν διηγετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ζωογόνου ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος ἐξηκολούθησε τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτῆς ἀνύψωσιν καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς ἀνάπτυξιν καὶ διε-

κήρυσσε τὴν *ἀτομικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίαν*, ἔκτοτε πᾶς ἄνθρωπος ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μέχρι τοῦ θανάτου του ὡς *πρόσωπον*.

Τὰ πρόσωπα διακρίνονται εἰς φυσικὰ καὶ νομικά. Καὶ *φυσικὰ* μὲν εἶνε τὰ ἔχοντα *φυσικὴν ὑπόστασιν* (ὁ ἄνθρωπος), *νομικὰ* δὲ τὰ μὴ ἔχοντα *τοιούτην πρόσωπα*, ἀλλ' εἰς ἃ ὁ *νόμος* ἀναγνωρίζει δικαίωματα καὶ ὑποχρεώσεις, ὡς π. γ. τὸ κράτος, οἱ δῆμοι, τὰ σωματεῖα καὶ τὰ ἰδρύματα.

Τὰ νομικὰ πρόσωπα ἐκφράζουσι τὴν βούλησίν των διὰ τῶν ὀριζομένων πρὸς τοῦτο φυσικῶν προσώπων.

Τῶν νομικῶν προσώπων ὑπάρχουσιν ὡσαύτως δύο εἶδη· τὰ νομικὰ δηλαδὴ πρόσωπα δημοσίου δικαίου καὶ τὰ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Τὰ πρῶτα συνιστῶνται πρωτοβουλία τοῦ κράτους καὶ ἐκπληροῦσι κυρίως σκοποὺς δημοσίου συμφέροντος (π. γ. δῆμοι, ἐπιμελητήρια), τὰ δὲ δευτέρω ὀργανοῦνται ὑπὸ τῶν ἀτόμων πρὸς ἐξηγηρέτησιν τῶν συμφερόντων των (ὡς τὰ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα).

Τὰ νομικὰ πρόσωπα ὑποδιαφοῦνται ὁμοίως εἰς δύο, εἰς σωματεῖα καὶ εἰς ἰδρύματα. Εἶνε δὲ *σωματεῖα* σύνολα ἀτόμων, *ἐπιδιωκόντων ὀρισμένους θεμιτοὺς σκοποὺς*, ἐνῶ *ἰδρύματα* νοοῦνται σύνολα *περιοσιίας, ἐπιδιώκοντα ὡσαύτως ὀρισμένον θεμιτὸν σκοπὸν*.

Τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς πολιτείας εἶνε τὸ κατ' ἔξοχὴν νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, διότι αὕτη διέπεται ὑπὸ δικαίου, τεθέντος ὑπ' αὐτῆς.

Δ'. Περὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας

Τέταρτον καὶ τελευταῖον στοιχεῖον τῆς πολιτείας εἶνε ἡ *πολιτικὴ ἐξουσία*, ἥτοι τὸ δικαίωμα τῆς πολιτείας. Ὡπως ἐπιτάσσει μετὰ κύρους τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τῆς ἀναγκαίων μέτρων καὶ ἐξαναγκάζη τοὺς ἐν αὐτῇ ζῶντας εἰς ὑπακοὴν τῶν διαταγῶν τῆς.

Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, ὅταν δὲν ὑπόκειται εἰς ἀλλοτριάν ἀνωτέραν βούλησιν, καλεῖται *κυριαρχία*.

Ἡ κυριαρχία ὅμως αὕτη δὲν ἀσχεῖται ἀχαλινώτως ὁποτεδήποτε καὶ καθ' οἰοῦδήποτε, διότι ἡ ἀσκησις αὐτῆς, ἀποβλέπουσα

είς την κοινήν ὀφείλειαν, περιορίζεται λελογισμένως ὑπὸ συνθηκῶν, ὡς ἡ πολιτικὴ ἐξουσία συνάπτει, λαμβάνουσα διαρκῶς ὑπ' ὄψιν τοὺς βιοτικούς, οικονομικούς, πολιτικούς καὶ καθόλου κοινωνικούς ὄρους.

Ἐξουσίαν ἀσχοῦσι καὶ ἄλλα φυσικὰ καὶ νομικὰ πρόσωπα. Ὁ δῆμος π. χ. ἀσκεῖ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δημοτῶν πρὸς ἐπιβολὴν δημοτικῶν φόρων, ὡς καὶ ὁ πατὴρ ἀσκεῖ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τέκνων του.

Ἄλλ' ἡ ἐξουσία τῶν προσώπων τούτων εἶνε *δοτῆ* ἢ *δευτερογενής*, διότι παραχωρεῖται ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας, ἣτις καλεῖται *πρωτογενής*, διότι ὑπάσκει ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἐπομένως δὲν δίδεται ἄλλοθεν. Λιὸ καὶ λέγομεν ὅτι ἡ πολιτεία ἀσκεῖ ἐξουσίαν ἐξ ἰδίου δικαίου.

Σκοπὸς ἢ προορισμὸς τῆς πολιτείας

Συγγραφεῖς τινὲς ἠθέλησαν νὰ συμπεριλάβωσι μεταξὺ τῶν στοιχείων τῆς πολιτείας καὶ ἕτερον στοιχεῖον, τὸν προορισμὸν ἢ σκοπὸν αὐτῆς, ὅστις εἶνε κατ' αὐτοὺς ἡ ἐξασφάλις τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας καὶ ἡ ἀπόκρουσις παντὸς ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ. Ὁ προορισμὸς ὅμως κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον γνώμην δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς πολιτείας, διότι δὲν εἶνε μόνιμος καὶ σταθερὸς, ὡς τὰ ἄλλα στοιχεῖα αὐτῆς, ἀλλ' ἀντιθέτως ποικίλλει κατὰ τόπον καὶ χρόνον. Οὕτω ἐνῶ ἄλλοτε προορισμὸς τοῦ κράτους ἦτο ἡ παντοιοτρόπος ἐπέκτασις του, σήμερον τὰ δόγματα τῆς αὐτοκυβερνήσεως καὶ αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν ἀποκλείουσι τοὺς καταζητητικούς καὶ ἐπιθετικούς πολέμους, σερῶ δ' ὅλη συνθηκῶν καὶ συμφῶνων ὑπεγράφη περὶ θέσεως τοῦ πολέμου ἐκτὸς νόμου.

Ἄλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ συγχρόνου κράτους καὶ ἐσωτερικῶς μετεβλήθη, διότι δὲν ἀρκεῖται τοῦτο νῦν ἀπλῶς εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως, τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐπεμβαίνει καὶ εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων, ἐπιζητοῦν τὴν ὀφθμισιν αὐτοῦ συμφῶνος πρὸς ὄρισμένον ἐλάχιστον πρόγραμμα.

Οὕτω τὸ κράτος μεριμνᾷ περὶ τῆς κοινωνικῆς ὑγείας, λαμβάνει τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν κοινωνικὴν ἐν γένει πρόνοιαν, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας (γεωργίας, βιομηχανίας, ἐμπορίου κ. ἄ.), τὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν κ.λ.π.

Ἡ ἐπέκτασις αὕτη τῆς ἐνεργείας τοῦ κράτους ἐκδηλοῦται διὰ τῆς συστάσεως νέων ὑπηρεσιῶν ἢ καὶ ἐντελῶς νέων ὑπουργείων καὶ συνεπυγεται τὴν αὔξησιν τῶν οικονομικῶν του βαρῶν.

Γένεσις καὶ διάρκεια τῆς πολιτείας

Αἱ πολιτεῖαι **γεννῶνται**: α) δι' ὀργανώσεως εἰς πολιτείαν ὁμάδος ἢ ὁμάδων ἀνθρώπων ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ ἐγκατασταθέντων.

β) διὰ συνενώσεως ἢ συγχωνεύσεως δύο ἢ περισσοτέρων πολιτειῶν ἢ τμημάτων πολιτείας εἰς μίαν, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ,

γ) διὰ διαιρέσεως ἢ διαλύσεως πολιτείας τινὸς εἰς πλείονας, ὡς ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ μοναρχίᾳ.

Ἵνα ἀριστάτατός τις πολιτεία θεωρηθῇ μέλος τῆς διεθνούς ὁμάδος ἢ οἰκογενείας τῶν ἄλλων πολιτειῶν, ἀνάγκη εἶνε καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ ἢ ὑπαρξίς της ὑπὸ τούτων. Τοῦτο γίνεται συνήθως διὰ τῆς ἀποστολῆς διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων εἰς τὴν νεοσύστατον πολιτείαν ὑπὸ τῶν πολιτειῶν, αἵτινες ἀνεγνώρισαν αὐτήν.

Ἡ πολιτεία δὲν εἶνε **αἰωνία**, διὸ καὶ δύναται νὰ παύσῃ ὑφισταμένη·

α) διὰ κατακτίσεως παρ' ἄλλης, ὡς ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ προσφάτως ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ,

β) διὰ συνενώσεως μετ' ἄλλης πολιτείας, ὡς ἐν τῇ Ἰονίᾳ καὶ τῇ Κρητικῇ πολιτείᾳ,

γ) διὰ διαμελισμοῦ, ὡς ἄλλοτε ἐν Πολωνίᾳ, καὶ

δ) διὰ διαιρέσεως εἰς δύο ἢ πλείονας πολιτείας, ὡς ἐν Κάτω γόρραις.

Ἐξέδη τῆς πολιτείας

Αἱ πολιτεῖαι διακρίνονται εἰς ἀπλᾶς καὶ συνθέτους. Ἐπὶ τῆς **Ἀπλῆς** καλεῖται ἡ πολιτεία, ἣτις ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς λαοῦ, ἔχει μίαν χώραν καὶ ἐμφανίζεται ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐνιαία καὶ ἀδιάρητος. Τοιαῦται πολιτεῖαι εἶνε ἡ Ἑλλάς, ἡ Γαλλία κ. ἄ.

Ἡ **Σύνθετος** δὲ καλεῖται ἡ πολιτεία, ἡ ἀπαρτιζομένη ἐκ δύο ἢ περισσοτέρων πολιτειῶν, αἵτινες ἠρώθησαν διὰ συνθήκης πρὸς κρείττονα προσόπισιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς κοινῆς των ἐλευθερίας καὶ προόδου, ὡς π. χ. ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία μέχρι τοῦ 1905.

Ἡ σύνθετος πολιτεία ἐμφανίζεται κυρίως ὑπὸ δύο μορφῶν, ὡς ἐνωσις πολιτειῶν καὶ ὡς ὁμοσπονδιακῇ ἢ ὁμοσπονδος πολιτεία.

Ἡ ἔννοια πολιτειῶν διακρίνεται εἰς πραγματικὴν καὶ προσωπικὴν.

Πραγματικὴ ἔννοια ὑπάρχει, ὅταν δύο πολιτεῖαι ἐνώνωνται διὰ συμβάσεως καὶ ἔχωσι κοινὴν βούλησιν μόνον καθ' ὁρισμένα θέματα, π. χ. τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν καὶ τὴν διεθνή ἐπικοινωνίαν, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἑκατέρωθεν ἐνεργεῖ ἀνεξαρτήτως καὶ κεχωρισμένως ὡς π. χ. ἡ Αὐστρουγγαρία μέχρι τοῦ 1918.

Προσωπικὴ δ' ἔννοια ὑπάρχει, ὅταν δύο κυρίαρχοι πολιτεῖαι ἔχωσι τὸ αὐτὸ φυσικὸν πρόσωπον ὡς ἡγεμόνα, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα, ἦτοι τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν διεθνή των ἰσχυρῶν, διατηροῦσι τὴν ἀвтоτέλειάν των, ὡς ἡ Ἀγγλία μετὰ τοῦ Ἀννοβέρου ἀπὸ τοῦ 1714 μέχρι τοῦ 1838 καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 ἡ Δανία μετὰ τῆς Ἰσλανδίας.

Ὄμοσπονδιακὴ ἢ ὁμόσπονδος δὲ πολιτεία ὑπάρχει, ὅταν δύο ἢ περισσότεροι ὅμοιοι πολιτεῖαι ἐνώνωνται διὰ συνθήκης εἰς κυρίαρχον πολιτείαν, ἣτις διὰ τῆς κυριαρχίας τῆς περιορίζει τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτειῶν, ἐξ ὧν αὕτη ἀπαρτίζεται, ὡς αἱ Ἡνωμένα Πολιτεῖαι, ἡ Ἑλβετία, ἡ Ῥωσία κ. ἄ.

Μὴ κυρίαρχοι πολιτεῖαι

Πλὴν τῶν προειρημένων κυρίαρχων πολιτειῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι πολιτεῖαι, ὧν αἱ λειτουργίαι ἀσχοῦνται ὑπὸ περιορισμοῦς. Τοιαῦται πολιτεῖαι εἶνε αἱ προστατευόμεναι ἢ προτεκτοράτα, αἱ κτήσεις ἢ αὐτόνομοι ἀποικίαι, αἱ ὑπὸ ἐντολῆν καὶ αἱ ὑποτελεῖς.

1) **Προστατευόμεναι ἢ προτεκτοράτα** εἶνε αἱ ἡμικυρίαρχοι πολιτεῖαι, ὧν πλεῖστον μέρος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀσκεῖται παρὰ τῆς ἐξουσίας τὴν προστασίαν πολιτείας (διεθνεῖς σχέσεις κλπ.) Οὕτω π. χ. λέγομεν ὅτι τὸ Μαρόκον καὶ ἡ Τῦνις εἶνε προτεκτοράτα τῆς Γαλλίας.

2) **Κτήσεις ἢ αὐτόνομοι ἀποικίαι** καλοῦνται χωρὰί τινες τῆς βρετανικῆς αὐτοκρατορίας, αἵτινες διατηροῦσι στενωπάτους καὶ ἀδιαρρήκτους πολιτικὸς δεσμοὺς μετὰ τῆς μητροπόλεως καὶ ἀπολαύουσιν ἐσωτερικῶς πλήρους αὐτονομίας ἢ αὐτοδιοικήσεως, ἐξωτερικῶς δὲ μόνον μερικῆς π.χ. εἶνε μέλη τῆς κοινωρίας

τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς Ἀγγλίας, καὶ δὲν ἐκπροσωποῦνται διεθνῶς. Τοιαῦτα εἶνε ὁ Καναδάς, ἡ Αὐστροαλία κ. ἄ.

3) **Πολιτεῖαι ὑπὸ ἐντολήν** εἶνε χῶρα τεθεῖσα ἀποφάσει τῆς κοινότητος τῶν ἐθνῶν ὑπὸ διακινδύνησιν μεγάλης πεπολιτισμένης δυνάμεως ὡς ἡ Παλαιστίνη (ὑπὸ τὴν τῆς Ἀγγλίας), καὶ ἡ Συρία (ὑπὸ τὴν τῆς Γαλλίας), μέχρι τοῦ 1936, ὅτε ἡ πολιτική τῆς ἐξουσίας κατέστη εἰρυνετέρα, ἥτοι ἀπέβη σχεδὸν κυρίαρχος πολιτεία.

4) **Ὑποτελεῖς πολιτεῖαι** εἶνε αἱ πολιτεῖαι, ὧν ἡ κυρίαρχος βούλησις περιορίζεται ὑπὸ τῆς θελήσεως ἑτέρας πολιτείας, μεθ' ἧς αὕτη ἐξουσίως ἢ ἀξουσίως συνδέεται. Σήμερον δὲν ὑπάρχουσι ὑποτελεῖς πολιτεῖαι, διότι αἱ παλαιαὶ τοιαῦτα σὺν τῷ χρόνῳ ἢ κατέστησαν κυρίαρχοι, ὡς ἡ Ῥουμανία (1878), ἡ Σερβία (1882) καὶ ἡ Βουλγαρία (1908), ἢ ὑπόδουλοι, ὡς ἡ Μαδαγασκάρη, προσαρτηθεῖσα ὑπὸ τῆς Γαλλίας (1906).

Περιορισμὸν τινα τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας ὑφίστανται καὶ αἱ **οὐδέτεραι πολιτεῖαι**. Καλοῦνται δ' οὕτω αἱ κυρίαρχοι πολιτεῖαι, αἵτινες προσωρινῶς ἢ διαρκῶς δὲν δύνανται ἕνεκα διεθνῶν συμβάσεων γὰρ συμμετέχωσι πολέμῳ διεξαγομένῳ μεταξὺ ἄλλων πολιτειῶν, ὡς ἡ Ἑλβετία (διαρκῆς οὐδετερότητις).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Ἡ πατρις ἐν στενωτέρῳ ἐννοία.

Πατρις εἶνε ἡ γενέθλιος γῆ. Προῆλθε δ' ἡ λέξις *πατρις* (=πατρις γαῖα, γῆ τοῦ πατρὸς) ἐκ τοῦ πατήρ, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἡ πατρις τὴν ὄψιν καὶ τὴν πηγὴν τῆς ἔχει ἐν τῇ *οἰκογενείᾳ*, ἧς φωνή, κορυφή καὶ ἐγκαλλώπισμα εἶνε ὁ *πατήρ* καὶ ἕτις πρώτη ἔλκει ἀμέριστον τὴν ἡμετέραν στοργήν.

Φυσικὸν ἄρα εἶνε νὰ αἰσθανόμεθα ἀγάπην ἀκοίμητον πρὸς τὴν πατρίδα, ἀγάπην νυκτίν, ἀγάπην ἀδελφικὴν, ἀγάπην εὐλογοῦσαν, ἀφοσίωσιν πλήρη. Ἐν αὐτῇ εἶδομεν τὸ πρῶτον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀνεπνεύσαμεν τὴν ψυχροτόφον αἴθρα, ἐθωπεύθημεν ὑπὸ τῆς μητρὸς, ἐμάθομεν νὰ ψελλίζομεν τὰς πρώτας λέξεις, ἐτρόφημεν καὶ ἠξήθημεν. Ἐν αὐτῇ οἰκοῦσιν οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ παιδικοὶ σύντροφοι καὶ ἀναπαύονται τὰ ὄσα τῶν πολυτιμῶν πατέρων. Ἐνταῦθα ὑπάσχει ἡ ἐκκλησία, ἐν ἣ ἐβαπτίσθημεν καὶ εἰθίσθημεν νὰ λατρεύομεν τὸν Θεὸν τῶν πατέρων. Ἐνταῦθα εὐρίσκεται ὁ οἶκος, ἐν ᾧ διήλθομεν τὴν χρυσὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὸ σχολεῖον, ὅπερ εἶνε μεστὸν τῶν πρώτων μαθητικῶν μας ἀναμνήσεων, αἱ πλατεῖαι, αἱ κορυφαί, οἱ ποταμοί, ἡ γλαυκὴ θάλασσα, οἱ χαρίεντες κόλποι, τὰ διαγῆ κελαρύζοντα ὕδατα, τὰ σκιερὰ δάση, οἱ εὐανθεῖς λεμῶνες, οἱ πλούσιοι ἀγροὶ καὶ ἄλλαι θαυμάσιαι τοποθεσίαι. Τούτων καὶ μόνῃ ἡ θεὰ κρατίνει ἡμᾶς ἐν τῇ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπῃ καὶ κατ' ἐκ τῆς ξένης ἐπάνοδον συγκινεῖ ἀνεκφράστως, ἢ δ' ἀνάμνησις πληροὶ ἀκαθέκτου νοσταλγίας, καταθέλγει τὴν μνήμην καὶ κατακυριεύει τὴν φαντασίαν μας. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ἄριστα ἐκφράζει ὁ θεὸς Ὀμηρος, εἰκονίζων τὸν μακρὸν τῆς πατρίδος τοῦ πλανώμενον Ὀδυσσεῆα ὅτι *ἐθέλει καὶ ἐέλδεται ἡμῖνα πάντα οἶκαδ' εἰ' ἐλθέμεναι καὶ ρόστιμον ἡμῶν ἰδέσθαι καὶ ἴεμενος καὶ κατὰν ἀποδοράσσορτα ρῆσαι ἧς γαίης, θανένν ἰμείροται.*

Ἡ πατρις ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ

Ἡ πατρις ὁμῶς ἔχει καὶ ἔννοιαν εὐρυτέραν· εἶνε δηλ. οὐ μόνον ἡ γενέθλιος γῆ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔδαφος, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται αὐτὴ καὶ κατοικήσαν ἑκαταὶ ἄνθρωποι ὁμόφυλοι καὶ κατὰ πλείστον ὁμόγλωσσοι καὶ ὁμόθρησκοι. Τὸ ἔδαφος τοῦτο οἱ ἀπ' αἰῶνων οἰκοῦντες ὁμόφυλοι ἔβρεξαν, καλλιεγοῦντες, διὰ τοῦ ἰδρωτός, καὶ ἔβαψαν, ὑπερασπίζοντες, διὰ τοῦ αἵματός των.

Αὕτη δὲ ὅλη ἡ πατρις, οὐσα ἡ μεγάλη πατρις, εἶνε καὶ ἡ ἀληθινὴ πατρις.

Ὅθεν πατρις ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τῆς εἶνε ἡ πολυφύλιτος κοινὴ μήτηρ μυριάδων ἀνθρώπων, ὧν τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα ὑποχωροῦσιν εἰς ἓν κοινὸν καὶ ἡ ζωὴ ἐνοῦται εἰς μίαν μόνην ζωὴν, διηνεκῶς ἀνακαινιζομένην ἐν τοῖς ἐκάστοτε ἐπιγιγνομένοις ἐχθόνοις, οἵτινες ἔχουσι τὰ αὐτὰ φρονήματα, τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰς αὐτὰς ἐλπίδας καὶ παραδόσεις, τοὺς αὐτοὺς πόθους, τὴν αὐτὴν συνείδησιν καὶ κοινὴν τὴν θέλησιν. Εἶνε ὁ συνεκτικὸς δεσμὸς οἰκογενειῶν, κοινῶν, πόλεων, ἐπαρχιῶν καὶ νομῶν ὀρισμένης χώρας ἢ συνόλων χωρῶν ἐν τῷ αὐτῷ φρονήματι. Εἶνε τὸ ἱερὸν καὶ σεπτὸν ὄνομα, ὅπερ ἀναμνησθεὶς τοὺς ὁμοφύλους ὅλον τὸ ἔνδοξον παρελθὸν καὶ τὰ κοινὰ παθήματα τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων, καὶ συνενώνει εὐφροσύνῳ εἰς κοινήν ἐνέργειαν δι' αἰσιώτερον μέλλον.

Κατὰ τὴν εὐρυτέραν ταύτην ἐκδοχὴν ἡ πατρις ταυτίζεται πρὸς τὸ ἔθνος, ἢ καὶ πρὸς τὸ κράτος, ὅταν τοῦτο περιλαμβάνῃ πάντας τοὺς ὁμοφύλους, ἔχῃ δηλ. πραγματοποιήσει τὴν ἐθνικὴν του ἐνότητα καὶ τὴν πλήρη πολιτικὴν του ἀποκατάστασιν, καὶ ἐκφράξῃ τὴν πραγματικὴν ἐθνικὴν θέλησιν, κατὰ δὲ τὴν στενωτέραν πρὸς τὴν πόλιν ἢ τὴν κόμην, ἐξ ἧς τις κατάγεται, ἦτοι πρὸς τὸν δῆμον ἢ τὴν κοινότητα.

Ἡ ἐλληνικὴ πατρις

Κατὰ τὰ προειρημένα καὶ πατρις τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνος ὑπῆρξεν οὐ μόνον ἡ μικρὰ χώρα, ἐν ἣ οὗτος ἐγεννήθη, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γῆ, ἐν ἣ ἀπ' αἰῶνων ἔζων ὅμαιμοι καὶ ἔδρασαν μετ'

ἐξαισίων ἐπιτυχιῶν ἢ καὶ ὀδυνηρῶν ἀτυχιῶν οἱ πρόγονοι καὶ οἱ πατέρες του. Ὑπῆρξεν ἡ ἔκπαγλος ἑλληνικὴ γῆ, ἣν κατηύγασαν οὔτοι δι' ἀνεσπέρου φωτός, καὶ ὑπὲρ ἧς ἐν ἡμέραις κινδύνου καὶ πένθους ἢ εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς ἅπαντες συνεδέοντο καὶ ἐβροῦθον ἀλλήλους καὶ συνηγάλλοντο καὶ συνεπένθουν. Περίτρανον παράδειγμα τούτου πρόκειται καὶ ἡ ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ ὁ τροϊκὸς πόλεμος καὶ αἱ ἀμφικτιονίαι καὶ ἡ ἰωνικὴ ἐπανάστασις καὶ οἱ μηδικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ αἱ πανηγύρεις τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἀγῶνων.

Καὶ ἡμῶν δὲ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, οἵτινες συνδέομεθα διὰ τῶν ἀειμνήστων ἑλληνοχριστιανῶν Βυζαντινῶν προπατόρων μας πρὸς τοὺς ἀθανάτους ἀρχαίους Ἑλληνας προγόνους, πατρίς εἶνε ἐκτὸς τῆς ἰδιαιτέρας καὶ σύμπασα ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀλύτρωτος Ἑλλάς. Τὴν χάραν ταύτην σελαγγίζει οὐράνιον φῶς. Εἶνε ὁ κοινὸς παράδεισος τῶν ἐθνῶν, τὸ κοινὸν προσκίνημα τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐγγενῶν ψυχῶν καὶ τῶν προηγμένων διανοιῶν καὶ πάσης ἄλλης χώρας ὠραιότερα καὶ ἐνδοξότερα. Εἶνε τὸ λίκνον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῆς οἰκουμένης, ἡ κοίτις τῶν εὐγενεστάτων καὶ ὑψηλοτάτων ἰδεῶν καὶ τοῦ αἰδίου καλοῦ, τὸ ἔαυ καὶ ἡ αἰωνία νεότης τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπόστολος, μάρτυς καὶ σωτήρ, καὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ὁ μέγας καὶ γεραρὸς μυσταγωγός.

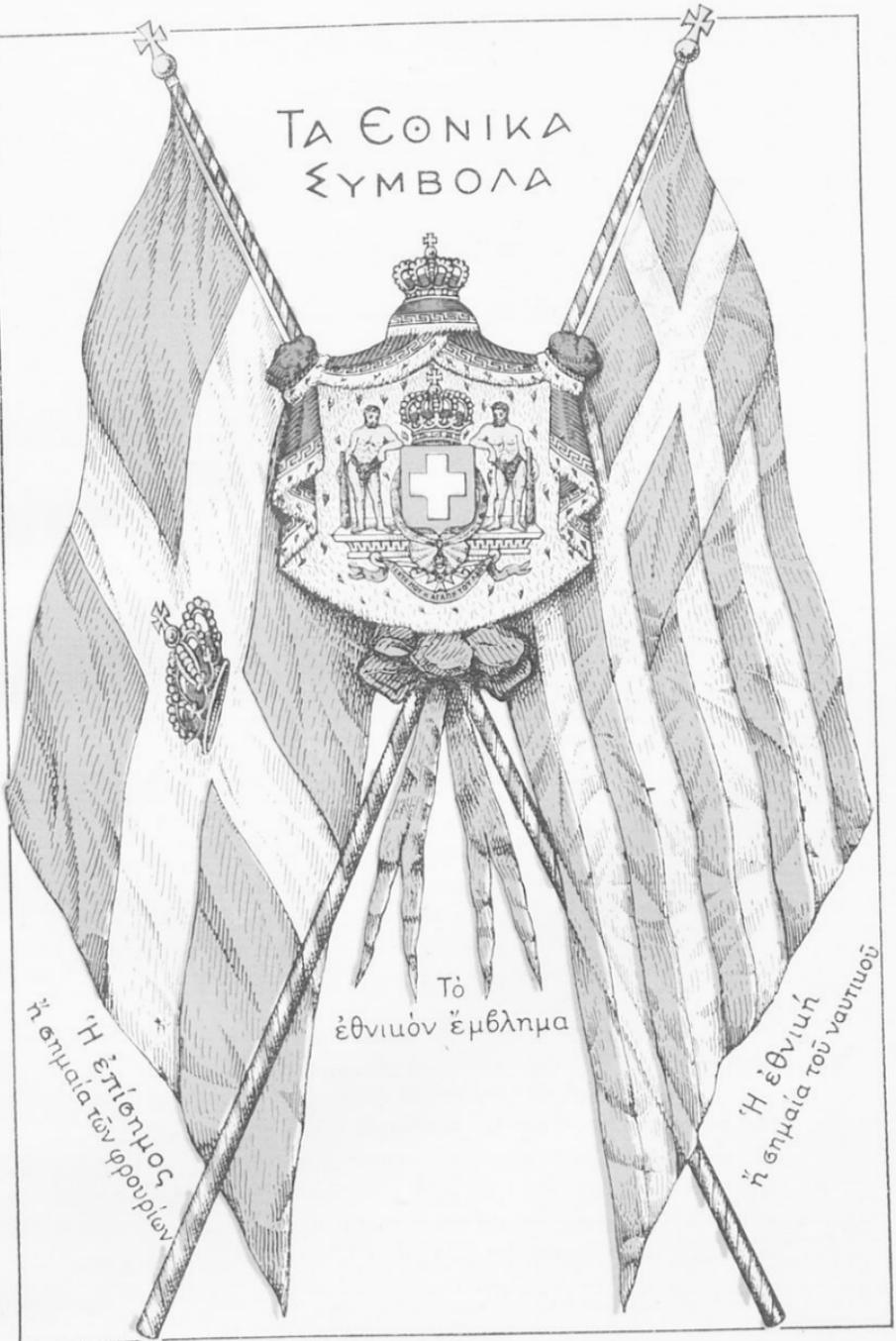
Διὰ τὴν σεμνοτάτην καὶ ἀριστοτόξον ταύτην πατρίδα μας καὶ ὁμόφυλοι καὶ ξένοι ἠσθάνθησαν ἀστείρευτον ἀγάπην καὶ ἀναλλοίωτον σεβασμὸν, παρέσχον τρανότατα δείγματα ἀπαραιμύλου ἀφοσιώσεως καὶ ἀχραιφνοῦς ἐνθουσιασμοῦ, κατήγαγον περιφανεῖς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν νίκας καὶ τὸν ἐνδλεέστατον ἀπέθανον θάνατον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Διὰ τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖόν της ἄπειροι μετ' ἀπότητον θάρρους καὶ ἀφαντάστου αὐτοθυσίας ὄρμησαν εἰς τὰς μάχας καὶ μυριάδες ἐθνομαρτύρων μετὰ ὑπερανθρώπου ἀμίλλης καὶ ἀσυγκρίτου αὐταπαρησίας ὑπέστησαν ἐν μέσῳ ἐθνικῶν καταγίδων τὰ πάνδεινα.

Ταύτην μετὰ τῆς θειοτάτης χριστιανικῆς θρησκείας περισσότερον παντὸς ἄλλου ἀγαπῶμεν καὶ ἐξόχως γεραίρομεν οἱ πάντες Ἕλληνες. Ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα διαπύρου, σταθερᾶς καὶ ἀδό-

λου ἀγάπης οὔτε θλίψις, οὔτε στενοχωρία, οὔτε διωγμός, οὔτε λιμός ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ ἀπειλή θανάτου δύνανται νὰ χωρίσωσιν ἡμᾶς. Πάντας πρὸς ἀλλήλους ἀφρόκτως συνδέει ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων καὶ τῶν φρονημάτων, ἡ κοινὴ ἱστορία καὶ ἡ ταυτότης τῶν ἀφθάρτων καὶ ἀκαταλύτων ἐθνικῶν πόθων καὶ τῶν χρηστῶν ἐλπίδων, ὅτι διὰ τῆς πιστῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος ἀσφαλίζομεν τὴν προσφιλεστάτην πατρίδα μας, τὴν νέαν Ἑλλάδα, καὶ παρασκευάζομεν εἰς αὐτὴν μέλλον ἀντάξιον τοῦ μεγάλου, ἀθανάτου παρελθόντος της.

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ

Ἡ ἐπίσημος
ἢ σημαία τῶν ἰσχυρίων

Τὸ
ἐθνικὸν ἔμβλημα

Ἡ ἐθνικὴ
ἢ σημαία τοῦ ναυτικοῦ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΠΕΡΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΤΕΙΩΝ

Περὶ σημαίας

Τῆς πατρίδος σεπτὴ ἀπεικόνισις καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος ἱερὸν σύμβολον εἶνε ἡ **σημαία**.

Καλεῖται δὲ **σημαία** ἕφασμα ἀπὸ ζωτιοῦ ἢ ἰσοῦ ἀναρτώμενον καὶ διὰ τοῦ ἰδιάζοντος χρωματισμοῦ του ἢ καὶ διὰ τῆς εἰκότος, ἢν φέρει, συμβολίζον τῆς πατρίδος τὴν ἐθνικότητα.

Ἡ ἐλληνικὴ σημαία

Καὶ τὴν γλυκυτάτην δὲ ἐλληνικὴν πατρίδα μας ἐν ὅλῃ τῇ φωτοβόλῳ αἴγλῃ τῆς ἐκπροσωπεῖ ἡ ἐλληνικὴ σημαία.

Ἡ ἐλληνικὴ σημαία, οὔσα κτανόλευκος, ἔχει **τρεῖς τύπους**, οἵτινες εἶνε οἱ ἐξῆς:

- 1) ἡ ἐθνικὴ σημαία ἢ σημαία τοῦ ναυτικοῦ,
- 2) ἡ ἐπίσημος σημαία ἢ σημαία τῶν φρονησίων, καὶ
- 3) ἡ σημαία τῶν συνταγμάτων τοῦ πεζικοῦ καὶ τῶν ἐυζώνων.

Σημασία τῆς ἐλληνικῆς σημαίας

Ἄλλ' ἡ **ἐλληνικὴ σημαία** πλὴν τῆς πατρίδος ὑπομνησκει συγχρόνως διὰ τοῦ **στανροῦ**, ὃν φέρει, τὰς ὑψίστας καὶ τελειότητας διδασκαλίας τῆς θείας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ.

Πατρις λοιπὸν καὶ **θρησκεία**, τὰ τιμαφέστατα ταῦτα καὶ ἱερώτατα τοῦ Ἑλλήνος ἰδανικά, ἐπαναπαύονται ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐθνικοῦ λαβάρου σκηνώματι. Διὰ τῆς ἀγλαοφεγγυῆς ἐλληνικῆς σημαίας συμβολίζονται ἀροήκτως συμπλεγμένα, ἐσαεὶ ἠδελφωμένα ἡ Ἀκρόπολις καὶ ὁ Γολγοθᾶς, ὁ Ἕλλητισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς.

νισμός, καὶ παρίσταται τὸ πολυθρύλητον σύνθημα τῶν γιγαντομάχων πατέρων *μάχον ἔπερ πίστεως καὶ πατρίδος*.

Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ **Θέα** τοῦ παγκάλου τῆς πατρίδος ἐμβλήματος δονεῖ, συγγινεῖ, ἠλεκτροῖζει καὶ ἐγκαρδιώνει τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς ἀλυτρώτους Ἕλληνας. Ἀναπολεῖ τὸ πάνθεον τῆς ἑλληνικῆς ἀνδρείας καὶ ἀνυψώνει ἡμᾶς μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ. Ἀναμνησκει τοὺς ἠρωϊκωτάτους πατέρας, οἵτινες ὑπὸ τὸ ἱερὸν τῆς πατρίδος Ἴνδαμα καὶ τὴν ζωογόνον πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρώπον πίστιν ὠρχίζοντο νὰ ζήσωσιν ἐλεύθεροι ἢ νὰ ἀποθάνωσιν, ἐνέβαλλον εἰς δεινὸν πανικὸν ἀπειροπληθεῖς τοῦ ἐχθροῦ στρατιάς καὶ μωριοναύτας στόλους καὶ διὰ πρωτοφανῶν καὶ πανενδόξων θριάμβων, θυσιῶν καὶ νικῶν ἐπανήγον τὴν καλλίκαρπον ἐλευθερίαν εἰς τὸν πρώτον ἀθάνατον καὶ αἰθέριον θρόνον τῆς.

Ἄλλ' ἡ ἑλληνικὴ σημαία δὲν ἀναπλάττει μόνον τὸ χουσοῦν καὶ ἀπαράμιλλον τοῦτο παρελθόν. Νικήτρια καὶ τροπαιοῦχος ἀντικατοπτρίζει καὶ τοὺς νέους θουλικούς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἠρωϊσμούς τῆς φιλῆς, καὶ ζωογονοῦσα τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, συνάπει τὰς ἀφθίτους ἀναμνήσεις τῆς πρὸς τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος καὶ διδάσκει νὰ πιστεύωμεν ἀκραδάντως εἰς μίαν ἐνιαίαν, μεγάλην καὶ ἀδιαίρετον Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα τῶν σέψεων καὶ τῶν πόθων παντὸς Ἑλλήνος.

Ὅπουδῆποτε κυματίζει εἶνε σύμβολον τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσχύος καὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ὅ,τι δῆποτε σκέπει ἀναπόσπαστον ἀποτελεῖ τμημα τῆς φιλιότητος πατρίδος. Καὶ οἱ ἐθνικοὶ στρατοὶ καὶ τὰ ἐθνικὰ σκάρφη, τὰ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ αἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνικαὶ πρεσβεΐαι, τὰ προξενεῖα καὶ πρακτορεῖα, ὡς καὶ τὰ ἰδιωτικά ἑλληνικὰ πλοῖα φέρονσιν αὐτὴν ὑπερήφανα.

Δι' αὐτῆς κοσμοῦνται χαρμοσύνως καὶ αἱ οἰκίαι καὶ τὰ καταστήματα καὶ αἱ ὁδοὶ κατὰ τὰς μεγάλας ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἐορτάς.

Ἐκαστος κυματισμός τῆς εἶνε γλυκὴ τῆς ποθεινοτάτης πατρίδος θώπευμα καὶ ἐκάστη πτυχὴ τροφερὸν μειδίωμα, ἀλλὰ καὶ παρότρυνσις ζωηρά, ἵνα παρασκευάζωμεν τὰς ψυχὰς εὐτόλμους πρὸς ἄμυναν τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος καὶ πεμφροῦσιν τῆς ἀσπίλου τιμῆς καὶ δόξης τῆς.

Ἡ σημαία τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος κεντρῶς πρὸς τοῦτους, ἵνα, ἐπαξίως τῶν μεγάλων τῆς φυλῆς παραδόσεων ἐξαζόμενοι, θεραπεύωμεν τὰ ὑψηλὰ καὶ εὐγενῆ ἰδεώδη τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διαδίδωμεν τὸ φῶς τῆς θείας ἀληθείας, τὴν ἰσονομίαν, τὴν ἀλληλεγγύην, τὴν πρόοδον καὶ τὰς ἄλλας ἀειλαμπεῖς πατρίους ἀρετὰς.

Ἐν τῇ σφοδρότητι τῆς μάχης πρὸς αὐτὴν ἀτενίζουσι καὶ ἐξ αὐτῆς θεομαίνονται ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς πατρίδος καὶ τῆς πίστεως οἱ ἄνδρες, αἱ δὲ ἐν πολέμῳ κυριεύμεναι σημαῖαι τοῦ ἐχθροῦ εἶνε τὰ πολιτικώτατα τρώπαια τῆς νίκης καὶ τὰ φωτεινότερα διαρκῆ μαρτύρια τῆς εὐψυχίας.

Ὅθεν εὐλογώτατα ἡ ἑλληνικὴ σημαία πρέπει νὰ τυχάνῃ παρ' ὅλων μας ἀγάπης ὑπερτάτης. Πάντες οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν νὰ προσβλέπομεν τὴν σημαίαν τῆς πατρίδος μετ' ἀμερίστου σεβασμοῦ καὶ ἐθνικῆς φιλαντίας.

Ἡ τιμὴ τῆς ἑλληνικῆς σημαίας πρέπει νὰ κατέχη τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ψυχῇ μας.

Προθυμώτατα καὶ ἐντόλμως ἄς ὑπερασπίζωμεν αὐτὴν κατὰ πάσης προσβολῆς καὶ ἄς προτιμῶμεν μᾶλλον νὰ πέσωμεν ἡρωικῶς ὑπὸ τὴν τρισυγίαν σκέπην τῆς ἢ νὰ ἐγκαταλίπωμεν αὐτὴν ἐπιόρκως ἢ καὶ νὰ παραδώσωμεν ἀνάνδρως πρὸς αἰώνιον αἴσχος εἰς τὸν ἐχθρόν.

Πρὸ αὐτῆς διερχομένης ἀποκαλυπτόμεθα εὐλαβῶς καὶ καθήμενοι ἐγειρόμεθα. Παρέσχεται ἡ πάνσεπτος εἰκὼν τῆς πατρίδος.

Ἡ θεὰ τῆς ἄς διδάσκη πάντοτε τὴν σύμνοιαν καὶ τὴν συνεργασίαν. Ἄς σκέπη τέλος πάντας ἡμᾶς ἡ ἑλληνικὴ σημαία, ὡς φωτοβόλος τῆς γλυκυτάτης πατρίδος ἥλιος, ὁμοουδντίας καὶ συμπρόαττοντας καὶ συναγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ἀρρήκτου ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης, ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς εὐημερίας, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ φιλάτου μας ἔθνους.

Ἐποχρέωσις πρὸς τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν

Αἱ ἀνασφόμεναι ἢ ἐπὶ κοντοῦ φερόμεναι ἑλληνικαὶ σημαῖαι πρέπει νὰ κατασκευάζωνται ἐξ **ὑφάσματος ἀνεξιτήλου ἀποχρώσεως**, διότι ἀνστηρῶς ἀπαγορεύεται ἡ χρησιμοποίησις σημαῶν, αἵτινες ἔχουσι φθορῇ ἢ ἀποχρωματισθῇ.

Κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἑορτὰς καὶ τὰς ἐκάστοτε καθοριζομένας ἡμέρας ἐπισημοῦ ἑορτασμοῦ ἢ πένθους πάντα τὰ δημόσια καταστήματα, ὡς καὶ πάντες οἱ καταστηματοῦχοι καὶ οἱ κάτοικοι οἰκιῶν, **ὑποχρεοῦνται** νὰ ἀναρτῶσιν ἐπὶ τῶν καταστημάτων καὶ τῶν οἰκιῶν τὸν μόνον τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Κατ' ἀκολουθίαν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀπαγορεύεται εἰς πάντας ἢ ἀνάρτησις σημαῶν ἄλλων κρατῶν.

Ἀνάρτησις σημαῶν ξένων κρατῶν ἐπιτρέπεται μόνον ὅταν ὀρίζεται ἑορτασμός πρὸς τιμὴν ἀρτινομένων ὑψηλῶν ξένων ἢ ἐκπροσώπων ξένων κρατῶν. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάρτησις τῆς σημαίας τῶν κρατῶν, ὧν ὑτίχθῃσι τυγχάνουσι τὰ τιμώμενα πρόσωπα.

Ἐπιβάλλεται συγχρόνως **σεβασμὸς** καὶ **χαριετισμὸς** κατὰ τὴν διέλευσιν ἐνόπλιου στρατιωτικοῦ τμήματος μετὰ σημαίας, κατὰ τὴν ἔπαρσιν ἢ ὑποστολὴν σημαίας στρατιωτικοῦ καταστήματος ἢ φρουρίου, καθ' ἣν ἀποδίδονται τιμαὶ ὑπὸ τεταγμένης φρουρᾶς καὶ σάλπιγγος, κατὰ τὴν ἐπίσημον ἔπαρσιν σημαίας εἰς ἐπισημοὺς συγγενερώσεις καὶ ἀθλητικὰς ἐπιδείξεις, ὡς καὶ κατὰ τὴν προσέλευσιν ἢ διέλευσιν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ διαδόχου.

Ἀπονομὴ σεβασμοῦ ἐπιβάλλεται ὡσαύτως κατὰ τὴν διέλευσιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἢ θρησκευτικῆς πομπῆς ἀνεγνωρισμένου θρησκευήματος, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀνάγκουσιν τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου.

Ἡ **ἀπονομὴ** τοῦ χαριετισμοῦ καὶ σεβασμοῦ **ὀρίζεται** διὰ νόμον, ὡς ἐξῆς:

Πάντες οἱ ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ, ἐν ᾧ συμβαίνοσι τὰ προαναφερόμενα, ὀφείλουσιν, ἂν μὲν βαδίζωσι, νὰ σταθῶσι, ἂν δὲ κἀθηνται, νὰ ἐγερθῶσι καὶ στρεφόμενοι πρὸς τὸ μέρος τῶν τιμωμένων συμβόλων ἢ προσώπων νὰ τηρῶσι σιγὴν μετ' εὐπρεπείας καὶ νὰ χαριετίζωσι προσηγόντως.

Περὶ ἐθνικοῦ ὕμνου

Ὁ **ἐθνικὸς ὕμνος** εἶνε ὡσαύτως σύμβολον τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ποικίλου δὲ περιεχομένου παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς.

Δι' αὐτοῦ συνήθως ἐξαίρεται μέγα τι ἐθνικὸν γεγονός, δι' οὗ ἐπιτερεύθη ἡ πολιτικὴ ἀποκατατάσις λαοῦ τινος ἢ παρορμηθῆται ὁ λαὸς πρὸς ἔργα γενναῖα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κλπ. Ἐν γένει δὲ ὁ ἐθνικὸς ὕμνος εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ψυχὴν καὶ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις ἐκάστου λαοῦ.

Ὁ **ἐθνικός μας ὕμνος** εἶνε ᾄδῃ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγαλοπνεύστου ἐθνικοῦ ποιητοῦ Διονυσίου Σολομοῦ τῷ 1823. Ἐμελοποιήθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐξόχου μουσουργοῦ Νικολάου Μαντζάρου καὶ κατὰ τὸ 1864 ἐθεσπίσθη ὡς ἐθνικὸς ὕμνος τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ κατὰ τὴν ἀνάκρουσιν τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου, ὡς προελέχθη, καὶ τοῦ ἐμβληματικοῦ τῆς σημαίας ἅπαντες οἱ ἰσάμενοι ἢ εὐροισκόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ὀφείλουσι νὰ ἀπονέμωσι τὸν προσήκοντα χαρῆσιμόν.

Τοῦ ἐθνικοῦ δ' ὕμνου **ἀνάκρουσις** ἐπιτρέπεται μόνον κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἢ στρατιωτικὰς ἑορτὰς ἢ κατὰ τὰς τελετὰς ἀπονομῆς τιμῶν εἰς τὸν ἄγνωστον στρατιώτην, τὸν ἀφανῆ ναῦτην καὶ εἰς ἐθνικοὺς εὐεργέτας, ὡς καὶ ἐν δημοσίᾳ συγκεντρώσει χάριν φιλοπατρῖδος ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

Περὶ στέμματος καὶ ἐθνικοῦ ἐμβλήματος

Ἡ ἀπὴν παράστασις τῆς κυριαρχίας μοναρχουμένης πολιτείας εἶνε τὸ **στέμμα**, πρὸς ὃ ὀφείλεται ὁμοίως βιαιότητος σεβασμὸς. Ἡ μετὰ πομπῆς γινομένη ἐπίθεσις τούτου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μονάρχου, ἢτοι ἡ **στέψις**, θεωρεῖται ὡς συμβολικὴ ἐγκαθίδρουσίς του ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς χώρας.

Μεταφορικῶς ἡ λέξις δηλοῖ καὶ τὸν κάτοχον τοῦ στέμματος, τὸν μονάρχην, ἔτι δὲ καὶ τὸν θεσμὸν τῆς μοναρχίας.

Ἀνάλογον πρὸς τὸ προειρημένον εἶνε τὸ **ἐθνικὸν ἐμβλημα**, ὅπερ ἐκάστη πολιτεία, ὡς οἱ οἴκοι τῶν εὐγενῶν τοῦ μεσαίωνος, ἔχει μετὰ ποικίλον παραστάσεων, ὡς διακριτικὸν σῆμα. Τοῦτο τίθεται ἐπὶ τῶν θυρεῶν καὶ τῶν ἐπισημῶν σφραγίδων.

Τὸ **ἐλληνικὸν ἐμβλημα** συνίσταται ἐξ ἰσοπλεύρου κωνοῦ θυρεοῦ, ὀξυνομένου κατὰ τὸ μέσον τῆς κάτω πλευρῆς καὶ περιέχοντος τὸν ἐλληνικὸν σταυρὸν ἀργυρόχρουν. Ὁ θυρεὸς περι-

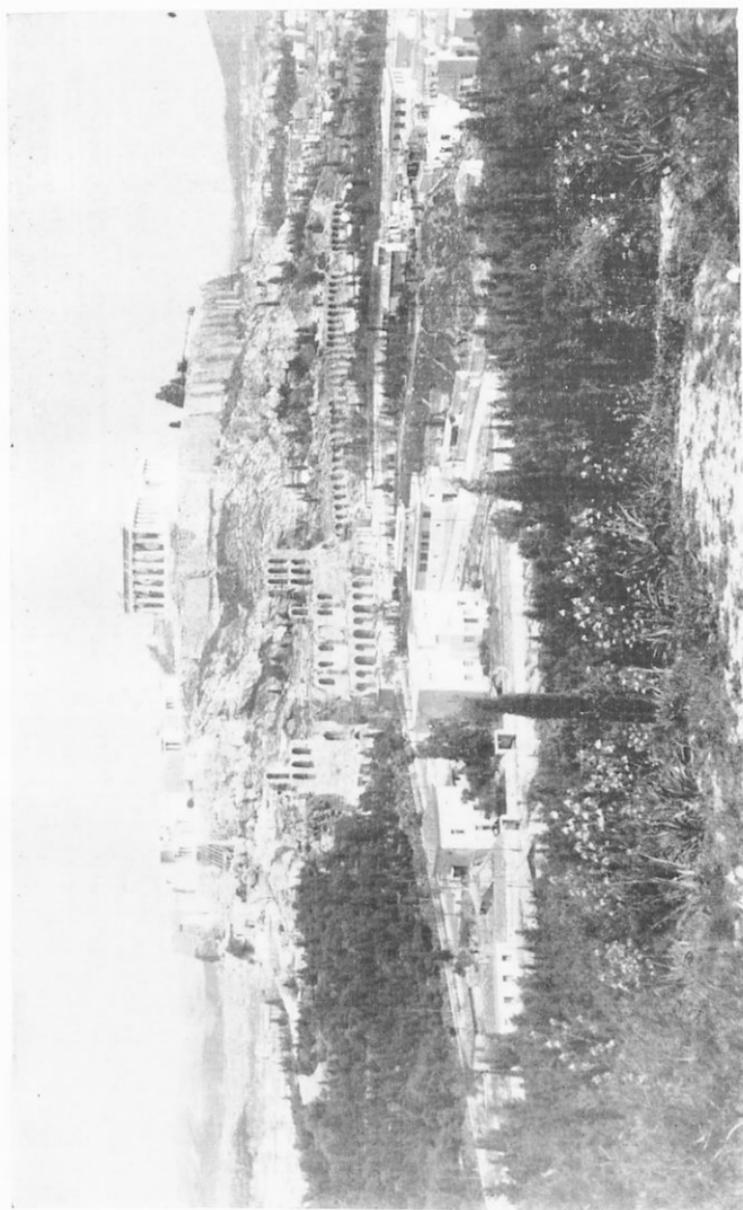
βάλλεται τὴν τοῦ τάγματος τοῦ Σωτήρος ταινίαν, ἀφ' ἧς κρέματα τὸ διάσημον, καὶ φέρει κεκλεισμένον τὸ βασιλικὸν στέμμα, ἔχον ἐπιχειμένην σφαίραν σταυροφόρον, φρουρούμενον δ' ἐκατέρωθεν ὑπὸ ὀρθίου ὀσπυλοφόρου Ἑρακλέους φυσικοῦ χροῦματος. Κάτωθι δὲ τοῦ θυροῦ ἐπὶ ταινίας κυανῆς, ἐχούσης στενὸν ἀργυρόχρουν περιθώριον, ὑπάρχει γεγραμμένη χουσοῖς γραμμασίαν ἢ ῥήτρα, ἣν ὁ ἀλησμόνητος βασιλεὺς ἡμῶν Γεώργιος κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ βασιλικοῦ στέμματος ἐξήνεγκεν ἰσχύς μου ἢ ἀγάπη τοῦ λαοῦ. Τὸ ὅλον δὲ σύμπλεγμα κείται ὑπὸ βασιλικὸν σκήνωμα, ἔσωθεν μὲν πορφυροῦν καὶ κατάσπαρτον διὰ μικρῶν χουσῶν σταυρῶν, πέριξ δὲ καὶ ἔσωθεν κεκοσμημένον διὰ δέσματος τριχῶδους λευκογαλῆς καὶ κατὰ τὰς παρυφάς διὰ μαϊάνδρου χουσοῦ.

Τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης

Ὡς ἡ σημαία καὶ τὸ στέμμα, οὕτω καὶ πᾶν τὸ ὑπομνησκον καθόλου τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς πατρίδος εἶνε ἱερὸν καὶ προσφυλές καὶ ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς, ἵνα πάση δυνάμει τιμῶμεν καὶ διασφύζομεν. Καὶ πρὸς τὰ *μνημεῖα* ἄρα τῆς *τέχνης* τῶν προγόνων τοῦ ἑαυτοῦ λαοῦ ὀφείλει νὰ προσβλέπη μετὰ σεβασμοῦ καὶ λατρείας. Ἰδιαιτέρως ὁμως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὧν οἱ πανένδοξοι πρόγονοι κατέλιπον ἔργα ἀπαραμίλλου τέχνης καὶ μαρτυροῦντα καὶ τὴν ἐν τούτῳ ὑπεροχὴν τοῦ εὐγενεστάτου ἡμῶν ἔθνους.

Τὰ *μνημεῖα τῆς ἐλληνικῆς τέχνης* εἶνε σεβαστὰ εἰς πάντας τοὺς πεπολιτισμένους λαοὺς καὶ θεωρεῖται ἀληθινὸν καὶ ἀνεκτίμητον εὐτύχημα εἰς τοὺς μακρὰν ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος ζώντας νὰ ἐπισκεφθῶσι ταῦτα καὶ ἐκ τῆς θεᾶς αὐτῶν εὐφραϊνόμενοι καὶ συναισθανόμενοι τὸ κάλλος τῶν νὰ ἐξυψώσωσιν ἑαυτοὺς ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς.

Ἡ χώρα ἡμῶν εἶνε κατάσπαρτος ἐκ τοιούτων παγκάλων μνημείων, ἅτινα μαρτυροῦσι τὴν καθ' ὅλας τὰς περιόδους τοῦ ἔθνικου μας βίου ἔξοχον ἀκμὴν καὶ ἰδιοφρονημίαν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης καὶ μητρὸς ὡσαύτως τῆς τέχνης πάντων τῶν προηγμένων λαῶν.

Ἡ Ἀποψη τῆς Ἀκροπόλεως

Ἄλλὰ πλὴν τοῦ ἀσυγκρίτου τούτου ἠθικοῦ στοιχείου τὰ ἐν τῇ θελκτικωτάτῃ καὶ ἐνδοξοτάτῃ ἡμῶν πατρίδι μνημεῖα τῆς ἐλληνικῆς τέχνης ἀποτελοῦσι καὶ πρῶτιστον συντελεστήν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ **τουρισμοῦ**, ὅστις σήμερον σπουδαιοτάτην ἀποτελεῖ πλουτοπαραγωγικὴν πηγὴν.

Διὰ πάντα ταῦτα ἡ φιλοπόροδος ἐλληνικὴ πολιτεία ἐνλογώτατα ἐψήφισε νόμους δρακοντείους καὶ στιγματίζει ὡς προδότας τοὺς ἀπεμπολῶντας ἢ συλῶντας ἢ φθειρόντας τὰς ἐλληνικὰς ἀρχαιότητας, ἐμερίμνησε δὲ δεόντως καὶ περὶ τῆς προφνιάξεως καὶ συντηρήσεως τούτων ἐν εὐρουχώροις καὶ καταλλήλοις κτιρίοις ἐν Ἀθήναις (ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, βυζαντινὸν μουσεῖον, μουσεῖον ἀκροπόλεως, νομισματικὸν μουσεῖον κ.ἄ.) καὶ ἐπιβάλλει αὐστηρότατα τὴν ἐνλόβειαν πρὸς τοὺς ἱεροὺς τόπους, ἐν οἷς τοιαῦτα ὑπέροχα μνημεῖα τέχνης διασφύζονται (Ὀλυμπία, Δελφοί, Ἐλευσίς, Ἀκρόπολις, Ἄηλος κ. ἄ.).

Πρὸς τοῦτοις ἐνίσχυσε τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῖνας, εἰς ἃς ἐξόχους παρέσχεν ὑπηρεσίας καὶ ἡ γεραρὰ καὶ μεγάλτιμος ἐλληνικὴ **ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία**, ἡ ἀριθμοῦσα ἤδη ἑκατονταετῆ γονιμώτατον, περιλαμπρὸν καὶ διεθνῶς ἐκτιμώμενον ἐπιστημονικὸν βίον, καὶ θεωρεῖ πᾶσαν ἐνέργειαν προστατευτικὴν τῶν ἐλληνικῶν μνημείων, ὡς ἀπαράβατον καὶ πολυτίμητον ἐθνικὴν ὑποχρέωσιν.

Περὶ τῆς ἐθνικῆς ἐορτῆς καὶ ἄλλων ἐθνικῶν ἐπετείων

Ἡ **25ῃ Μαρτίου**, ἐπέτειος τῆς μεγάλης ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ὀρθόδοξος ἐλληνικὴ ἐκκλησία τελεῖ τὴν ἐορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, εἶχε καθορισθῆ καὶ ὡς ἡμέρα ἐνάφξεως τοῦ μεγάλου ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ 1821. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐναφξις αὕτη ἔνεκα γεγονότων τινῶν ἐπεταχύνθη, ὁ αἰόδιμος βασιλεὺς Ὀθῶν τῇ 15 Μαρτίου 1838 διὰ διατάγματος καθώρισε τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ ὡς ἐπέτειον τῆς ἐθνικῆς παλινγενεσίας, ληφθέντος ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ τὴν ἱερωτάτην ταύτην ἡμέραν τῷ 1821 ἐγένετο ἡ **πρῶτὴ ἐπίσημος δοξολογία ἐν Καλάμαις** διὰ τὰς πρῶτας νίκας τοῦ ἐξεγερθέντος, ἵνα θραύσῃ τὰ δεσμά του, ἐλληνικοῦ ἔθνους.

Οὕτω κατὰ τὴν 25^{ην} Μαρτίου οἱ Ἕλληνες *διπλὴν* ἀγομεν εὐφρόσυνον ἑορτὴν, θρησκευτικὴν καὶ ἔθνην.

Ἰδιαιτέρας ὁσαύτως τιμῆς καὶ εὐλαβείας τυγχάνει παρ' ἡμῶν ἡ *βασιλικὴ ἑορτὴ*, ἣτις νῦν συμπύπτει πρὸς τὴν 23^{ην} Ἀπριλίου, ἑορτὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου καὶ τοῦ φιλολάου καὶ σεπτοῦ βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου τοῦ Β'.

Ὡς ἔθνην ἑορτὴ δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ, ἦτοι ὡς ἐπίσημος ἑορτὴ τῆς πολιτείας, καὶ ἡ *πρῶτὴ ἡμέρα τοῦ ἔτους*, καθ' ἣν γίνονται δημόσια τελετὰ μετ' ἐπισήμου δοξολογίας ἐν τοῖς ναοῖς. Πλὴν τῆς ἔθνην ἑορτῆς, τῆς βασιλικῆς καὶ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους οἱ Ἕλληνες ἑορτάζομεν μετὰ μεγάλης τιμῆς καὶ ἔθνην ὑπερηφανίας καὶ τὰς ἐπετείους τῶν *ἄλλων μεγάλων ἔθνην γεγονότων* τῆς νεωτάτης ἡμῶν ἱστορίας, θεσπισθείσας ὁσαύτως.

Τοιαῦται ἐπέτειοι εἶνε π. χ. ἡ τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου, ἡ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ τῆς τῶν Ἰωαννίνων, ἡ τῆς μάχης τοῦ Σαρανταπόρου, ἡ τῆς ναυμαχίας τῆς Ἑλλης, ἡ τῆς ὀλοκωντώσεως τῆς ἐν Κρήτῃ ἠρωϊκῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἡ *4^η Αὐγούστου*.

Κατ' αὐτὴν τῷ 1936 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Α. Μ. τοῦ δημοκρηδοῦς καὶ λαοφιλοῦς βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου τοῦ Β' καὶ τὴν διακυβέρνησιν φιλοπάτριδος καὶ ἠξικελεύθου ἀνδρός, τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, ἐγένετο *ῥιζικὴ πολιτικὴ μεταβολὴ* ἐν τῇ γούρᾳ ἡμῶν πρὸς ἐδραΐωσιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος καὶ χάριν τῆς εὐημερίας τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Διὰ ταύτης δ' ἐπετεύχθη ἡ τήρησις τῆς τάξεως, ἡ πλήρης ἀσφάλεια τοῦ κράτους, ἡ πολυπόθητος ὁμόνοια τῶν πολιτῶν καὶ βαίνει γοργῶς καὶ ἔθνην φελῶς ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ προσφιλεστάτου ἡμῶν κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΤΡΙΧΟΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Αί θεμελιώδεις ἐξουσίαι τῆς πολιτείας

Ἡ πολιτεία ὡς νομικὸν πρόσωπον ἐπὶ διαφόρους ἐκάστοτε ἐμφανίζεται μορφὰς καὶ κατὰ ποικίλους ἐνεργεῖ τρόπους, ὅπως θεραπείη καὶ προάγη τὰ συμφέροντα τῶν μελῶν τῆς καὶ περιφρουρῇ τὴν ἀσφάλειάν τῆς.

Αἱ ποικίλαι αὐτὰ ἐκδηλώσεις τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς θελήσεως τῆς πολιτείας πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τῆς διακρίνονται εἰς *θεμελιώδεις λειτουργίας* ἢ *ἐξουσίας*, αἵτινες, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην εἶνε αἱ ἐξῆς *τρεῖς*: α') ἡ νομοθετικὴ, β') ἡ ἐκτελεστικὴ, καὶ γ') ἡ δικαστικὴ.

Νομοθετικὴ λειτουργία εἶνε ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας νὰ θέτῃ νόμους διὰ τῶν ἀρμοδίων πρὸς τοῦτο ὀργάνων τῆς. *Ἐκτελεστικὴ* δὲ λειτουργία εἶνε ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας, ὅπως ἐκτελέῃ τοὺς ὑπ' αὐτῆς τεθέντας νόμους.

Ἡ ἐξουσία αὕτη *διακρίνεται* εἰς κυβερνήσιν καὶ διοικήσιν. Διὰ τοῦ πρώτου ὅρου νοεῖται ἡ ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐπιμέλεια τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τοῦ κράτους (π. γ. σύναψις συνθήκης), διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἡ ἐν τοῖς καθ' ἕναστος ἐπιμέλεια τῶν δημοσίων συμφερόντων (π. γ. ἔνταγμα πληρωμῆς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, διορισμὸς νομάζου).

Δικαστικὴ λειτουργία τέλος εἶνε ἡ ἐξουσία, ἣν ἔχει ἡ πολιτεία ὅπως *δικάζῃ* κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα, ἧτοι ὅπως λύῃ τὰς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ δικαίου ἐγειρομένας διαφορὰς ἢ σημειουμένας παραβάσεις.

Ἡ ἀπόλυτος διαίρεσις τῶν ἐξουσιῶν ἀπαιτεῖ, ὅπως ἐκάστη λειτουργία ἀσκήτῃ παρ' ὀργάνων, εἰς ἃ ἔχει ἀνατεθῆ εἰδικῶς ἡ ἀσκησις ταύτης καὶ ἅτινα δὲν ἀναμειγνύονται εἰς τὴν

ἄσκησιν ἄλλων λειτουργιῶν. Εἰς τὴν προᾶξιν ὅμως ἡ πλήρης καὶ τελεία διάκρισις εἶνε ἀνεφάρμοστος. Συγχρότητα δηλ. ἀπαντῶσι περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐνέργειαι ὑπαγόμεναι εἰς ὀρισμένην ἔξουσίαν ἀσχοῦνται ὑπὸ ὀργάνων ἄλλης ἔξουσίας. Διὸ καὶ λέγομεν ὅτι ὑπάρχει διασταύρωσις τῶν ἔξουσιῶν. Οὕτω ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἔξουσίας ἔχει δικαίωμα διαλύσεως τῆς βουλῆς, ἢ πάλιν ἀπαραίτητος εἶνε ἡ συγκατάθεσις διὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς κυβερνήσεως, ὡς καὶ διὰ τινὰς πράξεις αὐτῆς (συνήθως, πόλεμον κλπ.). Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολιτεῖαι, ἐν αἷς ἡ ἀνάμειξις τῶν ὀργάνων μιᾶς ἔξουσίας (συνήθως τῆς ἐκτελεστικῆς ἔξουσίας) εἰς τὰ ἔργα τῆς ἄλλης εἶνε τόσον ἐκτεταμένη, ὥστε δυσκόλως τις δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπάρχει διάκρισις τῶν ἔξουσιῶν ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰ σημερινὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη καὶ τὰς δικτατορίας.

Περὶ συντάγματος

Τὰς ἀρμοδιότητας ἐκάστης ἔξουσίας καθορίζει τὸ *σύνταγμα*, ἥτοι ὁ *θεμελιώδης νόμος τῆς πολιτείας*, ὅστις καθορίζει α') τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος, β') τὰς λειτουργίας καὶ τὰς ἀρμοδιότητας ἐκάστης αὐτῶν, καὶ γ') τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα.

Ὁ Ἀριστοτέλης καλεῖ τὸ σύνταγμα τάξιν τῆς πολιτείας καὶ σύνταξιν.

Τὰ συντάγματα διακρίνονται εἰς ἄγραφα καὶ γραπτὰ, διότι ἢ σύγκεινται ἐξ ἐθιμικῶν κανόνων δικαίου (ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ), ἢ διατυπῶνται εἰς γραπτὰ κείμενα (ὡς εἰς τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν) καὶ μάλιστα εἴτε ἐνιαίως (ἐλληνικὸν σύνταγμα) εἴτε εἰς διάφορα διακεκομμένα ἀπ' ἀλλήλων κείμενα (γαλλικόν). Τὰ γραπτὰ συντάγματα διακρίνονται εἰς αὐστηρὰ καὶ ἥπια.

Καὶ *αὐστηρὰ* μὲν λέγονται τὰ συντάγματα, ὧν ἡ μεταβολὴ ὑποβάλλεται εἰς διαδικασίαν διάφορον τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν νόμων (π.χ. τὰ ἐλληνικὰ συντάγματα), *ἥπια* δὲ ἐκεῖνα, ὧν ἡ μεταβολὴ γίνεται ὑπὸ τῆς κοινῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καθ' ὅν τρόπον γίνεται καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν νόμων, (π.χ. ἰταλικὸν σύνταγμα).

Τὸ σύνταγμα συντάσσεται συνήθως ὑπὸ ἐιδικοῦ ἀντιπρο-

σωρευτικοῦ σώματος τοῦ λαοῦ, τῆς *ἔθνοςυνελεύσεως*, ἣτις λέγομεν ὅτι ἔχει συντακτικὴν ἔξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ πολιτικά συνθήκαι καὶ περιστάσεις ἐπιβάλλουσι πολλάκις μεταβολὰς εἰς τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς πολιτείας, διὰ τοῦτο προβλέπεται δυνατότης καὶ τρόπος ἀναθεωρήσεως τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ συντάγματος. Κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος. Ὅθεν αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ μόνον δι' ἐνεργειῶν μὴ ὀρθομιζομένων ὑπὸ τοῦ συντάγματος, ἥτοι δι' ἐπαναστατικῶν πράξεων, δύναται νὰ γίνωσιν (ὡς συνέβη παρ' ἡμῶν τῷ 1843 καὶ τῷ 1862), αἵτινες ἀφοῦ τελεσφορήσωσι, προκαλοῦσι τὴν σύγκλησιν ἔθνοςυνελεύσεως πρὸς σύνταξιν τοῦ νέου συνταγματικοῦ ἢ καταστατικοῦ χάρτου (τοῦ συντάγματος τῆς χώρας).

Ἐν πολλαῖς πολιτεαῖς αἱ ψηφισόμενα συνταγματικὰ μεταβολαί, ὡς καὶ ἄλλαι σπουδαῖαι κυβερνητικαὶ πράξεις τίθενται καὶ ἐπὶ τὴν ἔγκρισιν τοῦ λαοῦ αὐτῶν, ὅτε λέγεται ὅτι οὗτος ἀποφάνεται διὰ *δημοψηφίσματος*. Σπουδαιότατον καὶ πρόσφατον παρ' ἡμῶν δημοψήφισμα εἶνε τὸ διενεργηθὲν τὴν 3^{ην} Νοεμβρίου 1935, δι' οὗ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὁμοθυμῶς καὶ ἐνθουσιωδῶς ἐπέκρινε τὴν συντελεσθεῖσαν παλινόρθωσιν τῆς ἐθνικῆς μας δυναστείας.

Αἱ ἔξουσίαι λαμβάνουσαι τὰς ἀρμοδιότητάς των ἐκ τοῦ συντάγματος ἐνεργοῦσι συμφώνως πρὸς αὐτό. Οὐδεμία πράξις, οὐδ' αὐτὸς ὁ νόμος, δύναται νὰ ἀντιβαίῃ πρὸς τὸ σύνταγμα, ἥτοι νὰ εἶνε ἀντισυνταγματικὴ. Ἐν περιπτώσει ἀντισυνταγματικότητος τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἐφαρμόξωσι τὴν σχετικὴν ποῦξιν. Εἷς τινὰ μάλιστα κράτη (π. χ. τὰς Ἡνωμένας πολιτείας) ὑπάρχουσι καὶ εἰδικὰ ἀνώτατα δικαστήρια, εἰς ἃ εἶνε ἀνατεθειμένος ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος καὶ ἡ ἀπόφραξις τῶν ἀντισυνταγματικῶν νομοθετημάτων.

Ἐργαζία τῆς πολιτείας

Αἱ λειτουργίαι τῆς πολιτείας ἐνεργοῦνται διὰ φυσικῶν προσώπων, τῶν καλουμένων *ὀργάνων*, ἅτινα ἐκδηλοῦσι τὴν βούλησιν αὐτῆς καὶ ἀσκοῦσιν ὡρισμένην ἔξουσίαν συμφώνως πρὸς τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους.

Τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας **διακρίνονται** εἰς μονοπρόσωπα καὶ συλλογικά, εἰς ἀρχάς καὶ κυρίως ὑπαλλήλους, εἰς κύρια καὶ δευτερεύοντα. Σπουδαιοτάτη ὅμως διάκρισις αὐτῶν εἶνε ἢ εἰς ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. Καὶ **ἄμεσα** μὲν λέγονται τὰ ὄργανα, ἅτινα ἀντιλοῦσιν ἀπ' ἐνθείας ἐκ τοῦ συντάγματος τὴν ἐξουσίαν των καὶ ἐκφράζουσιν ἐλευθέρως τὴν θέλησιν τῆς πολιτείας (π. χ. ὁ βασιλεὺς, τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἡ βουλή). **Ἐμμεσα** δὲ τὰ ὄργανα, ἅτινα ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τῆς θελήσεως ἄλλου ὀργάνου τοῦ κράτους, συνήθως ἀμέσως, προσδιορίζοντος εἰδικώτερον τὴν ἐνέργειάν των (π. χ. οἱ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ

Ἔννοια τοῦ πολιτεύματος

Ἡ πολιτεία πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς βουλῆσεώς της καὶ ἄσκησιν τῶν λειτουργιῶν της, ἀναγκαῖον εἶνε νὰ προκαθορίσῃ τὴν φύσιν καὶ τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ ἀνωτάτου της ὄργανου καὶ τὴν σχέσιν τῶν λοιπῶν ὀργάνων πρὸς τοῦτο. Ἐκ τοῦ ἀνωτάτου ἢ κυριάρχου τούτου ὄργανου καθορίζεται καὶ ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος.

Πολίτευμα δὲ καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων, δι' ὧν συγκροτεῖται τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς πολιτείας καὶ ἀσκοῦνται αἱ θεμελιώδεις λειτουργίαι αὐτῆς.

Κατ' Ἀριστοτέλην **πολίτευμα** (πολιτεία) ἐστὶ πόλις ἢ τὰς τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων, ... πρὸς δὲ πολίτευμά ἐστι τὸ κύριον τῶν πόλεων, ἀνάγκη δὲ εἶναι κύριον ἢ ἓνα ἢ ὀλίγους ἢ τοὺς πολλούς.

Τὸ δ' ἀνώτατον ὄργανον ὁ Ἀριστοτέλης καλεῖ **μεγίστην ἀρχήν, κυρίαν πάντων ἀρχήν καὶ κύριον τῶν μεγίστων.**

Διάρθρωσις τῶν πολιτευμάτων

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου ὀρισμοῦ τῶν πολιτευμάτων προκύπτει ἡ διάκρισις αὐτῶν εἰς τρεῖς γενικὰς τάξεις:

- 1) **τὴν μοναρχίαν ἢ μοναρχικὸν πολίτευμα**, ἔνθα ἓν μόνον φυσικὸν πρόσωπον (ὁ μονάρχης) εἶνε τὸ ἀνώτατον ὄργανον.
- 2) **τὴν ἀριστοκρατίαν ἢ τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα**, ἔνθα πλείονες τοῦ ἐνὸς ἀποτελοῦσι τὸ ἀνώτατον τοῦτο ὄργανον, καὶ
- 3) **τὴν δημοκρατίαν ἢ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα**, ἔνθα

διόκληρος ὁ λαὸς ἀποτελεῖ τὸ κυρίαρχον ὄργανον τῆς πολιτείας.

Τὰ πολιτεύματα ὅμως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, συνηθέστατα ἀπαντῶσιν οὐχὶ ἀμιγῆ, ἀλλὰ *συγκεκριμένα* ἢ *μειγμένα*. Ὅσαύτως τὰ πολιτεύματα δὲν δρῶσι πάντοτε συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν, διὸ καὶ κατ' Ἀριστοτέλην δὲν εἶνε ὀρθά, ἀλλὰ συχνότατα μεταβάλλονται εἰς παρεκβάσεις, ἥτοι ἐπικρατοῦσιν οἱ ἰδιοτελεῖς καὶ φίλαντοι σκοποὶ τῶν ἀρχόντων. Οὕτω τῆς μὲν μοναρχίας παρέκβασις εἶνε ἡ τυραννίς, τῆς δ' ἀριστοκρατίας ἡ ὀλιγαρχία καὶ τῆς δημοκρατίας ἡ ὀχλοκρατία.

Εἰς τὰ σύγχρονα πολιτεύματα ἕνεκα τῆς ὑπόθεως συντάγματος καὶ λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας ἀνεπτύχθησαν *νέαι διακρίσεις*, καθ' ἃς ἡ μὲν μοναρχία ἐμφανίζεται ὡς ἀπόλυτος ἢ ὡς συνταγματικὴ, ἡ δὲ δημοκρατία ὡς βασιλευμένη ἢ ὡς προεδρικὴ.

Καὶ *ἀπόλυτος* μὲν καλεῖται ἡ *μοναρχία*, καθ' ἣν τὸ *κυρίαρχον ὄργανον* (ὁ μονάρχης) ὑπὸ οὐδενὸς γραπτοῦ ἢ ἀγράφου νόμου περιορίζεται, ἀλλ' αὐτοδυνάμως κυβερνῶν συγκεντροῖ ἐν τῷ προσώπῳ τῶν πάσας τὰς λειτουργίας (π. χ. ἡ Ῥωσία ἐπὶ τσάρων καὶ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοῦ 1833-1843), *συνταγματικὴ* δέ, ὅταν τὴν βούλησιν τοῦ μονάρχου περιορίσῃ τὸ ἐπάχον σύνταγμα, ὅπερ ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸν περιορισμοὺς τινὰς ἐν τῇ δυνάμει του (π. χ. Ἰαπωνία, Ἑλλάς (1844-1862)).

Ἐτέρα διάκρισις τῆς μοναρχίας εἶνε ἡ *κληρονομικὴ*, καθ' ἣν οἱ ἐξ αἵματος συγγενεῖς τοῦ μονάρχου διαδέχονται αὐτὸν, καὶ ἡ *αἰρετὴ*, καθ' ἣν τὸν διάδοχον ἐκλέγει ὁ λαὸς (π. χ. ἄρχαία Ῥώμη, Νορβηγία).

Εἰς τὴν κληρονομικὴν μοναρχίαν ἰσχύει ἐνίοτε ὁ *σαλικὸς νόμος*, καθ' ὃν οἱ θῆλεις συγγενεῖς τοῦ βασιλέως δὲν δύνανται νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸν θρόνον.

Βασιλευμένη καλεῖται ἡ δημοκρατία, ὅταν τὸ ἀνώτατον ὄργανον αὐτῆς εἶνε ὁ βασιλεὺς. (Ἀγγλία), *προεδρικὴ* δέ, ὅταν τοῦτο ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ δι' ὀρισμένην περιόδον ἐτῶν. (Γαλλία, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς).

Εἰς τε τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν καὶ τὴν βασιλευμένην δημοκρατίαν τὸ ἀνώτατον ὄργανον εἶνε ὁ βασιλεὺς, ὅστις κυβερνᾷ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ἐνῶ εἰς τὴν

συνταγματικὴν μοναρχίαν τὸ σύνταγμα ἀποτελεῖ παραχώρησιν τοῦ μονάρχου εἰς τὸν λαόν, δι' ἧς αὐτοπεριορίζεται ὡς πρὸς τὰς ἀρμοδιότητάς του, εἰς δὲ τὴν βασιλευομένην δημοκρατίαν τὸ σύνταγμα, συντασσόμενον ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, πηγάζει ἐξ αὐτοῦ ὡς κυριάρχου ὄργανου, ὅπερ διὰ τούτου ἀναθέτει τὰς λειτουργίας εἰς τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας, ὧν ὑπέριστατον τίσσει τὸν βασιλέα.

Εἰς τὸ πολίτευμα τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας πᾶσα ἐξουσία, ἣτις δὲν ὀρίζεται ῥητῶς ὡς ἀνήκουσα εἰς ὄργανόν τι, τεκμαίρεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν βασιλέα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πολίτευμα τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας, ἐνθα αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν λαόν (τεκμήριον ἀρμοδιότητος).

Ἐν τῇ βασιλευομένῃ, ὡς καὶ τῇ προεδρικῇ δημοκρατίᾳ, ἀπαιτεῖται συνήθως, ὅπως οἱ ὑπουργοί, οἵτινες διορίζονται ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ὄργανου, ἀπολαύωσι τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (τῆς βουλῆς ἢ τοῦ κοινοβουλίου). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ πολίτευμα καλεῖται κοινοβουλευτικόν, ὃ δὲ θεσμὸς κοινοβουλευτισμός. Οὕτω κοινοβουλευτικόν εἶνε τὸ γαλλικὸν πολίτευμα, τὸ ἀγγλικόν, ὄχι δὲ καὶ τὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, καθ' ὃ ὁ πρόεδρος διορίζει καὶ παύει ἐλευθέρως τοὺς ὑπουργούς.

Ὁ κοινοβουλευτισμὸς πατρίδα ἔχει τὴν Ἀγγλίαν, διότι ἐν ταύτῃ κατὰ πρῶτον ἀνεπτύχθη καὶ ἐλειτούργησε κανονικῶς.

Περὶ δικτατορίας

Εἶδος πλήρους ἀπολυταρχίας εἶνε καὶ ἡ **δικτατορία**, ἣτις ἀναφαίνεται εἰς πολιτείας, αἵτινες περιήλθον εἰς ἀναρχίαν ἢ ἠπειλήθησαν ὑπὸ δεινοτάτων κινδύνων ἢ περιήχθησαν εἰς ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν κόπωσιν. Κατὰ τὰς τοιαύτας κρίσιμους περιστάσεις εἴτε ὁ λαὸς περιβάλλει ὑπέροχόν τινα ἄνδρα δι' ἀπόλυτον καὶ ἀπεριορίστου ἐξουσίας μέχρι τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ ἀπειλοῦντος τὸν ἄλλεθρον τῆς πολιτείας κακοῦ, ἢ ἀνὴρ, διακριθεὶς στρατιωτικῶς ἢ πολιτικῶς, καταλαμβάνει αὐτοβούλως τὴν ὑπερίστην ἐξουσίαν, ἣν καὶ ἀσκεῖ ἀπολυταρχικῶς, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν ἐν-

όλων συνήθως δυνάμεων τῆς χώρας ἢ καὶ ἐπὶ ἰσχυρᾶς ομάδος ἐντόλμων ἀνδρῶν.

Ἡ δικτατορία **διαφέρει** τῆς τε δημοκρατίας καὶ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, καθόσον ὁ **δικτάτωρ**, λαϊκὴν ἔχων τὴν καταγωγὴν, οὔτε αἰρετὸς εἶνε οὔτε κληρονομικός, ἀσκεῖ δὲ τὴν ἀπολύτον του ἐξουσίαν, εἴτε κατέχων τὴν θέσιν τοῦ ἀνωτάτου ὀργάνου τοῦ κράτους (ὡς ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ), εἴτε ὑπάρχων παραλλήλως πρὸς ἐκεῖνο ὡς πρωθυπουργός (ὡς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ).

Αἱ ἐσωτερικαὶ πολιτικαὶ συνθήκαι τῶν κρατῶν ἐπέβαλον τὴν ἐξάπλωσιν τῶν δικτατωρικῶν καθεστώτων εἰς πολλὰ κράτη, διὸ τὰ σύγχρονα πολιτεύματα διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας ομάδας, τὰ **δημοκρατικά**, ἐν οἷς τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς δυνάμεως ἀνήκει εἰς τὸν λαόν, ὅστις ἀσκεῖ τὰς ἐξουσίας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του ἀσχέτως τῆς μορφῆς τοῦ ἀνωτάτου ὀργάνου (βασιλέως ἢ προέδρου), καὶ τὰ **δικτατωρικά**, καθ' ἃ πρόσωπόν τι, ἐπιβληθὲν δυναμικῶς, ἦτοι διὰ τῶν ἰδίων του ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων, ἢ κυβερνῶν κατὰ ὀρητὴν ἢ σιωπηρὰν συγκατάθεσιν μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ, συγκεντροῖ ἐν τῷ προσώπῳ του πλείονα τῆς μιᾶς ἐξουσίας ἀμέσως ἢ ἐμμέσως.

Ἐκ τῶν νῦν εὐρωπαϊκῶν δικτατωριῶν ἄξιαι ἰδιαιτέρας μελέτης εἶνε ἡ **ἰταλική** (φασισμός), ἡ **γερμανική** (ἐθνικοσοσιαλισμός) καὶ ἡ **ῥωσική** (σοβιετισμός), διὸ καὶ διαλαμβάνομεν περὶ αὐτῶν ἀμέσως κατωτέρω.

Περὶ τοῦ ἰσχύοντος σήμερον ἑλληνικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ πραγματεῖόμεθα ἐκτενῶς ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Γένεσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ φασισμοῦ

Ὁ Φασισμὸς εἶνε τὸ πολίτευμα, ὑφ' ᾧ κυβερνᾶται ἡ σύγχρονος Ἰταλία ἀπὸ τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1922, ἐμφανίζεται δὲ ὡς δημιούργημα τῶν ἰδιαιτέρων ἐθνικῶν, πολιτικῶν, οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν, ὑφ' αἷς εὐρέθη ἡ Ἰταλία μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ μεγάλου πολέμου.

Κατὰ τὴν περίοδον τῶν διπλωματικῶν διευθετήσεων, αἵτινες ἐπηρεολοῦνθσαν τὴν λῆξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἐσημειώθησαν ἐν Ἰταλίᾳ ὀχλοκρατικά διαδηλώσεις, καθ' αἷς οἱ ἐθνικόφρονες πολλάκις περιήλθον εἰς αἰματηρὰς ῥήξεις πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς σοσιαλιστάς. Οἱ τελευταῖοι, ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων τῶν ἐθνικοφρόνων, ἀνέπτυσαν σύντονον καὶ ἀποτελεσματικὴν δράσιν, καθαρῶς ἐπαναστατικὴν.

Οὕτω προέβησαν εἰς καταλήψεις ἐργοστασίων, εἰς ἃ ἐκέρουσαν τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς, εἰς βιαιοπραγίας κατὰ τῶν ὁργάνων τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας, ὡς καὶ εἰς λεηλασίας καταστημάτων καὶ τραπέζων. Πρὸ τῆς τραγικῆς ταύτης καταστάσεως αἱ τότε ἰταλικαὶ κυβερνήσεις ἐδεικνύοντο ἀναποφάσιστοι καὶ ἀνίκανοι νὰ ἐπιβάλλωσι τὴν τάξιν.

Τότε ἀκριβῶς, ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀνάγκην, ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς Ἰταλίας ὁ φασισμὸς. Ὅμῃς δηλαδὴ ἀποφασιστικῶν πολιτῶν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον παλαιῶν πολεμιστῶν, συνασπισθεῖσα κατὰ Μάρτιον τοῦ 1919 ἐν Μιλάνῳ, ἀπειτέλεσε τὸν φασιστικὸν ἰταλικὸν **μαχητικὸν** σὺνδεσμον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν πειθαρχίαν, καταστήσῃ δὲ καὶ διεθνῶς σφραγιστὰς τὰς ἰταλικὰς ἀξιώσεις.

Ἡ ἄνοδος ὅμως τοῦ φασισμοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφαίνετο ἀντικειμένη πρὸς τοὺς τότε φιλελευθέρους θεσμοὺς τῆς Ἰταλίας, καθόσον οὗτος κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδεολογίας του καὶ τῆς δράσεώς του εἶχε προκαλέσει διαταραχὰς καὶ ἀνωμαλίας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν συνταγματικὴν τάξιν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ περὶφανέστατοι κοινοβουλευτικοὶ ἡγέται τῆς Ἰταλίας ἤξιον παρὰ τῶν κυβερνήσεων τὴν λήψιν ἀμέσων καὶ συντόνων μέτρων κατὰ τοῦ νεοφανοῦς κόμματος. Πρὶν ὅμως ἀποφασισθῆ ἡ ἀναγκαίαισις τῆς δράσεως τοῦ φασισμοῦ, ὁ Μπενίτο Μουσσολίνι, ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἀϋξήθεισῶν καὶ ὀργανωθείσῶν μαχητικῶν του δυνάμεων, ἦτο τῶν φασιστικῶν ἐνόπλων ταγματίων, ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Ῥώμης πορείαν του τῇ 28^ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1922 καὶ περιήγαγε τὴν κυβέρνησιν εἰς θέσιν αἰχμαλώτου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ φασισμὸς ἀπέβη ὁ πραγματικὸς ὄνθυμιστὴς τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς.

Ὁ βασιλεὺς πρὸ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὸν Μουσσολίνι τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας, οὗτος δ' ἐσημάτισε κυβέρνησιν κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν φιλελευθέρων δημοκρατικῶν καὶ τοῦ λαϊκοῦ κόμματος. Μετ' οὗ πολὺ ὅμως διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ προσεκήρυξε νέας ἐκλογὰς (6 Ἀπριλίου 1924), αἵτινες ἐξηπάλλισαν εἰς τὸν φασισμὸν πλειοψηφίαν τῶν $\frac{2}{3}$.

Συστηματικώτερα ὀργάνωσις τοῦ φασισμοῦ

Ἀπὸ τοῦ 1925 ὁ φασισμὸς ὀργανώθη συστηματικώτερον καὶ αὐταρχικώτερον, συγκεντρώσας εἰς χεῖράς του πάσαν ἐξουσίαν, συνεργαζόμενος ὅμως μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅστις καὶ ἐν τῷ φασιστικῷ καθεστῶτι διετηρήθη κατὰ τύπον τοῦλάχιστον ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἰταλικοῦ ἔθνους καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἦν ἀσχεὶ διὰ τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὡς παράγων τῆς νομοθετικῆς, ἦν ἀσχεὶ μετὰ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γεροῦσίας. Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 24 Δεκεμβρίου 1925 νόμου ὁ πρωθυπουργὸς κατέστη *ἀρχηγὸς τῆς κυβερνήσεως* καὶ ὁ μόνος ὄνθυμιστὴς ὅλων τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐξουσιῶν. Ὅθεν ἡ ἐλέγξις τοῦτου μόνη κατευθύνει τὰς ἐνεργείας τῶν ὑπουργῶν, οὗς ὁ βασι-

λεὺς διορίζει τῇ ὑποδείξει του καὶ οἵτινες κατ' οὐσίαν εἶνε ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των μόνον ἀπέναντι αὐτοῦ. Ὡσαύτως ἄνευ τῆς συναίνεσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως οὐδὲν ζήτημα εἰσάγεται πρὸ τοῦ μεγάλου συμβουλίου τοῦ φασισμοῦ, οὐδὲ πρὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

Οὕτω ὁ πρωθυπουργὸς δὲν εἶνε πλέον ἐν Ἰταλίᾳ πρόεδρος κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὁ πραγματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ἀσκῶν ἔξουσίαν ἀπόλυτον. Ὁ φασισμὸς, συντακτικῶς ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι πρὸς ὀλόκληρον τὸ Ἰταλικὸν ἔθνος, ἔπαισεν νὰ εἶνε πολιτικὸν κόμμα καὶ ἀπέβη κατ' ἀνάγκην ὄργανον ἀπαράιτητον, δι' οὗ ἡ ἔθνικὴ θέλησις ἐκφράζεται καὶ γίνεται ἐκτελεστικὴ ἔξουσία.

Τὸ μέγα ἔθνικὸν φασιστικὸν συμβούλιον

Παράλληλος πρὸς τὴν κυβερνήσιν θεσμὸς ἐν τῷ φασιστικῷ κράτει εἶνε τὸ *μέγα ἔθνικὸν συμβούλιον τοῦ φασισμοῦ* ἢ *μέγα ἔθνικὸν φασιστικὸν συμβούλιον* (Μ. Ε. Φ. Σ.). Τοῦτο ἰδρυθέν τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1922 καὶ ἀναδιοργανωθὲν διὰ νεωτέρων νόμων, συγκεντρώνει ὀλόκληρον τὴν δύναμιν τοῦ φασιστικοῦ κόμματος, διεκτινύει καὶ ἠνθμίζει πᾶσαν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν κρατικῶν ὑποθέσεων καὶ κανονίζει τὴν ἐν τῷ φασιστικῷ κράτει ἱεραρχικὴν τάξιν. Οὕτω καταρτίζει τὸν κατάλογον τῶν διοριστέων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὑπουργῶν καὶ ὑφυπουργῶν, ὡς καὶ τὸν κατάλογον τῶν προσώπων, ἐξ ὧν ὁ βασιλεὺς θὰ διορίσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῆς κυβερνήσεως ἐν περιπτώσει χηρείας τῆς ὑπεριτάτης ταύτης ἐν τῷ φασιστικῷ κράτει θέσεως. Ὡσαύτως καταρτίζει τὸν πίνακα τῶν ἐκλεκτέων βουλευτῶν. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως, ὅστις εἶνε καὶ ὁ πρόεδρος αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὑπουργῶν, ἐκ τῶν προέδρων τῆς γερουσίας καὶ τῆς βουλῆς, ἐκ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ φασιστικοῦ κόμματος καὶ τινῶν ἄλλων ἀνωτάτων βαθμολογῶν.

Τὰ μέλη τοῦ Μ.Ε.Φ.Σ. παρέχουσι τὰς ὑπηρεσίας των δωρεάν, αἱ δὲ γνώμαί των, οὔσαι προαιρετικαὶ κατὰ κανόνα, εἶνε ὑποχρεωτικαὶ μόνον διὰ ζητήματα ὀργανικὰ τῆς συνθέσεως τοῦ φασιστικοῦ κράτους καὶ τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ.

Ἐξουσίες τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας

Ἡ **νομοθετικὴ ἐξουσία** καὶ ὑπὸ τὸν φασισμόν ἀσχεῖται διὰ τοῦ βασιλέως καὶ διὰ νομοθετικῶν σωμάτων, τῆς γερουσίας καὶ τῆς βουλῆς.

Ἡ **γερουσία** εἶνε σῶμα ἰσόβιον καὶ ἀπεριορίστου ἀριθμοῦ μελῶν, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐξ ὄρισμένων κατηγοριῶν προσώπων.

Ἡ δὲ **βουλή** εἶνε αἰρετὸν ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα, καταρτιζόμενον κατὰ ἰδιόρρυθμον καὶ καινοφανές σύστημα, ὅπερ εἰσήγαγεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς κυβερνήσεως διὰ τοῦ ἀπὸ 17^{ης} Μαΐου 1928 ἐκλογικοῦ νόμου μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς προηγουμένης τοῦ 1926 βουλῆς.

Ἡ βουλή αὕτη **ἀποτελεῖται** ἐκ 400 βουλευτῶν ἐκλεγόμενων ὡς ἀκολούθως:

Αἱ ἐπαγγελματικαὶ καὶ ἐργατικαὶ ἐνώσεις, ὡς καὶ οἱ σύλλογοι δημοσίας ὀφελείας προτείνουν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὸ Μ.Ε.Φ.Σ. διὰ τῶν ὁμοσπονδιῶν των αἱ μὲν πρῶται 800, αἱ δὲ δευτέραι 200. Ἐκ τῶν οὕτω προτεινομένων 1000 ὑποψηφίων τὸ Μ.Ε.Φ.Σ. καταρτίζει πίνακα 400, ἐν οἷς ὅμως δύναται νὰ συμπεριλάβῃ καὶ διακεκοιμένα πρόσωπα τῆς ἰδίας τῆς ἐκλογῆς, μὴ περιλαμβανόμενα δὲ ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν ὡς ἀνωτέρω προταθέντων.

Τὸν πίνακα τοῦτον χαλοῦνται πάντες οἱ ἐκλογεῖς, ἀποτελοῦντες ἓνα ἐκλογικὸν σύλλογον καθ' ὅλον τὸ κράτος, ὅπερ ὡσαύτως ἀποτελεῖ μίαν ἐκλογικὴν περιφέρειαν, νὰ ἀποδεχθῶσιν ἢ ἀπορρίψωσιν, ἀπαντῶντες ἀπλῶς διὰ τοῦ ναι ἢ ὄχι. Ἄν οἱ ἐκλογεῖς ἀποδεχθῶσι διὰ πλειοψηφίας τὸν πίνακα τῶν ὑποψηφίων, ἀνακηρύττονται οὗτοι βουλευταί. Ἄν ὅμως τὸ ἐκλογικὸν ἀποτέλεσμα εἶνε ἀρνητικόν, τὸ ἐφετεῖον τῆς Ῥώμης, ὅπερ λειτουργεῖ ὡς ἐθνικὴ ἐκλογικὴ ἐπιτροπὴ, διατάσσει τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκλογῆς, ὅτε καὶ πάλιν ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ δοθῶσιν ἑκατὸν ἔδρα εἰς ἰσάριθμα πρόσωπα, λαμβανόμενα ἐκ τοῦ πίνακος τῶν 400 ὑποψηφίων.

Ἡ βουλή αὕτη ἐπειδὴ ἐκλέγεται ὑπὸ ἐκλογικοῦ συλλόγου, ἀποτελούμενου ἐκ τῶν μελῶν τῶν ἰταλικῶν ὀργανώσεων καὶ συλλόγων, καλεῖται καὶ **σωματειακὴ βουλή**.

Δικαίωμα ψήφου ἔχουσι πάντες οἱ Ἴταλοὶ οἱ ἔχοντες πληρῆς τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα, ἡλικίαν δὲ μείζονα τοῦ 21^{ου} ἔτους ἢ καὶ κατωτέραν, ἀλλὰ μείζονα πάντοτε τοῦ 18^{ου} ἔτους, ἂν εἴνε ἔγγαμοὶ καὶ πατέρες καὶ καταβάλλωσιν ὀρισμμένα τέλη.

Τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα εἶνε ἀσυμβίβαστον μόνον πρὸς τὸ τοῦ γερουσιαστοῦ.

Ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης

Ἡ δικαιοσύνη ὡς πρὸς μὲν τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου ἀπονέμεται ὑπὸ τῶν συνήθων δικαστηρίων, αἵτινα διατηροῦσιν σχεδὸν ἕξ ὀλοκλήρου τὴν παλαιάν των μορφήν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, δι' ὧν κατοχυροῦνται τὸ φασιστικὸν καθεστῶς, αὕτη διεξάγεται δι' εἰδικῶν δικαστηρίων, τοῦ καλουμένου *δικαστηρίου ἐθνικῆς ἀμύνης*.

Αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ

Ἐνεκα τοῦ ἀπολύτως συγκεντρωτικοῦ συστήματος, ὅπερ ὁ φασισμὸς ἀποδέχεται, ἐφαρμόζει δὲ καὶ ἐν τῇ διοικήσει, οὐδεμίαν δημοτικὴν ἢ ἄλλη ἀρχὴν ὑφίσταται ἢ νοεῖται ἄνευ τοῦ διορισμοῦ αὐτῆς ὑπὸ τῆς φασιστικῆς κυβερνήσεως. Οὕτω οἱ δήμαρχοι δὲν ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ διορίζονται διὰ β.δ. ἐπὶ πενταετίαν.

Διὰ τὴν διοίκησιν τῆς Ῥώμης ἔνεκα τῆς ὅλως ἰδιαζούσης ἐν τῇ ἰστορίᾳ καὶ τῇ φασιστικῇ πολιτείᾳ θέσεώς της, ἐλήφθη πρόνοια εἰδικῶν περὶ αὐτῆς ἀυτονόμου θεσμοῦ, τοῦ κυβερνεῖου τῆς Ῥώμης, οὗτινος προϊστάται διοικητής.

Φασισμὸς καὶ καθολικισμὸς

Ὁ φασισμὸς, θεωρῶν τὸν καθολικισμὸν ὡς ἐθνικὸν θεσμόν, διότι εἶνε θρησκεία τῆς μεγίστης πλειονότητος τοῦ Ἰταλικῶν ἔθνους, προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν πάντοτε μετὰ συμπαθείας. Πρὸς τὴν πατικὴν ὅμως ἔδραν διετήρησε σχέσεις τεταμέναις μέχρι τῆς 11^{ης} Φεβρουαρίου 1929, ὅτε διὰ τοῦ συμφώνου τοῦ

Λατερανῶν, αἱ σχέσεις αὐταὶ ἐξωμαλύνθησαν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ πλήρους καὶ πραγματικοῦ χωρισμοῦ τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους.

Λιὰ τῆς διευθετήσεως δηλαδὴ ταύτης ἀνεγνωρίσθη εἰς τὸν πάπαν ἀπόλυτος κοσμικὴ ἐξουσία ἐπὶ μικροῦ ἐδάφους τῆς Ῥώμης (τὸ κράτος τῆς πόλεως τοῦ Βατικανῶν) καὶ ὁ καθολικισμὸς ὡς ἡ μόνη θρησκεία τοῦ κράτους, ὁ φασισμὸς δὲ ἀνέλαβεν ἐπὶ πλέον τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως ἀναγνωρίζῃ τὰς καθολικὰς ὀργανώσεις καὶ ἐνισχῆ τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν τῆς ἰταλικῆς νεολαίας.

Τύπος καὶ ἐκπαίδευσις

Ὁ φασισμὸς, ἀποβλέπων εἰς τὴν ὁλοκληρωτικὴν μετάπλασιν τοῦ ἰταλικῶν ἔθνους, διετήρησεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ τύπου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ *ἰταλικὴ νεολαία* δὲν ἐκπαιδεύεται ἐλευθέρως, ἀλλὰ προπαιδεύεται στρατιωτικῶς καὶ παιδαγωγεῖται συμφώνως πρὸς τὰ ἰδεώδη τοῦ φασισμοῦ, ἤτοι τὴν ἔννοιαν τῆς περιβλέπτου θέσεως τῆς ἰταλικῆς ἐθνότητος ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τὸν ὅλως ἐξαιρετικὸν προορισμὸν ταύτης ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἰστορίᾳ.

Ὁ ἐθελοντικὸς στρατὸς τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας

Καινοφανὲς θεσμὸς τοῦ φασισμοῦ καὶ ἀποτελῶν συγχρόνως ἰσχυρότατον ἔρεισμα αὐτοῦ εἶνε ὁ ἐθελοντικὸς στρατὸς τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἰδρύθη τῷ 1923, διαλυθέντων τῶν φασιστικῶν καὶ ἐθνικιστικῶν σωμάτων, μεθ' ὧν ὁ Μουσσολῖνι ἐξετέλεσε τὴν πρὸς τὴν Ῥώμην πορείαν του.

Τὸν πυρῆνα τοῦ ἐθελοντικοῦ τούτου στρατοῦ ἀπετέλεσαν οἱ ὀπλίται καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πρόην ἐνόπλων φασιστικῶν σωμάτων. Οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ στρατῷ τούτῳ οὐδένα λαμβάνουσι μισθὸν πλὴν ἑκατοντάδων τινῶν, εὐρισκομένων διαρκῶς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ βοηθῶσι τὴν ἀστυνομίαν πρὸς τήρησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ τὸν στρατὸν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως καὶ νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν Ἰταλῶν πολιτῶν διὰ τὴν ἀμυναν

των ἐν τῷ κόσμῳ ἰταλικῶν συμφερόντων. Ὅθεν εἰς τὴν ἐθελοντικὴν στρατιωτικὴν ταύτην δύναμιν εἶνε ἐμπειστευμένη καὶ ἡ στρατιωτικὴ προπαίδευσις τῆς κάτω τῶν 20 ἐτῶν ἰταλικῆς νεολαίας, ἥτοι τῶν **πρωτοπόρων**, οἵτινες περιλαμβάνουσι τοὺς ἐφήβους, τοὺς μαθητάς, τοὺς προεφήβους κλπ.

Ἡ Ἰταλία εἶνε συντεχνιακὸν κράτος

Τοῦ φασισμοῦ κυριωτάτη καινοτομία εἶνε ἡ δημιουργία τοῦ **συντεχνιακοῦ κράτους**. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ὁ φασισμός, θεωρῶν ὅτι τὸ κράτος εἶνε ὀλοκληρωτικόν, ἥτοι ἀπολύτως κυρίαρχον καὶ πηγὴ παντὸς δικαίωματος, ἀποδέχεται ὅτι τοῦτο δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἐπεμβαίη εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν ἀτομικῆς δραστηριότητος καὶ νὰ κατευθύνῃ ἐξ **ὀλοκλήρου** ταύτην.

Ὡς ἐκ τούτου ἀσχολεῖται ἰδιαίτερος καὶ εἰς τὴν συστηματικὴν ὀργάνωσιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, ὡς κατάλληλον δὲ μέσον πρὸς ὑψύθμισιν ταύτης ἵδρυσε τὰς **συντεχνίας**, ἐξ ὧν ἡ Ἰταλία χαρακτηρίζεται καὶ ὡς **συντεχνιακὸν** κράτος.

Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ συντεχνιακοῦ κράτους

Αἱ **θεμελιώδεις ἀρχαὶ** τοῦ συντεχνιακοῦ κράτους εἶνε αἱ ἀκόλουθοι:

Ὁ φασισμός, ἀποκρούων καὶ τὸν φιλελευθερισμὸν καὶ τὸν σοσιαλισμὸν, θεωρεῖ τὸ μὲν ὅτι αἱ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργοδοτῶν εἶνε ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας, τὸ δὲ ὅτι δὲν ὑπάρχει πάλῃ τάξεων καὶ οὐσιαστικῆ ἀντίθεσις μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀλληλεγγύη, συνεργασία καὶ ταυτότης σκοπῶν. Τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία ἐπειδὴ εἶνε ἀπαραίτητοι συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς, πρέπει νὰ συνεργάζωνται ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν μεγάλων σκοπῶν τοῦ ἔθνους.

Πᾶσα ἀντίθεσις μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ὡς καὶ διακοπὴ συμπράξεως, ἀποτελεῖ ἔθνικὸν ἀδίκημα, διὸ καὶ ἀσθηρῶς ἀπαγορεύονται αἱ **ἀπεργίαι** καὶ **ἀνταπεργίαι**, διὰ τὴν λύσιν δὲ τῶν διαφορῶν κεφαλαίου καὶ ἐργασίας ἱδρύθῃ εἰδικὸν δικαστήριον, λεγόμενον δικαστήριον ἐργασίας.

Πάντα ταῦτα ἐθεσπίσθησαν συστηματικῶς ὑπὸ μορφὴν καθεστωτικῶν διακηρῦξεων διὰ τοῦ χάριτος τῆς ἐργασίας, δημοσιευθέντος τῇ 21ῃ Ἀπριλίου 1927.

Ὁ χάριτος οὗτος πλὴν ἄλλων διακηρῦσσει ὅτι ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἰδιοκτησία εἶνε κοινωνικὰ λειτουργήματα. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ μὴ ἐργαζόμενοι δὲν δύνανται νὰ μετέχουν ἐνεργῶς τῆς πολιτικῆς καὶ οικονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας, οἱ δὲ ἰδιοκτῆται ὀφείλουσι νὰ διαχειρίζονται τὴν ἰδιοκτησίαν των κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τὸ ἔθνικόν σύνολον. Ἰδιοκτῆτης οὐδαμῶς ἢ ἀνεπαρκῶς ἐχμεταλλεζόμενος τὴν ἰδιοκτησίαν του, δύνανται νὰ ἀποστερηθῇ ταύτης ὑπὸ τοῦ κράτους, ὅπερ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπιστεύσῃ ταύτην εἰς ἕτερα ἄτομα ἱκανότερα.

Ἐνῶ αἱ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις ἀποτελοῦνται ἐξ ἐργοδοτῶν ἢ ἐργατῶν (κεχωρισμένως) καὶ σχολὸν ἔχουσι τὴν προάσπισιν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῆς οἰκείας κατηγορίας, αἱ συντεχνίαι, κατανεμόμεναι κατὰ μεγάλους κλάδους παραγωγῆς, ἀποτελοῦνται ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἐργοδοτῶν, τῶν ἐργατῶν, τῶν ἐνδιαφερομένων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ φασιστικοῦ κόμματος, σχολὸν δ' ἔχουσι τὴν λήψιν ἀποφάσεων (γνωμοδοτικῶν) περὶ ζητημάτων τοῦ οἰκείου κλάδου παραγωγῆς (π. γ. συντεχνία μετάξης).

Ἡ ἴδρυσίς τῶν συντεχνιῶν (22 τὸν ἀριθμὸν), ἐγένετο τῷ 1934, ὡρίσθη δὲ ὅτι ἡ προεδρία αὐτῶν ἀνατίθεται εἰς τὸν πρωθυπουργόν, εἰς ὑπουργόν ἢ ὑφυπουργόν ἢ καὶ εἰς τὸν γραμματεὰ τοῦ φασιστικοῦ κόμματος.

Ἐπεδίωξις τοῦ φασισμοῦ

Ἐν τέλει ὁ φασισμός, ἔχων **ἔμβλημα** τὸ ἐργασία, πειθαρχία καὶ ἰεραρχία, διεκδικεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν ἰταλικὸν λαὸν ἰσχυρόν καὶ τὸ ἰταλικὸν ἔθνος περιόδοον καὶ σεβαστὸν καὶ νὰ εὐρίνη τὰ ὅρια τῆς ἐπιβολῆς του ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Τοῦ πνεύματος τούτου ἀπόρροια εἶνε καὶ ἡ κατάκτησις τῆς Λιθωπίας καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, κατὰ μίμησιν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, προσέλαβε καὶ τὸν τίτλον **αὐτοκράτωρ** τῆς Λιθωπίας (1936).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ

Ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός, ἤτοι τὸ σύστημα, ὑφ' ᾧ κυβερνᾶται ἀπὸ τοῦ 1933 ἡ σύγχρονος Γερμανία, ἐμφανίζει οὐσιώδεις ὁμοιότητες πρὸς τὸν φασισμόν, διότι ἐν τῇ ἀναπτύξει του ὑπέστη ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ.

Δημιουργὸς τοῦ συστήματος τούτου εἶνε ὁ **Ἀδόλφος Χίτλερ**, Αὐστριακὸς τὴν καταγωγὴν, ὡς γεννηθεὶς τῷ 1889 ἐν Βραυναύῃ, πολίτῃν κειμένη παρὰ τὴν μεταξὺ τῆς ἄνω Αὐστρίας καὶ Βαυαρίας μεθόριον.

Οὗτος ἦτο σχεδιαστὴς τὸ ἐπάγγελμα, παλαιὸς δὲ δεκανεὺς ἐπὶ τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ἐνεργὸν μέλος τῶν σοσιαλιστικῶν ὀργανώσεων τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος. Βραδύτερον κατώρθωσε διὰ τῆς προσωπικῆς γοητείας του, τῶν εἰλικρινῶν τρόπων του, τῆς λιτότητος τοῦ βίου του καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἀκλονήτου θελήσεώς του καὶ τῆς συναρπαζούσης ἐγγλωττίας του νὰ μεταβάλλῃ τὸ ἴδρυθὲν τῷ 1919 ἐθνικὸν ἐργατικὸν κόμμα, οὗτινος εἶχεν ἀποτελέσει τὸ ἕβδομον κατὰ σειρὰν μέλος, εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἔξ ὀλοκλήρου ἐμπνεόμενον καὶ κατευθυνόμενον ἐθνικοσοσιαλιστικὸν κόμμα.

Τὸ νέον τοῦτο κόμμα, συγκεντρῶσαν πολλὰ ἐθνικόφρονα καὶ ἀντιδημοκρατικὰ στοιχεῖα, διεκήρυξε διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του ὅτι ἡ Γερμανία ὄφειλε τὸ μὲν νὰ καταλύσῃ τὸ διὰ τοῦ συντάγματος τῆς Βαϊμάρης (6 Φεβρουαρίου 1919) ἐγκαθιδρυθὲν σοσιαλδημοκρατικὸν καθεστῶς, τὸ δὲ νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἐπιβληθεισῶν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων ὑποχρεώσεων.

Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τῶν δύο τούτων κυρίων ἐπιδιώξεόν του τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν κόμμα ὁργανώθη στρατιωτικῶς καὶ συμ-

πληροῦν τὸ πρόγραμμα τοῦ πρὸς αὐτὸ συμφωνοῦντος ἐν πολλοῖς ἔθνικου λαϊκοῦ ὑπὸ τὸν Χούγκεμπεργκ κόμματος, ἀπεδέχθη ὡς πρώτιστον στοιχείον τῆς πολιτικῆς του ἐνεργείας καὶ τὴν ἄσκησιν βίας.

Ἐκ τούτου ὁ Χίτλερ τὴν 8^{ην} Νοεμβρίου 1923 ἀπειτόμησεν ἐν Μονάχῳ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀνατροπὴν τῆς σοσιαλδημοκρατίας (καθεστῶτος ἀπολύτως δημοκρατικοῦ, ἐπιδιώκοντος δὲ τὴν εἰσαγωγὴν μετριοπαθῶν σοσιαλιστικῶν μεταρρυθμίσεων) καὶ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας διὰ κινήματος, ὅπερ εἶνε γνωστὸν ὡς ἀποτυχοῦσα ἀπόπειρα.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὁ Χίτλερ συνελήφθη, κατεδικάσθη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1924, ἀλλὰ τυχὼν χάριτος κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀφείθη ἐλεύθερος, ἐπεδόθη δ' ἀμέσως εἰς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κόμματός του καὶ μετέσχε τῶν γενομένων κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος βουλευτικῶν ἐκλογῶν, καθ' ἃς δύο μέλη τοῦ κόμματός του, ὁ περιφανὴς στρατάρχης τοῦ μεγάλου πολέμου Λούδενδορφ καὶ ὁ Φρίξ, εἰσῆλθον εἰς τὴν γερμανικὴν βουλὴν.

Ὁ Χίτλερ, συμπράξας ἀκολούθως στενότερον μετὰ τοῦ προσημνημονευθέντος ἔθνικου λαϊκοῦ κόμματος, τοσοῦτον ἐνισχύθη, ὥστε κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1931 ἔλαβεν ἑκατὸν ἔδρας, ἠδυνήθη δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ νὰ διεκδικήσῃ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου τῆς γερμανικῆς δημοκρατίας πρὸς αὐτὸν τὸν λαοφιλῆ καὶ μεγάλας παρασχόντα ὑπηρεσίας εἰς τὸ γερμανικὸν ἔθνος Χίνδενβουργκ.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1933 ὁ πρόεδρος Χίνδενβουργκ ἐξέλεσε τὸν Χίτλερ, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν. Τούτου γενομένου, προεκηρύχθησαν ἀμέσως ἐκλογαί, αἵτινες, διενεργηθεῖσαι τὴν 5^{ην} Μαρτίου τοῦ 1933, ἔδωσαν τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὸ ἔθνικοσοσιαλιστικὸν κόμμα, μεθ' οὗ εἶχον συμπράξει οἱ χαλνυδόχρανοι τοῦ Σέλντι, τὸ ἔθνικὸν λαϊκὸν κόμμα καὶ ἡ ὁμὰς τοῦ φόν Πάπεν. Ἐκτοτε ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς, καταστάς πανίσχυρος ἐν Γερμανίᾳ, ἐπιδιώκει ἀνευδότης τὴν πραγματοποίησιν τοῦ προγράμματός του.

Πολιτικά ἑνέργειαι τοῦ Χίτλερ μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του

Οὕτω ὁ Χίτλερ μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του διέλυσε τὸ σοσιαλδημοκρατικὸν κόμμα, ὡς καὶ τὸ σοσιαλιστικόν, ἀπεμάκρυνε κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1933 τὴν Γερμανίαν ἐκ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὀρμηθεὶς ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη ἠρηθή νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἐπιμόνωσ ζήτηθὲν ὑπ' ἐκείνης δικαίωμα ἰσοτιμίας ὡς πρὸς τοὺς ἔξοπλισμούς.

Ἴνα δὲ ἡ ἀπομάκρυνσις αὕτη προσλάβῃ καὶ χαρακτηριστὰ ἐθνικῆς οἰονομίας διαμαρτυρίας κατὰ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἥτις διετήρει τὸν ἐκ τῶν συνθηκῶν ζυγὸν τῆς Γερμανίας, ὁ Χίτλερ διενήργησε καὶ δημοψήφισμα. Λιὰ τούτου ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἡ σπουδαιότατη καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν χώραν του θεωρηθεῖσα τότε ἐνέργεια ἐκείνη τῆς ἐθνικοσοσιαλιστικῆς κυβερνήσεως.

Κατόπιν ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς ἐπέβαλεν ἐκ νέου τὴν στρατιωτικὴν θητείαν ἐν Γερμανίᾳ, παραβιάζων ἀντιθέτους σχετικὰς διατάξεις τῆς προμνημονευθείσης συνθήκης, καὶ κατέλαβε στρατιωτικῶς τὴν Ῥηνανίαν (1935).

Συνεχίζων πρὸς τούτοις τὴν ἐθνικὴν του προσπάθειαν, προσήρτησε τῷ 1938 πραξικοπηματικῶς εἰς τὸ γερμανικὸν κράτος τὴν Αὐστροίαν, ἕξ δὲ μῆνας μετὰ ταῦτα διὰ συμφωνίας, συναφθείσης πρὸ μισροῦ ἐν Μονάχῳ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν ἀμέσου κηρύξεως πολέμου, τμήμα τῆς Τσεχοσλοβακίας, κατοικούμενον κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὸ Γερμανῶν, τῶν λεγομένων Σουδιτῶν.

Ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς ὅμως δὲν ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῶν ἑδαφῶν, ἅτινα κατοικοῦνται ὑπὸ Γερμανῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκείνων, ἅτινα δύνανται νὰ προσπορίσωσι θετικὰς ὠφελείας εἰς τὸ γερμανικὸν κράτος (ἀποικίαι). Ζωηρότατον ὡσαύτως δεκνύει διαφέρον καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς φυλετικῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Ἀποδεχόμενος δηλαδὴ τὸ δόγμα τῆς ἀπολύτου δια-

κρίσεως τῶν φυλῶν, ὡς ἀνεπιτύχθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ Χίτλερ ἐν τῷ προγραμματικῷ βιβλίῳ του **ὁ ἀγὼν μου**, θεωρεῖ τὴν γερμανικὴν φυλὴν ὡς κατέχουσαν ἀνωτάτην βαθμίδα καὶ ὡς κινδυνεύουσαν νὰ ἐκφυλισθῇ ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἄλλων φυλῶν διασταθρώσεώς της καὶ ἰδίᾳ τῆς ἔβραϊκῆς, ἣτις κρίνεται ὡς κατωτέρα πασῶν, παρασιτικὴ καὶ καταστρεπτικὴ.

Ἐπομένως ἡ διαφύλαξις τῆς φυλετικῆς καθαρότητος τοῦ γερμανικοῦ πληθυσμοῦ θεωρεῖται σπουδαιότατη λειτουργία τοῦ κράτους.

Ἐπακολούθημα δὲ τῆς ἰδέας ταύτης εἶνε ἡ ἀδυστηρὰ ἀπαγόρευσις τῆς ἐπιμειξίας τῆς γερμανικῆς φυλῆς μετὰ τῶν Ἑβραίων, οὗς ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς ἐπειδὴ θεωρεῖ καὶ ἔχθρους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας, κατεδίωξε καὶ σχεδὸν ἠφάνισε διὰ διαφόρων ἀδυστηρῶν μέτρων.

Τὸ πολιτικὸν περιεχόμενον τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ

Ἡ βούλησις τοῦ κυρίαρχου κράτους ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ **ἀρχηγοῦ**, ὅστις θεωρεῖται ὁ ὑπέριστατος ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄνθρωπος καὶ οὐτινος ἡ θέλησις ἀποτελεῖ νόμον καὶ ὑψίστην ἐκδήλωσιν τῆς κρατικῆς κυριαρχίας καὶ αὐτόχρονα προσωποποίησην ταύτης. Ὅθεν ἡ μορφή τοῦ ἀρχηγοῦ ἐν Γερμανίᾳ εἶνε ἐμφανέστερον ἀποτετυπωμένη ἐν τῷ ἔθνικοσοσιαλιστικῷ καθεστῶτι ἢ ἐν τῷ ἰταλικῷ φασισμῷ, ὅπου διετηρήθη τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἥτοι ὁ βασιλεὺς, μετὰ τῶν τυπικῶν του ἀρμοδιοτήτων.

Τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τοῦ κράτους (ὑπουργοὶ) διορίζονται ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ ὡς ἐκφράζοντος μόνου τὴν κυρίαρχον θέλησιν τοῦ κράτους καὶ εὐθύνονται ἔναντι αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν κρατικῶν ὀργάνων τινὰ λαμβάνουσι τὴν ὀνομασίαν τοῦ **ὑπαρχηγοῦ**, εἶνε δὲ ἐμπειστημένη ὑπευθύνως εἰς αὐτὰ ἡ ἐξουσία καὶ ἔχουσι τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἐπιτάσσωσι τοὺς ἱεραρχικῶς κατωτέρους των.

Τὸ οἰκονομικὸν περιεχόμενον τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ

Ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ διάθροφσις τοῦ νέου γερμανικοῦ κράτους ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς 20^{ης} Ἰανουαρίου 1934. Ὁ νόμος οὗτος δημιουργεῖ εἰς ἑκάστην ἐπιχείρησιν κοινότητα ἐκμεταλλεύσεως, ἐν ἣ συνεργάζονται ἐργοδοταὶ καὶ ἐργάται πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν πρὸς προαγωγὴν τῶν συμφερόντων τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος.

Ὅθεν ἡ ἐργασία δὲν εἶνε ἀγχαρεία, ἀλλ' ὑπέριστατον κοινωνικὸν καθήκον.

Ἐκάστης ἐκμεταλλεύσεως προϊστάται ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς, ὅστις μεριμνᾷ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀκολουθίας του, ἤτοι τοῦ προσωπικοῦ, ὑπερ' ὀφείλει νὰ πειθαρχῇ εἰς αὐτόν. Κακὴ ὅμως χοῆσις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀρχηγοῦ σημαίνει προσβολὴν τῆς κοινωνικῆς τιμῆς καὶ συνεπάγεται τιμωρίαν αὐτοῦ.

Εἰς τὰς ἀπασχολούσας ὑπὲρ τὰ εἴκοσι ἄτομα ἐπιχειρήσεις καταρτίζεται τὸ συμβούλιον ἐμπιστοσύνης. Τοῦτο, ἀποτελούμενον ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἤτοι τῶν προσώπων ἐμπιστοσύνης, καθορίζει μετὰ τοῦ προσεδρεύοντος τοῦ συμβουλίου ἀρχηγοῦ τὰς ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει σχέσεις καὶ κυρίως μεριμνᾷ περὶ τῆς καλλιμερίας τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης.

Ἡ δὲ ἐξασφάλισις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυχίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ διαμόρφωσις εὐνοϊκῶν συνθηκῶν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἐθνικοσοσιαλιστικῆς συνειδήσεως μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων ἀνατίθεται εἰς τὸν διοικητὴν ἐργασίας, ὅστις εἶνε ὄργανον κρατικόν. Οὗτος ἔχει καθήκοντα διοικητικὰ (ἐποτεία) καὶ δικαστικὰ (ἐπιβολὴ νέων ὅρων ἐργασίας) ἐν περιπτώσει ἔριδος.

Τὰς παραβάσεις τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ προσωπικοῦ δικάζει εἰδικὸν δικαστήριον κατόπιν μηνύσεως τοῦ διοικητοῦ ἐργασίας, ὅστις καὶ καταλαμβάνει τὴν ἔδραν τοῦ δημοσίου κατηγοροῦ ἐν τούτῳ.

Οὕτω ἀποφεύγονται αἱ ἀπεργίαι καὶ ἀνταπεργίαι.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ νέῳ γερμανικῷ κράτει κατηργήθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ αἱ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις τῶν ἐργοδοτῶν,

ιδρύθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1934 τὸ μέτωπον ἐργασίας. Τοῦτο περιλαμβάνει πάντας τοὺς ἐργαζομένους ἀνεξαρτήτως ιδιότητος αὐτῶν, ἀποκλειστικὸν δὲ σχολὸν ἔχει τὴν μύησιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴν ἰδεολογίαν, τὴν ἀνάπτυξιν πνεύματος ἀλληλεγγύης καὶ συνεργασίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐξύψωσιν τῆς ἐργασίας.

Ὁμοιότης τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ πρὸς τὸν φασισμόν

Ἐν τέλει ἡ ἐσωτερικὴ διακυβέρνησις τῆς χώρας διενεργεῖται κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὸ φασιστικὸν καθεστῶς τῆς Ἰταλίας. Πράγματι καὶ ὁ **ἐθνικοσοσιαλισμὸς εἶνε καθεστῶς**:

α) ἀντιδημοκρατικόν. Τὸ δόγμα δηλ. τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ τῆς κυριαρχίας τοῦ κράτους,
β) ἀντικαιονομιτικόν, καθόσον οἱ ὑπουργοὶ εἶνε ὑπεύθυνοι πολιτικῶς ἔναντι τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ κοινοβουλίου, οὕτως ἄλλωστε καὶ γενικώτερον αἱ ἀποφάσεις ἐπέχουσι θέσιν γνωμοδοτήσεως συμβουλευτικῆς.

γ) ὀλοκληρωτικόν, διὸ καὶ αἱ ἀπεργαίαι καὶ ἀνταπεργαίαι, πλήττουσαι τὴν ὅλην ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἀπαγορεύονται καὶ

δ) συγκεντρωτικόν, διότι ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς οὐ μόνον ἐπραγματοποίησε τὸ ὄνειρον τῆς ἐνοποιήσεως τῶν διαφόρων γερμανικῶν κρατῶν, ἀλλὰ καὶ διεμόρφωσε τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν κατὰ τρόπον, ὥστε τὸ κέντρον καὶ διὴ ὁ ἀρχηγὸς νὰ κατευθύνῃ πᾶσαν τὴν δράσιν τῆς πολιτείας. Ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν δὲν ὑπάρχει.

Ἡ νεολαία ἐν τῷ ἐθνικοσοσιαλιστικῷ καθεστῶτι

Ἰδιαιτέραν ὡσαύτως μέριμναν ἐπέδειξεν ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς διὰ τὴν **ὀργάνωσιν τῆς νεολαίας** καὶ τὴν ἐμψύχωσιν αὐτῆς διὰ τοῦ διακατέχοντος τοῦτον γενικοῦ πνεύματος.

Οὕτω ἡ γερμανικὴ νεολαία, ὀργανωθεῖσα στρατιωτικῶς καὶ ἐμποτιζομένη διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, κατέ-

στη ὄχι μόνον κατὰ τὸ παρὸν στήριγμα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἶνε ἢ ἀσφαλεστάτη του ἐλπίς διὰ τὸ μέλλον.

Ἐκ ταύτης λαμβάνονται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὰ στελέχη τοῦ ὅλου ἔθνικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς Γερμανίας καὶ διὰ ταύτης προωθεῖται ὁλόκληρον τὸ γερμανικὸν ἔθνος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πλήρους καὶ ὀριστικῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΣΟΒΙΕΤΙΣΜΟΣ

Ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μπολσεβίκισμοῦ ἐν Ῥωσίᾳ.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ μεγάλου πολέμου τριάντα καὶ εἰς φιλεργητικοὺς σοσιαλιστὰς διαφόρου ἐθνικότητος, ἰδίᾳ δὲ Ῥῶσοι, διαμένοντες ἐν Ἑλβετίᾳ ἢ καταφυγόντες εἰς ταύτην, συνήλθον ἐν Ζίμμερβαλδ ἀπὸ τῆς 5^{ης} μέχρι τῆς 8^{ης} τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 καὶ συνέπηξαν τὴν κομμουνιστικὴν διεθνή, τὴν βραδύτερον κληθεῖσαν τρίτην διεθνή.

Ψυχὴ τῆς ἐπαναστατικῆς ταύτης ὀργανώσεως ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ὑφισταμένου ἀπὸ τοῦ 1903 κομμουνιστικοῦ ὄψικοῦ κόμματος Βλαδίμηρος Ἰλιτς Οὐλιάνωφ, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον **Νικολαῖ Δένιν** (1870-1924).

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ ὄψικοῦ μετώπου κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1917 οὗτος μετὰ τινῶν ὁπαδῶν του εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥωσίαν, ἐνθα συνέβαλε μετὰ τῶν ἄλλων ἀντικαθεστωτικῶν κομμάτων εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος.

Ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης προέκυψεν ἡ **προσωρινὴ** λεγομένη **κυβέρνησις** ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Κερένσκυ καὶ νέον πολίτευμα, ἔχον μορφήν μᾶλλον κοινωρικὴν ἢ πολιτικὴν, διότι ὀυθμιστὴς αὐτοῦ καθωρίσθη ἡ κυρίαρχος θέλησις τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τοῦ στρατοῦ, ἐκφραζομένη διὰ τῶν **τοπικῶν συμβουλίων**, ἅτινα συνέκειντο ἐξ ἐργατῶν, ἀγροτῶν καὶ στρατιωτῶν, ἐκαλοῦντο δὲ ὄψιστι **σοβιὲτ** ἢ ὀρθότερον **σόβετ**.

Ἐν τοῖς συμβουλίοις τούτοις ἐπεκράτησαν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ συντηρητικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Ῥωσίας, οἱ λεγόμενοι ὄψιστι μινσεβίκοι (= μειοψηφία), ἥτοι οἱ ζητοῦντες τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἐλαχίστου μέρους τῶν μαρξιστικῶν ἀξιώσεων.

Τούτων ἡγεῖτο ὁ Ἀλέξανδρος Κερένσκυ, ὅστις εἶχε κηρυχθῆ ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς ἀνασυγκροτήσεως τοῦ ὄψιστου μετώπου καὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν **συμμάχων** τῆς συνεννοήσεως ἐναντίον τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατορικῶν μέγχοι τῆς πλήρους ἐκδιώξεως τῶν Γερμανῶν ἐκ τῶν καταληφθέντων ἐπ' αὐτῶν ὄψιστων ἐδαφῶν.

Ἄλλ' ἢ ἐν τοῖς σοβιέτ ὑπὸ τὸν Λένιν ἀντιπολίτευσις τῶν μπολσεβίκων (= πλειοψηφία), ἦτοι τῶν ἐπιδιωκόντων τὴν πραγματοποίησιν τοῦ συνόλου τῶν μαρξιστικῶν ἀξιώσεων ἀδιαλλάκτων σοσιαλιστῶν, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς συνάφεις χωριστῆς γεωμανορρωσικῆς εἰρήνης καὶ κατόρθωσεν, ἀνατρέψασα τὸν Κερένσκυ (6 Νοεμβρίου 1917), νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν.

Λιὰ τῆς ἀνάδου ὅμως εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν μπολσεβίκων δὲν ἐτεματίσθη μόνον ὁ ἐξωτερικὸς πόλεμος, ἐφόσον κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 συνήφθη ἡ μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων τῆς **συνθήκης τοῦ Μπρέστ - Λιτόβσκι**, πόλεμος τότε τῆς ὄψιστης Πολωνίας, ἀλλὰ καὶ ἐπραγματοποιήθη ἐν Ῥωσίᾳ ἡ σπουδαιότατη τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ ἐπαναστατικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὀλεθριωτάτη εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ τὸν διεθνῶς κρατοῦντα ἐξάιρετον πολιτισμόν, ἦτοι ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως ἐκ τῆς **ἐπαναστατικῆς ἐργατικῆς τάξεως**.

Μετὰ ταῦτα ἐπικολούθησεν ἄγριος καὶ ἀδιαλλάκτος ἐμφύλιος πόλεμος, ἐξωντόθη μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ὄψιστης οἰκογενείας τῶν Ῥωμανῶν ἐν μεγάλῳ βαθμῷ ἢ ἀρχουσα ἐν τῇ κοινῷ, τῷ στρατῷ καὶ τῇ διοικήσει τῆς πρῆν ὄψιστης αὐτοκρατορίας τάξις καὶ παρεδόθη σὺν τῷ χρόνῳ ὀλόκληρος ἡ Ῥωσία εἰς τὴν φρικτὴν δικτατορικὴν ἐξουσίαν τοῦ **ὄψιστου κομμουνιστικοῦ κόμματος**, τοῦ γνωστοῦ ἤδη ὡς **μπολσεβικικοῦ κόμματος τῆς Ῥωσίας**.

Ἔννοια τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος ἢ συστήματος καὶ ὀργάνωσις αὐτοῦ

Τὸ κόμμα τοῦτο ἐγκατέστησεν ἐν Ῥωσίᾳ πλήρως τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς (ἢ σύστημα).

Λέγοντες δὲ **σοβιετικὸν καθεστῶς** (ἢ **σύστημα**), ἐννοοῦμεν

τὸ νέον πολίτευμα, ὅπερ ἐγκαθιδρύθη ἐν Ρωσίᾳ ὑπὸ τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ ἐπικράτησιν τῆς ὄψοικῆς ἐπαναστάσεως, ἀσκεῖ τὴν ἀμείλικτον καὶ συνταρακτικὴν δικτατορίαν τούτου καὶ ἐφαρμόζει ὅλως ἰδιορρυθμῶς τὰς οἰκονομικὰς θεωρίας τοῦ μαρξισμού, ἤτοι τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας, τὴν ἀναγνώρισιν ὡς κοινωνικῆς τάξεως μόνον τῆς ἐπαναστατικῆς ἐργατικῆς, καὶ ἐπιδιώκει πάσῃ δυνάμει καὶ μετ' ἀπεριορίστου βίας τὴν κατοχὴν τῆς ἐξουσίας.

Ἡ **σοβιετικὴ πολιτεία** ἀπηρτίσθη ἐκ τῶν τμημάτων τῆς πρόφῃν ὄψοικῆς αὐτοκρατορίας, ἅτινα ἢ θύελλα τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ὁ ἐπακολούθησας ἄγριος ἐμφύλιος πόλεμος, ἢ βιαία σύναψις τῆς συνθήκης τοῦ Μπρέστ-Λιτόβσκι καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις δὲν ἀπέσπασαν ἐκ τοῦ κομποῦ ἐκείνης.

Αἱ χῶραι αὗται ἦσαν ἡ μεγάλη Ρωσία, ἡ λευκὴ Ρωσία, ἡ Οὐκρανία, ἡ Ὑπερκαυκασία, τὸ Οὐρμπαζιστάν καὶ τὸ Τουρκομενιστάν.

Οὕτω ἡ Ῥωσία ἐν τῇ νέᾳ πολιτειακῇ μορφῇ τῆς ἀπέβη **ὀμοσπονδιακὴ πολιτεία ἢ ἐνωσις σοσιαλιστικῶν σοβιετικῶν δημοκρατιῶν**, ἐξ οὗ καὶ τὸ μονολεκτικὸν διάγραμμα τῆς ὀνομασίας τῆς ΕΣΣΑ.

Ἐν τῇ νέᾳ πολιτεία ἐκδηλὸς μορφή τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶνε τὰ **σοβιέτ**, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ ὄργανον τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς.

Τὸ νέον σύνταγμα καὶ ἡ λειτουργία αὐτοῦ

Ἀπὸ τῆς 5^{ης} Δεκεμβρίου 1936 ἐτέθη ἐν ἰσχύι **νέον σύνταγμα** τῆς σοβιετικῆς Ῥωσίας, διατηροῦν τὰς θεμελιώδεις βάσεις τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος. Τοῦτο περιέχει καὶ ἀρχὰς συντηρητικωτέρας τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυσασῶν.

Οὕτω καθορίζει ὅτι ἡ Ῥωσία εἶνε ὀμοσπονδιακὴ πολιτεία καὶ ἔχει ἐκδηλὸν μορφήν πολιτικῆς, διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξουσίας τὰ **σοβιέτ**.

Ἡ **ἐξουσία** δὲ τούτων **ἐκδηλοῦται** ὡς ἀκολούθως:

Δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐκλέγονται **δύο βουλαί**, ἤτοι μία **γενική**, ἀποτελουμένη ἐξ ἀντιπροσώ-

πων ολοκλήρου και αδιαίρετου της ένωσης των σοσιαλιστικών σοβιετικών δημοκρατιών, και έτερα εξ αντιπροσώπων εκάστης των αποτελουσών την ένωση ταύτην πολιτειών.

Αί σοσιαλιστικά σοβιετικά δημοκρατία της ένωσης *ἀνέρχονται* νύν εις 11. Της ένωσης *πρωτεύουσα* ἀπὸ τοῦ 1918 διατελεῖ ἡ Μόσχα, ἥτις εἶνε ἡ μεγίστη και σπουδαιότητι πασῶν τῶν σοβιετικῶν πόλεων, πρωτεύουσα δὲ και τῆς κυριωτάτης τῶν πολιτειῶν τῆς σοβιετικῆς ένωσης.

Ἐκλογαῖς και ἐκλόγιμοι εἶνε πάντες οἱ πολῖται, ἀνεξαρτήτως φύλου και ἐθνικότητος, οἱ συμπληρώσαντες τὸ 18^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας των.

Πρὸς καταρτισμὸν τῆς γενικῆς βουλῆς λαμβάνεται ὡς βᾶσις εἰς ἀντιπρόσωπος ἀνὰ 300.000 ψηφοφόρους, διὰ δὲ τὴν βουλὴν τῶν πολιτειῶν τῆς ένωσης ἐκλέγονται 25 ἀντιπρόσωποι ἐξ εκάστης τούτων.

Ἐκατέρα τῶν προειρημένων βουλῶν ἔχει ἴδιον *προεδρεῖον* και συνεδριάζει ἰδιαίτερος ἀνὰ ἐξαμηνιαίας συνόδους και τετραετείς περιόδους, καθόσον ἀμφότερα τὰ νομοθετικά ταῦτα σώματα ἐκλέγονται ἀνὰ τέσσαρα ἔτη.

Ἐκ τῆς συνένωσης ἀμφοτέρων τῶν βουλῶν τούτων ἀποτελεῖται και ἕτερον σῶμα, ἡ *ἀνωτάτη βουλή* τοῦ σοβιετικοῦ κράτους.

Ἡ *ἀνωτάτη* αὕτη *βουλή* λειτουργεῖ ὡς ἴδιον ἀπολύτως κυρίαρχον σῶμα, ἐκφράζει τὴν κυρίαρχον θέλησιν τῶν λαῶν τῆς ένωσης, ἐκλέγει τὸ προεδρεῖον ταύτης, τὸ *συμβούλιον τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ* και ἀσκει τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

Τὸ *προεδρεῖον τῆς ένωσης* σύγκεται ἐξ ἐνὸς προέδρου, ἕνδεκα ἀντιπροέδρων, ἐνὸς γραμματέως, και εἴκοσι τεσσάρων ἄλλων μελῶν, ἀποτελεῖ δὲ τὴν *ἀνωτάτην ἀρχὴν* τῆς σοβιετικῆς πολιτείας τῆς Ῥωσίας.

Ὁ πρόεδρος τοῦ σώματος τούτου ἀποτελεῖ και τὸν *ἀνώτατον ἐκπρόσωπον* τῆς σοβιετικῆς πολιτείας, ἀσκῶν ἐν αὐτῇ τὰ ἔργα τοῦ ἐν ταῖς ἄλλαις πολιτείας ἀνωτάτου ἀρχοντος.

Σοβιετικὴ κυβέρνησις

Τὸ συμβούλιον τῶν ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ ἀποτελεῖ τὴν σοβιετικὴν κυβέρνησιν, σύγκριται δὲ ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἐξ ἀντιπροέδρου καὶ ἐκ προϋσταμένων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀνερχομένων εἰς ἕξι.

**Αἱ ἐπιχειρήσεις, ἡ ἐκπαιδεύσις,
ἡ ἐργασία, ἡ ἰδιοκτησία, καὶ τὸ χρῆμα
ὑπὸ τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς**

Πᾶσαι αἱ ἐπιχειρήσεις (ἐργοστάσια, ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὸ μέγα ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, μεγάλη γεωργία καὶ βιομηχανία), ἡ γῆ, αἱ πλείστα τῶν πρώτων ὑλῶν, εἶδη τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἐργασία ἐμονοπωλήθησαν ὑπὸ τοῦ σοβιετικοῦ κράτους, περιῆλθον δηλαδὴ εἰς μόνον αὐτό.

Πρὸς ἐνίσχυσιν ὡσαύτως καὶ συγχρονισμόν τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του μέσων παραγωγῆς τὸ σοβιετικὸν κράτος ἐπεδίωξε διὰ πενταετῶν σχεδίων τὴν ἐκβιομηχάνισιν τῆς ἀπεράντου χώρας του, ἧς ὁ ἀγροτικὸς χαρακτὴρ ἀπετέλει πρότερον τὸ κατ' ἐξοχίαν διακριτικὸν γνώρισμα αὐτῆς.

Δικαίωμα δὲ κατοχῆς **ἰδιοκτησίας** ἀνεγνωρίσθη μόνον εἰς τὸν πολίτην, ἂν αὕτη προῆλθεν ἐκ χρηματικῶν οἰκονομιῶν τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας καὶ οὐχὶ ἐκ κερδῶν ἀπὸ τῆς ἐκμεταλεύσεως τῆς ἐργασίας ἄλλων προσώπων.

Καὶ τὸ **χρῆμα** δὲ ἔχει **στενὴν ἀξίαν**, ἥτοι ἡ κυκλοφορία του περιορίζεται μόνον ἐντὸς τῆς σοβιετικῆς ἐνώσεως καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς νόμισμα διεθνοῦς ἀξίας.

Τὸ νέον σοβιετικὸν σύνταγμα περιλαμβάνει πρὸς τούτους οἰονεὶ ὑπὸ τύπον προγραμματικῶν διακηρύξεων καὶ ὀήτρως οὐχὶ νέας, ἀλλὰ παμπάλαιους καὶ μὴ ἐφαρμοζομένους.

Ἡ ἐκκλησία ἐν τῇ σοβιετικῇ πολιτείᾳ

Ἡ ἐκκλησία ἐν τῇ σοβιετικῇ πολιτείᾳ τῆς Ῥωσίας ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ κράτους καὶ οἱ πιστοὶ δικαιοῦνται μὲν νὰ ἀσκῶσι τὰ τῆς λατρείας των, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄθεοι νὰ διαδίδωσι πρὸς προσηλυτισμὸν τὰς ἀντιθρησκευτικὰς των ἰδέας. Καὶ ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει δὲ οὐδεμίᾳ θρησκευτικῇ διδασκαλίᾳ γίνεται.

Χαρακτηρισμὸς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος

Κατ' οὐσίαν τὸ σοβιετικὸν σύστημα βασίζεται ἐπὶ τῆς δικτατορίας ἐνὸς κόμματος, τοῦ κομμουνιστικοῦ, ὅπερ ἐσωτερικῶς μὲν διὰ τῆς ἀνὰ τὴν ὁμοσπονδιακὴν πολιτείαν τῆς Ῥωσίας ἀσκουμένης ὁμοιάτης βίας συγκροτεῖ τὸ προδιαγραφέν καθεστὼς, ἐξωτερικῶς δὲ προκαλεῖ ζωνηροτάτην διεθνή ἀντίδρασιν, δυσμένειαν καὶ ἐχθρότητα, ὡς καὶ ἀπομόνωσιν σχεδὸν τῆς ἀχανοῦς ταύτης πολιτείας ἀπὸ τοῦ ἄλλου κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Συνθήκαι καὶ συμβάσεις

Ὡς τὰ ἄτομα ὑπομύζουσι τὰς μεταξύ των σχέσεις διὰ συμβάσεων, οὕτω καὶ αἱ πολιτεῖαι διακανονίζουσι τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις διὰ παρεμφερῶν πράξεων, ὧν κυριώτεραι εἶνε αἱ **συνθήκαι** (ἢ σύμφωνα) καὶ αἱ **συμβάσεις**. Καὶ **συνθήκαι** μὲν *συνήθως* καλοῦνται αἱ μεταξύ τῶν πολιτειῶν πράξεις, αἵτινες ὑπομύζουσιν ἕνιστα καὶ γενικά συμφέροτα αὐτῶν, π. γ. συνθήκαι εἰρήνης, **συμβάσεις** δὲ αἱ ὑπομύζουσαι μικροτέρας σπουδαιότητος καὶ εἰδικὰς σχέσεις τῶν πολιτειῶν, ὡς ἐμπορικὰς, ναυτιλιακὰς κλπ.

Τὸ σύμφωνον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, καταργῆσαν τὴν μυστικότητα τῶν διεθνῶν πράξεων, ἐπέβαλε διὰ τοῦ ἀρθρου 18 τὴν ἀποστολὴν τούτων εἰς τὴν γραμματεῖαν τῆς Κ. Τ. Ε. πρὸς πρωτοκόλλησιν, δι' ἧς καὶ μόνον αὐταὶ προσλαμβάνουσιν ὑποχρεωτικὴν ἰσχύον.

Ἐξῆς συμβάσεων

Σπουδαῖα εἶδη διεθνῶν **συμβάσεων** εἶνε αἱ ἐμπορικαὶ καὶ αἱ περὶ ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν.

Αἱ **ἐμπορικαὶ συμβάσεις** διακανονίζουσι τὰς σχέσεις, αἵτινες γεννῶνται ἐκ τῶν μεταξύ τῶν πολιτειῶν ἐμπορικῶν σθναλλαγῶν καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου.

Εἰδικὴ κατηγορία τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων εἶνε αἱ περιέχουσαι τὴν ὁήτραν (ἢ ὄρον) τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους. Κατὰ ταύτην πᾶσα εἴνοια παραχωρηθεῖσα ἐν τῷ παρελθόντι ἢ παραχωρηθησομένη ἐν τῷ μέλλοντι (μείωσις π. γ. τέλωνειακῶν δασμῶν) εἰς τρίτην πολιτείαν ὑπὲρ τῶν ἐμπορευ-

μάτων ή τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τῶν ὑπηκόων τῆς θεωρεῖται αὐτοδικαίως ἐπεκτεινομένη ὁμοίως καί εἰς τὴν ἐξασφαλίζουσαν τὴν ὀήτρον ταύτην πολιτείαν.

Αἱ *συμβάσεις περὶ ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν* συνάπτονται διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν καταπολέμησιν τοῦ ἐγκλήματος. Δι' αὐτῶν αἱ πολιτεῖαι ἀναλαμβάνουσιν ἀμοιβαίως τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως παραδίδωσιν εἰς τὴν δικαιουμένην νὰ ἐπιβάῃ τὴν ποινὴν πολιτείας τοῖς τυχόν εἰς τὸ ἔδαφός των καταφυγόντας ἐγκληματίας.

Ἄλλ' ἡ ἐκδοσις ἐγκληματιῶν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς πᾶσαν ἀνεξαιρέτως περιπτώσιν, διότι ὑπόκειται εἰς περιορισμούς τινας. Οὕτω ἀπαγορεύεται αὕτη προκειμένου περὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ὡς καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἰδίων τῆς πολιτείας ὑπηκόων. Ἡ Ἑλλάς π. χ. δὲν δύναται νὰ ἐκδώσῃ Ἕλληνα ἐγκληματίσσαντα ἐν Γαλλίᾳ καὶ καταφυγόντα εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος.

Δευτέτης τῶν διεθνῶν διαφορῶν

Αἱ μεταξὺ τῶν πολιτειῶν σχέσεις δὲν εἶνε πάντοτε ὁμαλῆ. Οὐχὶ σπανίως παρεξηγήσεις ἢ ἀντιθέσεις συμφερόντων δημιουργοῦσι ψυχρότητας τῶν πολιτειῶν, αἵτινες πολλάκις καταλήγουσιν εἰς ὀξὺν τῶν σχέσεων αὐτῶν. Τὸ διεθνὲς δίκαιον διαθέτει πλείστας μεθόδους διὰ τὴν κατασίγασιν τῶν παθῶν καὶ τὴν ἀμβλύνσιν τῶν ἐριδῶν. Ἐνίοτε ὅμως αἱ μέθοδοι αὗται δὲν τελεσφοροῦσι καὶ αἱ πολιτεῖαι προσφεύγουσιν εἰς μέτρα βίας πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν των.

Τὰ καθόλου μέτρα λύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν διακρίνονται εἰς *εἰρηνικὰ* καὶ *βίαια*.

Εἰρηνικὰ μέτρα εἶνε τὰ ἑξῆς:

α) αἱ ἄμεσοι διπλωματικαὶ διαπραγματεύσεις, καθ' ἃς αἱ πολιτεῖαι διὰ τῶν διπλωματικῶν τῶν ἀντιπροσώπων προσπαθοῦσιν, ὅπως ἐξομαλύνωσι τὴν προκύψασαν διαφορὰν.

Οἱ κριώτεροι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν πολιτειῶν εἶνε οἱ πρεσβευταί, οἵτινες ἔχουσιν ἀποστολὴν νὰ διεξάγωσι τὰς πολιτικῆς φύσεως ὑποθέσεις τῆς χώρας των μετὰ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς εἶνε διαπεπιστευμένοι. Τοῦναντίον οἱ πρόξενοι

ἀσχολοῦνται εἰς τὰς ἐμπορικῆς φύσεως σχέσεις καὶ τὴν ἐξυληρότησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πολιτείας τῶν. Διὰ τοῦτο καὶ προσβῆται ὑπάρχουσι μόνον ἐν ταῖς προτεγουσῶσαι τῶν πολιτειῶν, προξενεῖα δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ἐχούσας ἐμπορικὴν ἢ ναυτικὴν γλπ. σπουδαιότητα,

β) αἱ ἀγαθαὶ ἐνέργειαι, καθ' ἃς τρίτη πολιτεία, συνήθως αὐτοβούλως, προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τὰς ἐν διαστάσει πολιτείας, ὅπως λύσῃσι διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ τὴν διαφορὰν τῶν,

γ) ἡ μεσολάβησις, ἥτοι ἡ παρέμβασις τρίτης πολιτείας ἢ ἀνδρῶν κύρους πρὸς ὑπόδειξιν τρόπου διευθετήσεως τῆς διαφορᾶς,

δ) αἱ ἐπιτροπεῖαι συνδιαλλαγῆς, καθ' ἃς ὁμᾶς ἀδεκάστον προσώπων, ἰσομοδίως ὑποδεικνυομένων, προσπαθεῖ νὰ συμφιλώσῃ τὰς διαμαχομένας ἐπικρατείας,

ε) ἡ διαιτησία, καθ' ἣν αἱ ἐν διαστάσει πολιτεία οἰκεία βουλήσει καταφεύγουσιν εἰς τρίτον τινὰ (πολιτείαν, ἀνώτατον ὄργανον αὐτῆς ἢ ἐγνωσμένον κύρους ἰδιώτην ἢ δικαστήριον), οὔτινος τὴν κρίσιν συμφωνοῦσιν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ ἀποδεχθῶσι. Τοιοῦτον δικαστήριον εἶνε τὸ διεθνὲς δικαστήριον τῆς Χάγης, εἰς ὃ πλειστάκις αἱ πολιτεία προσέφυγον (π. γ. διαιτησία Καζαβλάγκας 1909).

ς) τὰ διεθνή δικαστήρια, δι' ὧν αἱ πολιτεία λύουσι τὰς διαφορὰς τῶν ὡς ἄτομα, καταφεύγουσαι εἰς τὴν δικαιοσύνην πρὸς ἔκδοσιν ἀποφάσεως, ὑποχρεούσης καὶ τὴν μὴ καταφυγούσαν εἰς τὸ δικαστήριον διαμαχομένην πολιτείαν. Πρὸς τοιαύτην ὁμῶς ἰσχὴν τῶν διεθνῶν ἀποφάσεων προϋποτίθεται ἢ ἐκ τῶν προτέρων ἀποδοχὴ τοῦ ὑποχρεωτικοῦ τῶν ἀποφάσεων τοῦ διεθνοῦς δικαστηρίου. Τοιοῦτον δικαστήριον εἶνε τὸ διαρκὲς δικαστήριον τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης, περὶ οὗ γίνεται λόγος κατωτέρω. Τὸ δικαστήριον τοῦτο ἐξέδωκε πολλὰς μέχρι τῆς σήμερον ἀποφάσεις, ἀφορώσας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐν τῇ ὑποθέσει Μανρομμάτη καὶ ἐπὶ διαφορῶν μας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Τουρκίαν (ζητήματα ἀποζημιώσεων).

Τὰ βίαια μέσα λύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν διακρίνονται εἰς μέτρα ἡσσηνοῦς βίας καὶ μέτρα ἀπολύτου βίας.

Μέτρα ήσσονος βίας είνε:

α) ή άντεπιστροφή ή άντεφαρμογή, καθ' ήν ή πολιτεία άνταποδίδουσα άνάλογον διαγωγήν έτέρας πολιτείας εναντι αυτής εφαρμόζει εις βάρος της μέτρα νόμιμα μέν, άλλ' ύπεράγαν άνστηρά, ως π. χ. την απαγόρευσιν κτήσεως ακινήτου εις τούς ύπηκόους της,

β) τά άνταδικήματα ή αντίποινα, καθ' α αί προς άνταπόδοσιν άνάλογων μέτρων έτέρας πολιτείας πράξεις έξέρχονται τών όρίων τής νομιμότητος, άποτελούσαι άδικήματα, ως π. χ. μη έκτέλεις ύπογραφείσης έμπορικής συμβάσεως,

γ) ό έιργμός, ήτοι ή απαγόρευσις έξόδου εκ τών λιμένων τής ένεργούσης τό μέτρον πολιτείας τών εις αυτός ναυλοχούντων πλοίων (πολεμικών ή έμπορικών έτέρας πολιτείας). Τοϋ μέτρον τούτου γίνεται χοήσις ιδίως εις τās παραμονάς κηρύξεως πολέμου,

δ) ό ειρηνικός αποκλεισμός, καθ' όν ειςχράτεία τις παρεμποδίζει τά πλοία έτέρας πολιτείας, μεθ' ής όμως δέν ενδρίσκειται εις πόλεμον, νά εισπλεύσωσιν εις τούς λιμένας τής ίδιας των πολιτείας, ως και νά εκπλεύσωσιν εξ αυτών,

ε) ό έμπορικός αποκλεισμός ή μονόκοιτισμός, ήτοι ή άπόφασις τών ύπηκόων πολιτείας τινός προς άποχής άπό πάσης έμπορικής συναλλαγής μετά τών πολιτών έτέρας πολιτείας προς τόν σχολόν, όπως αυτή ύποκύψη εις τά αίτήματα εκείνων. Δέν όμως νά σημειωθῆ ότι συνήθως ό έμπορικός αποκλεισμός άποφασίζεται ύποκινήσει τών επισήμων άρχών.

Πόλεμος

Άπολύτου βίας μέτρον είνε ό πόλεμος ήτοι ή μεταξύ δύο ή πλειόνων πολιτειών ένοπλος ρήξις.

Οί πόλεμοι διακρίνονται εις πολλάς κατηγορίας. Τούτων **κυριωτάτη** είνε ή έξῆς εκ τοϋ χώρου, εν φ' ό πόλεμος διεξάγεται, **διάκρισις**: α) εις χειρσαίον (ή κατά ξηράν), εις θαλάσσιον και εις έναέριον.

β) εις επιθετικόν και άμυντικόν, ήτις βασίζεται επί

τοῦ τίς προεκάλεσεν οὐσιαστικῶς τὴν ἔνοπλον ῥῆξιν καὶ τίς ὑπέστη αὐτήν.

Αἱ πολεμικαὶ πράξεις διεξάγονται κατὰ ὄρισμένους κανόνας, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ **δίκαιον τοῦ πολέμου**. Οὕτω π. χ. ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία ἐν τῷ χειρσαίῳ πολέμῳ παραμένει σεβαστή, οἱ αἰχμάλωτοι δὲ γενικῶς δὲν θανατοῦνται.

Σήμερον δυστυχῶς ὑφίστανται πόλεμοι ἀκήρυκτοι, οἵτινες διεξάγονται χωρὶς νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν ἐμπολέμων αἱ φιλόρθρολοι διατάξεις τοῦ προορηθέντος δικαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Ἰδρύσεις καὶ σκοπὸς τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν

Ἄν καὶ ἔκπαλαι εἶχε κατανοηθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς εἰρήνης ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ πόλεμος ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται κακὸν ἀναπόφευκτον καὶ τὸ μόνον ἐκ τῶν νομιζομένων ὑπὸ τῶν προγόνων μας ἀναμφισβήτητον διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀγαθόν, ἡ εἰρήνη, διαταράττετο καὶ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου ἐμάστιζον τοὺς λαούς.

Τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου κατεφάνησαν ἐν ὅλῃ τῇ εἰδεχθεῖ των ὄψει πρὸ πάντων κατὰ τὸ παγκόσμιον πόλεμον, ὅστις κατέστησεν εἴπερ ποτὲ αἰσθητήν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης διὰ θεσμοῦ διεθνoῦς, διευθετοῦντος τὰς διεθνεῖς διαφορὰς συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ οὐχὶ διὰ τῆς βίας τῶν ὄπλων.

Καὶ οὕτω μετὰ τὴν λήξιν τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ πρὸ αὐτῆς ἔτι τῆς μεταξὺ τῶν νικητῶν καὶ ἠττημένων συναφθείσης εἰρήνης ἐτέθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Οὐίλσονος ὡς ὅρος ἀπαραίτητος διὰ τὴν εἰρήνην, ἡ δημιουργία τοῦ θεσμοῦ τούτου.

Αἱ τότε κυβερνήσεις τῶν νικηφόρων κρατῶν, ἐπέικουσαι εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης γενικὴν καὶ ζωηροτάτην ἔφεισιν τῶν λαῶν των καὶ ἀπόλυτον ἀνάγκην ἔχουσαι, συνήνεσαν εἰς τὴν ἰδρύσιν τοῦ διεθνoῦς ὀργανισμοῦ, τοῦ ἐπονομαζομένου **Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν** ἢ ὀρθότερον Κοινωνίας τῶν Κρατῶν.

Ἡ **Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν** ἰδρύθη, ὡς προεροήθη, εὐθὺς μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον τῇ συναινέσει πάντων τῶν νικητῶν, τὸ δὲ **σύμφωνόν** της, ἀπαρτιζόμενον ἐξ 26 ἄρθρων, ἀπετέλεσεν ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλῶν (28 Ἰουνίου 1919), ἧς καὶ προετάχθη.

Τὰ μέλη τῆς Κ. Τ. Ε. κατ' ἀρχάς ἦσαν τεσσαράκοντα κράτη, καθ' ὅσον τὰ κράτη τὰ ἀποτελέσαντα κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον τὴν ομάδα τῶν κεντρικῶν δυνάμεων εἶχον ἀποκλεισθῆ προσωρινῶς τῆς Κ. Τ. Ε.

Μέλη τῆς Κ. Τ. Ε. εἶνε πᾶσαι αἱ ἐπικράτειαι, αἵτινες κατ' ἀρχάς ἢ καὶ βραδύτερον ὑπέγραψαν καὶ ἀπεδέχθησαν τὸ σύμφωνον αὐτῆς.

Αἱ ἐπικράτειαι αἱ ὑπογράψασαι τὸ σύμφωνον καὶ τὰς μεγάλας συνθήκας τῆς εἰρήνης (Βερσαλλίων, ἁγίου Γερμανοῦ, Νεϊγὺ καὶ Τριανοῦ) καλοῦνται **πρώταρχα** ἢ **ἰδρυτικὰ** μέλη, ὅσαι δὲ ἐγένοντο δεκταὶ ὡς μέλη ἔκτοτε κατὰ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ συμφώνου καλοῦνται μὴ **πρώταρχα** ἢ μὴ **ἰδρυτικὰ** μέλη.

Τὸ **σύμφωνον** τῆς Κ. Τ. Ε. ἀποτελεῖ τὸν καταστατικὸν χάρτην αὐτῆς καὶ δύναται νὰ τροποποιηθῆ, ἂν ἡ πείρα καὶ ἡ πρόοδος θὰ καθίστα τοῦτο ἀναγκαῖον. **Σκοπὸς** δὲ τῆς κοινωρίας τῶν ἐθνῶν εἶνε νὰ προαγάγῃ τὴν μεταξὺ ὄλων τῶν ἐθνῶν συνεργασίαν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διεθνήν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν (ἄρθρον 1^{ον}).

Χάριν τῆς μεταξὺ τῶν μελῶν συμποίας καὶ τῆς ἀποφυγῆς πάσης διαταραξέως τῆς εἰρήνης ὑποχρεοῦνται ταῦτα νὰ φέρωσι πᾶσαν διαφορὰν αὐτῶν, δυναμένην νὰ προκαλέσῃ ῥῆξιν ἢ νὰ διαταράξῃ τὴν μεταξὺ τῶν μελῶν σύμνοιαν, πρὸ τῆς Κ. Τ. Ε. πρὸς διατησίαν ἢ δικαστικὸν διακανονισμόν.

Ἐὰν δὲ παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ συμφώνου πολιτεία τις δὲν ἤθελε πράξει οὕτω ἢ δὲν ἤθελε συμμορφωθῆ πρὸς συστάσεις τῆς Κ. Τ. Ε., θεωρεῖται ὡς διαπράξασα ἐχθρικὴν πράξιν κατ' ὄλων τῶν μελῶν τῆς Κ. Τ. Ε. καὶ ἐπαισιολογούμενον τοῦτου εἶνε νὰ λαμβάνωσι πάντα ταῦτα κατ' αὐτῆς διάφορα μέτρα οικονομικῆς ἢ στρατιωτικῆς φύσεως συμφώνως πρὸς τὰς συστάσεις τοῦ συμβουλίου, ἤτοι τὰς λεγομένας **κυρώσεις**.

Ἐτερον ἐκ τῶν κυριωτάτων μέσων, δι' οὗ ἡ Κ. Τ. Ε. ἐπιδιώκει τὴν εἰρήνην, εἶνε ἡ μείωσις τῶν ἐξοπλισμῶν, ἧς ἡ πραγματοποίησις ἔχει ἀνατεθῆ ὑπὸ ταύτης εἰς διαρκῆ ἐπιτροπείαν. Τὰ μέχρι τοῦδε ὅμως ἐπιτευχθέντα ὡς πρὸς τοῦτο ἀποτελέσματα δὲν εἶνε θετικά, ἂν καὶ ὑπεγράφησαν μεταξὺ τῶν κυριωτάτων ναυτικῶν δυνάμεων αἱ ἐν Οὐάσιγτωνί (1924) καὶ ἐν Λονδίνο

(1930) συμβάσεις περὶ περιορισμοῦ τῶν ναυτικῶν ἐξοπλισμῶν.

Εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουσι καὶ τὸ ἐν Λοζάνῳ (1925) ὑπογραφέν σύμφωνον ἐγγυήσεως τῶν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων διαμορφωθέντων συνόρων μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἀφ' ἑνός, καὶ Γερμανίας καὶ Βελγίου ἀφ' ἑτέρου, ὡς καὶ τὸ κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1928 ὑπογραφέν ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν ἀντιπολεμικὸν σύμφωνον τοῦ Κέλλογκ, ὅπερ ἀποκηρῖττει τὸν πόλεμον ὡς ὄργανον ἐθνικῆς πολιτικῆς καὶ θέτει τοῦτον ἐκτὸς νόμου, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ καταλύῃ τὴν νόμιμον ἄμυναν τῶν κρατῶν.

Ὁργανα τῆς κοινωνίας τῶν ἔθνων

Ἡ Κ. Τ. Ε. ἐπιδιώκει τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰψίστου σκοποῦ τῆς διὰ δύο κυρίως ὁργάνων, ἅτινα διευθύνουσι καὶ διοικοῦσιν αὐτήν, τῆς συνελεύσεως δηλ. καὶ τοῦ συμβουλίου.

Ἡ **συνέλευσις** ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων πάντων τῶν κρατῶν, ἅτινα συμμετέχουσι τῆς Κ. Τ. Ε. Ὅσηδήποτε ὅμως καὶ ἂν εἶνε ἡ δύναμις τῶν μελῶν αὐτῆς, δὲν δύνανται ταῦτα νὰ ἔχωσι περισσοτέρους τῶν τριῶν ἀντιπροσώπων, οὐδὲ ψήφους πλείονας τῆς μιᾶς. Συνέρχεται δὲ ἡ συνέλευσις τακτικῶς τὴν πρώτην Δευτέραν ἐκάστου Σεπτεμβρίου καὶ ἐκτάκτως, ὅταν αἱ περιστάσεις ἀπαιτήσωσι τοῦτο, ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Κ. Τ. Ε., ἣτις εἶνε ἡ Γενεὴ τῆς Ἑλβετίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ **Ἔργον** τῆς συνελεύσεως γενικῶς μὲν εἶνε νὰ λαμβάνῃ γνώσιν παντὸς ζητήματος σχετικοῦ πρὸς τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου, εἰδικῶς δὲ νὰ ἐκλέγῃ τὰ μὴ μόνιμα μέλη τοῦ συμβουλίου, νὰ ἐγκρίνῃ τὸν ὑπὸ τούτου γινόμενον διορισμὸν τοῦ γενικοῦ γραμματέως, τὴν ἀΐξιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μὴ μονίμων μελῶν τοῦ συμβουλίου καὶ τὸν διορισμὸν νέων διαρκῶν μελῶν αὐτοῦ, νὰ αἰξάνῃ μετὰ πρότασιν τοῦ συμβουλίου τὰ μέλη τοῦ διαρκοῦς δικαστηρίου τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης καὶ νὰ λαμβάνῃ πρωτοβουλίαν πρὸς ἐπανεξέτασιν τῶν διεθνῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης, αἵτινες τυχὸν ἤθελον καταστῆ ἀνεφάρμοστοι.

Τὸ **συμβούλιον** τῆς Κ. Τ. Ε. ἀποτελέσθη κατ' ἀρχὰς ἐξ 8 ἔδρων, ὧν αἱ τέσσαρες εἶνε μόνιμοι.

Αἱ μὴ μόνιμοι ἔδραι ηὔξήθησαν κατὰ τὸ 1926 εἰς 9, καθορισθέντος ὅτι αὗται θὰ κατελαμβάνοντο ὑπὸ μελῶν τῆς Κ. Τ. Ε., ἐκλεγομένων ὑπὸ μελῶν τῆς συνελεύσεως ἀνὰ τριετίαν ἀνανεουμένων κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ ἐνιαυσίως.

Ἐν τῷ συμβουλίῳ δύναται νὰ συμπαροφθεύη, προσκαλούμενον, καὶ οἷονδήποτε μέλος τῆς Κ. Τ. Ε., ὅπερ ἔχει ὑπόθεσιν ἐνώπιον τούτου πρὸς ἐκδίκασιν καὶ διενθέτησιν.

Τὸ συμβούλιον συνέχεται ὑποχρεωτικῶς τοῖς τοῦ ἔτους καὶ ὁποτεδήποτε ἄλλοτε ἤθελον ἀπαιτήσῃ τοῦτο αἱ περιστάσεις ἐν Γενεῦῃ ἢ καὶ ἄλλαχού, ἔχει δ' ἀρμοδιότητα εὐρυτέραν τῆς συνελεύσεως καὶ πᾶν κράτος, ἀντιπροσωπευόμενον ἐν τῷ συμβουλίῳ μονίμως ἢ μὴ, ἔχει μίαν μόνον ψήφον.

Ἔργα τοῦ συμβουλίου εἶνε κυρίως τὰ ἑξῆς: Νὰ διορίζη τὸν γενικὸν γραμματέα μετ' ἐγκρισιν τῆς συνελεύσεως, νὰ καταρτίζη σχέδια περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν, νὰ αὐξάνῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μὴ μονίμων μελῶν καὶ νὰ διορίζη νέα, νὰ ἐξετάζῃ τὰς διεθνεῖς διαφορὰς καὶ νὰ ἀσκήῃ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ἀνατεθεισῶν εἰς μέλη τῆς Κ. Τ. Ε. διεθνῶν ἐντολῶν, νὰ ὑποδεικνύῃ τὴν λήψιν μέτρων, δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀναληφθεισῶν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Κ. Τ. Ε. ὑποχρεώσεων τῶν διατηρικῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν τοῦ διακοῦς δικαστηρίου.

Αἱ ἀποφάσεις ἀμφοτέρων τῶν ὀργάνων τῆς Κ. Τ. Ε. λαμβάνονται συνήθως κατὰ παμψηφίαν.

Ἡ συνέλευσις καὶ τὸ συμβούλιον ὑποβοηθοῦνται, ὡς προείπομεν, ὑπὸ τῆς γενικῆς γραμματείας, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως. Ἡ **γενικὴ γραμματεία** περιλαμβάνει διάφορα **τμήματα**, εἰς ἃ κατανέμεται τὸ ἔργον αὐτῆς.

Ἐν τῶν τμημάτων τούτων εἶνε τὸ **τῶν ἐντολῶν**, δι' οὗ ἐπιβλέπεται ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ συστήματος τῶν διεθνῶν ἐντολῶν.

Ἡ γενικὴ γραμματεία εἶνε ὁσαύτως ἀρμοδίᾳ νὰ δέχεται πρὸς πρωτοκόλλησιν πᾶσαν συνθήκην (ἢ σύμφωνον) ἢ διεθνή σύμβασιν (ἄρθρ. 18 τοῦ συμφώνου).

Ὄργανισμοὶ καὶ ὀργανώσεις τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν

Διὰ τοῦ 14^{ου} καὶ 23^{ου} ἀρθροῦ τοῦ συμφώνου τῆς Κ. Τ. Ε. κανονίζονται τὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν *αὐτονόμων ὀργανισμῶν* καὶ τῶν *βοηθητικῶν ὀργανώσεων* τῆς. Καὶ *αὐτόνομοι* μὲν *ὀργανισμοὶ* εἶνε τὸ διαρκές δικαστήριον τῆς διεθνoῦς δικαιοσύνης καὶ τὸ διεθνές γραφεῖον ἐργασίας, *βοηθητικαὶ* δὲ *ὀργανώσεις* τὸ ἐν Βέρνη διεθνές ταχυδρομικὸν γραφεῖον, τὸ διεθνές γραφεῖον προστασίας τῆς βιομηχανικῆς καὶ πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, τὸ ἐν Παρισίοις ἰνστιτούτον διεθνoῦς διανοητικῆς συνεργασίας, αἱ τεχνικαὶ ἐπιτροπαὶ συγκοινωνιῶν καὶ διαμετακομίσεων καὶ δημοσίας ὑγιεινῆς, ὡς καὶ οἰκονομικαὶ καὶ δημοσιονομικαὶ ἐπιτροπαὶ ἀφοπλισμοῦ, ἐντολῶν, πρὸς δὲ καὶ ἄλλα ὑπὸ δημιουργίαν.

Τὸ διαρκές δικαστήριον τῆς διεθνoῦς δικαιοσύνης ἀπαρτίζεται ἕξ ἑνδεκα τακτικῶν δικαστῶν καὶ τεσσάρων ἀναπληρωματικῶν, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν μὲν τακτικῶν μελῶν δύναται νὰ αὐξηθῆ καὶ μέχρι δέκα πέντε, τῶν δὲ ἀναπληρωματικῶν καὶ μέχρι ἕξ. Εἶνε δὲ τοῦτο διαρκές, ἐδρεύει ἐν Χάγῃ, ὅπου καὶ συνέρχεται κατ' ἔτος ἢ καὶ συχνότερον κατὰ τὰς περιστάσεις εἰς δημοσίας συνεδρίας καὶ δικάζει κατὰ κανόνας δικαίου, ἀπαρτιζόμενος ἐκ τῶν διεθνῶν συμβάσεων, τῶν διεθνῶν ἐθίμων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν ἀναγνωριζομένων γενικῶν ἀρχῶν δικαίου, ἐπικουρικῶς δὲ ἐκ δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν νομικῶν θεωριῶν τῶν ἐγκυροτέρων διεθνολόγων.

Ἀρμοδιότης δ' αὐτοῦ εἶνε νὰ δικάζῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἀναγνωρισάντων τὸ δικαστήριον κρατῶν, νὰ συμβουλεύῃ τὴν κοινωνίαν περὶ ζητημάτων, περὶ ὧν αὕτη ἐρωτᾷ τοῦτο, ὡς καὶ νὰ ἀποστέλλῃ δικαστὰς πρὸς ἐπιτόπιον ἔσθηναν ζητημάτων ἀπασχολούντων τὴν Κ. Τ. Ε.

Τὸ διεθνές γραφεῖον ἐργασίας, καλούμενον καὶ *διεθνῆς ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας*, σκοπὸν ἔχει νὰ προαγάγῃ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς δικαιοτέρους διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά ἐκάστης χώρας καὶ νὰ διατηρήσῃ ἐν αὐταῖς τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην διὰ τῆς παρασκευῆς ἐργατικῶν συμβάσεων καὶ τῆς ὑπο-

βολῆς αὐτῶν πρὸς κίρῳσιν εἰς τὰς ἀρμοδίας ἀρχὰς ἐκάστης πολιτείας. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου τὸ γραφεῖον ἐργασίας διαθέτει πλεῖστα μέσα χάριν τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἧς διεθνῶς διεξάγεται ἡ παραγωγικὴ ἐργασία, καὶ τῆς καρίττου ἐξασφαλίσεως ταύτης.

Ἡ ὁργάνωσις αὕτη ἰδρύθη διὰ τοῦ 13^{ου} κεφαλαίου τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ λειτουργεῖ διὰ τριῶν ὁργάνων, ἧτοι τῆς διεθνοῦς διασκέψεως ἐργασίας, τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου καὶ τοῦ γραφείου ἐργασίας, ὅπερ εἶνε τὸ μόνιμον ὄργανον. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ διεθνὴς διάσκεψις ἐξ ὅλων τῶν πολιτειῶν τῆς Κ. Τ. Ε., ὧν ἐκάστη ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τριῶν ἀντιπροσώπων, ἧτοι δύο τῆς κυβερνήσεως, ἑνὸς τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων καὶ ἑτέρου τῶν ἐργοδοτῶν.

Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ἀποτελεῖται ἐξ 24 μελῶν, ἅτινα ἀντιπροσωπεύουσι τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν συμμετεχόντων τῆς Κ. Τ. Ε. βιομηχανικῶν κρατῶν, ἔργον δ' ἔχει νὰ μελετᾷ τὰς διεθνεῖς συνθήκας παραγωγῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ ὑποδεικνύῃ τὰ μέσα, δι' ὧν τὰ συμφέροντα τῆς παραγωγῆς ἐξασφαλίζονται.

Τὸ γραφεῖον ἐργασίας, ἔδραυον ἐν Γενεύῃ, εἶνε θεσμὸς ἀνάλογος πρὸς τὴν γενικὴν γραμματεῖαν τῆς Κ. Τ. Ε., ἔργον δ' ἔχει νὰ διευκολύνῃ τὴν συνδιάσκεψιν ἐργασίας καὶ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον αὐτῆς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῶν, διὰ τῆς παρακολούθησεως πάντων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐργασίαν διεθνῶν προβλημάτων ὑπὸ μονίμου καὶ εἰδικοῦ προσωπικοῦ.

Τὸ ἀνθρωπιστικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον τῆς Κ. Τ. Ε.

Ἄλλ' ἢ Κ. Τ. Ε. πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὑψίστου καὶ σπουδαιωτάτου σκοποῦ τῆς, ἧτοι τῆς εἰρηνικῆς συνεργασίας τῶν κρατῶν καὶ τῆς συναδελφώσεως τῶν ἔθνων καὶ τῆς καθόλου προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, καταβάλλει ὡσαύτως συστηματικὰ καὶ ἀκαταπονήτους προσπάθειαις ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς, κοινωνικῆς καὶ ὑγιεινῆς βελτιώσεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Μερικά άποψες των 'Αθηνών μετά το Λυκαβηττού

Ἐκ τούτου δὲ καὶ προβαίνει εἰς σύγκλησιν ἐπιστημονικῶν, καλλιτεχνικῶν, ὑγιεινομικῶν συνεδρίων ἢ συνδιασκέψεων καὶ ἐνισχύει δι' ἐδικῶν ἐκδόσεων, διὰ διεθνῶς διαφωτισμοῦ καὶ διὰ τῆς παροχῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς βοήθειας εἰς πᾶν ἔργον καὶ πᾶσαν ἐν γένει ἐνέργειαν, δι' ὧν εὐρύτερον καὶ τελεσφορότερον ἐξυπηρετεῖται τὸ ἰδεῶδες τῆς καὶ ἐπιτυχῶς ἀντιμετωπίζονται θεομηνία, καταπολεμοῦνται αἱ λοιμώδεις νόσοι καὶ ἡ ὀλεθριωτάτη χορῆσις ναρκωτικῶν καὶ διευκολύνεται ἡ ἀνταλλαγή ἢ μετατόπισις πληθυσμῶν.

Οὕτω καὶ ἡ ἡμετέρα χώρα μεγάλως ἐνισχύθη κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀδελφῶν προσφύγων διὰ τοῦ λεγομένου **προσφυγικοῦ δανείου** καὶ διὰ τῆς μερίμνης περὶ κρείττονος διευθετήσεως τοῦ ὅλου προσφυγικοῦ μας ζητήματος.

Τὸ μέχρι τοῦδε ἔργον τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν

Ὁ θεσμὸς τῆς Κ. Τ. Ε. ἀπέδωκεν ἰδίως κατὰ τὰ πρῶτα δέκα ἔτη τῆς λειτουργίας του ἰκανὰ ἀποτελέσματα, διότι ἐπέτυχε νὰ ἀμβλύνη πολλὰς ἀφορμὰς διεθνῶν συγκρούσεων καὶ νὰ ἀποτρέψῃ πλείστους κινδύνους διαταραξέως τῆς διεθνῶς εἰρήνης. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη ὁ θεσμὸς ἐπέδειξε σπουδαίας ἀδυναμίας, μὴ κατορθώσας νὰ ἀποτρέψῃ τὸν ἰταλο-αιθιοπικὸν πόλεμον, ὡς καὶ τὸν σινοϊαπωνικόν. Τοῦναντίον ἡ ἐπιθυμία ἐξευρέσεως τρόπου καταστολῆς τοῦ πολέμου προεκάλεσε τὴν ἀποχώρησιν ἐκ τῆς Κ. Τ. Ε. τῆς τε Ἰαπωνίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Πρὸς τῆς ἀποχωρήσεως τῶν κρατῶν τούτων ἕτερα μεγάλη δύναμις, ἡ Γερμανία, εἰσελθοῦσα εἰς τὴν Κ. Τ. Ε. τῷ 1926, ἀπεμακρόνθη αὐτῆς τῷ 1933.

Ἀπολέσασα ὅμως ἡ Κ. Τ. Ε. τὰς τρεῖς ταύτας μεγάλας δυνάμεις, ἐκ δὲ τῶν ἀρνηθειῶν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτήν, ἦτοι τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Ῥωσίας, ἀποκτίσασα μόνον τὴν τελευταίαν, εὐρίσκειται σήμερον ἐν προφανεῖ κρίσει, ἐξ ἧς ἡ ἔξοδος θεωρεῖται δυνατὴ μόνον διὰ ῥιζικῆς τροποποιήσεως τοῦ θεσμοῦ.

Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ κοινωνία τῶν ἔθνων

Ἡ ἡμετέρα ὁμοῦς ἐπικράτεια εὐλικρινῶς συμπαθεῖ τὸ ἔργον τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ πάντοτε πιστῶς ἐξυπηρέτησε τοὺς σκοποὺς της. Ἄγεται δ' εἰς τοῦτο καὶ διότι ὁ θεσμὸς τῆς Κ. Τ. Ε. σκοπεῖ ἐν πολλοῖς τὴν πραγματοποίησιν παλαιοτάτου ἑλληνικοῦ ἰδεώδους, τῆς εἰρήνης καὶ ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν ἔθνων τοῦ κόσμου, ὅπερ οἱ ἀθάνατοι ἡμῶν πρόγονοι καὶ ἐπεδίωξαν διὰ τε τῶν **ἀμφικτιονίων** καὶ τοῦ περιλαλήτου **κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν** γὰ ἐφαρμοσσοσι μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ φύλων, καὶ διότι ἡ ἀγία ἡμῶν ἐκκλησία ἀδιαλείπτως εὐχεται ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ διότι ἡ νέα Ἑλλάς εἶνε ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τῆς Κ.Τ.Ε.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Κ. Τ. Ε., ἀναγνωρίζουσα τὰς εὐγενεῖς ταύτας προθέσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ὅλως προνομοῦχον ἐν τῇ ἰστορίᾳ θέσιν αὐτῆς, παρέσχεν ἐν πλείσταις περιστάσεσιν ἀπὸ δειγμάτων τῶν πρὸς ταύτην συμπαθειῶν της.

Οὕτω μεγάλως ἐνίσχυσεν ἡμᾶς κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐκ μικρᾶς Ἀσίας ἀδελφῶν μας, τὴν ταχεῖαν διευθέτησιν πλείστον ἔθνικοῦ διαφέροντος οἰκονομικῶν ζητημάτων καὶ παρέσχεν ἐν γένει δαφυλῶς ἐπικουρίας πρὸς τελεσφορωτέραν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ σεισμῶν, πλημμυρῶν, ἐπιδημιῶν καὶ ἄλλων συμφορῶν ἡμετέρων δεινῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

**Ἐν τέσσαρα πρώτα πολιτεύματα τῆς νεωτέρας
Ἑλλάδος πρὸ τοῦ Ὀθωνος**

Εὐθὺς ὡς ἤρχισεν ὁ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας ἀειλαμπῆς ἀγὼν καὶ οἱ ἡμέτεροι ἀθάνατοι πατέρες ἐθεώρησαν ὅτι πρώτιστον καθήζον εἶχον, ἵνα προνοήσωσι περὶ τοῦ προσήκοντος *ὄργανισμοῦ τῆς διοικήσεως* τῆς ἀπελευθερουμένης χώρας.

Τοῦτο τρανῶς μαρτυροῦσιν ἡ *μεσσηνιακὴ γεροσία*, ἡ *πελοποννησιακὴ* καὶ τὰ ἄλλα πολιτικά σώματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἥτοι ὁ *ὄργανισμὸς τῆς γεροσίας τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος* καὶ ὁ *τῆς γεροσίας τῆς ἀνατολικῆς χέρσου Ἑλλάδος* ἢ τοῦ *Ἀργίου Πάγου*.

Ἄλλὰ τὰ πολιτεύματα ταῦτα ἀποβλέπονται εἰς τὴν προσωρινὴν διοικητικὴν καὶ στρατιωτικὴν τοῦ οἰκείου διαμερισματος ὀργάνωσιν, ἦσαν *τοπικά γενικὸν* δὲ χωρακτικῶρα συνταγματικοῦ νόμου συμπάσης τῆς ὑπὲρ τῶν καλλίστων ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος φέρουσι τὰ ἀκόλουθα·

1) Τὸ *προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος*, γενόμενον ὑπὸ τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἐπιδαύρου, ἥτις συνήλθε τὴν 20^{ην} Δεκεμβρίου 1821 ὡς *πρώτη ἐλευθέρῃ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων ὡς ἔθνος* μετὰ εἰκοσι δύο αἰῶνας καὶ ἐκήρυξε τὴν

1^{ην} Ἰανουαρίου 1822 ἐνόπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνος ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν.

Τὸ πολίτευμα τοῦτο ἐκλήθη προσωρινὸν ὄχι μόνον διότι συνετάχθη, ἵνα ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀμέσους ἀνάγκας τῆς ἀρτιπαγοῦς ἑλληνικῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἐκ διπλωματικῆς περιστάσεως, διότι οἱ συντάκται του ἠθέλησαν νὰ παράσχωσι τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὴν φιλομοναρχικὴν ἱερὰν συμμαχίαν ὅτι δὲν ἀπεκλείετο βραδύτερον τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος νὰ μετατραπῇ εἰς μοναρχικόν.

Κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου οἱ νόμοι ἐγίνοντο τῇ συμπράξει τῶν δύο σωμάτων, ἦτοι τοῦ βουλευτικοῦ, ἀποτελουμένου ἐξ 70 ἀντιπροσώπων, οἵτινες ἐκαλοῦντο προστάται, καὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ, ὅπερ κατ' ἀπομίμησιν τοῦ διευθυντηρίου τῆς Γαλλίας, ἀποτελέσθη ἐκ 5 προσώπων. Ἀμφοτέρων ἡ θητεία ἦτο ἐνιαύσιος καὶ ἡ δύναμις ἐντελῶς ἴση.

2) Ὁ νόμος τῆς Ἐπιδαύρου. Τὸ πολίτευμα τοῦτο ἐψηφίσθη τὴν 29^{ην} Μαρτίου 1823 ὑπὸ τῆς ἐν Ἄστρει δευτέρας ἐθνικῆς συνελεύσεως, εἶνε δὲ τὸ προηγουμένον πολίτευμα μετ' ἀναθεωρήσεως διατάξεόν τινων αὐτοῦ. Διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως μετεβλήθη τὸ καθεστὼς τῆς πλήρους ἰσοδυναμίας τοῦ ἐκτελεστικοῦ πρὸς τὸ βουλευτικόν, ὁρισθέντος ὅτι, ἐὰν καὶ τρίτην φορὰν τὸ βουλευτικὸν ἐπιμείνη εἰς νομοθετικὴν τινα πρότασιν, τὸ ἐκτελεστικὸν δὲν δύναται πλέον νὰ προβάλλῃ ἀρνησιν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὑποχρεοῦται, καίπερ μὴ συμφωνοῦν, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀποφασισθέντων. Διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἀρνησιουρία (veto) τοῦ ἐκτελεστικοῦ μετεβλήθη εἰς ἀναβλητικὴν, ἀφοῦ μόνον δις ἠδύνατο τὸ σῶμα τοῦτο νὰ ἀναβάλλῃ, ἀρνοῦμενον, τὸν καταρτισμὸν νόμου τινός.

Ὡσαύτως ἡ συνέλευσις τοῦ Ἄστρου κατήργησε τὰς τοπικὰς γερούσιαις διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 30 Μαρτίου 1823.

3) Τὸ **πολιτικὸν σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος**, ὅπερ ἐψηφίσθη τὴν 1^{ην} Μαΐου 1827 ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζήνι τρίτης ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἀφοῦ πρότερον αὐτὴ (20 Μαρτίου 1827) ἐξέλεξε κυβερνήτην μεθ' ἐπταετοῦς θητείας τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὅστις καὶ ἀπεβίβάσθη εἰς Ναῦπλιον τὴν 6^{ην} Ἰανουαρίου 1828. Οὕτω ἤρθησαν καὶ τὰ ἄλλα μειο-

νεκτίματα τοῦ προσωρινοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐπιδιόρου, ἦτοι τὸ πολυπρόσωπον τῶν μελῶν τοῦ ἐκτελεστικοῦ, ὡς καὶ τὸ βραχυχρόνιον τῆς θητείας τῶν σωματίων. Τὸ νέον σύνταγμα ὥρισε τριετῆ τὴν βουλευτικὴν περίοδον καὶ ἑπταετῆ τὴν θητείαν τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος καὶ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Διὰ τοῦ συντάγματος τούτου καθιερώθη ὡσαύτως ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ, ἀναγραφέντος ὅτι *πᾶσα ἐξουσία πηγάζει ἐξ αὐτοῦ καὶ ὑπόκειται ὑπὲρ αὐτοῦ*, ἐγένετο δὲ καὶ σαφῆς ἡ διάκρισις τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τῆς πολιτείας.

Ὁ Καποδίστριας, πιστεύων ὅτι τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα δὲν ἦτο τὸ καταλλήλοτερον διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, ἔπεισε τὴν βουλὴν νὰ ἀποδεχθῆ πρότασιν τοῦ περὶ ἀναστολῆς τῆς λειτουργίας τοῦ συντάγματος, διότι ἡ *σωτηρία τοῦ ἔθνους, εἶνε ὁ ὑπέρτατος πάντων νόμος*, ἡ δὲ βουλὴ *ἀνεδέχθη παρὰ τοῦ λαοῦ τὴν πρόνοιαν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας*.

Συγχρόνως ὁμοῦς κατελύθη ἡ βουλὴ καὶ ἀντ' αὐτῆς συνεστάθη τὸ **πανελλήνιον**, σῶμα συμβουλευτικὸν ἐξ 27 μελῶν, ἀντὶ δὲ τῶν ὑπουργείων ἰδρύθη ἡ **γενικὴ γραμματεία** παρὰ τῷ κυβερνήτῃ, εἰς οὗ τὰς χεῖρας οὕτω συνεκεντρώθη σύμπασα ἡ ἐξουσία. Ταῦτα ἐγένοντο διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 18^{ης} Ἰανουαρίου 1828.

Τὰς μεταβολὰς ταύτας ἐπεζώρωσε τὴν 22^{αν} Ἰανουαρίου 1829 διὰ ψηφίσματός της ἡ ὑπὸ τοῦ Καποδιστριαίου συγληθεῖσα καὶ εἰς τὸ Ἄργος συνελθοῦσα Δ' ἐθνικὴ συνέλευσις μετὰ τῆς τροποποιήσεως ὅτι ἀντὶ τοῦ πανελληνίου ἵδρυσε **γεροσυίαν**, σῶμα ὡσαύτως συμβουλευτικόν, περιλαμβάνον 27 μέλη, ἀλλ' ἅτινα ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου.

4) Τὸ **ἡγεμονικὸν σύνταγμα τοῦ Ναυπλίου**, ὅπερ, ψηφισθὲν τὴν 16^{ην} Μαρτίου 1832 ὑπὸ τῆς Ε' ἐθνικῆς συνέλευσεως, εἰσήγαγε διὰ πρώτην φορὰν τὸν μοναρχικὸν θεσμὸν ἐν Ἑλλάδι. Τὸ σύνταγμα τοῦτο ἦτο τὸ πρῶτον πολίτευμα μετὰ τὴν ἐπίσημον ἀνακήρυξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 2^{ας} Φεβρουαρίου 1830 τοῦ ὑπογραφέντος ὑπὸ τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Πρωσίας. Διὰ τοῦ συντάγματος δὲ τούτου ὠρίζετο ὅτι ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται κοινῶς

ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, τῆς γερουσίας καὶ τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ ἀνήκει εἰς ἓνα μόνον διαδοχικὸν ἡγεμόνα τοῦ Ἔθνους, ἦν ἐνεργεῖ διὰ διαφορῶν ὑπουργῶν. Τὸ σύνταγμα τοῦτο οὐδέποτε ἐφηροδόθη.

Ὁ Ὅθων καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ 1844

Εἰς ἀποκατάστασιν δὲ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς τάξεως ἐν τῇ ἀπελευθερωθείσῃ ἑλληνικῇ χώρᾳ, ἣτις ἐταράττετο ὑπὸ τῶν πολιτικῶν παθῶν, ἰδίᾳ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστριαίου, συμβῆσαν τῇ 27^ῃ Σεπτεμβρίου 1831 ἐν Ναυπλίῳ, μεγάλως συνετέλεσεν ἡ ὑπὸ τῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων ἐκλογή τοῦ Ὅθωνος ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Οὗτος ἦτο δευτερότοκος υἱὸς τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδουβίκου Α΄, ἀπεβιάσθη δὲ εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν 25^{ην} Ἰανουαρίου 1833, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν 27^{ην} Ἰουλίου 1832 ἐπεκυρώθη ἡ ἐκλογή του ὑπὸ τῆς ἐν Προνοίᾳ, προασίτῳ τοῦ Ναυπλίου, συνελεύσεως συνελύσεως, τῆς ὀνομασθείσης τετάρτης κατὰ συνέχειαν τῶν Ἑλλήνων συνελύσεως.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ὅθων ἦτο ἀνήλικος, μέχρι τῆς ἐνηλικιωσέως του τὴν χώραν ἐκυβέρνησε τριμελὴς ἐκ Βαυαρίας *ἀντιβασιλεία* ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἀρμανσπεργ. Τῆς ἀντιβασιλείας ταύτης, ἣς ἡ διοίκησις ὑπῆρξεν ἀπόλυτος καὶ ἀνεύθυνος, ἔργον εἶνε ἡ ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας τῇ 1^ῃ Δεκεμβρίου 1834 μετάθεσις τῆς βασιλικῆς ἑδρας καὶ πρωτευούσης τοῦ κράτους.

Τὴν 20^{ην} Μαΐου 1835 ὁ Ὅθων, κηρυχθεὶς ἐνήλιξ, ἀνέλαβε τὰ ἡνία τοῦ κράτους, ἦρξε δ' ἀπολυταρχικῶς τῇ ἀπλῇ συμπράξει ἀνωτάτου εἰκοσαμελοῦς σώματος, συμβουλευτικῶν μᾶλλον ἔχοντος χαρακτηρισμῶν, τοῦ *συμβουλίου ἐπικρατείας*, μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς 2^{ας} πρὸς τὴν 3^{ην} Σεπτεμβρίου 1843.

Τὴν 3^{ην} Σεπτεμβρίου 1843 ἐγένετο στάσις, δ' ἦς ὁ βασιλεὺς ἐξηναγασθὴ νὰ ἀποδεχθῇ τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα καὶ νὰ συγκαλέσῃ τὴν *πρώτην ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴν συνέλευσιν*, ἣτις ἐψήφισε τὸ πέμπτον πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *πρῶτον σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος* ἢ *σύνταγμα*

τοῦ 1844. Κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦτο ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀνήκεν εἰς τὸν βασιλέα, τὴν βουλὴν καὶ τὴν γερουσίαν. Ἡ βουλὴ δ' ἀποτελεῖτο ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, ἡ δὲ γερουσία ἐξ 27 ἐκπροσώπων, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐχόντων ὁμῶς ὀρισμένα προσόντα λόγῳ κοινωνικῆς θέσεως ἢ κύρους.

Ἄλλ' ὁ Ὄθων, μὴ τηρήσας πιστῶς τὸ σύνταγμα, ἐκηρύχθη ἔκπτωτος μετὰ τῆς ἀτέκνου βασιλείσεως Ἀμαλίας διὰ ψηφίσματος τοῦ λαοῦ τῆς πρωτευούσης κατὰ τὴν νύκτα τῆς 10^{ης} πρὸς τὴν 11^{ην} Ὀκτωβρίου 1862 μετὰ 29 ἐτῶν βασιλείαν.

Ὁ Γεώργιος Α', τὸ σύνταγμα τοῦ 1864 καὶ ἀναθεώρησις αὐτοῦ

Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος συνεκλήθη τὴν 10^{ην} Δεκεμβρίου 1862 ὑπὸ συσταθείσης προσωρινῆς κυβερνήσεως, ἣτις συνέκειτο ἐκ τοῦ Δημητρίου Βούλγαρη, προέδρου, τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη καὶ τοῦ Βενιζέλου Ρούφου, ἡ *δευτέρα ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴ συνέλευσις*.

Ἀρνηθέντος δὲ τοῦ διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας ἐκλεγέντος ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ἀγγλοῦ πρίγκιπος Ἀλφρέδου, διότι ὡς μέλος βασιλικὸν δυνάμει ἐγγυητίας τῆς Ἑλλάδος ἐκωλύετο διὰ τοῦ κατὰ Φεβρουάριον 1830 πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου νὰ βασιλεύσῃ τῆς Ἑλλάδος, ἡ *δευτέρα ἐν Ἀθήναις ἐθνικὴ συνέλευσις* ἀνηγόρευσεν ἐν ἀπεριγράπτῳ ἐνθουσιασμῷ τὴν 18^{ην} Μαρτίου 1863 βασιλέα συνταγματικόν, τὸν δευτερότοκον ἀνήλικον υἱὸν τοῦ Χριστιανοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ τότε βασιλέως τῆς Δανίας Φρειδερίκου καὶ ἐπιδόξου διαδόχου αὐτοῦ Γεώργιον ὡς Γεώργιον Α' βασιλέα τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπιτροπεία δέ, συγκειμένη ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη, Θρασσυβούλου Ζαΐμη καὶ Δημητρίου Γρίβα, ἀπεστάλη εἰς Κοπεγχάγην, ἵνα ἐν ὀνόματι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ προσενέγκῃ εἰς τὸν πρίγκιπα Γεώργιον τὸ ἑλληνικὸν στέμμα.

Ὁ Γεώργιος, ἀποδεχθεὶς τὴν ἐκλογὴν του ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, διεκήρυξεν ὅτι κύριον τῆς βασιλείας του μέλημα θὰ εἶνε μετ' ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἵνα καταστήσῃ αὐτὴν πρότυπον ἐν τῇ Ἀνατολῇ βασιλείῳ καὶ τό-

σον ισχυράν, ὥστε νά δυναθῆ νά πραγματοποιήσῃ τὸν μέγιστον ἱστορικόν της προορισμόν.

Κηρυχθεὶς δ' ἐνήλιξ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνλεύσεως τὴν 15^{ην} Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔμβλημα ἔχων τὸ *ἰσχύς μου ἢ ἀγάπη τοῦ λαοῦ* καὶ εὐπρόσδεκτον φέρον δῶρον τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ ζωηροτάτων ἐκδηλώσεων ἐθνικῆς χαρᾶς.

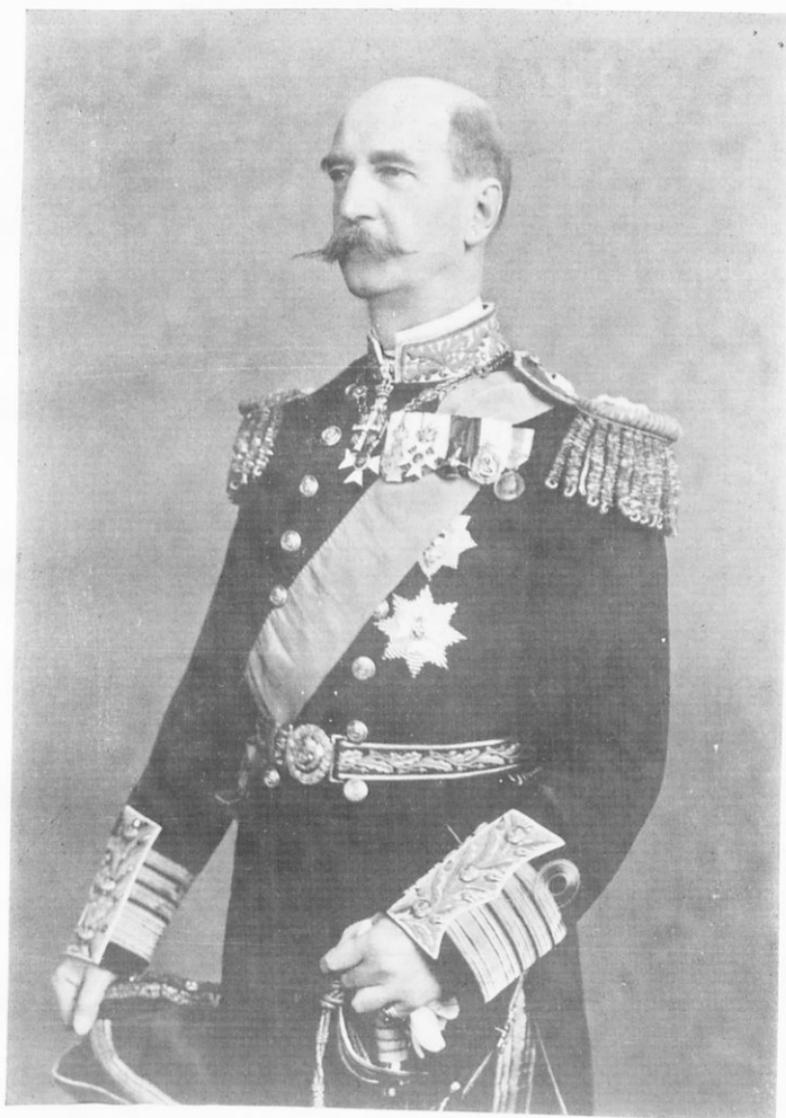
Τὴν ἐπαύριον ἔδωκεν ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς συνλεύσεως τὸν **ὄρκον**, ὃν αὕτη εἶχεν ἤδη διατυπώσει ἐν τῷ σχετικῷ ψηφίσματι της, μετὰ δὲ τὴν ὀρκωμοσίαν ἀνέλαβε τὴν ἐνάσκησιν τῶν βασιλικῶν του δικαιωμάτων.

Τὴν 16^{ην} Νοεμβρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐν ἐπισήμῳ τέλειτῃ ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς συνλεύσεως **ὤμωσε πίστιν** εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς μὲν πρότερον ψηφισθέν, ὑπ' ἐκείνου δ' ὑπογραφὸν σύνταγμα, γνωστὸν δ' ὡς **σύνταγμα τοῦ 1864**, ὅπερ ὥριζε πηγὴν ἔξουσιῶν τὸ ἔθνος καὶ ἀνέθετε τὴν ἐνάσκησιν τῆς νομοθετικῆς ἔξουσίας εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βουλὴν, διότι ἡ γερουσία εἶχε καταργηθῆ.

Τῷ 1875 τὸ πολίτευμα τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας κατέστη κοινοβουλευτικόν, ὀρισθέντος διὰ τοῦ λόγου τοῦ θρόνου ὅτι ἡ κυβέρνησις ὀφείλει νά ἔχῃ δεδηλωμένην τὴν πλειοψηφίαν τῆς βουλῆς.

Τὸ σύνταγμα τοῦ 1864 **ἀνεθεωρήθη** ὑπὸ τῆς δευτέρας ἀναθεωρητικῆς βουλῆς τῷ 1911 κατὰ τὰς μὴ θεμελιώδεις διατάξεις του, ἐπανήλθε δ' ἐν ἰσχυί, ὡς θὰ ἴδωμεν, τῷ 1935 μετὰ νέων μεταβολῶν.

Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος, ἐπὶ πεντήκοντα σχεδὸν ἔτη βασιλεύσας, ἐτήρησεν ἀπαρεγκλίτως τὸ σύνταγμα, ἠδυνήθη παρὰ τὰς πολλάκις χαλεπὰς ἐθνικὰς περιστάσεις νά ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπαγγελίαν, ἣν ἔδωκε κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀποδοχὴν τοῦ ἐλληνικοῦ στέμματος, καὶ ἐπεσφράγισε τὴν φωτεινὴν του σταδιοδρομίαν ἐν τῷ μέσῳ χαρμοσύνων ἐθνικῶν μεγαλοεργημάτων, περὶν ὑπὸ χειρὸς ἀπαισίου δολοφόνου ἐν θέσει περιόπτῳ, τῇ περιμαχίῳ Θεσσαλονίκῃ, ἐν ἧ ἔταξεν ἑαυτὸν ἐξουσίως καὶ ἐν γνώσει τοῦ κινδύνου φρουρὸν τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος.

Ὁ ἀείμνηστος ἀρχηγέτης τῆς ἐθνικῆς δυναστείας τῶν Ἑλλήνων βασιλεὺς
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄.

Κωνσταντῖνος, Ἀλέξανδρος καὶ Γεώργιος Β΄

Μετὰ τὸν οὕτω ἐκλιπόντα *θεμελιωτὴν* τῆς ἐν κλειῶς ἀναστροφῆς ἐθνικῆς μας δυναστείας καὶ ἐθνομάχου βασιλέα Γεώργιον Α΄ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ὁ διαφροστερῆς στρατηλάτης καὶ νόμιμος διάδοχος αὐτοῦ **Κωνσταντῖνος** ὁ ΙΒ΄, ὡς συνεχίζων τὴν ἐνδοξοτάτην καὶ ἱερωτάτην σειράν τῶν Βυζαντινῶν ἡμῶν αὐτοκρατόρων.

Οὗτος, ἐπεκτείνας τὰ ὄρια τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐπευφημήθη ἐν αὐτοῖς τοῖς τόποις τῶν περιλάμπρων νικῶν, ἃς ὑπὸ τὴν δαιμονίαν ἡγεσίαν του κατήγαγεν ὁ ἐθνικὸς στρατός, βασιλεὺς καὶ τὴν 7^{ην} Μαρτίου 1913 ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας ὤμοσε τὸν ὑπὸ τοῦ συντάγματος ὀριζόμενον ὄρκον.

Ὁ περιφλημένος τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐβασίλευσε μέχρι τῆς 30^{ης} Μαΐου 1917, ὅτε ἔνεκα τῶν ἑξαιρετικῶς δυσμενῶν πολιτικῶν συνθηκῶν, ἃς ὁ ἐπελθὼν παγκόσμιος πόλεμος ἐδημιούργησε καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπη τὸν θρόνον του καὶ νὰ ζήσει μακρὰν τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς 6^{ης} Δεκεμβρίου 1920.

Κατὰ τὴν ἕξ Ἑλλάδος ἀπουσίαν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐβασίλευσεν ὁ δευτερότοκος βασιλόπαις **Ἀλέξανδρος** ἀπὸ τῆς 30^{ης} Μαΐου 1917 μέχρι τοῦ ἐπελθόντος τὴν 12^{ην} Ὀκτωβρίου 1920 τραγικοῦ θανάτου του.

Μετὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1^{ης} Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁπότε ἡ ἐκ τούτων προελθοῦσα βουλή ὠνομάσθη **Γ΄ ἐν Ἀθῆναις συντακτικῇ συνέλευσις**, ἐπανῆλθε τὴν 6^{ην} Δεκεμβρίου διὰ δημοψηφίσματος εἰς τὸν θρόνον ὁ λαοφιλὴς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, βασιλεύσας μέχρι τῆς 14^{ης} Σεπτεμβρίου 1922, ὅτε ἠναγκάσθη ἕξ ἐσωτερικῶν πολιτικῶν λόγων καὶ τῆς ἐπελθούσης μικροασιατικῆς καταστροφῆς νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ διαδόχου του Γεωργίου καὶ νὰ ἀπέλθῃ ἐκ νέου εἰς τὴν ξένην, ἐνθα καὶ ἐτεμάτισεν (ἐν Παλέμφῳ) τὴν 11^{ην} Ἰανουαρίου 1923 τὸν ἐνδοξὸν βίον του.

Ὁ Γεώργιος, ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ὡς Γεώργιος Β΄ ἐβασίλευσε συνταγματικῶς ἀπὸ τῆς 14^{ης} Σεπτεμβρίου 1922 μέχρι τῆς 19^{ης} Δεκεμβρίου 1923, ὁπότε ἀνεχώρησεν εἰς Ῥουμανίαν

κατόπιν ὑποδείξεως, γενομένης εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ὑπεικούσης εἰς τὴν πίεσιν τῶν ἐπικρατούντων τότε ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῷ στόλῳ δημοκρατικῶν ἀξιωματικῶν. Ἐντιβασιλεὺς δ' ὄρισθη ὁ ναύαρχος Παῦλος Κουντουριώτης.

Ἡ ἀβασίλευτος δημοκρατία καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ 1927

Ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1^{ης} Δεκεμβρίου 1923, ὧν ἀπέσχον οἱ βασιλόφρονες, προσελθούσα *Δ' συνταγματική ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων* ἐψήφισε κατὰ τὴν 24^{ην} Μαρτίου 1924 τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐκυρώθη διὰ δημοψηφίσματος τὴν 13^{ην} Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡ δ' ἐθνοσυνέλευσις ἀνέθεσεν εἰς τριακονταμελῆ κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν τὴν σύνταξιν τοῦ δημοκρατικοῦ συντάγματος.

Τὸ σύνταγμα τοῦτο, γνωστὸν ὡς σύνταγμα τῆς τριακονταμελοῦς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐδημοσιεύθη μετὰ τινων προσθηκῶν καὶ ἀλλοιώσεων τὴν 29^{ην} Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῆς καταρτιθείσης (τὴν 26^{ην} Ἰουνίου 1925) κατόπιν πράξεως τοῦ στρατηγοῦ Θεοδώρου Παγκάλου κυβερνήσεως. Ἄλλ' ἐπὶ βραχυτάτων χρόνων ἴσχυσε τοῦτο, διότι ὁ στρατηγός, περιβληθεὶς δικτατορικὴν ἐξουσίαν τὴν 4^{ην} Ἰανουαρίου 1926, κατήργησε πάσας τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἀναστεύσας τὸ σύνταγμα πλὴν τοῦ πρώτου ἀρθροῦ, τοῦ καθορίζοντος ὡς πολίτευμα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους τὴν δημοκρατίαν.

Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν ὅμως τῆς δικτατορίας κατὰ τὴν 22^{αν} Αὐγούστου 1926, ἡ ἀναλαβοῦσα τὴν ἐξουσίαν κυβερνήσις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γεώργιον Κονδύλην ἐδημοσίευσεν τὴν 22^{αν} Σεπτεμβρίου 1926 τὸ ἀκριβὲς κείμενον τοῦ καταρτιθέντος ὑπὸ τῆς τριακονταμελοῦς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς συντάγματος. Ἄλλ' ἡ ἰσχὺς καὶ τοῦτου ὑπῆρξε βραχυτάτη, διότι ἡ κατὰ τὴν 7^{ην} Νοεμβρίου ἐκλεγείσα τῇ συμμετοχῇ ὄλων τῶν κομμάτων ἀναθεωρητικὴ βουλὴ ἐψήφισε τὸ σύνταγμα τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας, ὅπερ ἐδημοσιεύθη τὴν 3^{ην} Ἰουνίου 1927.

Κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦτο ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἡσκειτο

ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τῆς γερουσίας, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας **πρόεδρος**, ἐκλεγόμενος ἀνὰ πενταετίαν δὲν ἦτο νομοθετικὸς παράγων.

Πρόεδροι τῆς δημοκρατίας κατὰ τὸν ἑνδεκαετη σχεδὸν βίον αὐτῆς δετέλεσαν ὁ Παῦλος Κουντουριώτης, ὁ Θεόδωρος Πάγκαλος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ζαΐμης.

Τὸ νέον ἡμερολόγιον ἐν Ἑλλάδι

Διὰ κυβερνητικῆς πράξεως εἰσιήθη καὶ παρ' ἡμῖν τὸ **γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον** ἀντὶ τοῦ *Ιουλιανοῦ*, ὅπερ ἴσχυε μέχρι τῆς 16^{ης} Φεβρουαρίου 1923, ἣτις πρὸς τοῦτο ἐλογίσθη ὡς 1 Μαρτίου διὰ τῆς προσθήκης 13 ἡμερῶν, καθ' ἃς τὸ *Ιουλιανὸν* (ἢ παλαιὸν) ἡμερολόγιον διέφερε τοῦ γρηγοριανοῦ (ἢ νέου).

Τὸ νέον ὅμως ἡμερολόγιον ἴσχυσε κατ' ἀρχὰς μόνον διὰ τὰς **πολιτικὰς** (δημοσίας τε καὶ ἰδιωτικὰς) σχέσεις, οἷχι δὲ καὶ διὰ τὰς **ἐκκλησιαστικὰς**, διότι ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἰσθετήθη μόνον κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὅτε ἡ 10^η Μαρτίου 1924 ἐφορτίσθη ὡς 23^η Μαρτίου.

Ἐκτοτε ἐν Ἑλλάδι δι' ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς σχέσεις ἰσχύει τὸ νέον ἡμερολόγιον.

Ἐκ τούτου καὶ πᾶσαι αἱ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ πρὸ τῆς 10^{ης} Μαρτίου ἡμερομηνίαί ἐτέθησαν κατὰ τὸ παλαιὸν ἢ *Ιουλιανὸν* ἡμερολόγιον.

Ὡς πρὸς τὴν κινήτην ἑορτὴν τοῦ **Πάσχα** ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἐμμένει εἰς τὰ πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου ἰσχύοντα.

Μεταπολίτευσις

Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1935 ἐγένετο παρ' ἡμῖν **μεταπολίτευσις** καὶ **παλινόρθωσις** τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως **Γεωργίου Β'**, κατ' ἀκολοθίαν δὲ ἔπαυσε νὰ ἰσχύη καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ 1927. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ πολιτεύματος τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας ἀπὸ τῆς 1^{ης} Μαρτίου τοῦ 1935, ὅτε ἐξεροράγη ἡ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις (κίνημα), ἡ προκαλέσασα ἐμφύλιον πόλεμον, ἡ πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας εἶχε

ὀνθυμιστῇ κατὰ τρόπον ἀφιστάμενον τῶν ἐν τῷ συντάγματι τούτῳ διατάξεων.

Πράγματι ἡ τότε κυβέρνησις, περιβληθεῖσα συντακτικὴν ἐξουσίαν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐκρήξεως τοῦ κινήματος, διὰ σειρᾶς συντακτικῶν πράξεων, ἐτροποποίησεν ἢ κατήργησε διατάξεις τοῦ συντάγματος τοῦ 1927.

Τῶν πράξεων τούτων σπουδαιόταται εἶνε αἱ ἀκόλουθοι·

α) ἡ ὑπὸ στοιχεῖον Α' περὶ καταργήσεως τῆς γερουσίας, διαλύσεως τῆς βουλῆς, συγκλήσεως ἐθνοσυνελεύσεως καὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ συντάγματος,

β) ἡ ὑπὸ στοιχεῖον Β' περὶ ἀναστολῆς τῆς ἰσοβιότητος τῶν δικαστικῶν,

γ) ἡ ὑπὸ στοιχεῖον Γ' περὶ ἀναστολῆς τῆς μονιμότητος τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων,

δ) ἡ ὑπὸ στοιχεῖον ΙΣΤ' περὶ καταργήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ προνομίου τῶν νήσων Ὑδρας, Σπेतῶν καὶ Ψαρῶν, καὶ

ε) ἡ ὑπὸ στοιχεῖον ΙΗ' περὶ καταργήσεως τῆς ἀπαγορεύσεως ἀπονομῆς παρασῆμων εἰς πολίτας Ἑλλήνας.

Ἐπαναφορὰ μετὰ μεταβολῶν εἰς ἰσχὺν τοῦ συντάγματος τοῦ 1911

Τὴν 10^{ην} Ὀκτωβρίου τοῦ 1935 μετ' ἐξαναγκασμὸν τῆς κυβερνήσεως εἰς παραίτησιν, διὰ ψηφίσματος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως τῆς ἐκλεγείσης τὴν 9^{ην} τοῦ Ἰουνίου 1935 κατηργήθη τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας καὶ ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ προσωρινῶς καὶ μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ συντάγματος τὸ **σύνταγμα τοῦ 1864**, ὡς ἀνεθεωρήθη κατὰ τὸ 1911.

Ἡ διὰ τοῦ συντάγματος τούτου ἐπελθοῦσα πολιτικὴ μεταβολὴ ἐνεκρίθη διὰ τοῦ διενεργηθέντος τὴν 3^{ην} Νοεμβρίου 1935 δημοψηφίσματος (ἰδὲ καὶ σελ. 51). Μέχρι δὲ τῆς εἰς Ἀθήνας ἐπανόδου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως, γενομένης τὴν 25^{ην} Νοεμβρίου, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ὡς ἀντιβασιλεὺς ἤσκησεν ὁ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου Γ. Κονδύλης, ἐξουσιοδοτηθεὶς πρὸς τοῦτο διὰ τε τοῦ προμημονευθέντος ψηφίσματος τῆς ἐθνο-

συνελεύσεως καὶ τῆς πρώτης συντακτικῆς πράξεως τῆς 11^{ης} Ὀκτωβρίου 1935.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐθεωρήθη ὅτι διατάξεις τινὲς τοῦ τεθέντος ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ συντάγματος τοῦ 1911 δὲν ἀνταπεκρίνοντο πλήρως εἰς τὰς σημερινὰς πολιτικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας, ἐθεσπίσθη διὰ τῆς ὑπὸ στοιχεῖον Ζ' συντακτικῆς πράξεως τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1935 ὅτι ἐκ τοῦ καταργηθέντος συντάγματος τοῦ 1927 διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 29, 57, 58, 91, 102 - 105, 109 - 112 καὶ 114, θεωρούμεναι ὡς οὐδέποτε καταργηθεῖσαι, καταργουμένων τῶν ὑφισταμένων ἀντιστοίχων διατάξεων τοῦ ἀναθεωρηθέντος συντάγματος τῆς 1^{ης} Ἰουνίου 1911. Ἐθεσπίσθησαν πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα μεταβολαὶ αὐτοῦ.

Ἡ μεταβολὴ τῆς 4^{ης} Αὐγούστου

Τὴν 4^{ην} Αὐγούστου 1936 ἡ κυβέρνησις πρὸς ἐδραΐωσιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος καὶ ἵνα σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ ἀπειλουμένης καταστροφῆς, ὡς σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ἐξήγγειλεν ἐν τῷ σχετικῷ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν διαγέλματι τῆς, προέβη εἰς τὴν ἐπ' ἀόριστον ἀναστολὴν τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρῶν 5, 6, 10, 11, 12, 14, 20 καὶ 95 τοῦ ἐν ἰσχύϊ συντάγματος καθ' ὅλον τὸ κράτος. Πρὸς τούτοις διέλυσε τὴν ἐκλεγείσαν τῇ 26^ῃ Ἰανουαρίου 1936 τρίτην ἀναθεωρητικὴν βουλὴν καὶ ἀνασχηματίσθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν καὶ πάλιν τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, ἀνέλαβε βασιλικῇ ἐγκρίσει, ὡς προελέχθη (σελ. 48), ὑπευθύνως ἀπάσας τὰς κρατικὰς ἐξουσίας, καὶ γοργῶς καὶ σταθερῶς βαίνει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἐθνοφειλεστάτου προγράμματός τῆς, ἀποβλέποντος νὰ καταστήσῃ τὴν Ἑλλάδα μᾶς ἀντιζῆσαν καθ' ὅλα τοῦ ἐνδοξοτάτου παρελθόντος αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Καταρτισμός καὶ δημοσιεύσεις τῶν νόμων

Κατὰ τὸ ἰσχύον σύνταγμα τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦσιν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς βουλῆς (ἄρθρ. 22.) Ἀπὸ τῆς μεταβολῆς ὅμως τῆς 4^{ης} Αὐγούστου 1936, ἀφότου δηλαδή αἱ κρατικαὶ ἐξουσίαι συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως, οἱ νόμοι καταρτίζονται ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ὑπευθύνου κυβερνήσεως φέρουσι δὲ τὸ ὄνομα ἀναγκαστικοὶ νόμοι (ἀ. ν.) καὶ λαμβάνουσιν ἴδιον αὐξόμενον ἀριθμὸν, εἰς ὃν παρατίθεται τὸ ἔτος τῆς καταρτίσεώς των (π. γ. ἀ. ν. ὑπ' ἀριθμ. 560 τοῦ 1937).

Οἱ νόμοι οὗτοι, ὑπογραφόμενοι ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, δημοσιεύονται.

Εἶνε δὲ *δημοσιεύσεις νόμου* ἡ γνωστοποίησις αὐτοῦ εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς πολίτας διὰ τῆς *ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως*. Οὕτω διὰ τῆς δημοσιεύσεως ὁ νόμος καθίσταται γνωστὸς εἰς πάντας καὶ ἀποκτᾷ ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον, οὐχὶ δὲ εἰς τὸ παρελθόν, διότι ὁ νόμος στερεῖται ἀναδρομικῆς δυνάμεως· ἐξαιρέσεις ὑπάρχει εἰς τοὺς ἐξιμνηνετικὸς νόμους καὶ εἰς ἐκείνους, εἰς οὓς αὐτὸς ὁ νομοθέτης ἠθῶς προσέδωκεν ἀναδρομικὴν δύναμιν. Ἡ ὑποχρεωτικὴ δὲ τοῦ νόμου ἰσχὺς ἀρχεῖ ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἣν ὁ νομοθέτης ὀρίζει ὡς ἀρχὴν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἄλλως κατὰ τὴν δεκάτην ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του ἡμέραν, μεθ' ἣν οὐδεὶς δύναται ἐν τῷ κράτει νὰ προβάλλῃ ἀγνοίαν τῆς ὑπάρξεως τούτου, διότι ἐντὸς τοῦ προορηθέντος χρονικοῦ διαστήματος θεωρεῖται ὅτι οἱ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐπικρατείᾳ θὰ ἔχωσι λάβει γνῶσιν.

Παύει δὲ ἡ ἰσχὺς νόμου τινός, ὅταν δημοσιευθῇ νέος

νόμος, ὀητῶς καταργῶν τὸν πρότερον, ἢ ὅταν αἱ διατάξεις τοῦ νέου ἀντιφάσκωσι πρὸς τὰς τοῦ προτέρου.

Διατάγματα, ἐγκύκλιοι καὶ Διαταγαὶ

Ἐτεροι τρόποι ἐκδηλώσεως τῆς βουλήσεως τῆς πολιτείας εἶνε τὰ διατάγματα, αἱ ἐγκύκλιοι καὶ αἱ διαταγαί.

Διάταγμα καλεῖται πᾶσα πράξις γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἐκτέλεσιν νόμων ἢ πρὸς δημοουργίαν νέων νομικῶν διατάξεων.

Τὰ διατάγματα, ὡς ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καλοῦνται βασιλικά διατάγματα (β. δ.), καταχωρίζονται δέ, ὡς καὶ οἱ νόμοι, ἐν τῇ ἔφημερίδι τῆς κυβερνήσεως, ὅποτε ἄρχεται καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν, καὶ καθίστανται γνωστὰ διὰ τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐν ἐκείνῃ δημοσιεύσεώς των.

Ἐγκύκλιος δὲ καλεῖται ἔγγραφον τοῦ ὑπουργοῦ, ἁρμοδίως ἀπευθυνόμενον πρὸς τὰς ὑφισταμένας ἀρχὰς πρὸς ὁδηγίαν αὐτῶν ἢ πρὸς ἐρμηνεῖαν νόμον ἢ βασιλικῶν διατάγματος.

Διαταγὴ δὲ τέλος λέγεται ἡ γραπτὴ ἐπιτολή, ἣν ἐκδίδει διοικητικὴ ἀρχή, π.χ. ὑπουργὸς ἢ νομάρχης ἢ ἀστυνόμος ἢ δήμαρχος. Ἡ διαταγὴ αὕτη λέγεται καὶ πράξις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Α'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ

Ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶνε ὁ **βασιλεὺς**. Οὗτος εἶνε ἄμεσον ὄργανον τοῦ κράτους, ὁ ἀνώτατος ἄρχων, ἡ κορυφή τοῦ κράτους, ὁ διεθνῆς παραστάτης, ἡ **ἔμψυχος παράστασις τῆς ἐθνικῆς μεγαλειότητος** καὶ τὸ ἐνωτικὸν σημεῖον πασῶν τῶν ἐξουσιῶν. Τὸ πρόσωπον δὲ αὐτοῦ εἶνε **ἀνεύθυνον** καὶ **ἀπαραβίαστον** (ἄρθ. 29 τοῦ συντάγμ.), ἥτοι εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἢ ἐξουσίαν τοῦ κράτους δίδει ὁ βασιλεὺς λόγον τῶν πράξεών του καὶ περιβάλλεται διὰ μείζονος προστάσιος κατὰ πάσης προσβολῆς γινομένης ἐναντίον τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἀγγλικὸν δόγμα ὁ βασιλεὺς δὲν πράττει κακόν.

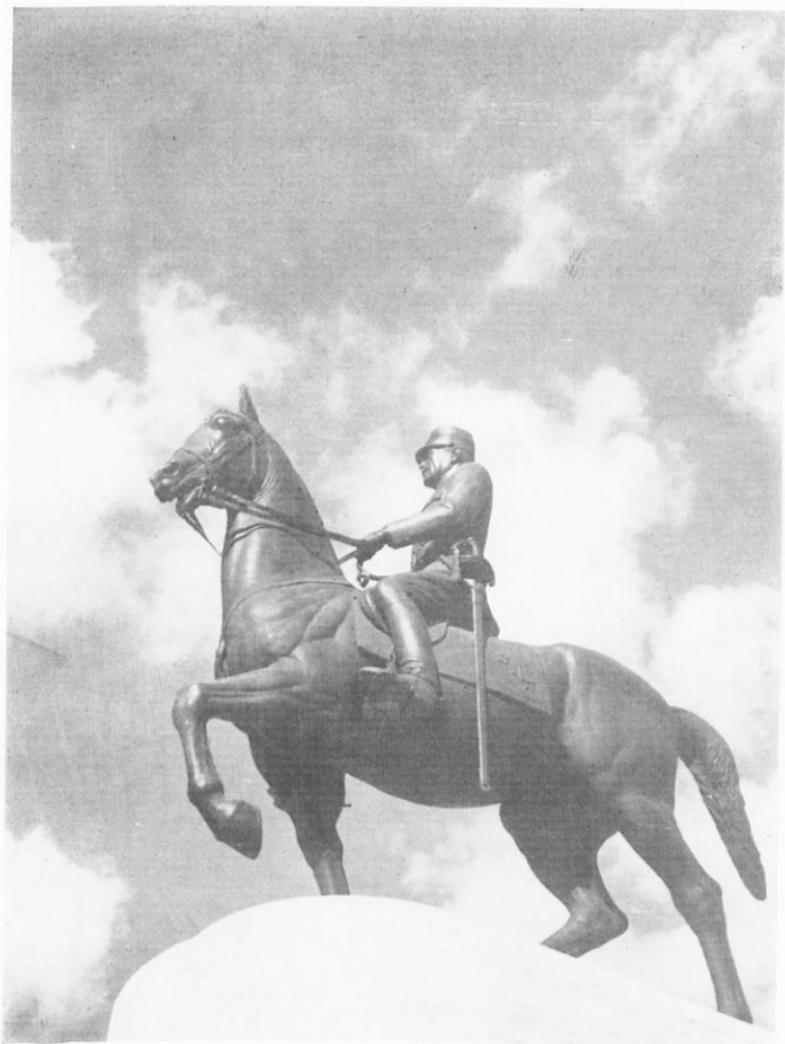
Ἀρμοδιότητες τοῦ βασιλέως

Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὰς ἑξῆς **ἀρμοδιότητας**:

α) κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς νόμους. Ἡ ὑπογραφή τοῦ βασιλέως δὲν ἔχει τυπικὴν σημασίαν, ἀλλ' οὐσιαστικὴν, διότι ἄνευ αὐτῆς νόμος δὲν γίνεται. Διὸ καὶ λέγομεν ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶνε καὶ παράγων τῆς **νομοθετικῆς ἐξουσίας**,

β) ἐκδίδει τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων ἀναγκαῖα διατάγματα, ἥτοι τὰ βασιλικά διατάγματα,

γ) διορίζει καὶ παύει τοὺς κρατικοὺς λειτουργοὺς. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸν διορισμὸν τῶν ὑπουργῶν γίνεται λόγος κατωτέρω. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ δύναται νὰ μεταβιβασθῇ καὶ εἰς ἕτερα πρόσωπα, ὡς τοὺς ὑπουργοὺς, τοὺς νομάρχας κλπ.

Ὁ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως ἀνδριάς
τοῦ ἀειμνήστου στρατηλάτου βασιλέως τῶν Ἑλλήνων
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΒ΄.

δ) εκπροσωπεί διεθνῶς τὴν Ἑλλάδα, εἶνε δὴλ. **διεθνῆς παραστάτης**. Ἀπὸ τούτου ἡ πολιτεία συνάπτει συνθήκας καὶ συμβάσεις μετὰ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, αὐτὸς ἀποστέλλει τοὺς διπλωματικούς ἀντιπροσώπους εἰς αὐτάς καὶ παρ' αὐτῷ εἶνε ἐμπειστημένοι οἱ ἕννοι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι,

ε) ἄρχει τῶν κατὰ ξηρὰν, θάλασσαν καὶ ἀέρα ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ κηρύττει πόλεμον, ἀπονέμει δὲ καὶ τοὺς στρατιωτικούς, ναυτικούς καὶ ἀεροπορικούς βαθμούς,

ς) ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα, ὡς τὸν μεγάλόσταυρον τοῦ Σωτήρος, τὸ παράσημον τοῦ φοίνικος, τοῦ τάγματος Γεωργίου Α' κλπ.,

ζ) κόπτει νομίσματα κατὰ νόμον, καὶ

η) χορηγεῖ χάριν καὶ ἀμνηστίαν.

Χάρις καὶ ἀμνηστία

Χάριν λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως νὰ ἐλαττώσῃ ἢ μετατρέψῃ τὴν ποινὴν καταδικασθέντος προσώπου ἢ καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ πλήρως αὐτὸ τῆς ἀποτίσεως τῆς ποινῆς, **ἀμνηστίαν** δὲ ἐννοοῦμεν τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ἀξιόποιον πολιτικοῦ τινος ἀδικήματος καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτοῦ, ὡς τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Αἱ **διαφοραὶ** μεταξὺ χάριτος καὶ ἀμνηστίας συνίσταται ἰδίως εἰς τὰ ἑξῆς:

1) ἡ χάρις ἀπονέμεται ἐπὶ παντός ἀδικήματος, ἐνῶ ἡ ἀμνηστία μόνον ἐπὶ τῶν πολιτικῶν, ἤτοι τῶν στρεφομένων κατὰ τῆς πολιτείας,

2) ἡ χάρις ἀπονέμεται μόνον μετὰ τὴν καταδίκην, ἐνῶ ἡ ἀμνηστία καὶ πρὸ πάσης εἰσαγωγῆς εἰς δίκην,

3) ἡ πράξις τῆς χάριτος ἀρκεῖ νὰ ὑλογραφῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἐνῶ ἡ τῆς ἀμνηστίας ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ τὰς ὑπογραφὰς ὁλοκλήρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου,

4) ἡ χάρις ἐπιφέρει μερικὴν ἢ ὀλικὴν ἄρσιν τῆς ἐπιβληθείσης ποινῆς, ἐνῶ ἡ ἀμνηστία ἀποτελεῖ ἀναδρομικὴν καὶ ὀριστικὴν ἀναστολὴν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ποινικοῦ νόμου ὡς πρὸς ὄρισμένα ἐγκλήματα, διαπραχθέντα κατὰ τὸ παρελθόν, ὡσεὶ νὰ μὴ διεπράχθησαν ταῦτα καὶ

5) ἡ ἀμνηστία ἀφορᾷ εἰς ὄρισμένον ἐγκλημα, ἐνῶ ἡ χάρις εἰς ὄρισμένον πρόσωπον. Ὁ λαβὼν χάριν δύναται νὰ ἀποποιηθῇ ταύτην, οὐχὶ ὁμοίως καὶ ὁ εἰς ὃν ἐδόθη ἀμνηστία, διότι αὕτη χορηγεῖται πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς ταύτης τῆς πολιτείας.

Διαδοχή

Ἡ βασιλεία ἐν Ἑλλάδι εἶνε κατὰ τὸ σύνταγμα *κληρονομική*, περιέρχεται δὲ εἰς τοὺς κατ' εἰθητῶν γραμμὴν νομίμους ἀπογόνους τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Γεωργίου Α' κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων, ἀποκλειομένων δηλαδὴ τοῦ θρόνου τῶν γυναικῶν, ὅταν ὑπάρχωσιν ἐν τῷ βασιλικῷ οἴκῳ ἀρρενες καὶ νεώτεροι ἀκόμη τῶν γυναικῶν (ἄρθρ. 47 τοῦ συντάγμ.).

Ἡ *προσωπικὴ ἑνωσις* δὲν ἰσχύει καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἥτοι οὐδέποτε τὸ ἑλληνικὸν στέμμα καὶ τὸ στέμμα οἰασδήποτε ἄλλης κυριάρχου πολιτείας δύνανται νὰ ἔχωσι τὸ αὐτὸ φυσικὸν πρόσωπον ὡς ἄνακτα.

Ἀντιβασιλεία

Τὰ περὶ *ἀντιβασιλείας* ὀρίζονται ἐπὶ τῶν ἄρθρων 50-53 τοῦ συντάγματος. Ἐγκαθιδρύεται δ' αὕτη ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ βασιλέως καὶ ἀπουσίας ἢ ἀνηλικιότητος τοῦ διαδόχου, β) χηρείας τοῦ θρόνου, γ) ἀδυναμίας τοῦ βασιλέως νὰ βασιλεύσῃ ἕνεκα σωματικῆς ἢ πνευματικῆς βλάβης, καὶ δ) ἀποδημίας αὐτοῦ. Κατὰ τὰς δύο πρώτας περιπτώσεις μέχρι τῆς ἐκλογῆς καὶ ὀρκωμοσίας τοῦ ἀντιβασιλέως ἀσκεῖ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν τὸ *ὑπουργικὸν συμβούλιον*. Ὁ ἀντιβασιλεὺς ὀφείλει νὰ εἶνε Ἕλλην πολίτης καὶ ὀρθόδοξος.

Λιὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ. ἀριθμ. 922 τοῦ 1937 ὁρίσθη ὅτι ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ βασιλέως ἐκτὸς τοῦ κράτους ἡ βασιλεία ἀνατίθεται εἰς τὸν ἐνήλικα διάδοχον διὰ β. δ., ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

B'

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

Πρωθυπουργός, ὑπουργοὶ καὶ ὑφυπουργοὶ

Κατὰ τὸ ἄρθρον 27 τοῦ συντάγματος ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει μὲν εἰς τὸν βασιλέα, ἐνεργεῖται ὅμως διὰ τῶν ὑπευθύνων ὑπουργῶν, δι' ὃ καὶ ἵνα προᾶξίς τις αὐτοῦ ἰσχύη καὶ ἐκτελήται, πρέπει νὰ εἶνε προσυπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος (ἄρθρ. 30 τοῦ συντάγμ.).

Οἱ **ὑπουργοί**, ὑποδεικνύομενοι ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ἐγκρινόμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἶνε ἀνώτατοι δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ προΐστανται κλάδου τινὸς τῆς διοικήσεως. Ἀποτελοῦσι δ' ὡς σύνολον τὴν λεγομένην κυβερνήσιν ἢ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον. Δύναται εἷς ὑπουργὸς νὰ διευθύνῃ καὶ πλείονα τοῦ ἑνὸς ὑπουργεῖα εἴτε προσωρινῶς εἴτε διαρκῶς.

Ἴνα γίνῃ τις ὑπουργός, δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ἄλλα προσόντα πλὴν τοῦ νὰ εἶνε πολίτης Ἑλλήν. Μέλος ὅμως τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας δὲν δύναται νὰ διορισθῇ ὑπουργός (ἄρθρ. 77 τοῦ συντάγμ.).

Ἡ ὑπουργικὸν συμβούλιον

Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἢ τῆς κυβερνήσεως ἢ **πρωθυπουργός** εἶνε ἐκεῖνος ὃν ἤθελεν ὀρίσει ὁ βασιλεὺς. Οὗτος εἶνε ὁ ἀνώτατος μετὰ τὸν βασιλέα λειτουργός τοῦ κράτους. Ἰδίως δὲ σήμερον ἡ θέσις τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως ἔχει μεγαλυτέραν σημασίαν, διότι οὗτος δὲν εἶνε πλέον ἀπλῶς πρῶτος μεταξὺ ἴσων, ὡς συνέβαινε πρὸ τῆς μεταβολῆς τῆς 4^{ης} Αὐγούστου. Ἡ θέσις του ἔναντι τῶν ἄλλων ὑπουργῶν εἶνε θέσις ὑπεροχῆς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ συνηθεστέρα προσωνομία τούτου σήμερον εἶνε ἡ τοῦ **ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως**. Πράγματι αὐτὸς καὶ μόνος σήμερον δίδει τὴν κατεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀσκεῖ ἄμεσον ἐποπτεῖαν καὶ ἐπὶ τῶν ζητημάτων

τῶν ἀναγομένων εἰς τὸν κύκλον τῆς ἰσομοδιότητος ἐκάστου τῶν ὑπουργῶν, οἵτινες εἶνε ἀπλῶς προϋσιτάμενοι ὡρισμένου κλάδου τῆς διοικήσεως καὶ ὑπεύθυνοι ὄχι μόνον ἔναντι τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ἔναντι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως, οὗτινος καὶ ὑπερ-ισχύει πάντοτε ἡ γνώμη εἰς πᾶσαν περίπτωσιν.

Συνεδρίασι τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου

Τὰ σπουδαιότατα κυβερνητικὰ ζητήματα *συζητοῦνται* καὶ *λύονται* ἐν ὑπουργικῷ συμβουλίῳ. Αἱ *συνεδρίασι* τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἶνε *μυστικάι*, παρίστανται δὲ ἐν αὐταῖς πλὴν τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ὑφυπουργῶν καὶ ὁ *γραμματεὺς* τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅστις εἶνε ὑπάλληλος, διοριζόμενος εἰδικῶς πρὸς τοῦτο.

Οἱ *ὑφυπουργοὶ* νῦν ἔχουσι ἴσην πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς ψήφον, προΐστανται δὲ εἴτε αὐτοτελοῦς ὑπουργεῖοι ἢ κλάδου ὑπουργεῖοι (ὡς τοῦ τῶν Τ. Τ. Τ.) ἢ τέλος βοηθοῦσι τὸν πρωθυπουργὸν ἢ τοὺς ὑπουργοὺς (π. γ. ὑφυπουργὸς στρατιωτικῶν). Σημειωτέον τέλος ὅτι ἀπὸ τοῦ 1936 εἰσήχθη παρ' ἡμῖν καὶ ὁ θεσμός, τοῦ μονίμου ὑφυπουργοῦ διὰ δορισμοῦ τοιοῦτου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἔξωτερικῶν.

Εὐθύνη ὑπουργῶν

Οἱ ὑπουργοὶ δι' ἀδικήματα, διαπραχθέντα ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν καθηκόντων των, ἢτοι διὰ παράβασιν τοῦ συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἐκ προθέσεως ἢ μὴ προσφόρου ἐνεργείας ἢ διὰ βλάβην ἐν γένει τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας ἐξ ἀσυγγνώστου ἀμελείας, δικάζονται ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου κατὰ τὸ ἄρθρον 80 τοῦ συντάγματος.

Ἐγγραφὸς ἢ προφορικὴ διαταγὴ τοῦ βασιλέως δὲν ἀπαλλάσσει τοὺς ὑπουργοὺς τῆς εὐθύνης τῶν πράξεών των. Λύναται ὅμως οὔτος νὰ ἀπονείμη χάριν εἰς ὑπουργόν, καταδικασθέντα, ἀλλὰ μόνον συγκαταθέσει τῆς βουλῆς (ἄρθρ. 81 τοῦ συντάγμ.), διότι ἄλλως θὰ ἐξεμηνεῖτο αὐτὴ ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Διάρξεις καὶ βαθμοὶ τῶν δημοσίων ὑπάλληλων

Μεταξὺ τῶν ὀργάνων τοῦ κράτους σπουδαιοτάτην κατηγορίαν ἀποτελοῦσιν οἱ **δημόσιοι ὑπάλληλοι**, ἧτοι ἐκεῖνα τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας, ἅτινα ὑπηρετοῦσιν αὐτὴν οἰκείᾳ βουλήσει καὶ ἀμέσως, ἐπέχουσι δὲ πειθαρχικῆν ἐνθύνην.

Ἐὰν ἄρα ὄργανόν τι στερῆται καὶ ἐνὸς τῶν στοιχείων τούτων, δὲν κατατάσσεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς (ἀμεσον ὄργανον), οἱ ὑπουργοὶ (δὲν ἐπέχουσι πειθαρχικὴν ἐνθύνην), οἱ ἐνορχοὶ ἢ οἱ στρατιῶται (δὲν ὑπηρετοῦσιν οἰκείᾳ βουλήσει) καὶ οἱ κοινοτικοὶ ἢ δημοτικοὶ ὑπάλληλοι (ὑπηρετοῦσιν ἐμμέσως τὴν πολιτείαν) δὲν εἶνε δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Οἱ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους ὑπηρετοῦσιν εἴτε εἰς τὸν στρατὸν (στρατιωτικοὶ) εἴτε εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τοῦ κύκλου τῶν καθηκόντων τῆς πολιτείας (πολιτικοί). Οἱ **πολιτικοὶ ὑπάλληλοι** ἀναλόγως τοῦ **κλάδου**, εἰς ὃν ὑπηρετοῦσιν, **ὑποδιαίρουνται** εἰς διοικητικούς, δικαστικούς, διπλωματικούς, ἐκπαιδευτικούς, οικονομικούς κλπ., ἀναλόγως δὲ τῆς **εἰδικῆς ὑπηρεσίας**, ἧτις ἀνατίθεται εἰς αὐτούς, λαμβάνουσι διαφόρους τίτλους, ὡς τελῶναι, ἔφοροι, καθηγηταί, πρόξενοι κλπ. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τοῦ τίτλου πάντες οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους εἶνε κατεταγμένοι εἰς ὀρισμένους **βαθμούς**, οἵτινες εἶνε οἱ ἑξῆς κατὰ σειράν:

α) διευθυντῆς α' τάξεως, β) διευθυντῆς β' τάξεως, γ) τμηματάρχης α' τάξεως, δ) τμηματάρχης β', ε) εἰσηγητῆς, ς) γραμματεὺς α', ζ) γραμματεὺς β', η) ἀκόλουθος, θ) γραφεὺς α' καὶ ι) γραφεὺς β'.

Ὑπεράνω τοῦ διευθυντοῦ εἶνε ὁ γενικός γραμματεὺς καὶ ὁ γενικός διευθυντής. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος εἶνε ἀνώτερος κατὰ βαθμὸν τοῦ δευτέρου, ἀλλὰ δὲν εἶνε, ὡς οὗτος, μόνιμος.

Οἱ **στρατιωτικοὶ** διακρίνονται εἰς τοὺς **τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ**, τοὺς **τοῦ ναυτικοῦ** καὶ τοὺς **τῆς ἀεροπορίας**, καὶ διακρίνονται εἰς **ἀξιωματικούς** καὶ **ὑπαξιωματικούς**. Οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ διακρίνονται ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῶν εἰς **ἀνωτάτους**, **ἀνωτέρους** καὶ **κατωτέρους**.

Πλὴν τῶν κυρίως ὑπαλλήλων ἔχομεν καὶ **ὑπηρετικὸν προσωπικόν**, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ἀρχιζκλητήρος καὶ τῶν κλητήρων.

Οἱ ὑπάλληλοι διακρίνονται ὡσαύτως εἰς **τακτικούς**, ἤτοι μόνιμος συνδεομένους μετὰ τοῦ κράτους, καὶ ἐκτάκτους, τοὺς προσλαμβάνομένους δηλαδὴ εἰς ἔκτακτον ὑπηρεσίαν καὶ οὗς τὸ κράτος δύναται ἐλευθέρως νὰ ἀπολύσῃ.

Οἱ τακτικοὶ διακρίνονται εἰς μόνιμους καὶ ἰσοβίους. Μόνιμοι εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες παραμένουσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἐφόσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις, ὡς π. χ. οἱ ἐκπαιδευτικοί, ἰσόβιοι δὲ οἱ παραμένοντες εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἔξακολουθοῦντες μισθοδοτούμενοι καὶ ὅταν ἡ θέσις, εἰς ἣν ὑπηρετοῦν, καταργηθῇ.

Ἰσόβιοι ὑπάλληλοι εἶνε οἱ δικαστικοὶ ἀπὸ τοῦ πρωτοδίκου καὶ ἄνω πλὴν τῶν ἀνηκόων εἰς τὸν εἰσαγγελικὸν κλάδον, ὡσαύτως οἱ σύμβουλοι ἐπιτροπείας καὶ τὰ μέλη τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου.

Ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καθιερώθη συνταγματικῶς τῷ 1911 (ἄρθρ. 102).

Περιορισμοὶ καὶ καθήκοντα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων

Τὸ **προσωπικόν** ἐκάστου ὑπουργείου ὀρίζεται διὰ νόμον καὶ διὰ νόμου μόνον δύναται νὰ μεταβληθῇ. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ **διορισθῇ** δημοσίως ὑπάλληλος ἐν θέσει, ἣτις δὲν ἔχει νομοθετηθῇ.

Πάντες οἱ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους ὀφείλουσι νὰ εἶνε **Ἕλληνες ὑπήκοοι** πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων (ἄρθρ. 3 τοῦ συντάγμ.). Οὕτω δι' εἰδικῶν νόμων ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς διαφόρους δημοσίας λειτουργίας τοῦ κράτους Γάλλοι, Ἄγγλοι, Ἰταλοὶ κλπ. ἀξιωματικοὶ καὶ ἄλλοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι.

Τὸ **φῶλον** καὶ ἡ **ἡλικία** ἔχουσι πολλακτὴς σημασίαν ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν εἰς δημοσίαν θέσιν. Οὕτω αἱ γυναῖκες δὲν εἶνε δεκταὶ εἰς πά-

σας τὰς δημοσίας θέσεις (π. χ. ὡς πρεσβευταί, δικασταί). Πρὸς τοῦτοις δὲν δύναται νὰ ὑπηρετήσῃσι τὸ κράτος ἄτομα, ἔχοντα ἡλικίαν κατωτέραν ὀρισμένου ὁρίου, ὡς καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ὑπηρετοῦντα μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἀνωτάτου ὁρίου ἡλικίας.

Ὁ *διορισμὸς* γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει προσόντων, ἐξακριβωμένων διὰ τῶν τίτλων σπουδῶν ἢ καὶ διὰ διαγωνισμοῦ.

Ὀυδείς δύναται νὰ διορισθῇ, ἂν κατεδικάσθῃ ἐπὶ κακουργήματι, ὀρισμένῳ πλημμελήματι ἢ πρὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρέωσός.

Οἱ δημόσιοι υπάλληλοι ὀφείλουσι νὰ ἐκτελῶσιν εὐσυνειδήτως καὶ αὐτοπροσώπως τὰ *καθήκοντά* των, προσερχόμενοι τακτικῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, μὴ ἀναμειγνόμενοι εἰς πολιτικάς διαμάχας, τηροῦντες ἐξηνθίαν, καὶ ἐμφανιζόμενοι εὐπρεπεῖς.

Δικαιώματα τῶν δημοσίων υπαλλήλων

Δικαιώματα δ' ἔχουσι τὸν βαθμὸν καὶ τὸν τίτλον των (ἠθικὰ δικαιώματα), τὸν μισθόν, τὸ ἐπιμίσθιον κλπ. (ὕλικὰ δικαιώματα) καὶ τέλος τὴν *σύνταξιν*, ἣτις εἶνε μισθὸς παρεχόμενος ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς τοὺς δημοσίους υπαλλήλους μετὰ τὴν λύσιν τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως, εἴτε εἰς τοὺς ἰδίους εἴτε εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας των μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν.

Πρὸς παροχὴν συντάξεως εἰς υπάλληλον ἀπαιτεῖται *ὄρισμένος χρόνος* ὑπηρεσίας ἢ *ἀναπηρία* αὐτοῦ (ἢτοι ἀνικανότης του πρὸς περαιτέρω ἐργασίαν). Ἐπειδὴ δὲ συνήθως τὸ μόνον εἰσόδημα τῶν δημοσίων υπαλλήλων εἶνε ὁ μισθὸς αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἀποχώρησιν ἢ σύνταξιν, διὰ τοῦτο ἵνα μὴ δι' ἐκχωρήσεως ἢ κατασχέσεως τούτων ἀποστερηθῶσιν οὗτοι τῶν πρὸς τὸ ζῆν, *ἀπαγορεύεται* ῥητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ἡ *ἐκχώρησις* ὡς καὶ ἡ *κατάσχεσις τοῦ μισθοῦ*.

*Ἐξαιρετικῶς *ἐπιτρέπεται* ἡ κατάσχεσις τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ μισθοῦ τῶν δημοσίων υπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν διὰ διατροφὴν συζύγου, κατιόντων ἢ ἀνιόντων συγγενῶν, ὡς καὶ δι' ὀφειλάς εἰς τὸ κράτος ἢ τὰς ὀργανώσεις τῶν δημοσίων υπαλλήλων. Τῆς κατασχέσεως ταύτης ἐξαίρουνται οἱ μισθοὶ τῶν ὑπαξιωματικῶν, στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν.

Πλὴν τῆς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου συντάξεως οἱ δημόσιοι υπάλληλοι ἀποχωροῦντες τῆς θέσεώς των μετὰ πολυετὴ ὑπηρεσίαν λαμβάνουσι παροχὰς παρὰ τοῦ οἰκείου *μετοχικοῦ ταμείου*. Ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ ὅπερ 1926 λειτουργεῖ καὶ *ταμεῖον προνοίας δημοσίων υπαλλήλων*, σκοπεῖ τὴν χορήγησιν ἐφάπαξ χρηματικοῦ βοηθήματος εἰς τοὺς ἀπολυομένους ἢ ἀπο-

χωροῦντας ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ἐν περιπτώσει θανάτου εἰς τὴν οἰζογένειαν τοῦ ὑπαλλήλου.

Μεταβολαὶ τῆς καταστάσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων

Διαρκούσης τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως εἶνε δυνατόν νὰ ἐπέλθωσιν ὄρισμένοι μεταβολαὶ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ ὑπαλλήλου, ὡς εἶνε ἡ προαγωγή, ἡ μετάθεσις, ἡ θέσις εἰς διαθεσιμότητα καὶ ἡ προσωρινὴ ἀπόλυσις.

Ἡ ὀριστικὴ λύσις τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως ἐπέρχεται εἴτε αὐτομάτως (θάνατος, ποινικὴ καταδίκη), εἴτε διὰ πράξεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (παραιτήσις, ἀπόλυσις).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

ΠΕΡΙ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΥΦΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ

Ἀριθμὸς καὶ Δείξεις τῶν ὑπουργείων καὶ ὑφυπουργείων

Ἐποικίον λέγοντες ἐννοοῦμεν τρία τινά α) τὸ σύνολον τῶν δημοσίων ἐπιχειρησῶν τῶν ἐνδικοσόμενων ὑπὸ τῆρ διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργοῦ, β) τὸ κατὰσθημα, ἐν ᾧ ἐπιχειρεῖ τὸ προσωπικὸν τοῦ ὑπουργείου, καὶ γ) δλόκληρον τὸ ἐποικίον συμβούλιον.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπουργείων δὲν εἶνε πάντοτε ὁ αὐτός. Αἱ ἀξανάόμεναι ἀνάγκαι τῆς κοινωρίας καὶ ἡ συνεχῆς παρέμβασις τοῦ κράτους πρὸς ὀνθήμσιν καὶ καθοδήγησιν τῆς δράσεως τῶν πολιτῶν αὐτοῦ ἐκδηλοῦται συνήθως καὶ διὰ τῆς δημιουργίας νέων ἐπιχειρησῶν, αἵτινες βραδύτερον ἀποτελοῦσι πολλαίαι νέα ὑπουργεῖα. Σήμερον ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι 14 ὑπουργεῖα, ἦτοι

1) τῶν ἐσωτερικῶν, 2) τῶν ἐξωτερικῶν, 3) τῆς δικαιοσύνης, 4) τῶν στρατιωτικῶν, 5) τῶν ναυτικῶν, 6) τῆς ἀεροπορίας, 7) τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας, 8) τῶν οικονομικῶν, 9) τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, 10) τῆς γεωργίας, 11) τῆς κρατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως, 12) τῆς συγκοινωνίας, 13) τῶν σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινήτων, καὶ 14) τῆς διοικήσεως πρωτευούσης.

Πλὴν τῶν ὑπουργείων ἔχομεν σήμερον καὶ 5 αὐτοτελῆ ὑφυπουργεῖα, ἰδρονθέντα εὐθὺς μετὰ τὴν μεταβολὴν τῆς 4^{ης} Αὐγούστου 1936, ἦτοι

1) τὸ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, 2) τὸ τῆς ἀγορανομίας, 3) τὸ τοῦ τύπου καὶ τουρισμοῦ, 4) τὸ τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, καὶ 5) τὸ τῆς ἐργασίας. Τὰ ὑφυπουργεῖα ταῦτα δωῶσιν ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρμοδιότητός των ἀνευ παρεμβάσεως ὑπουργείου τινός ἢ συμπράξεως μετ' αὐτοῦ.

Ἐκαστον ὑπουργεῖον ἢ αὐτοτελές ὑφυπουργεῖον περιλαμβάνει πολλὰς *ὁμοειδέις* ἢ *συναφεῖς ὑπηρεσίας*, λαμβανούσας ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητός των διαφόρους ὀνομασίας (γενικὴ διεύθυνσις, διεύθυνσις, τμήμα, γραφεῖον κλπ.). Εἰς πλείστα ὑπουργεῖα τέλος ὑπάρχει γενικὴ γραμματεία, ἧς προϊστάται ὁ γενικὸς γραμματεὺς, ὅστις ἱεραρχικῶς ἔρχεται ἀμέσως μετὰ τὸν ὑπουργὸν ἢ ὑφυπουργόν.

1) Ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν

Τὸ *ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν* μερικινᾶ περὶ τῆς διοικήσεως τῆς χώρας, περὶ τῶν τοπικῶν ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως πλὴν τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς διοικήσεως πρωτεύουσας, περὶ τῆς συντάξεως τῶν μητροφῶν ἀρρένων τῆς χώρας, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς στρατολογίας, περὶ τῆς προπαρασκευῆς καὶ ἐνεργείας τῶν ἐκλογῶν (βουλευτικῶν, δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν). Παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τούτῳ ἔδρευε καὶ τὸ κατὰ τὸ 1936 συσταθὲν *συμβούλιον ἀποσυγκεντρώσεως*.

2) Ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν

Τὸ *ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν* μερικινᾶ περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ συμφερόντων τοῦ κράτους καθ' ὅλας τὰς ἐξωτερικάς του σχέσεις. Οὗτω ἐπιμελεῖται τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐκ τοῦ συμφώνου τῆς Κ. τ. Ε. προκυπτουσῶν ὑποχρεώσεων, διαπραγματεύεται μετὰ τῶν ξένων κυβερνήσεων καὶ τῶν παρὰ τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων πρὸς συνομιλόγησιν διεθνῶν συνθηκῶν ἢ συμβάσεων, ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων πατριαρχείων καὶ τῶν αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, προστατεύει τοὺς μετανάστὰς καὶ τοὺς ἐν γένει ἐν τῇ *ἀλλοδαπῇ Ἑλληνας ὑπηκόους*, κλπ.

Τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐπιμέλειαν τῶν συμφερόντων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἐνεργεῖ διὰ τῆς πρεσβευτικῆς καὶ προξενικῆς ὑπηρεσίας του.

3) Τὸ ὑπουργεῖον δικαιοσύνης

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης φροντίζει περὶ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῶν δικαστηρίων τοῦ κράτους καὶ τῶν φυλακῶν. Διορίζει τοὺς δικαστὰς, τοὺς εἰσαγγελεῖς, τοὺς συμβολαιογράφους, τοὺς φύλακας μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, τοὺς δικηγόρους, τοὺς δικαστικούς κλητῆρας καὶ τὸ λοιπὸν ὑπηρετικὸν προσωπικὸν τῆς δικαιοσύνης τοῦ κράτους. Ὡσαύτως ὑποβάλλει εἰς τὸν βασιλέα τὰς εἰσηγήσεις περὶ ἀπονομῆς χάριτος καὶ ἀμνηστίας εἰς καταδίκους ἢ ὑποδίκους.

Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης ὑπάγονται καὶ τὰ κατὰ δῆμους καὶ κοινότητας λειτουργοῦντα ληξιαρχικὰ γραφεῖα. Ἐν τούτοις τηροῦνται δημόσια βιβλία ἀναγράφοντα ληξιαρχικὰ πράξεις, ἤτοι γεννήσεις, βαπτίσεις, γάμους, μεταβολὰς ὀνομάτων ἢ ἑπωνύμων, διαζύγια, θανάτους, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀ. ν. 869 τοῦ 1937 ἰδρυθεῖσα **γενικὴ ἐταιρεία φυλακῶν καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἐγκλήματος**, τῆς διακλαδώσεως εἶνε αἱ κατὰ νομοὺς ἐταιρεῖαι προστασίας καταδίκων καὶ ἀποφυλακιστέων.

4) Τὸ ὑπουργεῖον στρατιωτικῶν

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν μεριμνᾷ περὶ τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς διοικήσεως ἀξιωμαχῶν στρατοῦ, περὶ τῆς προμηθείας τοῦ χρῆσιμου εἰς τὸν στρατὸν ὕλικου, περὶ τῆς κατασκευῆς στρατώνων καὶ ὀχυρωματικῶν ἔργων, περὶ τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν ἀξιωματικῶν, ὑπαξιωματικῶν κλπ., τῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς χώρας. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑπάγεται καὶ τὸ **γενικὸν ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ**, τὸ **ταμεῖον ἐθνικῆς ἀμύνης** καὶ τὸ **μετοχικὸν ταμεῖον τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ**.

5) Τὸ ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν μεριμνᾷ περὶ τοῦ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ καὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων (τοῦ στόλου), περὶ τῆς κατασκευῆς πολεμικῶν λιμένων καὶ ναυστάθμων, περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας ναυτικῶν σχολῶν, περὶ τῆς ἐγκατα-

στάσεως, συντηρήσεως καὶ λειτουργίας τῶν φάρων, φανῶν κλπ. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑπάγεται τὸ *γενικὸν ἐπιτελεῖον τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ*, τὸ *ταμεῖον τοῦ ἐθνικοῦ στόλου*, τὸ *λαχεῖον τοῦ στόλου καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος*, τὸ *μετοχικὸν ταμεῖον τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ* καὶ ἡ *ἐλληνικὴ θαλασσία ἔνωσις*.

6) Τὸ ὑπουργεῖον τῆς ἀεροπορίας

Τὸ *ὑπουργεῖον τῆς ἀεροπορίας* ἀποτελεῖ τὴν ἀνωτάτην διοικητικὴν ἀρχὴν τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων τοῦ κράτους, μεριμνᾷ δὲ περὶ τῆς προπαρασκευῆς καὶ διοικήσεως τῶν μαχίμων ἀεροπορικῶν δυνάμεων αὐτοῦ, περὶ τῆς ἑνθμίσεως καὶ ἐπιβλέψεως τῶν ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν καὶ βιομηχανιῶν, περὶ τῶν ἀεροπορικῶν σχολῶν κλπ. Εἰς τοῦτο ὑπάγεται τὸ *γενικὸν ἐπιτελεῖον τῆς ἀεροπορίας*, ὡς καὶ ἡ πολιτικὴ ἀεροπορία.

7) Ὑπουργεῖον τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας

Τὸ *ὑπουργεῖον τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας* μεριμνᾷ περὶ παντὸς σχετιζομένου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν θρησκείαν, τὴν ἐκπαίδευσιν (πλὴν τῶν ἐν γένει πολεμικῶν σχολῶν καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν), τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν, τὰς καλὰς τέχνας, τὰς ἀρχαιοτήτας, τὰ μουσεῖα κλπ. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑπάγονται καὶ ἡ *ἀκαδημία Ἀθηνῶν*, τὰ *πανεπιστήμια*, τὰ *γενικὰ ἀρχεῖα τοῦ κράτους*, τὸ *βασιλικὸν θέατρον* καὶ τὸ *ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν*. Ἀπὸ τοῦ 1937 δὲ (ἀ. ν. 981) ὑπὴρχθησαν εἰς αὐτὸ καὶ αἱ *μέσαι καὶ κατώτεραι ἐμπορικαὶ σχολαί*, ὁ ἴδρυθεις *ὄργανισμὸς ἐκδόσεως σχολικῶν βιβλίων* (ἀ. ν. 952 τοῦ 1937) καὶ ἡ *σιέγη γραμμῶν καὶ τεχνῶν* (ἀ. ν. ὑπ' ἀριθμ. 1215 τοῦ 1938).

8) Τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν

Εἰς τὸ *ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν* ὑπάγονται ἡ εἰσπραξις καὶ ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων προσόδων, ἡ κατάρτισις

τοῦ **προϋπολογισμοῦ** τοῦ κράτους, τὰ νομισματικά, τὸ δημόσιον χρέος, τὰ ἔθνικὰ κληροδοτήματα, τὰ δημόσια κτήματα, τὸ γενικὸν χημεῖον τοῦ κράτους, τὸ ταμεῖον παρακαταθηκῶν καὶ δανείων, τὸ **μετοχικὸν ταμεῖον τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων**, τὸ ἔλεγκτικὸν συνέδριον, τὸ ἀνώτατον οἰκονομικὸν συμβούλιον, ἡ οἰκονομικὴ ἀστυνομία κατὰ θάλασσαν (πρὸς καταδίωξιν τοῦ λαθρεμπορίου).

Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑπάγεται ὡσαύτως ἡ **ἐφημερὶς τῆς κυβερνήσεως**, τὸ ἐπίσημον δηλαδὴ ἔντυπον ὄργανον τοῦ κράτους, ἐν ᾧ δημοσιεῦνται αἱ πράξεις τῆς νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας κ. ἄ.

9) Τὸ ὑπουργεῖον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας

Τὸ **ὑπουργεῖον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας** μεριμνᾷ περὶ προστασίας, ἐνισχύσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔμποριου, τῆς βιομηχανίας, τῶν μεταλλείων, τῆς ἀλιείας καὶ τῶν ἄλυκῶν. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑπάγονται αἱ ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι ἐν γένει, αἱ τράπεζαι, τὰ ἔμπορικά καὶ βιομηχανικά ἐπιμελητήρια, αἱ ἔμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐκθέσεις, τὰ χρηματιστήρια, ἡ γενικὴ στατιστικὴ ὑπηρεσία τοῦ κράτους κ. ἄ.

10) Τὸ ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας

Τὸ **ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας** μεριμνᾷ περὶ τῆς γεωργίας, τῶν δασῶν, τῶν φυτειῶν, τῆς ζωϊκῆς βιομηχανίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, τῶν γεωργικῶν σταθμῶν, σχολῶν, ἐκθέσεων, πρᾶτηρίων κλπ. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑπάγονται καὶ τὰ ζητήματα τῆς ἀγροτικῆς πίστεως (ἀγροτικὴ τράπεζα), τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, τῆς θήρας κ. ἄ.

11) Τὸ ὑπουργεῖον τῆς κρατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως

Τὸ **ὑπουργεῖον τῆς κρατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως** μεριμνᾷ περὶ τῆς προστασίας τῶν ὀπωσθήποτε ἀπόρων καὶ ἐγκαταλελειμμένων παιδίων, τῶν ὀρφανῶν, τῶν γερόντων καὶ τῶν

ἀλητῶν, περὶ συστάσεως, διοικήσεως, ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου τῶν δημοτικῶν, κοινοτικῶν καὶ ιδιωτικῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, περὶ προστασίας ἀναπήρων καὶ θυμάτων πολέμου, περὶ παντοειδοῦς περιθάλψεως προσφύγων, ὡς π. χ. δι' ἀνεγέρσεως προσφωρινῶν ἢ μονίμων κατοικιῶν, περὶ τῆς προαγωγῆς τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῆς χώρας διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῶν κοινωνικῶν νόσων (φυματίασεως, τραχωμάτων, ἐλονοσίας, ἀφροδισίων), περὶ τῆς προστασίας τῆς μητρότητος καὶ τῆς περιθάλψεως τῶν ψυχολογικῶν, περὶ τῆς ἐποπτείας τῶν φαρμακείων, τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ὑγειονομικῶν ἰδρυμάτων. Εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ὑπάρχονται τὸ **πατριωτικὸν ἴδρυμα κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως**, αἱ ὑγειονομικαὶ σχολαί, αἱ σχολαὶ νοσοκόμων καὶ μαιῶν, ἡ σχολὴ κοινωνικῆς προνοίας, τὸ ἀνώτατον ὑγειονομικὸν συμβούλιον, τὸ παιδολογικὸν κέντρον σχολικῆς ἀντιλήψεως Ἀθηνῶν κ. ἄ.

12) Τὸ ὑπουργεῖον τῆς συγκοινωνίας

Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὑπουργείου τῆς συγκοινωνίας ὑπάρχονται τὰ δημόσια ἔργα, ὡς ἡ ὁδοποιία, τὰ σχέδια, ὁ κλιματισμὸς καὶ ἡ ὑμοτομία τῶν πόλεων, ἡ κατασκευὴ δημοσίων κτιρίων, τὰ ὑδραυλικά (ἀποξήρανσις ἐλῶν καὶ τελεμάτων, ὕδρευσις πόλεων), τὰ λιμενικὰ ἔργα καὶ αἱ μηχανουργικαὶ καὶ ηλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις, τὰ **ταχυδρομεῖα**, τὰ **ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια**, οἱ **τηλέγραφοι**, καὶ τὰ **τηλέφωνα** καὶ ἡ ἐποπτεία τῆς διοικήσεως τοῦ **ἐθνικοῦ μετσοβίου πολυτεχνείου** καὶ ἄλλων τεχνικῶν σχολῶν σχετικῶν πρὸς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου τούτου, ὡς ἡ σχολὴ τῶν Τ. Τ. Τ.

13) Τὸ ὑπουργεῖον σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινήτων

Τὸ ὑπουργεῖον σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινήτων συστάθην ἐν ἔτει 1936, ἀπετελέσθη ἐξ ὑπηρεσιῶν, αἵτινες ἀνήκον πρότερον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς συγκοινωνίας πρὸς ἔτι κρείττονα εἰδικὴν φροντίδα περὶ τῶν ζητημάτων τῆς διὰ σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινήτων συγκοινωνίας.

14) Τὸ ὑπουργεῖον διοικήσεως πρωτεύουσας

Εἰς τὸ ὑπουργεῖον διοικήσεως πρωτεύουσας ἀνετέθη ὁ ἔλεγχος καὶ ὁ συντονισμὸς τῆς διοικητικῆς δράσεως τῶν δήμων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ὡς καὶ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων τῶν περιχώρων τῶν δύο τούτων πόλεων. Πρὸς τοῦτο εἶνε ἀρμόδιον ὄχι μόνον νὰ ἐγκρίνη καὶ τροποποιῇ τὰς πράξεις τῶν δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν συμβουλίων τῆς περιφερείας ταύτης ἐπὶ διαφορῶν ζητημάτων (πολιοδομικῶν, κοινωνικῆς προνοίας, δημοσίας ἀντιλήψεως κλπ.), ἀλλὰ καὶ νὰ ἀσκῇ πᾶσαν ἄλλην ἀρμοδιότητα τοῦ νομάρχου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν ἢ ἐτέρων ὑπουργῶν ἢ ἀρχῶν ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν. Εἰς τὴν διοικησιν πρωτεύουσας ὑπάγεται καὶ ὁ ἀνώτατος πολιοδομικὸς ὄργανισμὸς τῆς πρωτεύουσας, ὁ ἴδρυθεις διὰ τοῦ ἀ.ν. ἐπ' ἀριθμ. 508 τοῦ 1937.

Αὐτοτελῆ ὑφυπουργεῖα

Ἡ ἴδρυσις τῶν αὐτοτελῶν ὑφυπουργείων ἐγένετο, ὡς προεορήθη (σελ. 113), εὐθὺς μετὰ τὴν μεταβολὴν τῆς 4^{ης} Αὐγούστου.

1) Τὸ ὑφυπουργεῖον δημοσίας ἀσφαλείας

Εἰς τὸ ὑφυπουργεῖον δημοσίας ἀσφαλείας ἀνήκει ἡ καθόλου ἐπιμέλεια τῶν συμφερόντων τῆς δημοσίας ἀσφαλείας τοῦ κράτους. Ὑπάρχοντα δ' εἰς αὐτὸ ἡ ἀστυνομία, ἡ χωροφυλακία, αἱ σχολαὶ ἀστυνομίας καὶ χωροφυλακῆς, ἡ ὑπηρεσία ἀλλοδαπῶν, αἱ ἐγκληματολογικαὶ ὑπηρεσίαι, ἡ πυροσβετική καὶ ἡ ἀντιαεροπορικὴ ἀμυνα, ἡ μετανάστευσις, τὰ **διαβατήρια** κλπ.,

2) Τὸ ὑφυπουργεῖον τῆς ἀγορανομίας

Εἰς τὸ ὑφυπουργεῖον ἀγορανομίας, ἀνασυσταθὲν τῷ 1936, ὑπάγεται ἡ μελέτη, ἡ ὑθῆμις καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν ζητημάτων τῆς ἀγορᾶς τῶν εἰδῶν καταναλώσεως. Πρὸς τοῦτο μερικῶς περὶ τῆς ὑπάρξεως, τῆς ποιότητος, τῶν τιμῶν τῶν διαφορῶν τούτων εἰδῶν καὶ τῆς ἐν γένει ἐξυπηρετήσεως τῶν καταναλωτῶν αὐτῶν.

3) Τὸ ὑφυπουργεῖον τύπου καὶ τουρισμοῦ

Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ *ὑφυπουργείου τύπου καὶ τουρισμοῦ* ὑπάγονται ἡ παρακολούθησις καὶ ἐποπτεία τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ τύπου, ἡ ὀργάνωσις τῆς τουριστικῆς προπαγάνδας καὶ τῶν τουριστικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ξένων κρατῶν, ἡ τουριστικὴ ἀστυνομία καὶ αἱ *τουριστικαὶ σχολαί*, αἱ λουτροπόλεις καὶ αἱ ἱαματικαὶ πηγαί, τὰ συνέδρια καὶ αἱ ἐκθέσεις κλπ. Παρ' αὐτῷ ἐδρεύει καὶ τὸ ἀρχαιστάτον (1937) *γνωμοδοτικὸν συμβούλιον τουρισμοῦ*.

4) Τὸ ὑφυπουργεῖον τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας

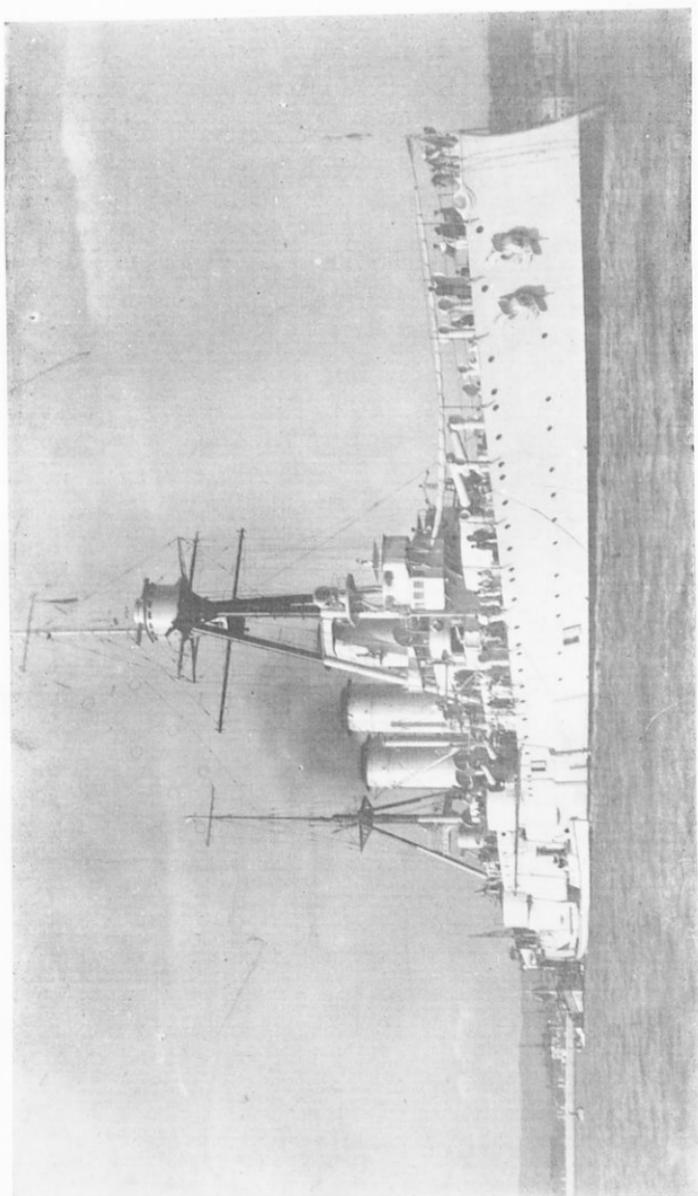
Τὸ *ὑφυπουργεῖον τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας*, ἀσχοῦν τὴν ἐν γένει διοίκησιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, μεριμνᾷ περὶ τοῦ λιμενικοῦ σώματος τοῦ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ, τῆς ἀστυνομίας τῶν πλοίων, λιμένων, ἀκτῶν καὶ χωρικῶν ὑδάτων, τῆς ἐπιβατηγοῦ καὶ φορτηγοῦ ναυτιλίας, τῆς ναυτικῆς ἐργασίας καὶ προνοίας κλπ. Εἰς τὸ ὑφυπουργεῖον τοῦτο ὑπάγεται τὸ ναυτικὸν ἀπομαχικὸν ταμεῖον, ὡς καὶ τὰ ἄλλα ταμεῖα προνοίας τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ναυτεργατῶν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ.

5) Τὸ ὑφυπουργεῖον τῆς ἐργασίας

Τὸ *ὑφυπουργεῖον τῆς ἐργασίας* μεριμνᾷ περὶ τῆς ἐν γένει ὑψιμίσεως τῶν σχέσεων κεφαλαίου καὶ ἐργασίας (συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας, ὑποχρεωτικὴ διατησίᾳ κλπ.), περὶ τῆς ἐποπτείας τῶν σωματείων καὶ συνεταιρισμῶν (πλὴν τῶν γεωργικῶν) καὶ τῆς κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀσφαλίσεως τῶν ἐργαζομένων.

6) Τὸ ὑφυπουργεῖον παρὰ τῷ πρωθυπουργῷ

Πλὴν τῶν νεοσυστάτων ἀντοτελῶν ὑφυπουργείων διατηρεῖται ἀπὸ τινῶν ἐτῶν καὶ τὸ *ὑφυπουργεῖον παρὰ τῷ πρωθυπουργῷ*. Τοῦτο, μελετῶν, ἐξετάζον καὶ παρακολουθοῦν πᾶν

Τὸ ἐνδοξότατον ἑλληνικὸν πολεμικὸν πλοῖον
Γεώργιος 'Αβέρωφ

ζήτημα ἀφορῶν εἰς τὴν γενικὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς κυβερνήσεως, ὡς καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς διοικήσεως, διευκολύνει τὸν ἀρχηγὸν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸ βαρὺ ἔργον του. Τῶν ζητημάτων τούτων ἐπιλαμβάνεται τὸ **γραφεῖον τοῦ πρωθυπουργοῦ** εἴτε κατόπιν γενικῆς ἢ εἰδικῆς ἐντολῆς τούτου εἴτε κατόπιν ἀναφορᾶς τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Σκοπὸς τῶν συμβουλίων καὶ διαίρεσις αὐτῶν

Ἰνα τὸ ἔργον τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὑπουργῶν διευκολύνηται καὶ διεξάγεται κατὰ τοὺς ὑφισταμένους νόμους, ἀναγκαῖα ἐθεωρήθη ἡ ἵδρυσις τῶν *συμβουλίων τῆς κυβερνήσεως*. Ταῦτα, συγγείμενα ἐξ εἰδικῶν ἀνδρῶν, ἀποφασίζουσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας των ἢ ἐκφράζουσι γνώμας περὶ ἐπιστημονικῶν ἢ τεχνικῶν ζητημάτων. Τὰ συμβούλια ταῦτα εἶνε *μόνιμα* ἢ *ἐκτακτα*. Καὶ τὰ μὲν μόνιμα λειτουργοῦσι διαρκῶς, τὰ δὲ ἐκτακτα, ἅτινα καλοῦνται συνηθέστερον *ἐπιτροπαί*, συνιστῶνται κατὰ περιστάσεις ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν. Τὰ *μόνιμα* ὑποδιαιροῦνται εἰς *γενικά*, ἀναφερόμενα εἰς πᾶσαν τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ὡς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, καὶ εἰς *εἰδικά*, ὡς τὸ ἀνώτατον ὑγειονομικὸν συμβούλιον, ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ὑπουργείου χροατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως. Σημειωτέον ὅμως ὅτι μόνιμά τινα συμβούλια πλὴν τῆς συμβουλευτικῆς ἀρμοδιότητός των ἔχουσι καὶ καθήκοντα δικαστικά, ὡς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας καὶ τὸ ἐλεγκτικὸν συνέδριον.

Κατωτέρω θὰ διαλάβωμεν μόνον περὶ τῶν μόνιμων συμβουλίων.

α) Συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας

Τὸ *συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας* εἶνε σῶμα δικαστικῶς ὁργανωμένον καὶ ἀποτελεῖ ὄργανον συμβουλευτικὸν τῆς κεντρικῆς διοικήσεως καὶ ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον.

Εἶνε δὲ κυρίως δημιουργημὰ γαλλικόν, ἀλλ' ἔνεκα τῶν εἰσεργετημάτων, ἅτινα παρέχει εἰς τε τοὺς διοικοῦντας καὶ τοὺς διοικουμένους, ὁ θεσμὸς ἐπεξετάθη εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς

Εὐρώπης. Παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας τοῦ Ὄθωνος (ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1835) λειτουργήσαν τοῦτο, εἶχε καταργηθῆ διὰ τοῦ συντάγματος τοῦ 1844, ἐπανιδρυθῆ δ' ὡς σῶμα μόνον συμβουλευτικὸν πρὸς προπαρασκευὴν καὶ βάσανον τῶν νομοσχεδίων διὰ τοῦ συντάγματος τοῦ 1864.

Τὸ συμβούλιον, καταργηθὲν ἐκ νέου τῷ 1865, ἐπανιδρούθη κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος τοῦ 1911 μετ' εὐρυτάτης καὶ ποικίλης δικαιοδοσίας, ἀλλ' ἤσχισε λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1929 (νόμος 3713).

Εἰς τὴν **ἀρμοδιότητα** τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας ὑπάγονται.

α) ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων,

β) ἡ ἐκδίκασις τῶν ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διαφορῶν τῆς διοικήσεως πρὸς ὑπαλλήλους ἢ ἄλλους πολίτας καὶ ἀντιθέτως,

γ) ἡ ἀκύρωσις πράξεων παρὰ νόμων ἢ καθ' ὑπέρβασιν ἐξουσίας γενομένων.

Ὅθεν διὰ τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας ἐπιδιώκεται ἡ προσήκουσα ἐφημερία καὶ ἐφαρμογὴ τῶν κειμένων νόμων καὶ ἐπὶ πλείον ἡ περιφρούρησις τῆς συμφωνίας πρὸς τὸ σύνταγμα μονιμότητος τῶν διοικητικῶν καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπαλλήλων.

Ἀπαρτίζεται δὲ ἐκ μελῶν ἰσοβίων, ἅτινα διορίζονται διὰ β. δ. μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ συμβουλίου, προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ συμβουλίου.

Τὰ μέλη ταῦτα καλοῦνται **σύμβουλοι ἐπικρατείας**, ὁ δ' ἀριθμὸς αὐτῶν, ὁρισθεὶς εἰς δέκα καὶ πέντε, δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τοὺς εἴκοσι καὶ ἓνα. Ἐξ αὐτῶν εἰς εἶνε **πρόεδρος** καὶ δύο **ἀντιπρόεδροι**. Οἱ σύμβουλοι τῆς ἐπικρατείας **κατέχουσι τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα** ἐν τῇ ὑπαλληλικῇ ἱεραρχίᾳ, διὸ καὶ προηγοῦνται πάντων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων.

Τὸ **προσωπικόν** τοῦ συμβουλίου ἐπικρατείας πλὴν τῶν συμβούλων περιλαμβάνει δέκα παρόδρους, δέκα καὶ πέντε εἰσηγητάς, ἓνα γραμματέα καὶ ἀνάλογον κατώτερον προσωπικόν. Πλὴν τῶν συμβούλων, οἵτινες, ὡς ἐλέχθη, εἶνε ἰσόβιοι, πάντες οἱ ἄλλοι ὑπαλλήλοι εἶνε μόνιμοι.

Τὸ συμβούλιον ἐπικρατείας **διαιρεῖται** εἰς δύο τμήματα, τὸ **συμβουλευτικόν** καὶ τὸ **δικαστικόν**, λειτουργοῦντα ὑπὸ τὴν

διεύθυνσιν ἀντιπροέδρου. Τῆς ὀλομελείας ὁμως τοῦ συμβουλίου προΐσταται ὁ πρόεδρος αὐτοῦ, ὅστις ἔχει τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ σώματος καὶ ἀντιπροσωπεύει τοῦτο εἰς τὰς μετὰ τῶν δημοσίων ἀρχῶν σχέσεις του.

Εἰς τὸ *πρῶτον τμήμα ὑπάγεται* ἡ ἐπεξεργασία τῶν σχεδίων τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων καὶ ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 114 τοῦ συντάγματος προσφυγῶν κατ' ἀποφάσεων περὶ ἀπολύσεως ἢ ὑποβιβασμοῦ διοικητικῶν ὑπαλλήλων.

Εἰς τὸ *δεύτερον τμήμα ὑπάγεται* ἡ ἐκδίκασις διαφόρων διοικητικῆς φύσεως ζητημάτων, ὑπαγομένων ὑπὸ τῶν νόμων εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας.

Εἰς τὴν *ὀλομέλειαν* δὲ τοῦ *συμβουλίου ὑπάγονται* αἰτήσεις περὶ ἀκυρώσεων πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἔνεκα παραβάσεως νόμου ἢ ὑπερβάσεως τῆς ἐξουσίας των.

Ἄλλ' ἵνα ἐπιτραπῇ τὸ ἔνδικον μέσον τῆς ἀκυρώσεως, πρέπει νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἕτερον μέσον δικαστικὸν ἢ διοικητικὸν πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς ζημίας, ἣν ὑπέστη ὁ ἐνδιαφερόμενος.

Ἀπὸ τοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου τῆς 4ης Μαΐου 1935 ὁρίσθη ὅτι δύναται νὰ συσταθῇ καὶ *τρίτον τμήμα*, εἰς οὗ τὴν ἀρμοδιότητα θὰ ὑπαχθῇ

α) ἡ ἀνωτάτη ἐποπτεία ἐπὶ τῶν πολιτικῶν, διοικητικῶν, δημοσίων ὑπαλλήλων ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ ἀνω, καθ' ὃν ἀσκεῖται παραλλήλως πρὸς τὰς ὑφισταμένας πειθαρχικάς δικαιοδοσίας πειθαρχικῆ ἀγωγῆς,

β) ἡ κωδικοποίησις τῆς διοικητικῆς νομοθεσίας,

γ) ἡ ἐπεξεργασία τῶν διοικητικῶν κωδίκων, καὶ

δ) ἡ ἐπεξεργασία τῶν σχεδίων νόμων καὶ διαταγμάτων, τῶν παρεμπομένων ὑπὸ τῆς βουλῆς ἢ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

β) Ἐλεγκτικὸν συνέδριον

Τὸ *ἐλεγκτικὸν συνέδριον*, ἰδρυθὲν τῷ 1833 καὶ διαρρυθμισθὲν διὰ μεταγενεστέρων διατάξεων καὶ ἰδίᾳ διὰ τῶν νόμων τῶν ἐτῶν 1838, 1864, 1887, 1914, 1923 καὶ 1926, ἀποτελεῖ *ἀνωτάτην οικονομικὴν ἐξελεγκτικὴν ἀρχήν*, δικαστικῶς ὀργανωμένην καὶ ἀνεξάρτητον. Τὸ συνέδριον τοῦτο ὑπάγεται εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν οικονομικῶν καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ δικαστήρια εἰς τὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης. Ἐμπρόσω-

πος τῆς κυβερνήσεως παρὰ τῷ ἐλεγκτικῷ συνεδρίῳ εἶνε ὁ **γενικός ἐπίτροπος τῆς ἐπικρατείας**.

Ἀρμοδιότητες δ' αὐτοῦ εἶνε:

α) νὰ ἀποφαίνεται περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡσάκις τοῦτο ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

β) νὰ κανονίζῃ τὰς συντάξεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πλὴν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ὧν αἱ συντάξεις κανονίζονται ὑπὸ πενταμελοῦς συμβουλίου, ἐδρευόντος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν στρατιωτικῶν.

γ) νὰ ἐκδικάζῃ τὰς ἐφέσεις τῶν φορολογουμένων πολιτῶν κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐπιτροπῶν ἐνστάσεων ἀμέσων φόρων.

δ) νὰ προεξελέγῃ τὰ δημόσια ἔξοδα διὰ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν ἐνταλμάτων πληρωμῆς, τῶν ἐκδιδομένων ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ νὰ ἀποφαίνεται περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἤτοι τῶν ὑπαλλήλων τῶν διαχειριζομένων δημοσίων ἔργων ἢ δημοσίων ὑλικῶν.

ε) νὰ ἐξετάζῃ τὸν ἀπολογισμὸν καὶ τὸν γενικὸν ἰσολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ὀρθότητος καὶ ἀκριβείας τούτων, καὶ

στ) νὰ γνωμοδοτῇ περὶ θεμάτων τιθεμένων εἰς αὐτὸ ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν.

Πρὸς ἄσκησιν δὲ τῆς δικαιοδοσίας του τοῦ ἐλεγκτικῶν συνεδρίου **δαιρεῖται εἰς τρία τμήματα**, ὧν ἕκαστον ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ προέδρου ἢ τινος τῶν ἀντιπροέδρων καὶ ἐκ τεσσάρων συμβούλων.

Τὴν **ὀλομέλειαν** τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου ἀποτελοῦσιν ὁ πρόεδρος, οἱ δύο ἀντιπρόεδροι καὶ δώδεκα σύμβουλοι. Πάντες οὗτοι εἶνε **ισόβιοι** δημοσίου ὑπάλληλοι.

Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ πρώτου τμήματος περιλαμβάνει τὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν ὑπολόγων, ἢ τοῦ δευτέρου τὰς συντάξεις καὶ ἢ τοῦ τρίτου τὰς ἐφέσεις (δικαστικὸν τμήμα). Εἰς δὲ τὴν ἀρμοδιότητα τῆς ὀλομελείας ὑπάγονται πᾶσι αἱ ὑποθέσεις αἱ ὧν ὄχι ὑπὸ τοῦ νόμου ὑπαγόμεναι εἰς αὐτήν. Ὁ γενικός ἐπίτροπος τῆς ἐπικρατείας παρίσταται ἐν ταῖς συνεδρίαις τῆς ὀλομελείας καὶ τῶν τμημάτων.

Τὸ συνέδριον ἐκδίδει **πράξεις**, ὅταν ἐνεργῇ ὡς διοικητικῆ ἀρχῇ, ἀποφάσεις δ' ὅταν ὡς δικαστικῆ.

Αἱ πράξεις τοῦ συνεδρίου ὑπόκεινται εἰς τὸ ἔνδικο μέσον τῆς προσφυγῆς ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας αὐτοῦ ἀσπούμενον ἐντὸς ἔτους ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου ἢ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας. Ἐτερον ἔνδικο μέσον ἐπιτερούμενον δι' ὀρισμένους λόγους, ἀναγραφόμενος ἐν

τῷ νόμῳ εἶνε τὸ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου. Τὸ ἔνδικοι τοῦτο μέσον ἀσκεῖται ὡς ἐπιακτον καὶ κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου.

γ) Ἀνώτατον οἰκονομικὸν συμβούλιον

Τὸ *ἀνώτατον οἰκονομικὸν συμβούλιον* (Α.Ο.Σ.) εἶνε θεσμός, οὗτινος ἡ ἀνάγκη κατέστη ἐπιτακτικὴ κυρίως μετὰ τὴν λήξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ὅτε ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἀπέβη ἐπιχρατέστατος συντελεστής ἐν τῇ καθόλου δράσει τῆς πολιτείας.

Πρὸ τοῦ πολέμου δὲν ὑπῆρχον τοιαῦτα ἀνώτατα οἰκονομικὰ συμβούλια, διότι τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα ἦσαν ἀπλούστερα καὶ αἱ πολιτεῖαι δὲν ἔκρινον ἀναγκαίαν τὴν ἐνεργὸν παρέμβασίν των πρὸς ῥύθμισιν καὶ καθοδήγησιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῶν ἀτόμων.

Σήμερον ὅμως πλείστα κράτη ἴδρυσαν ἀνώτατα οἰκονομικὰ συμβούλια, ὧν ἡ *ἀρμοδιότης* εἶνε κυρίως *γνωμοδοτικὴ* (Ἀγγλία, Γαλλία, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Ἑλλάς κλπ). Ἐν Ἑλλάδι τὸ Α.Ο.Σ. ἰδρύθη διὰ τοῦ νόμου 5354 τοῦ 1932, ὅστις βραδύτερον ἐτροποποιήθη καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ ἀ.ν. 235 τοῦ 1936.

Ἀρμοδιότητες τοῦ συμβουλίου εἶνε:

α) γνωμοδοτεῖ περὶ ἐρωτημάτων ἀπευθυνομένων εἰς αὐτὸ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἀφορώντων εἰς γενικά ζητήματα οἰκονομικοῦ, δημοσιονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου. Αἱ γνωμοδοτήσεις αὐταὶ δημοσιεύονται ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς κυβερνήσεως.

γ) προβαίνει εἰς ἐρεῦνας περὶ γενικῶν ζητημάτων διὰ συστάσεως ἐιδικῶν ἐπιτροπῶν καὶ δι' ἐπιτοκίου ἐρεῦνης τῶν ὑπηρεσιῶν.

Τὸ Α.Ο.Σ. *ἀποτελεῖται*

α) ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὡς προέδρου,
β) ἐξ ἀντιπροέδρου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Α.Ο.Σ.,

γ) ἐκ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ συμβουλίου,

δ) ἐκ τριάκοντα μελῶν, ἐκλεγομένων ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κυρίως, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κόσμου τῆς χώρας ἕνεκα τῆς ἐιδικῆς μορφώσεως καὶ τῆς πείρας των.

Τὸ *ἀξίωμα* πάντων τούτων εἶνε τιμητικὸν καὶ ἄμισθον.

Ἡ *θητεία* τοῦ ἀντιπροέδρου καὶ τῶν μελῶν τοῦ συμβου-

λίου εἶνε τετραετής. Κατὰ διετίαν καὶ ἐντὸς τοῦ μηνὸς Ἰουλίου τὸ συμβούλιον *ἀνανεοῦται* κατὰ τὸ ἥμισυ. Οἱ ἐξερχόμενοι δύνανται νὰ ἐπανεκλεγῶσιν.

Τῶν συνεδριῶν τοῦ συμβουλίου καὶ τῶν ἐπιτροπῶν αὐτοῦ δύνανται νὰ μετέχωσιν ὡς ἑκτακτα μέλη, καλούμενα ἐκτάκτως διὰ τὴν συζήτησιν εἰδικῶν θεμάτων, προϊστάμενοι δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ πρόσωπα ἀσχοληθέντα εἰς τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα.

Τὰ μέλη τοῦ Α. Ο. Σ. *κατανέμονται* εἰς τὰς ἑξῆς πέντε μονίμους ἐπιτροπὰς ἀναλόγως τῆς εἰδικότητός των

- 1) γεωργίας ἐν γένει,
- 2) βιομηχανίας,
- 3) ἐμπορίου καὶ μεταφορῶν,
- 4) δημοσίας οἰκονομίας, νομίματος καὶ πίστεως, καὶ
- 5) κοινωνικῆς καὶ ἐργατικῆς πολιτικῆς.

Εἰς ἰσάριθμα τμήματα διαροῦνται καὶ αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Α. Ο. Σ.

Τὸ Α. Ο. Σ. διευκολύνεται εἰς τὸ ἔργον του διὰ τῆς ἐπιτασσομένης ὑπὸ τοῦ νόμου προθύμου καὶ ταχείας παροχῆς τῶν ἐκάστοτε ζητουμένων πληροφοριῶν ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου.

δ) Νομικὸν συμβούλιον

Τὸ *νομικὸν συμβούλιον* ἰδρυθὲν τῷ 1867 ὡς δικαστικὸν τμήμα τοῦ ὑπουργείου οἰκονομικῶν καὶ συμπληρωθὲν διὰ τῶν νόμων τοῦ 1882, 1917 καὶ 1918 καὶ τοῦ ἄ. ν. τῆς 19^{ης} Νοεμβρίου 1935 σύγκειται ἕξ ἰσαριθμῶν πρὸς τὰ ὑπουργεῖα νομικῶν συμβούλων, οἵτινες εἶνε μόνιμοι, καὶ ἔχει συμβουλευτικόν, δικαστικόν καὶ δικηγορικόν σκοπόν.

Ὅθεν χορηγεῖται πρὸς παροχὴν συμβουλῶν εἰς τὰ διάφορα ὑπουργεῖα περὶ ζητημάτων, δι' ἃ ἐρωτᾶται ὑπὸ τούτων, πρὸς ἐκδίκασιν τῶν παραβάσεων διαφόρων οἰκονομικῶν νόμων (τοῦ περὶ χαρτοσήμου, μονοπωλίων, τελωνειακῶν δασμῶν κλπ.), τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων τοῦ δημοσίου ἐνώπιον τῶν δικα-

στηρίων καὶ τὸν διορισμὸν νομικῶν συμβούλων παρ' ἐκάστῳ ὑπουργείῳ.

Τὸ νομικὸν συμβούλιον συμφώνως πρὸς τὸν ἀ. ν. τῆς 19⁹⁵ Νοεμβρίου 1935 ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ δικαστικοῦ συμβούλου, ἦτοι τοῦ παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν οἰκονομικῶν νομικοῦ συμβούλου, ὡς **προέδρου** αὐτοῦ, καὶ τῶν παρ' ἐκάστῳ ὑπουργείῳ διοριζομένων νομικῶν συμβούλων, ὡς καὶ τῶν παρὰ τῇ γενικῇ διοικήσει Μακεδονίας καὶ τῷ ταμείῳ παρακαταθηκῶν καὶ δανείων τοιούτων.

Ἀντιπρόεδρος τοῦ νομικοῦ συμβουλίου εἶνε ὁ ἀρχαιότατος τῶν νομικῶν συμβούλων τοῦ κράτους. Νομικὸς σύμβουλος διορίζεται ὁ ἔχων δωδεκαετὴ δικηγορικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ πολυμελεῖ δικαστηρίῳ (πρωτοδικεῖῳ δηλαδὴ καὶ ἄνω), ἐν ἣ συνυπολογίζεται καὶ δικαστικὴ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ εἰσαγγελέως, ὡς καὶ ὁ ἔχων ἐξαετὴ τοῦλάχιστον δικαστικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ προέδρου ἢ εἰσαγγελέως τῶν πρωτοδικῶν καὶ ἄνω.

Παρὰ τῷ νομικῷ συμβούλιῳ συνιστῶνται ἕξ θέσεις **παρέδρων** τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, δυνάμεναι μετὰ διετίαν νὰ αὐξηθῶσιν εἰς δέκα. Οἱ παρέδρου οὔτοι, προσλαμβάνομενοι ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων προσόντων, ἐκτελοῦσι τὰ ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ νομικοῦ συμβουλίου καὶ τὰ τοῦ νομικοῦ συμβούλου, ὑφ' ὧν ἕκαστος παρέδρος ὑπάγεται, ἀνατιθέμενα καθήκοντα.

ε) Ἄτερα συμβούλια τῆς κυβερνήσεως

Ἐκ τῶν λοιπῶν μονίμων συμβουλίων τὰ κυριότατα εἶνε τὰ ἑξῆς:

1) τὸ **ἀνώτατον δικαστικὸν συμβούλιον**, ὅπερ ἔδρευον ἐν τῷ Ἄρειῳ Πάγῳ καὶ συγγείμενον ἕξ ἐννέα μελῶν, λαμβανομένων ἕξ αὐτοῦ, **σκοπὸν** ἔχει νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τοῦ διορισμοῦ, τῆς προαγωγῆς, τῆς μεταθέσεως καὶ τῆς ἀποσπάσεως τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων (πλὴν τοῦ προέδρου, ἀντιπροέδρου, καὶ εἰσαγγελέως τοῦ Ἄρειου Πάγου) καὶ νὰ συντελῇ οὕτω εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς δικαστικῆς ἀνεξαρτησίας.

2) τὸ **ἀνώτατον συμβούλιον τῆς ἐκπαιδεύσεως**, ἀναδιοργανωθὲν διὰ τοῦ ἀ. ν. 767 τοῦ 1937, ἔδρευε ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ **ἀποτελεῖται** ἐκ πέντε μονίμων μελῶν, **σκοπὸν** δ' ἔχει νὰ γνωματεύῃ περὶ παντὸς ζητήματος, ἀφορῶντος εἰς τὴν παιδείαν, νὰ παρασκευάζῃ σχέδια

νόμων, διαταγμάτων, ἐγκυκλίων καὶ ὁδηγίων, νὰ συντάσῃ ἐν σχεδίῳ τὸ ἀναλυτικὸν καὶ τὸ ὄρολόγιον πρόγραμμα τῶν σχολείων τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, νὰ ἀποφαίνεται περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν ἐκδιδομένων χάριν τῶν μαθητῶν ἢ τῶν διδασκόντων βιβλίων.

Πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου τούτου ἀποτελοῦσι *γνωμοδοτήσεις*.

3) *Τὸ ἀνώτατον ὑγειονομικὸν συμβούλιον*, ὅπερ ἰδρύθη ἐν τῷ 1834 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *ἰατροσυνέδριον* ἔλαβε τὴν σημερινήν του ἐπωνυμίαν τῷ 1923, ὑπαχθὲν εἰς τὸ ὑπουργεῖον κρατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως. Τὸ συμβούλιον τοῦτο, διεπόμενον σήμερον ὑπὸ τοῦ ν. δ. τῆς 27^{ης} Ἰουνίου τοῦ 1935 καὶ τοῦ ἀ. ν. 612 τοῦ 1937 ἀποτελεῖται ἐκ τακτικῶν μελῶν μέχρι τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἐκτάκτων μέχρι τριάκοντα, διοριζομένων πάντων δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ κρατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως.

Ὁ πρόεδρος, οἱ δύο ἀντιπρόεδροι καὶ ὁ γενικὸς γραμματεὺς αὐτοῦ ἐκλέγονται ἐκ τῶν τακτικῶν ἰατρικῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου ἐπὶ τριετὴ θητεία.

Διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ τμήματα καὶ *σκοπὸν* ἔχει νὰ προτείνῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς διατήρησιν καὶ προαγωγὴν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῆς χώρας, νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν κανονικὴν ἐξάσκησιν τῆς ἰατρικῆς καὶ τῶν συναφῶν ἐπαγγελμάτων, νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ καταργήσεως ἰατροείων κλπ.

Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1936 συνεστάθη καὶ *ἀνώτατον στρατιωτικὸν ὑγειονομικὸν συμβούλιον*, οὗτινος *σκοπὸς* εἶνε ἡ παροχὴ ἠτιολογημένων γνωμοδοτήσεων περὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων ἀφορῶντων εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ.

4) *Τὸ ἀνώτατον συμβούλιον ἐθνικῆς ἀμύνης*. Τὸ συμβούλιον τοῦτο, διατελοῦν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως, *προορισμὸν* ἔχει νὰ ἐξετάσῃ καὶ λαμβάνῃ ἀποφάσεις περὶ τῶν γενικῶν ζητημάτων τῶν ἀφορῶντων εἰς τὴν ἄμυναν τῆς χώρας καὶ ἰδίως τῶν ἐξερχομένων τοῦ κύκλου τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος πολεμικοῦ τινος ὑπουργεῖου καὶ ἀπαιτούντων τὴν συνεργασίαν πλειόνων ὑπουργείων.

Βοηθητικὸν ὄργανον τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου ἐθνικῆς ἀμύνης εἶνε τὸ **ἀνώτατον πολεμικὸν συμβούλιον**. Τοῦτο συσταθὲν τῷ 1935 καὶ ἀποτελούμενον ἐξ ἑπτὰ μελῶν, **σκοπὸν** ἔχει νὰ μελετᾷ καὶ νὰ προτείνῃ εἰς τὸ ἀνώτατον συμβούλιον ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ τὰ ἀρμόδια ὑπουργεῖα τὰ κατὰ τὴν κρίσιν του ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας, νὰ ἐπιμελῆται τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ νὰ καθορίζῃ τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τῆς ἐπιθεωρήσεως ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς.

5) **Ἡ ἀνωτάτη διοικήσις οικονομικῆς ἀμύνης**, ἰδρυθεῖσα διὰ τοῦ ν. δ. τῆς 30^{ης} Αὐγούστου 1935, **σκοπὸν** ἔχει τὸν συντονισμόν ἐνεργειῶν ἐπὶ οικονομικῶν ζητημάτων ἀνηκόντων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν πλειόνων ὑπουργείων καὶ κυρίως τὴν μελέτην καὶ τὴν λήψιν ἀποφάσεων περὶ γενικῶν οικονομικῶν καὶ δημοσιονομικῶν ζητημάτων, ἀφορώντων εἰς τὸ ἐθνικὸν μας νόμισμα, τὴν ἀποταμίευσιν, τὴν πίστιν καὶ τὴν γεωργικὴν, βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν κατεύθυνσιν τοῦ κράτους.

Ἡ Α.Δ.Ο.Α. ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πρωθυπουργοῦ ὡς προέδρου, τῶν ὑπουργῶν τῶν ἐξωτερικῶν, τῶν οικονομικῶν, τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τῆς γεωργίας καὶ τῆς συγκοινωνίας καὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Δύνανται ὅμως νὰ μετέχωσι κατὰ τὴν συζήτησιν ἐιδικῶν θεμάτων ἄνευ ψήφου οἱ ὑφυπουργοί, οἱ γενικοὶ γραμματεῖς καὶ οἱ γενικοὶ διευθυνταὶ τῶν προεπιρρημένων ὑπουργείων ἀρμοδίως καλούμενοι.

Αἱ **ἀποφάσεις** τῆς Α.Δ.Ο.Α. εἶνε ὑποχρεωτικαὶ εἰς τὰ ἀρμόδια ὑπουργεῖα, τὰς τραπεζὰς καὶ τὰς δημοτικὰς καὶ κοινοτικὰς ἀρχάς, ἀλλ' ἐν περιπτώσει διαφωνίας τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ ὑποβάλλονται εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, καὶ

6) **Ἡ νομοπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπὴ**. Αὕτη συνεστάθη τελευταῖον διὰ τοῦ ἄ. ν. 1487 τῆς 26^{ης} Νοεμβρίου 1938, εἶνε δὲ πολυμελὴς ἐξ ἐπιφανῶν νομομαθῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ σκοπεῖ τὴν σύνταξιν καὶ ἐπεξεργασίαν σχεδίων νόμων κωδίκων καὶ διεθνῶν συμβάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Συγκεντρωτικὸν καὶ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα διοικήσεως

Ἡ *διοίκησης* διεξάγεται πάντοτε ὑπὸ ὀργάνων τῆς πολιτείας, διατελούντων ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν καὶ καθοδήγησιν τῆς προϊσταμένης αὐτῶν ὑπηρεσίας. Ὅταν ἡ διευθύνουσα διοικητικὴ ἐξουσία συγκεντρώνηται ὁλόκληρος εἰς χεῖρας ἀνωτέρων λειτουργῶν, ἐδρευνόντων ἐν τῇ προτινότητι τῆς πολιτείας, ἥτοι ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς, τὸ οὕτω ἀσχοῦμενον διοικητικὸν σύστημα καλεῖται *συγκεντρωτικόν*. Ὅταν δὲ ἀντιθέτως αἱ ἀνώτεροι διοικητικὰ ὄργανα ἐδρεύουσι καὶ ἐν περιοχαῖς ἢ περιφερείαις τῆς πολιτείας καὶ ἀπονέμηται εἰς αὐτάς ἐξουσία οὐχὶ μόνον τοῦ ἐκτελεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀποφασίζεῖν, τὸ διοικητικὸν σύστημα λέγεται *ἀποκεντρωτικόν*.

Τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα προῆλθεν ἐκ τῆς προσπάθειας τῆς πολιτείας, ὅπως ἐπιβάλλῃ ἐνιαῖον τὸ κῆρος καὶ τὰς ἐξουσίας τῆς καὶ παρεμποδίσῃ οὕτω τὴν διάσπασιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ τὴν ἐπικίνδυνον κατάστησιν τῆς πολιτικῆς δυνάμεως.

Ἀποτέλεσμα τῶν ἀγώνων τούτων ὑπῆρξε πράγματι ἡ ἐθνικὴ ἐνότης πάντων τῶν τμημάτων τῆς φεουδαρχουμένης πολιτείας καὶ ἡ δημιουργία γενικῆς καὶ ἰσχυρᾶς πολιτικῆς ἀρχῆς, τῆς *κεντρικῆς* δηλαδὴ *κυβερνήσεως*.

Μετὰ τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ ἀναγνώρισις εἰρητέρων δικαιωμάτων εἰς τὰς περιφερειακὰς ἀρχὰς πρὸς κοεῖττονα ἐξυτηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς διοικήσεως καὶ τῶν πολιτῶν.

Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα άμφοτέρων τών συστημάτων

Περί άμφοτέρων τών προμνημονευθέντων συστημάτων δύνανται γενικώς να λεχθῆ ὅτι παρουσιάζουσι καὶ **πλεονεκτήματα** καὶ **μειονεκτήματα**.

Οὕτω διὰ τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος ἡ διεύθυνσις τῆς διοικήσεως εἶνε σταθερὰ καὶ μόνιμος καὶ ἐπιτυγχάνεται ἐνιαία ἐφαρμογὴ τῶν διοικητικῶν νόμων, ἔνεκα ὅμως τῆς ἐκτάσεως τῶν συγχρόνων πολιτειῶν καὶ τῆς εὐρύτητος τοῦ κύκλου τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἢ κεντρικῆ ὑπηρεσίας ἐπιβαρύνεται δι' ὀγκώδους ἐργασίας καὶ ἀποβαίνει βραδυκίνητος καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεπαρκής. Λιὰ δὲ τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος διασπᾶται μὲν ἡ ἐνότης τῆς διοικήσεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν διοικητικῶν ἔργων, διὰ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν ἐκάστης περιφερείας καὶ τῆς συστηματικῆς μελέτης τῶν προσφόρων τρόπων πρὸς θεραπείαν αὐτῶν διευκολύνεται μεγάλως τὸ διοικητικὸν ἔργον τῆς πολιτείας, τὰ τοπικὰ ζητήματα λύονται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀμεσωτέρας ἀντιλήψεως τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκείας περιφερείας καὶ ἐξυπηρετοῦνται ταχύτερον καὶ εὐστοχώτερον τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν.

Λὲν διακινδυνεύεται δέ, ὡς νομίζουσι τινες, καὶ ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, διότι αἱ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι διατηροῦσι πάντοτε τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν καὶ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς δράσεως τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων.

Διείρησις τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος

Τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα **διακρίνεται** κατὰ τὸ εἶδος τῶν ὀργάνων, δι' ὧν τοῦτο ἀσκεῖται· α) εἰς **ἀποκέντρωσιν διενεργουμένην διὰ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων**, ὡς τοῦ νομάρχου, τοῦ οικονομικοῦ ἐφόρου κ. ἄ. καὶ δυναμένην νὰ περιλάβῃ πάντα διοικητικὸν κλάδον, ὡς τὴν ἐκπαίδευσιν, τὰ δημόσια ἔργα, τὴν δημοσίαν ὑγίειαν κ. ἄ. τ., καὶ β) εἰς **ἀποκέντρωσιν ἀσκουμένην δι' αἰρετῶν ὀργάνων**, ὡς τῶν κοινοτικῶν καὶ δημοτικῶν συμβουλίων ἢ διὰ τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν τῆς περιφερείας.

Τὸ δεύτερον τοῦτο εἶδος τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος λέγεται καὶ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις.

Τοπικὴ αὐτοδιοίκησις

Λέγοντες *τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν* ἐννοοῦμεν τὴν ἐξέργειαν τῶν τοπικῶν ἐπιθέσεων περιφερείας τινὸς εἴτε ἀμέσως διὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην πολιτῶν, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῶν αἰρετῶν αὐτῆς ἀντιπροσώπων, ὡς τῶν κοινοτικῶν καὶ δημοτικῶν συμβουλίων.

Ἐφαρμογὴ τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος ἐν Ἑλλάδι

Ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἀναγνωρίσασα τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀποκεντρώσεως καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐθέσπισε ταύτας, ἀλλ' ἔλαβε καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ὅπως ἀποφεύγονται τὰ ἐκτεθέντα μειονεκτήματά των.

Ἡ ἀποκεντρώσις ἐφαρμόζεται κυρίως διὰ τῶν γενικῶν διοικητῶν καὶ τῶν νομαρχῶν, εἰς οὓς ἀνεγνωρίσθησαν εὐρύτατα δικαιώματα, ἡ δὲ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις διὰ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων.

Περὶ γενικῶν διοικήσεων

Ἡ *γενικὴ διοίκησις* εἶνε ἡ ἀνωτάτη διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ προσωρινή, διότι ἡ ἴδρυσις τοῦ διοικητικοῦ τούτου ὄργανισμοῦ ἐκρίθη σύμφωρος ἕνεκα τῶν ἐιδικῶν συνθηκῶν, ἃς παρουσίαζον αἱ ἀπελευθερωθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1912 κ. ἔ. καὶ καλούμεναι νέαι ἑλληνικαὶ χῶραι, νὰ ἀποτελῶσι χωριστὰ διοικητικὰ τμήματα μέχρι τῆς πλήρους διοικητικῆς ἀφομοιώσεως καὶ αὐτῶν πρὸς τὸ ἄλλο κράτος.

Καταργηθείσης τῆς γενικῆς διοικήσεως τῶν *νήσων τοῦ Αἰγαίου*, αἱ γενικαὶ διοικήσεις εἶνε νῦν τέσσαρες, ἧτοι ἡ τῆς *Κρήτης*, ἡ τῆς *Μακεδονίας*, ἡ τῆς *Ἠπείρου* καὶ ἡ τῆς *Θράκης*.

Οἱ προϊστάμενοι τῶν γενικῶν διοικήσεων καλοῦνται *γενικοὶ διοικηταί*, εἶνε δὲ ἰσότιμοι πρὸς τοὺς ὑπουργούς, ἀπο-

λαύουσιν ἔξαιρετικῆς τιμῆς καὶ πολιτικοῦ κύρους καὶ ἐδρεύουσιν ὁ μὲν τῆς Μακεδονίας ἐν Θεσσαλονίῃ, ὁ δὲ τῆς Θράκης ἐν Κομοτηνῇ, ὁ δὲ τῆς Ἠπείρου ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ὁ τῆς Κρήτης ἐν Χαννίοις.

Οἱ γενικοὶ διοικηταὶ ἐν τῇ γενικῇ διοικήσει, ἧς προϊστάται, ἔχουσι δικαιοδοσίαν ὑπουργοῦ, ἐκτὸς ἂν ὀρισθῇ ἄλλως, ὡς συμβαίνει προκειμένου περὶ ζητημάτων ἀναγομένων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὑπουργῶν δικαιοσύνης, στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν, ὁπότε ἡ δικαιοδοσία τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν παραμένει σχεδὸν ἀμείωτος.

Ἐν τῷ ἔργῳ τῶν οἱ γενικοὶ διοικηταὶ βοηθοῦνται ὑπὸ γενικοῦ γραμματέως καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων.

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως, ἐν ἣ ἐδρεύει ὁ γενικὸς διοικητής, δὲν ὑφίσταται νομάρχης, ἀλλὰ διορίζεται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ ἀρμόδιος ὑπάλληλος τῆς γενικῆς διοικήσεως, εἰς ὃν ἀνατίθενται νομαρχιακὰ καθήκοντα. Ἐν περιπτώσει ὅμως, καθ' ἣν ἐγείρεται διαφωνία μεταξύ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ καὶ τοῦ ὑπαλλήλου τούτου ἢ καθόλου τῶν νομαρχῶν τῆς γενικῆς διοικήσεως, ἀποφαίνεται τελικῶς ὁ ἀρμόδιος ὑπουργός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΝΟΜΑΡΧΟΥ

Σύστασις νομοῦ καὶ διορισμὸς νομάρχου

Ἐνωτέρα διοικητικὴ περιφέρεια, συσταθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ἀντιβασιλείας, εἶνε ὁ **νόμος**. Οὗτος εἶνε ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐν γένει διοίκησιν ἔδρα τοῦ **νομάρχου**, ὅστις προϋσταται αὐτοῦ, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀστυνομίαν ἔδρα τοῦ ἀστυνομικοῦ διευθυντοῦ, ὡς πρὸς δὲ τὰ βουλευτικὰ ἐκλογικὴ περιφέρεια κλπ.

Οἱ **νομοὶ** σήμερον ἀνέρονται εἰς 38.

Ὁ νομάρχης **διορίζεται** προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, διατηρεῖται δὲ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, ἐφόσον τυγχάνει τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς κυβερνήσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν εἶνε μόνιμος δημόσιος ὑπάλληλος.

Ὁ νομάρχης ὑπάγεται ὡς δημόσιος μὲν ὑπάλληλος καὶ διὰ τὰ γενικῆς φύσεως θέματα τῆς ἀρμοδιότητός του εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν, ὡς πρὸς δὲ τὰ εἰδικὰ θέματα εἰς τὸ οἰκεῖον ἐκάστοτε ὑπουργεῖον.

Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶνε ἐλευθέρᾳ περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νομάρχου, ὑπόκειται ὅμως εἰς ἓνα μόνον περιορισμόν, ὅτι δὲν δύναται νὰ διορίσῃ νομάρχην ἐν τῷ νομῷ, ἐξ οὗ οὗτος κατὰ γὰρ ἢ ἔλαβε σύζυγον ἢ ἀσκεῖ ἢ ἤσκησε κατὰ τὰ τρία προηγουμένα ἔτη τὰ πολιτικά του δικαιώματα.

Τῶν νομαρχῶν τῶν νομῶν, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς γενικὰς διοικήσεις προϋσταται ὁ γενικὸς διοικητής.

Εἰς τὸν νομάρχην ὑπάγονται ὁ **διευθυντὴς τῆς νομαρχίας**, τμηματάρχης, γραμματεῖς, ἀκόλουθοι καὶ ἄλλοι νομαρχιακοὶ ὑπάλληλοι.

Άρμοδιότης του νομάρχου

Ἡ νομαρχικὴ ἀποκέντρωσις συνετελέσθη διὰ δύο προσφάτων νόμων, οἵτινες ἀπονέμουσιν εἰς τὸν νομάρχην τὰς ἑξῆς ἀρμοδιότητας:

Ὁὗτος εἶνε:

α) ὁ ἄμεσος ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως ἐν τῷ νομῷ καὶ προϊστάμενος πασῶν τῶν ἐν αὐτῷ πολιτικῶν, διοικητικῶν καὶ ἀστυνομικῶν ἀρχῶν,

β) προηγείται καθ' ἱεραρχικὴν τάξιν πασῶν τῶν ἐν τῷ νομῷ στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἀρχῶν,

γ) προϊσταται πασῶν τῶν ἐν τῷ νομῷ πολιτικῶν, πλὴν τῶν δικαστικῶν, ἀρχῶν, ὡς καὶ τῶν ἀστυνομικῶν καὶ λιμενικῶν.

δ) ἔχει τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν καὶ ἐποπτείαν τῶν οἰκείων περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν,

ε) ἐποπτεύει καὶ ἐλέγχει τὴν λειτουργίαν τῶν ἐν τῷ νομῷ δήμων καὶ κοινοτήτων, ὡς καὶ πάντων τῶν ἀσκούντων διοικήσιν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν ἐν τῷ νομῷ σωματείων καὶ τῶν ἐνώσεων αὐτῶν,

στ) ἐποπτεύει τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν, ἐκδίδων τὰς δεούσας διαταγὰς πρὸς τὴν χωροφυλακὴν καὶ τὴν ἀστυνομίαν. Πρὸς τοῦτοις ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα, ὅπως ἐγκρίνη, ἀκυρώνη καὶ μεταρρυθμίξῃ τὰς ἐκδιδόμενας ἀστυνομικὰς διατάξεις,

ζ) σίρει τὰς μεταξὺ διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ἀρχῶν ἐγειρομένας συγκρούσεις καθηκόντων,

η) ἀσκεῖ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν πλὴν τῶν ἀστυνομικῶν καὶ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰ ὑπουργεῖα δικαιοσύνης, στρατιωτικῶν, ναυτικῶν, ἀεροπορίας καὶ τὸ ὑφυπουργεῖον ἐμπορικῆς ναυτιλίας,

θ) ὑποχρεοῦται νὰ ἐξετάξῃ πᾶν ζήτημα ἐνδιαφέρον τὴν διοίκησιν τοῦ νομοῦ καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν αὐτοῦ καὶ νὰ ὑποβάλλῃ ἐκθέσεις περὶ τούτου εἰς τὴν κυβέρνησιν. Πρὸς τοῦτο δ' ὀφείλει ἅπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἔτους νὰ περιερχῆται τὸν νομὸν του, ἵνα λαμβάνῃ γνῶσιν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, καὶ

ι) ἐν τελείᾳ ὁ νομάρχης σὺν τοῖς ἄλλοις μεριμνᾷ περὶ τῆς ἐν τῷ νομῷ του πιστῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων, τῶν β. δ. καὶ τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων, ὡς καὶ τοῦ εὐτυχῶς ἐπικρατοῦντος σήμερον παρ' ἡμῖν πνεύματος τῆς ἐθνικῆς καὶ ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἐξυψώσεως τοῦ προσηλεστάτου μας ἔθνους.

Γνωμοδοτικὸν συμβούλιον παρὰ τῆ νομαρχίᾳ

Παρ' ἐκάστη νομαρχία λειτουργεῖ *γνωμοδοτικὸν συμβούλιον*, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ νομάρχου, ὡς προέδρου, καὶ τῶν προΐσταμένων τῶν ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς νομαρχίας ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐργασίας, σκοπὸν δ' ἔχει νὰ γνωμοδοτῇ περὶ παντὸς ζητήματος, περὶ οὗ ἤθελε ζητηθῆ ἡ γνώμη αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ νομάρχου.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ γενικά ζητήματα τῆς ἀποκεντρώσεως ἀφομόδιον, ὅπως γνωμοδοτῇ, εἶνε τὸ παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν ἐσωτερικῶν συσταθὲν καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργοῦ τελοῦν *συμβούλιον ἀποσυγκεντρώσεως*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Διοικήσεις τοῦ Ἁγίου Ὄρους

Ἡ περιοχή ὅμως τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κατέχουσα τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας μέχρι τοῦ νοτιωτάτου ἄκρου τῆς χερσονήσου ταύτης, ἀποτελεῖ συμφώνως πρὸς τὸ παλαιὸν καθεστῶς τῆς καὶ τὸ σύνταγμα *προνομιακὸν καὶ αὐτοδιοίκητον τμήμα* τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Ἄλλ' ἡ κυριαρχία ταύτης ἐπὶ τοῦ τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους παρμένει ἀμείωτος.

Ἡ τοιαύτη παροχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ὀφείλεται πλὴν ἄλλων καὶ εἰς λόγους ἐθνικοῦς καὶ ἱστορικοῦς.

Πράγματι, τὸ Ἅγιον Ὄρος κατέχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἑξαίρετικὴν καὶ σεβαστὴν θέσιν, διότι αἱ μοναὶ του, ἰδρυθεῖσαι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου βυζαντιακοῦ ἑλληνισμοῦ, διετήρησαν ἀείποτε ζωηροτάτην τὴν θρησκευτικὴν παράδοσιν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀκραιότατον τὸ ἐθνικὸν ἑλληνικὸν αἶσθημα, οἱ δὲ πλείστοι ἐκ τῶν μοναζόντων ὑπῆρξαν καὶ εἶνε ἀχραιφνέστατοι Ἕλληνας.

Ἐπὶ πλέον δὲ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, ὡς ἐν ἱερῷ κιβωτῷ, διεσώθησαν κατὰ μέγα μέρος οἱ θησαυροὶ τοῦ βυζαντιακοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ, διὸ καὶ ἀποτελεῖ ἡ ἱερὰ αὕτη ἀρχόπολις, οὐ μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ διὰ σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον χώραν μελέτης καὶ στοχασμοῦ, ἑξόχως συντελούντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ ἑξαισίου περιβάλλοντος καὶ τῆς γραφικωτάτης θέσεώς του.

Κατὰ τὸ ἰσχυρὸν καθεστῶς τὸ Ἅγιον Ὄρος *διοικεῖται* ὑπὸ τῶν εἰκοσιν ἱερῶν μονῶν του διὰ τῶν ἀντιπροσώπων των, ἀποτελούντων τὴν λεγομένην *ἱερὰν κοινότητα τοῦ ἁγίου Ὄρους*

Ἄθω. Αὕτη ἀποτελουμένη ἔξ εἴκοσι μελῶν, ὧν ἕκαστον ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς οἰκειᾶς μονῆς ἐπὶ ἐνιαυσία θητεία, ἐδρεύει ἐν τῇ κομοπόλει Καρναῖς, αἱ δ' ἀποφάσεις ταύτης, λαμβανόμεναι κατὰ πλειοψηφίαν, εἶνε σεβασταὶ καὶ ὑποχρεωτικαὶ εἰς τὰς ἱερὰς μονάς.

Τῶν μονῶν τούτων ἔνδεκα μὲν εἶνε κοινόβια, ἦτοι μοναί, ἐν αἷς οἱ μοναχοὶ ζῶσιν ἀπὸ κοινοῦ καὶ οὐδεμίαν ἔχουσι ἰδίαν περιοσίαν, ἔννεα δὲ ἰδιόρρυθμα, ἐν οἷς οἱ μοναχοὶ ζῶσιν ἐν ἰδίῳ κελλίῳ καὶ δύνανται νὰ ἀποκτήσωσιν ἰδίαν περιοσίαν.

Οὐδεμία ἀπολύτως ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ τούτου συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μονῶν ἢ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἑξαριθμήματα, (σκήτας, κελία κλπ.) ἀπαγορεύεται δὲ καὶ ἡ ἐκποίησης κτημάτων, κειμένων ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὡς καὶ ἡ ἐγκαταβίωσις ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν ἐν αὐτῷ.

Πάντες οἱ μονάζοντες ἀποκτῶσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἅμα τῇ προσλήψει των ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην περιοχὴν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης διατυπώσεως.

Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ἁγιορικῶν καθεστῶτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ λεγομένου καταστατικοῦ χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὃν ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους συντάσσουν καὶ ψηφίζουσιν αἱ εἴκοσι ἱερὰι μοναί, ἐπικυροῦσι δὲ τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἑλληνικὴ νομοθετικὴ ἐξουσία.

Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τοῦ ἁγιορικικοῦ καθεστώτος τελεῖ ὡς πρὸς μὲν τὸ **πνευματικὸν** μέρος ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, εἰς ὃ καὶ πνευματικῶς ὑπάγεται τὸ Ἅγιον Ὅρος, ὡς πρὸς δὲ τὸ **διοικητικὸν** μέρος διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας ἀσκουμένην ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου ταύτης, καλουμένου **διοικητοῦ**, ὅστις ἔχει βαθμὸν νομάρχου καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἑξωτερικῶν. Τῇ συνδρομῇ τούτου, βοηθουμένου εἰς τὸ ἔργον του ὑπὸ ἀστυνομικῆς δυνάμεως, ἐκτελοῦνται αἱ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς κοινότητος ἢ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν λαμβανόμεναι ἀποφάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'

ΠΕΡΙ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Α'. Περὶ κοινοτήτων

Ἡ καθόλου δράσις τῶν αὐτοδιοικουμένων ἑλληνικῶν *κοινοτήτων* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὴν βυζαντινὴν περίοδον καὶ τὰς παραμονὰς τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας ὑπῆρξεν ἀξιόλογος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κυβερνήτης μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν κατ' οὐσίαν διετήρησε τὴν τοπικὴν ὀργάνωσίν των. Ἐπὶ ὄθωνος αἱ κοινότητες μετωνομάσθησαν δῆμοι, βραδύτερον δὲ ἐγένετο διάκρισις μεταξὺ δήμου καὶ κοινότητος.

Ὅριστικῶς τὸ ζήτημα τῆς κοινότητος διεκανονίσθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου 1912 περιφήμου νόμου ΔΝΖ περὶ συστάσεως δήμων καὶ κοινοτήτων, ὅστις καὶ ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ διαφόρων νεωτέρων νόμων, κωδικοποιηθεὶς τελικῶς διὰ β. δ. τῆς 17ης Ἀπριλίου 1936.

Ἡ *κοινότης* κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νῦν νομοθεσίαν ἀποτελεῖ τὴν κατοικήτην ὑποδιαίρεσιν τῆς ἑλληνικῆς επικρατείας καὶ εἶναι συνήθως πᾶς μόνιμος συνοικισμὸς, ἔχων ὑπὲρ τοὺς 300 μέχρι 10.000 τὸ πολὺν κατοίκους καὶ σχολεῖον στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ κοινότης λαμβάνει συνήθως τὸ *ὄνομά της* ἐκ τοῦ ἀπαρτίζοντος αὐτὴν συνοικισμοῦ.

Τὴν διοίκησιν τῆς κοινότητος ἀσκεῖ τὸ λεγόμενον *κοινοτικὸν συμβούλιον*, οὗτινος ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ποικίλλει ἀπὸ πέντε μέχρι δέκα πέντε ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κοινότητος.

Τὰ *μέλη* τούτου *ἐκλέγονται κατὰ τετραετίαν* δι' ἀμέσου καὶ μυστικῆς διὰ ψηφοδελτίων ψηφοφορίας ὑπὸ τῶν δημοτῶν τῆς κοινότητος, τῶν ἐχόντων τὰ νόμιμα προσόντα.

Τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον ἅμα τῷ καταρτισμῷ του ἐκλέγει τῇ 1^ῃ Αὐγούστου ἐν τῶν μελῶν του ὡς *πρόεδρον* δι' ἐν μό-

νον ἔτος, ἂν τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον σύγκηται ἐκ πέντε μελῶν, διὰ δύο δὲ ἔτη, ἂν ἐξ ἑννέα ἢ δώδεκα ἢ δέκα καὶ πέντε μελῶν. Ἀρχεται δὲ ἡ ὑπηρεσία τοῦ προέδρου τὴν 1^{ην} Σεπτεμβρίου καὶ λήγει τὴν 31^{ην} Αὐγούστου.

Ὁ πρόεδρος δύναται νὰ ἐπανεξελεγῆ.

Τὸ **ἀξίωμα** τοῦ προέδρου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, εἶνε **τιμητικὸν** καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄμισθον. Ἐπιτρέπεται ὅμως, ὅπως ἀποφάσει τοῦ συμβουλίου παρέρχεται εἰς τὸν πρόεδρον δι' ἔξοδα παραστάσεως **ἐπιχορηγήσεις**, ἧς τὸ ποσὸν καθορίζεται ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν ἐσόδων τῆς κοινότητος.

Ὁ πρόεδρος τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου ἐκπροσωπεῖ τὴν κοινότητα ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν ἀρχῶν, διευθύνει τὰς συνεδριάσεις τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου, εἰσηγεῖται τὰ συζητήτέα θέματα καὶ ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ, αἵτινες λαμβάνονται, παρισταμένον ἐν τῇ συνεδρίᾳ τοῦλάχιστον τῶν δύο τρίτων τῶν μελῶν καὶ κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν παρόντων.

Ὡσαύτως ὁ πρόεδρος παρασκευάζει τὸ σχέδιον τοῦ **ἐτησίου προϋπολογισμοῦ τῆς κοινότητος**, ὃν ὑποβάλλει πρὸς συζήτησιν καὶ λήψιν ἀποφάσεως περὶ αὐτοῦ δύο τοῦλάχιστον μῆνας πρὸ τῆς λήξεως τοῦ **οικονομικοῦ ἔτους**, ὅπερ ἀρχεται τὴν 1^{ην} Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους καὶ λήγει τὴν 31^{ην} Μαριτίου τοῦ ἐπομένου.

Β'. Περὶ δήμων

Δῆμος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν ἐσήμαινε περιοχὴν γῆς ἢ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν, ἐναντίζετο δηλαδὴ πρὸς τὸ κοινότης, γενικώτερον δὲ συνέπιπτε πρὸς τὸ λαὸς ἢ τὸ πόλις (= πολιτεία). Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ λέξις δῆμος ἐσήμαινε κυρίως πολιτικὴν φατρίαν.

Νῦν τὸν δῆμον **ἀποτελοῦσιν** αἱ πρωτεύουσαι τῶν νομῶν καὶ αἱ πόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 10.000.

Τὴν **διοίκησιν** ἐκάστου δήμου ἔχουσιν ὁ **δήμαρχος**, οἱ **δημαρχικοὶ πάρεδροι** ἢ **δημοτικοὶ σύμβουλοι** ἢ τὸ **δημοτικὸν συμβούλιον** καὶ ἡ **δημαρχικὴ ἐπιτροπὴ**.

Πᾶσαι αἱ δημοτικαὶ αὐτὰ ἀρχαὶ ἐκλέγονται δι' ἀμέσου καὶ μυστικῆς διὰ ψηφοδελτίων ψηφοφορίας κατὰ τετραετίαν ὑπὸ τῶν δημοτῶν τοῦ δήμου τῶν ἐχόντων τὰ νόμιμα προσόντα.

Ἡ ἀκλεγγὴ τις δήμαρχος ἀπαιτεῖται νὰ εἶνε πολίτης, Ἕλλην, νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸ 25^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ νὰ εἶνε ἐκλόγιμος. Δὲν ἀπαιτεῖται ὅμως καὶ νὰ εἶνε δημότης τοῦ δήμου, ἐν ᾧ ἐκλέγεται, οὐδ' ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ αὐτοῦ.

Ὁ δήμαρχος εἶνε ἡ ἀνωτάτη ἐκτελεστικὴ καὶ διοικητικὴ ἀρχὴ τοῦ δήμου. Ὅθεν ἐκπροσωπεῖ τὸν δήμον ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ πάσης ἀρχῆς, διοικεῖ τὰς δημοτικὰς ὑποθέσεις καὶ μετέχει, ἀλλ' ἄνευ δικαιώματος ψήφου, τῶν συνεδριῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου.

Τὸν δήμαρχον, ἀπόντα ἢ κωλυόμενον, ἀναπληροῖ σύμβουλος ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐκλεγόμενος, μέχρι δὲ τῆς ἐκλογῆς τούτου ὁ πλειοψηφίας κατὰ τὰς δημαρχεισίας δημοτικὸς σύμβουλος. Βοηθοῦσι δὲ τὸν δήμαρχον ἐν τῷ ἔργῳ του οἱ πάρεδροι, ἐνεργοῦντες πάντοτε κατὰ τὰς παραγγελίας του.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἀποτελεῖται ἐκ τριάκοντα συμβούλων, ἐν οἷς δήμοις ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 100.000, ἔξ είκοσι τεσσάρων, ἐν οἷς δήμοις ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 30.000 καὶ ἐκ δέκα καὶ ὀκτὼ ἐν παντὶ ἄλλῳ δήμῳ.

Τὸ συμβούλιον ἅμα τῷ καταρτισμῷ του ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν του τὸν πρόεδρον, ἀντιπρόεδρον καὶ γραμματέα καὶ τὴν δημαρχιακὴν ἐπιτροπὴν.

Εὐρίσκεται δ' ἐν ἀπαρτίᾳ, ὅταν παρευρίζωνται οἱ ἡμίσεις πλέον ἐνὸς τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν του καὶ μετὰ δύο συνεχεῖς προσκλήσεις, ὅταν παρευρίζηται μόνον τὸ ἐν τρίτον τῶν μελῶν του. Συνεδριάζει δημοσίᾳ ἢ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν καὶ ἀποφασίζει κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν παρόντων μελῶν του, αἱ δ' ἀποφάσεις του εἶνε ἀφ' ἑαυτῶν ἐκτελεσταί, δὲν χρῆζουσι δηλαδὴ ἐγκρίσεως τῆς προϊσταμένης διοικητικῆς ἀρχῆς πλην ἐξαιρέσεών τινων (π.χ. διὰ φορολογικὰ ζητήματα).

Ἀρμοδιότης τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἶνε νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐφ' ὅλης τῆς διοικήσεως τοῦ δήμου καὶ νὰ ζητῇ παρὰ τοῦ δημάρχου καὶ τῆς δημαρχικῆς ἐπιτροπῆς πᾶσαν σχετικὴν πληροφορίαν καὶ νὰ ἀποφασίῃ περὶ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τοῦ δήμου, τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων αὐτοῦ, τῶν ἐξόδων παραστάσεως τοῦ δημάρχου, τῶν καθ' ὑπερβάσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ δαπανῶν καὶ ἐν γένει περὶ τῆς ὅλης διαχείρισεως τοῦ δήμου.

Ἡ *δημαρχιακὴ ἐπιτροπὴ* ἀποτελεῖται ἐν οἷς μὲν δήμοις ἐκλέγονται 30 ἢ 24 σύμβουλοι ἐκ πέντε μελῶν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἐκ τριῶν. Τῆς δημαρχιακῆς ἐπιτροπῆς *προεδρεύει* ὁ δήμαρχος ἢ τὸ πρεσβύτατον τῶν μελῶν καὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν.

Ἔργα δ' αὐτῆς εἶνε ὁ καθορισμὸς τῆς ἡμέρας τῆς συγκλήσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἡ σύνταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ προεξέλεξις τοῦ ἀπολογισμοῦ, ὁ διορισμὸς καὶ ἡ ἀπόλυσις τῶν ὑπαλλήλων τοῦ δήμου, πλὴν τοῦ γενικοῦ γραμματέως, διοριζομένου καὶ ἀπολυομένου ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ δημάρχου, ἡ ἐπίβλεψις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ δήμου καὶ ἡ διεξαγωγὴ καὶ ἐπικύρωσις τῶν δημοπρασιῶν.

Δημαρχιακοὶ πάρεδροι ἐκλέγονται τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν εἰς τὰς πόλεις, ὧν ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ὑπερβαίνει τὰς 30.000, τρεῖς δὲ εἰς τὰς ἐχούσας ἀριθμὸν μικρότερον τῶν 30.000.

Οὔτοι οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰδίαν *ἀρμοδιότητα*, ἀλλ' εἶνε ἀπλῶς βοηθοὶ τοῦ δημάρχου, δυναμένου ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην νὰ ἀναθέη μέρος τῶν καθηκόντων του εἰς τούτους.

Γενικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων

Ἐκαστος δήμος ἢ κοινότης ἔχει *καθορισμένην ἐδαφικὴν περιφέρειαν* καὶ πᾶν δὲ *τμήμα τῆς χώρας* ὀφείλει νὰ ἀνήκη εἰς δήμον ἢ κοινότητα.

Καὶ *ἐκαστος* δὲ *πολίτης* ὀφείλει νὰ εἶνε μέλος δήμου τινὸς ἢ κοινότητος. Ἡ ἰδιότης ὅμως τοῦ μέλους δήμου ἢ κοινότητος ἀπόλλυται διὰ προσκίσεως ἄλλης ἐν ἐτέρω δήμῳ ἢ κοινότητι.

Ἴνα *ἐκλεγῇ* τις πάρεδρος, δημοτικὸς ἢ κοινοτικὸς σύμβουλος, ὀφείλει νὰ εἶνε ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ ἢ τῷ καταλόγῳ βιβλιαρίων τοῦ οἰκείου δήμου ἢ τῆς οἰκείας κοινότητος, νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸ 25^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ νὰ μὴ ἔξαιρῆται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Πόροι τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων εἶνε οἱ ἄμεσοι καὶ ἔμμεσοι τοπικοὶ φόροι, τὰ τέλη καὶ δικαιώματα, τὰ πρόστιμα, αἱ πρόσδοδοι τῆς δημοτικῆς καὶ κοινοτικῆς περιουσίας, οἱ ἔρανοι οἱ

χορηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ποσοστὰ ἐκ δημοσίων φόρων καὶ ἡ προσωπικὴ ἐργασία τῶν δημοτῶν. Οἱ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ φόροι εἰσπράττονται εἴτε αὐτοτελῶς (αὐτοτελεῖς) εἴτε ὑπὸ μορφήν προσθέτου ποσοστοῦ εἰς τοὺς ἐπιβαλλομένους δημοσίους φόρους (πρόσθετοι φόροι).

Ἡ *προσωπικὴ ἐργασία* δύναται νὰ ἐπιβληθῇ ὑπὸ τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν συμβουλίῶν εἰς πάντα ἄρρενα συμπληρώσαντα τὸ 18^{ον} ἔτος τῆς ἡμικίας του, εἶνε διαρκείας μέχρι 10 ἡμερῶν καὶ *ἀποβλέπει* εἰς τὴν ἐκτέλεσιν δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν ἔργων. Ἡ ὑποχρεωτικὴ αὕτη ἐργασία *δύναται νὰ ἀντι-κατασταθῇ* διὰ τῆς εἰς χοῖμα καταβολῆς τοῦ ἀντιτίμου τῆς ἐργασίας. Τῆς προσωπικῆς ἐργασίας *ἐξαιροῦνται* κατηγορίαι τινὲς προσώπων, ὡς οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γέροντες.

Πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐπιδίωξιν καὶ ἐκτέλεσιν ἔργων ἐνδιαφερόντων πλείονας τῆς μιᾶς κοινότητος συνιστῶνται οἱ *σύνδεσμοι κοινότητων*. Οὗτοι ἀποτελοῦντες ἴδια νομικὰ πρόσωπα ἔχουσι *πόρους* ἐκ τῶν εἰσφορῶν τῶν συνδεομένων κοινότητων, διοικοῦνται δὲ ὑπὸ ἀντιπροσώπων αὐτῶν καὶ διαρκοῦσι συνήθως μέχρι ἐκπληρώσεως τοῦ ἐπιδιωκομένου κοινοῦ σκοποῦ.

Αἱ *δαπάναι* τῶν δήμων καὶ κοινότητων διακρίνονται εἰς ὑποχρεωτικὰς καὶ προαιρετικὰς. Αἱ *ὑποχρεωτικαὶ δαπάναι* ἀναγράφονται ἀναγκαστικῶς εἰς τὸν προϋπολογισμόν. Τοιαῦται εἶνε αἱ δαπάναι διὰ τοὺς μισθοὺς τῶν υπαλλήλων, τὸ ἐνοίκιον τοῦ δημοτικοῦ ἢ κοινοτικοῦ καταστήματος, αἱ πρὸς βεβαίωσιν καὶ εἰσπραξίν τῶν ἐσόδων κλπ. *Αἱ δὲ προαιρετικαί, ἐξαρτώμεναι* ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως καὶ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν, ἀφορῶσιν εἰς πάντα σκοπὸν συντελοῦντα εἰς τὴν πρόοδον τῆς περιφερείας καὶ τὴν ἔξυπνότησιν τῶν κατοίκων.

Διόλυσις καὶ ἀπόλυσις δημοτικῶν ἔργων

Διὰ τοῦ ἀ. ν. 1027 τοῦ 1938 ὁρίσθη ὅτι διὰ β. δ. δύναται νὰ διαλυθῇ δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν συμβούλιον δι' ὁρισμένους λόγους. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ *ἀρμοδιότητες* τοῦ διαλυθέντος συμβουλίου *ἀνατίθενται* ὡς πρὸς μὲν τοὺς δήμους εἰς ἑννεαμελῆ ἢ ἑπταμελῆ διοικοῦσαν ἐπιτροπὴν, ὡς πρὸς

δὲ τὰς κοινότητας εἰς πενταμελῆ ἢ τριμελῆ τοιαύτην. Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται διορίζονται διὰ β. δ. προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν.

Ἐν περιπτώσει μὴ ἀπολύσεως τοῦ δημάρχου ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς διοικήσεως ἐπιτροπῆς μειοῦται κατὰ ἓνα.

Ἀπὸ τῆς **λήξεως** τῆς ὑπηρεσιακῆς των περιόδου οἱ πρόεδροι, ἀντιπρόεδροι καὶ γραμματεῖς τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, πάντα τὰ μέλη τῶν δημορχιακῶν ἐπιτροπῶν καὶ οἱ ἀντιπρόεδροι τῶν κοινοτικῶν συμβουλίων ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν ἢ τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ. Ἐφόσον ὅμως δὲν ἐκδίδεται τοιαύτη ἀπόφασις, οἱ ὑπηρετοῦντες ἐξακολουθοῦσιν ἀσκοῦντες τὰ καθήκοντά των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Σχέσεις ἐκκλησίας καὶ Ἑλληνισμοῦ

Ἡ ἐκκλησία παρ' ἡμῖν τοῖς Ἑλλήσι ἀποτελεῖ ὄχι μόνον θρησκευτικὸν θεσμόν, ἀλλὰ καὶ πανίσχυρον δύναμιν, δι' ἧς ὁ Ἑλληνισμὸς ἠδυνήθη εἰς χρισίμους καὶ δυσκόλους περιστάσεις νὰ ἀνασυγκροτηθῇ, νὰ παρακάμψῃ τὰ παρεμβαλλόμενα εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦ βίου ἐμπόδια καὶ νὰ στηρίξῃ δὲ καὶ ἐν πολλοῖς συγχρονίῳ τὴν ἐθνικὴν του δραστηριότητα.

Διὸ καὶ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν αὕτη, ὅπως ἡ ἕλική καὶ ἠθικὴ κατάρρευσις τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας μὴ συμπαρασύρῃ εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὸν Ἑλληνισμόν.

Ὅντως ἐπ' αὐτῆς ἐστηρίχθησαν αἱ ἀνακαινιστικαὶ καὶ φιλοπρόοδοι ἐνέργειαι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων του, αἵτινες ἐν τέλει κατέληξαν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐλληνικῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ δυνάμεων εἰς τὴν μετάπλασιν καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς *ἐλληνοχριστιανικὴν*.

Ἐκτοτε ἡ ἐκκλησία συνύφανε τὸν βίον τῆς μετὰ τῆς μεγάλης βυζαντιακῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας, παρασχούσα ὀλοψύχως καὶ ἀνυστεροβούλως εἰς αὐτὴν τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνίσχυσίν της, καὶ κατέστησε ταύτην ἱκανὴν νὰ ἀσφαλίσῃ μακροαῖωνα καὶ καλλίκαρπον πολιτικὸν βίον.

Καθ' ὅλην δὲ τὴν *ὑπερχιλιετῆ σταδιοδρομίαν* τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας ἡ ἐλληνικὴ ἐκκλησία, ἂν καὶ διετήρει πάντοτε ἀπτόητον καὶ ἀμείωτον τὸν ἔλεγχόν της ἐπὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ζωὴν ζητημάτων, οὐδέποτε προέβαλε καὶ ἀξιώσεις *κοσμικῆς ἐξουσίας*, ἥτοι ἀναλήψεως ὑπὸ ταύτης πλὴν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς διακυβερνήσεως τοῦ κόσμου.

Διὰ ταῦτα καὶ οἱ ἀείμνηστοὶ βυζαντινοὶ μας αὐτοκράτορες καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν διειρήσαν ἀμείωτον πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας καὶ προσημιωτάτην καὶ ἰσχυροτάτην παρέσχον τὴν συνδρομὴν τῶν πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ θεῖου καὶ ἀληθῶς κοσμοσωτηρίου προορισμοῦ της.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν *πιῶσιν* τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ὅτε ἡ ἐκκλησία εὐρέθη ὑπὸ δυσμενεστάτας περιστάσεις, δὲν ἐχάλαρωσε τὴν ἐθνικὴν καὶ φιλόανθρωπον δοῦσίν της, ἀλλὰ στηριχθεῖσα ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ἐρεισμάτων, ἅτινα εἶχεν ἀφήσει εἰς αὐτὴν ὁ κατακτητὴς, ἠδυνήθη καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν σθεναρῶς νὰ περισώσει καὶ συνδράμῃ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐθνικοῦ τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοθρόσκους συνοίκους λαούς του νὰ συγκρατήσῃ ἀπὸ τῆς πλήρους κατασυντριβῆς καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν.

Κατὰ δὲ τοὺς διεξαχθέντας *ἐθνικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας* ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοδόξων γειτονικῶν λαῶν ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ὡς ἀληθῆς μήτηρ τῶν τέκνων της, πᾶσαν κατέβαλε δυνατὴν προσπάθειαν πρὸς εὐδόξωσιν τῶν εὐγενῶν σκοπῶν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀποκαταστάσεως.

Καὶ *μέχρι* δὲ τῆς *σήμερον* ἡ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλησία συντρέχει καὶ ἐνισχύει τὸν ἐθνικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τῶν πιστῶν της καὶ θεωρεῖ ὡς ἐν τῶν ὑψίστων καθηκόντων της σὺν τῇ πνευματικῇ καὶ ἠθικῇ ἀντοχῇ καὶ τὴν ἐθνικὴν προκοπὴν τῶν πιστῶν της.

Ἑκκλησία καὶ κράτος

Ἡ *καθολικὴ* ὁμοῦς *ἐκκλησία* κατὰ περιόδους διεξεδίχθη σὺν τῆς ἀναμφισβητήτου πνευματικῆς ἐξουσίας της καὶ *κοσμικὴν ἐξουσίαν*.

Ἀλλ' οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς ἠρνήθησαν σχεδὸν πάντοτε νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν ἀξίωσιν ταύτην τῶν παπῶν, θεωροῦντες ὅτι, ἂν ἡ ἐκκλησία περιεβάλλετο καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν, ὄχι μόνον θὰ παρημέλει τὴν ἱεράν ἀποστολήν της, ἀλλὰ καὶ θὰ παρεκόλυε τὴν ὁμαλήν ἐξέλιξιν τῶν πολιτειῶν.

Ὡς ἀρίστη λύσις τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ζητήματος ἐκρίθη πάντοτε ὁ **χωρισμὸς τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους.**

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ ἐκκλησία, οὐδεμίαν ἔχουσα σχέσηιν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου, αἱ δ' ἀποφάσεις της δὲν δύνανται νὰ ἐπιβληθῶσι διὰ τῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας. Τοιοῦτον π. χ. σύστημα ἐπικρατεῖ ἐν Γαλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1905.

Ἀντίθετον τοῦ προειρημένου συστήματος εἶνε ἡ **πλήρης ἐνότης ἐκκλησίας καὶ κράτους.** Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἀντιθέτως ἡ ἐκκλησία ἀποτελεῖ ἀρχὴν συνυπάρχουσαν μετὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ αἱ ἀποφάσεις της ἐκτελοῦνται, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς πολιτείας, ὑπὸ τῶν κρατικῶν ὀργάνων.

Πλὴν ὅμως τούτων ὑπάρχει καὶ τὸ **σύστημα τῆς νόμῳ κρατούσης ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας,** ὅπερ εἶνε κοῤῥαμα τῶν δύο προμνημονευθέντων συστημάτων, τοῦ τῆς τελείας δηλαδὴ διακρίσεως τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ κράτους καὶ τῆς πλήρους ἐνότητος αὐτῶν.

Τὸ τρίτον τοῦτο σύστημα κρίνεται ὡς τὸ ἄριστον, **ισχύει δὲ καὶ παρ' ἡμῖν.**

Τὸ **ἐλληρικὸν σύνταγμα** (ἄρθρ. 1) διὰ λόγους ἱστορικοὺς καὶ ἐθνικοὺς λαμβάνει ὅλως ἰδιαίτερος ὑπ' ὄψιν τὴν **ὀρθόδοξον χριστιανικὴν θρησκείαν,** ἣν ἀναγνωρίζον ὡς **ἐπικρατοῦσαν** εἰδικῶς **ἐν Ἑλλάδι** προστατεύει ἐναντίον τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπιμεβάσεως.

Κατὰ ταῦτα ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ θρησκεία ἀποτελεῖ καὶ τὴν **ἐπίσημον θρησκείαν** τοῦ κράτους, ὅπερ

α) ἰδρύει, συντηρεῖ καὶ ἐποπτεύει ὀρθοδόξους θεολογικὰς σχολάς,

β) ἐπιβάλλει μετὰ τῶν ὑποχρεωτικῶν μαθημάτων τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν διδασκόμενον κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας,

γ) ὀυθμίζει τὸ ἐπίσημον ἐορτολόγιον, συμφώνως πρὸς τὸ ἐορτολόγιον τῆς ἐκκλησίας ταύτης, καὶ

δ) προστατεύει αὐτὴν κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ.

Περὶ προσηλυτισμοῦ

Τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἀπ' αὐτῆς τῆς θεμελιώσεώς του ὑπῆρξεν ἀνεξίθρησκον, συνησθάσθη ὅμως καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κατοχυρώσῃ τὴν ἐκκλησίαν του κατὰ παντὸς προσηλυτισμοῦ.

Λέγοντες δὲ **προσηλυτισμὸν** ἐννοοῦμεν *πᾶσαν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπιτηγάνουσαν ἢ μὴ προσπάθειαν ἢ ἀπόπειραν διεισδύσεως εἰς τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν ἀηγίλων ἢ καὶ ἐηλίλων πρὸς μεταβολὴν ἐνσυνείδητον ἢ ἀσυνείδητον τῆς ὁρθοδόξου θρησκείας των.*

Διὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ' ἀριθ. 1363 τοῦ 1938 καθορίζεται ὅτι ὁ προσηλυτισμὸς **διενεργεῖται** διὰ βίας ἢ ἀπειλῶν, δι' ἀθεμίτων μέσων ἢ παροχῶν, δι' ὑποσχέσεων περὶ χρηματικῶν ἢ ἄλλης φύσεως χορηγιῶν, δι' ἀπατηλῶν μέσων καὶ ὑποσχέσεων, δι' ἐπιδαμψιλεύσεως ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς περιθάλψεως ἢ καταχρήσεως τῆς ἀπειρίας ἢ ἐμπιστοσύνης, καὶ δι' ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀνάγκης ἢ τῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας ἢ τῆς κουφότητος ἀτόμου τινὸς ἢ ἀτόμων, **καταδικάζεται** δ' ἀμειλκτως ὡς ὑπονόμευσις τῆς κοινοῦνίας, τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κράτους.

Διὰ τοῦ νόμου τούτου τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐξησφάλισε καὶ κατοχύρωσε τὴν ἐκκλησίαν του, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐμφανισθῇ ἔχθρικὸν πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι διαβιοῦντας καὶ σεβομένους τοὺς θεσμοὺς του ἑτεροθρήσκους ἢ ἑτεροδόξους.

Ἐκκλησιαστικὸς τῶν μαθητῶν

Πρὸς ἐπίφωσιν τοῦ ζωοποιοῦ θρησκευτικοῦ συναισθημίου τῆς μαθητεοῦσης ἑλληνικῆς νεολαίας ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀ. ν. ὅτι οἱ **ὀρθόδοξοι μαθηταὶ καὶ μαθήτριά** πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐν Ἑλλάδι λειτουργούντων σχολείων τῆς μέσης καὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως **ἐκκλησιάζονται ὑποχρεωτικῶς** εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ναοὺς κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ τὰς ἐπισημοὺς ἑορτάς, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ καὶ διδασκάλων ἢ καθηγητῶν των.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, οὕσα μέλος τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐνοῦται *δογματικῶς* μετὰ τῆς ἐν *Κωνσταντινουπόλει μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ*, ὡς καὶ πάσης ἄλλης ὀμοδόξου ἐκκλησίας. *Περιλαμβάνει* δὲ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ 78 μητροπόλεις.

Διοικήσεις τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος συμφώνως πρὸς τὸν καταστατικὸν τῆς χάριτην *διοικεῖται* ὑπὸ τῆς *ιεράς συνόδου τῆς ἱεραρχίας*, ἣν ἀποτελοῦσι πάντες οἱ ἔχοντες μητροπόλεις ἀρχιερεῖς.

Αὕτη ὡς οὕσα ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, ἐκλέγει τοὺς ἀρχιερεῖς, ὑποβιβάζει κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ διοικήσεως τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κανονίζει τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἑτεροδόξους ἐκκλησίας, γνωματεύει περὶ τῶν ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὴν διδασκτικῶν βιβλίων τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων καὶ λαμβάνει τὰ ἐκάστοτε ἐνδεικνυόμενα μέτρα κατὰ πάσης προσηλυτιστικῆς ἀντιθρησκευτικῆς ἢ ἀνεκκλησιαστικῆς ἐνεργείας.

Ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος *συνέρχεται* ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος τακτικῶς μὲν τὴν 1^{ην} Ὀκτωβρίου ἐκάστου ἔτους, ἐκτάκτως δὲ ἢ διὰ β. δ. ἢ κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τῆς ἱεραρχίας. Αἱ δὲ *ἐργασίαι* τῆς δὲν δύνανται νὰ παραταθῶσι πέραν τοῦ μηνὸς εἰμὴ διὰ β. δ., ἐκδιδομένου μετὰ πρότασιν τῆς ἱεράς συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀντιπρόσωπος τῆς ἱεράς συνόδου τῆς ἱεραρχίας καὶ διαρκὲς διοικητικὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ *ιερὰ σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*.

Ἡ σύνοδος αὕτη *ἐδρεύει* ἐν Ἀθήναις καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ὡς προέδρου, καὶ ἐκ δώδεκα μελῶν, ὧν τὰ μὲν ἕξ λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέων τῆς αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν σειρὰν τῶν πρεσβείων τῆς ἀρχιερωσύνης των, οἱ δὲ

λοιποὶ ἔξ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ πολιτείᾳ ἐν ἐνεργείᾳ μητροπολιτῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Ἡ *συνοδικὴ περίοδος* εἶνε ἐνιαυσία, ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου. Ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς ἱεραρχίας, εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ὅταν οἱ παρόντες εἶνε πλείονες τῶν ἀπόντων, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῆς λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν, ἐν ἰσοψηφίᾳ νικώσης τῆς ψήφου τοῦ προέδρου.

Παρὰ τῇ ἱερᾷ ταύτῃ συνόδῳ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτείας παρακάθεται ὁ λεγόμενος *βασιλικὸς ἐπίτροπος*.

Οὗτος παρακολουθεῖ τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους συνεδριάσεις τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἄνευ ψήφου, δύνανται ὅμως νὰ ἐκφέρῃ γνώμην περὶ πάντων τῶν συζητουμένων θεμάτων ἐξαιρέσει τῶν τῆς πίστεως καὶ λατρείας.

Ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος εἶνε τοιοῦτος καὶ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ τῆς ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκλογή ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ ἀρχιερέων

Ὅταν δὲ χηρεύσῃ ὁ ἀρχιεπισκοπικὸς θρόνος Ἀθηνῶν διὰ β. δ., ἐκδιδομένον προτάσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας, διορίζεται *τοποτηρητὴς* τῆς ἀρχιεπισκοπῆς μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ νέου ἀρχιεπισκόπου ὁ ἔχων τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης συνοδικός.

Ἐκλόγιμοι εἶνε:

α') Ἕλληνες τὸ γένος ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς, καὶ

β') ἀρχιμανδριῖται, περιλαμβανόμενοι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐκλογίμων ἀρχιερέων.

Ἡ *ἐκλογή* τοῦ ἀρχιεπισκόπου *διενεργεῖται* κατὰ τὸν ἀ. ν. ὑπ' ἀριθ. 1493 τῆς 3 Δεκεμβρίου 1938 ὑπὸ τῆς *διοικουσης ἱερᾶς συνόδου* τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἀπαρτίᾳ εὐρισκομένης, διὰ μυστικῆς διὰ ψηφοδελτίων ψηφοφορίας, περιεχόντων τρία ὀνόματα ἐκλογίμων, καὶ διὰ σχετικῆς πλειοψηφίας τῶν ψηφισάντων συνοδικῶν μητροπολιτῶν.

Τῆς ψηφοφορίας συμμετέχουσι διὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν

ψηφοδελτίων των καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι ἐκ τούτων ἕνεκα νόσου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς νὰ παρασῶσιν αὐτοπροσώπως.

Ἐν περιπτώσει **ἰσοψηφίας** προτιμᾶται μεταξὺ μὲν τῶν ἀρχιερέων ὁ ἔχων τὰ πρεσβεία τῆς ἀρχιερωσύνης, μεταξὺ δὲ ἀρχιερέως καὶ ἀρχιμανδριτοῦ ὁ πρῶτος καὶ μεταξὺ ἀρχιμανδριτῶν ὁ ἔχων τὰ πρεσβεία τῆς ἱερωσύνης.

Ἐνδεχομένως κατὰ τὴν ἐκλογὴν **ἐνστάσεις** λύει ὀριστικῶς ὁ παριστάμενος **βασιλικὸς ἐπίτροπος**.

Τὰ **δνόματα** τῶν τριῶν πρώτων πλειοψηφισάντων ἐκλογίμων ἀνακοινῶνται κατὰ σειράν πλειοψηφίας αὐθημερὸν ἐγγράφως εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος, ἕνα δὲ τούτων **προκρίνει** ὁ βασιλεὺς διὰ β. δ., προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας. Μετὰ ταῦτα ὁ προκριθεὶς προβαίνει ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ ναῶ ἐνώπιον τῆς συνόδου εἰς τὸ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν κανονικὸν **μῆνυμα**.

Κατόπιν ὁ αὐτὸς ὑπουργὸς προκαλεῖ νέον β. δ. περὶ **καταστάσεως** καὶ **ἀναγνωρίσεως** τοῦ προκριθέντος. Μετὰ τὴν κοινοποίησιν δὲ τοῦ βασ. τούτου διατάγματος εἰς τὴν σύνοδον ὁ ἀνεγνωρισμένος ἤδη ἀρχιεπίσκοπος δίδει τὴν νεομισμένην **διαβεβαίωσιν** ἐνώπιον τοῦ βασιλέως παρουσίᾳ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν θρησκευμάτων καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ ὀριστικὴ **ἐνθρόνισις** αὐτοῦ ὡς προέδρου τῆς ἱεράς συνόδου καὶ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος.

Ἄν μὴ ἐπιτευχθῇ ἀπαρτία ὑπὸ τῆς διοικήσεως ἱεράς συνόδου εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους συνεδρίας, ὧν ἡ δευτέρα συγκαλεῖται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης, καλεῖται διὰ β. δ. ἀριστίνδην **νέα δωδεκαμελὴς σύνοδος**, ἥτις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἔχοντος τὰ πρεσβεία τῆς ἀρχιερωσύνης προβαίνει ἀμέσως κατὰ τὰς προρηθείσας διατάξεις εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, συνεχίζει δὲ καὶ καθ' ὅλον τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον τῆς συνοδικῆς περιόδου τὰ καθήκοντα τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀντικατασταθεῖσης τακτικῆς ἱεράς συνόδου.

Ἴνα τις **ἐκλεγῇ** ἐν γένει **ἀρχιερέως**, ὀφείλει· α) νὰ εἶνε πολίτης Ἑλλήν. β) νὰ ἔχη ὀρθῶς καὶ ὑγιῶς περὶ τὴν πίστιν καὶ νὰ διακρίνηται ἐπὶ συνέσει καὶ ἀνεπιλήπτῳ βίῳ, γ) νὰ ἔχη ἡλικίαν οὐχὶ κατωτέραν τῶν 35 ἐτῶν, οὐδ' ἀνωτέραν τῶν 55 δ) νὰ ἔχη πτυχίον τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἢ τῆς ἐν Χάλκῃ ἢ ἄλλης ὁμοταγοῦς ἢ νὰ ἔχη διατρέψῃ ὡς ἱεροκήρυξ ἢ ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς.

Πρὸς πλήρωσιν δὲ **χηρευούσης** μητροπόλεως ἢ ἱεράς συνόδου ἐκ-

λέγει διὰ μυστικῆς ὡσαύτως ψηφοφορίας καὶ σχετικῆς πλειοψηφίας τῶν παρόντων ἐκ τοῦ ἰσχύοντος καταλόγου τῶν ἐκλογίμων ὡς ἀρχιερέων τρεῖς ὑποψηφίους, ἐξ ὧν ὁ βασιλεὺς *προκρίνει* ἓνα διὰ β. δ.

Αἱ μητροπόλεις νομικὰ πρόσωπα

Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν καὶ ἐκάστη μητρόπολις *ἀναγνωρίζονται* ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς ἀποτελοῦσαι ἴδιον *νομικὸν πρόσωπον* δημοσίου δικαίου, δυνάμενον νὰ ἐξῆλθῃ ἴδιαν περιοσίαν καὶ ἐκπρωσωπούμενον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἱεράρχου ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ.

Οἱ ἀρχιερεῖς ἔχουσι καὶ *δικαστικὴν ἐξουσίαν* ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν καὶ μοναχῶν διὰ παραπτώματα μὴ συνεπαγόμενα τὴν καθαίρεσιν δι' ἀθεμίτους ὅμως πράξεις καὶ παραβάσεις τοῦ ποινικοῦ νόμου παρ' ἐμπροσθέν τούτους εἰς τὰ λαϊκὰ δικαστήρια, συγχρόνως δ' ἐπιβάλλουσι καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ὀριζομένην ποινήν.

Διὰ δὲ τοὺς ἀρχιερεῖς ὑφίσταται σύστημα εἰδικῆς δικαιοσύνης, τὴν ὑπερτάτην δὲ γενικῶς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐξουσίαν ἀσείη ἢ διοικοῦσα ἱερά συνόδος. Καλούμενοι δ' ὑπὸ λαϊκοῦ δικαστηρίου, παρέχουσι ἀντὶ τοῦ νενομισμένου ὄρκου *διαβεβαίωσιν* ἐπὶ τῇ ἰερωσύνῃ των, ἐξεταζόμενοι ἐν τῇ κατοικίᾳ των. Ἀπαγορεύεται ὅμως εἰς αὐτοὺς, ὡς καὶ εἰς πάντας τοὺς κληρικούς, νὰ καταθέτωσι τὰ ἀνακουφθέντα εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως.

Οἱ ἀρχιερεῖς προσαγορεύονται *σεβασμιώτατοι* καὶ τιλοφοροῦνται *μητροπολίται*, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν *μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος*.

Μητροπολιτικὰ συμβούλια

Παρὰ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν, ὡς καὶ παρ' ἐκάστη μητροπόλει λειτουργεῖ ἑξαμελὲς *μητροπολιτικὸν συμβούλιον*.

Τοῦ συμβουλίου τούτου *σκοπὸς* εἶνε ἡ ἐποπτεία καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἡ ὑπόβολή κατ' ἔτος σχετικῆς ἐκθέσεως εἰς τὸ ταμεῖον ἀποδοχῶν καὶ ἀσφαλίσεως τοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Ἐφημέριοι καὶ ναοὶ

Ἐφημέριοι διορίζονται διὰ β. δ. οἱ κεκτημένοι τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἐκλέγονται δὲ ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν

ἐκάστον ναοῦ ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν τῆς ἐνορίας.

Οἱ **ναοὶ** διακρίνονται κατὰ τὸν ἄ. ν. ὑπ' ἀριθ. 1369 τοῦ 1938 εἰς α) ἐνοριακοὺς, β) συναδελφικοὺς ἢ κτητορικοὺς ἢ ἰδιοκτητήτους δυνάμει τίτλων γ) ναοὺς φιλανθρωπικῶν ἢ ἐκπαιδευτικῶν ἢ δημοσίων καθιδρυμάτων ἢ τοιούτων ἐν γένει νομικῶν προσώπων, δ) ναοὺς νεκροταφείων, ε) παρεκκλήσια, ἥτοι ναοὺς μὴ ἐνοριακοὺς ἐντὸς τῶν πόλεων, καὶ στ) ἐξωκλήσια, ἥτοι ναοὺς μὴ ἐνοριακοὺς ἐκτὸς τῶν πόλεων.

Ὁ **ἐνοριακὸς ναὸς** ἔχει ὀρισμένην τοπικὴν περιφέρειαν, ἣτις καλεῖται **ἐνορία**, καὶ περιλαμβάνει πάντας τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς αὐτῆς. **Διοικεῖται** δὲ ὑπὸ **ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου**, ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς ἐφημερίου καὶ πέντε λαϊκῶν μελῶν, ὧν δύο μὲν ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν, δύο δὲ διορίζονται ὑπὸ τοῦ μητροπολιτικοῦ συμβουλίου καὶ ἓν, ὄν συνήθως ἐκπαιδευτικὸς λειτουργός, ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου.

Διοικήσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας

Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου ἰδρύθη ὁ **ὄργανισμὸς τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας**, ἐπονομαζόμενος Ο. Δ. Ε. Π.

Ὁ ὄργανισμὸς οὗτος, ἀποτελῶν νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας, ἀντιπροσωπευομένου ὑπὸ τοῦ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ βασιλικῆς ἐπιτρόπου. Ἐδρεύει δ' ἐν Ἀθήναις καὶ **σκοπὸν** ἔχει τὴν διοίκησιν, διαχειρίσιν καὶ ὀφειστοποίησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας, πλὴν τῆς τῶν ναῶν, καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ προϊόντος κατὰ ὀρισμένας διατάξεις.

Ὁ Ο. Δ. Ε. Π. διοικεῖται ὑπὸ ἑξαμελοῦς συμβουλίου, καλουμένου **κεντρικοῦ συμβουλίου**, οὗτινος πρόεδρος εἶνε ὁ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν. Τοῦτον, ἀπόντα ἢ κωλύομενον, **ἀναπληροῦσι** δύο ἀρχιερεῖς συνοδικοί, ὀριζόμενοι καθ' ἐκάστην περίοδον τῆς ἱερᾶς συνόδου δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας.

Τοῦ συμβουλίου δικαιοῦται νὰ μετέχη, ἀλλ' ἄνευ ψήφου, καὶ εἰς τῶν διευθυντῶν τῆς ἐθνικῆς τραπέζης.

Τὴν γενικὴν δὲ διεύθυνσιν τοῦ ὀργανισμοῦ ἔχει μόνιμος ἀνώτατος δημόσιος ὑπάλληλος, καλούμενος **γενικὸς διευθυντής**.

Ἐκ τῶν προσόδων τῆς ὑπὸ τὴν διοίκησίν τοῦ Ο. Α. Ε. Π. ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας μισθοδοτοῦνται οἱ ἱεράρχαι καὶ οἱ ἱεροκλήρυες τοῦ κράτους, τὸ προσωπικὸν τῶν γραφείων τῆς ἱερᾶς συνόδου, τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ παρὰ τῇ διεύθυνσει τῶν θρησκευμάτων γραφείου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχιεπισκοπικῆς, ἐπικουρικῶς δὲ τὸ προσωπικὸν τῶν μητροπολιτικῶν γραφείων καὶ ὁ ἄπορος ἐνοριακὸς κλήρος. Πρὸς τούτοις ὁ ὀργανισμὸς δαπανᾷ διὰ τὴν δημοσίευσιν σπουδαίων ἀνεκδότων ἐκκλησιαστικῶν ἔργων καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἐκπαιδευτικῶν σκοπῶν, ὡς καὶ φιλανθρωπικῶν καὶ κοινοφελῶν.

Παρ' ἐκάστη μητροπόλει, ἣτις ἔχει μίαν ἢ περισσότεράς μονὰς, ἰδρύεται ὡσαύτως **τοπικὸν συμβούλιον Ο. Α. Ε. Π.**

Τὸ συμβούλιον τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἴδιον νομικὸν πρόσωπον, ἐνεργεῖ δὲ κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ κεντρικοῦ συμβουλίου καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῶν ἐργασιῶν του καὶ προεδρεύεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως.

Παρὰ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν δὲν ὑφίσταται τοιοῦτον συμβούλιον, τὴν δὲ ἀρμοδιότητα αὐτοῦ ἄσκει τὸ κεντρικὸν συμβούλιον.

Ἐν Ἀθήναις λειτουργεῖ ὡσαύτως τὸ *ταμιεῖον ἀποδοχῶν καὶ ἀσφαλίσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδος*, ἐπονομαζόμενον χάριν συντομίας Τ. Α. Κ. Ε. Καὶ τοῦτο, ἀποτελοῦν νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ὑπάγεται ὡσαύτως εἰς τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ ὑπουργείου τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας, **σκοπὸν** δ' ἔχει νὰ καταβάλλῃ τοῖς μισθοῦς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἐφημερίων τοῦ κράτους καὶ νὰ ἀσφαλίσῃ τούτους κατὰ τῶν κινδύνων ἀσθενείας, ἀναπηρίας, θανάτου καὶ νὰ δαπανᾷ διὰ τὴν ἐν τοῖς ἱερατικοῖς φροντιστηρίοις συντήρησιν τῶν ὑποψηφίων ἐφημερίων. **Διοικεῖται** δὲ ὑπὸ **ἑξαμελοῦς συμβουλίου**, ἔχοντος ὁμοίως πρόεδρον τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, καὶ διευθύνεται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ο. Α. Ε. Π.

Καὶ παρὰ τῷ ὀργανισμῷ τούτῳ, ὡς καὶ παρὰ τῷ Ο. Α. Ε. Π. τὸν ὑπουργὸν τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς Ε. Π. ἐμπροσθεῖ ὁ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ **βασιλικὸς ἐπίτροπος**.

Οἱ πόροι τοῦ ταμείου τούτου καθορίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Δύνανται νὰ *ἀσφαλισθῶσιν* εἰς τὸ Τ.Α.Κ.Ε. καὶ ἐφημέριοι τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχείων καὶ τῶν ὀρθοδόξων αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν κατόπιν αἰτήσεώς των, ἐγκρινομένης ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου αὐτοῦ καὶ κερουμένης διὰ πράξεως τοῦ ἔπουργοῦ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας.

Παρὰ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν, ὡς καὶ παρ' ἐκάστη μητροπόλει, λειτουργεῖ *τοπικὸν ταμεῖον τοῦ Τ.Α.Κ.Ε.* πρὸς συγκέντρωσιν τῶν πόρων τούτου καὶ καταβολὴν τῶν μισθῶν εἰς τοὺς οἰκείους ἐφημερίους. Τὰ ταμεῖα ταῦτα διοικοῦνται ὑπὸ *τριμελοῦς ἐπιτροπείας* ἕξ ἱερέων, διοριζομένων ἀνὰ τριετίαν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως.

Τῷ 1936 (ἀ. ν. 41) ἰδρύθη ἡ *ἀποστολικὴ διακονία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, ἣτις ἀποτελεῖ ὡσαύτως ὄργανισμὸν δημοσίου δικαίου καὶ λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἱερᾶς συνόδου, σκοπεῖ δὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ συναισθήματος αὐτοῦ. Ἡ ἀποστολικὴ διακονία *διοικεῖται* δι' ἑπταμελοῦς συμβουλίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Περὶ ἐκπαιδεύσεως ἐν γένει

Ἡ *ἐκπαίδευσις* ὑπῆρξεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἱστορικῶν χρόνων μέλημα τῶν προηγμένων κοινωνιῶν καὶ ἔλειτούργει ἐν ἰδιωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τῆς πολιτείας, ἀπέβλεπε δὲ νὰ καταρτίσῃ καλοὺς πολίτας καὶ νὰ παράσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν βίον πνευματικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ ἐφόδια.

Κατὰ τὸν *μεσαίωνα* ὅμως ἐν τῇ Δύσει ἡ ἐκπαίδευσις εἶχε παρακμάσει καὶ καταστῆ ἀποκλειστικὸν κτῆμα ὀλίγων ἀρχοντικῶν οἴκων καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἥτις κατ' ἔξοχὴν ἐρροθύμιζεν αὐτοβούλους καὶ ἀνεξέλεγκτους τὰ τῆς μορφώσεως τῶν νέων.

Ἄλλ' ἀπὸ τῶν *χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως*, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς μεγάλης *θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως*, ἤρchiσε νὰ ἐκτιμᾶται ἡ *ἐλευθέρα ἐκπαίδευσις* ὡς πολύτιμον ἀγαθόν, ἡ δ' ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας καὶ ἡ ὕλικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν εὐρύτεραν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τὴν οἰονεὶ ἐκλαίκευσιν τῶν γραμματίων καὶ τῶν τεχνῶν.

Τὴν ὑποχρέωσιν ὅμως τῆς πολιτείας, ὅπως θεωρῆ τὴν ἑλευθέραν ἐκπαίδευσιν θεσμὸν ἀγαθὸν καὶ ζωτικὸν δι' ἑαυτὴν καὶ τὰ μέλη τῆς καὶ ἐνισχύῃ αὐτὴν ἐκ τοῦ δημοσίου προϋπολογισμοῦ, πρώτη διεκήρυξεν ἡ *γαλλικὴ ἐπανάστασις*, ἥτις, ἀκολουθοῦσα τοῖς κορυφαίοις ἐκπροσώποις τῆς φιλελευθέρου εὐρωπαϊκῆς διανοήσεως, ἀπεδέχθη ὡς πολιτικὸν δόγμα καὶ δικαίωμα τοῦ λαοῦ ἀπαράγραπτον τὴν ἐκλαίκευσιν τῆς παιδείας.

Ἐκτοτε ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου αἱ *πολιτεῖαι ἐναμίλλως προάγουσι* τὴν παιδείαν, εἰσάγουσαι διαρκῶς τελειότερα ἐκπαιδευτικὰ συστήματα καὶ κατὰ ποικίλους ἑξαιρέ-

τους τρόπους ἐπιδιώκουσαι τὴν εὐφροίαν διαίδοσιν τῆς παιδείας καὶ τὸν πληρέστερον διαφωτισμὸν τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐπίσημος αὕτη *μέριμνα τῶν πολιτειῶν* κατέστη ἐπισηματικωτέρα καὶ ἐντατικωτέρα *μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον*, διότι κατενοήθη ὅτι ἡ πολιτεία, μόνον ἐπὶ τῆς προσφόρου μορφώσεως τῶν μελῶν τῆς στηριζομένη, δύναται νὰ παρασκευάζῃ ταῦτα καταλλήλως διὰ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ νὰ συντελῇ εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν αὐτῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις

Αἱ *ἑλληνικαὶ ἰδία πόλεις* ἀνέκαθεν ἐθεώρησαν καθήκον ἑρὸν καὶ ἀπαραβίαστον τῆς πολιτικῆς τῶν ἑξουσίας ὄχι μόνον νὰ προστατεύῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγρύπνως νὰ παρακολουθῇ τὴν ὅλην λειτουργίαν τῶν σχολείων.

Καὶ οὕτω διὰ τῆς παιδείας τὸ *ἔθνος μας*, εὐφρῶς φωτιζόμενον, διετήρησεν ἀείποτε ἀδιάφθορα τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του καὶ ἀκλόνητον τὴν πίστιν του ἐπὶ τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς του δυνάμεις καὶ ἀδιάσειστον τὴν ἐλπίδα περὶ κρείττονος μέλλοντος.

Ἐπὶ τοῦ πεφωτισμένου δ' ἑλληνικοῦ ἔθνους στηριχθεὶς ἰδία καὶ ὁ *χριστιανισμός*, κατώρθωσε καὶ τὰς θείας ἀληθείας του τάχιστα καὶ εὐρύτατα νὰ διαδόσῃ, καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου ὑψιστον σκοπὸν του νὰ τάξῃ. Ἐκ τούτου καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης ἑλληνοχριστιανικῆς ἡμῶν αυτοκρατορίας ἡ ἑλληνικὴ παιδεία ταχέως κατέστη ὄργανον ἐκπολιτισμοῦ καὶ ζειδωρὸς ἐν γένει πηγὴ ἡμερώσεως καὶ διαφωτισμοῦ. Ἄλλ' ἢ διάπτωρος φιλομάθεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἀνεκόπη καὶ κατὰ τοὺς ζοφεροὺς χρόνους τῆς *δουλείας* παρὰ τὰ παρεμβλλόμενα ὑπὸ τῶν σουλτάνων δυσπρόβλητα προσκόμματα, ὡς μαρτυρεῖ τὸ *κρυφὸν σχολεῖο*. Καὶ εὐθύς δ' ὅτε, ἔξεγερθὲν τὸ ἔθνος, ἐδημιούργησε τὸν πρῶτον πυρῆνα *αὐτονόμου πολιτικοῦ βίου*, ἔκρινεν ἀπαραίτητον νὰ προνοήσῃ περὶ τῆς προσφόρου ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων του καὶ νὰ συνεχίσῃ τὰς εὐγενεῖς καὶ φιλοπροόδους παραδόσεις του.

Οὕτω ὁ κυβερνήτης ἐμερίμησε νὰ ἐγκαταστήσῃ σύστημα θεραπευόν τὰς γενικὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τῆς ἀπελευθερω-

θείσης χώρας, κατὰ δὲ τὸ 1834 πρῶτον παρ' ἡμῖν τοῖς Ἑλλήσι μεταξὺ τῶν ἄλλων λαῶν ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἑλληνο-παιδῶν κατέστη ὑποχρεωτικὴ.

Συγχρόνως ἢ ὀλίγον βραδύτερον συνεστάθησαν σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἱερατικὰ καὶ τεχνικὰ σχολαί, ἰδρῦθη πρὸς τοῦτοις ἐν Ἀθήναις τὸ πολυτεχνεῖον τῷ 1836 καὶ μετὰ ἐν ἔτος τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὑπεβοηθήθη δ' ἐνεργῶς καὶ ἡ ἰδρυσις ὀργανισμῶν, σκοποῦντων τὴν διάδοσιν τῶν γοιμαμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ κατοχυρώθη ἐν καιρῷ τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ δι' εἰδικῆς συνταγματικῆς διατάξεως (ἰδὲ καὶ ἄρθρ. 16 συντάγμ.).

Ἡ ἑλληνικὴ ὁμως πολιτεία, ἐτιμῶσα καὶ ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει τὰ ἀγαθὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, δὲν κατέστησεν ἀποκλειστικὸν δικαίωμά της τὴν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας μέριμναν, δὲν ἐμονοπόλησε δηλαδὴ ταύτην ὑπὲρ ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐπέτρεψε καὶ εἰς ἰδιώτας καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα νὰ ἰδρῦσι καὶ συντηρῶσι κατὰ τοὺς νόμους ἐκπαιδευτήρια, ἀφοῦ προηγουμένως ζητήσωσι παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς ἐθνικῆς παιδείας τὴν προσήκουσαν **ἄδειαν**.

Τοιαῦτα σχολεῖα λειτουργοῦσιν εὐδοκιμώτατα ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ μακροῦ χρόνου πλείστα, κυρίως δὲ ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Θεσσαλονίκῃ, Πάτραις, Κερκύρα καὶ ἄλλαχοῦ. Μεταξὺ τούτων διακρίνονται διὰ τὴν πολῦτιμον συμβολὴν τῶν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς θηλείας τοῦ Ἔθνους νεότητος τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἐν Ἀθήναις ἐδρευούσης **φιλεκπαιδευτικῆς εἰταιρίας**.

Ξένα σχολεῖα

Τὰ **ξένα σχολεῖα**, ἦτοι τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα, τὰ ἰδρυνθέντα ὑπὸ μὴ Ἑλλήνων πολιτῶν ἢ ὑπὸ νομικῶν προσώπων μὴ ἑλληνικῶν ἢ μὴ ἐδρευόντων ἐν Ἑλλάδι, ἐποπτεύονται ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ ὀφείλουσι νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τὰς διατάξεις τῶν κεμένων νόμων. Πρὸς ἰδρῦσιν δὲ τούτων ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἄδεια.

Ἀπαγορεύεται ἡ φοίτησις παιδῶν ἑλληνικῆς ἰθαγενείας καὶ ἀκαθορίστου ὑψηλότητος εἰς ξένα σχολεῖα στοιχειώδους ἐκ-

παιδείσεως καὶ νηπιαγωγεία. Ὡσαύτως ἀπαγορεύεται ἡ φοίτησις εἰς ξένα σχολεῖα μέσης ἐκπαίδευσσεως Ἑλλήνων ὑπάρχον μαθητῶν μὴ συμπληρωσάντων ἐξαετῆ φοίτησιν εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Τὸ μέτρον τοῦτο ἔλαβεν ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία, ἵνα προστατεύσῃ τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν κατὰ πάσης ξένης ἐπιδράσεως, ἐπιδιωκούσης ἢ δυναμένης νὰ ἀλλοιώσῃ τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν νεαρῶν βλαστῶν τῆς καὶ νὰ μειώσῃ τὴν προσήλωσιν αὐτῶν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων των.

Ἐξῆς τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκπαίδευσσεως

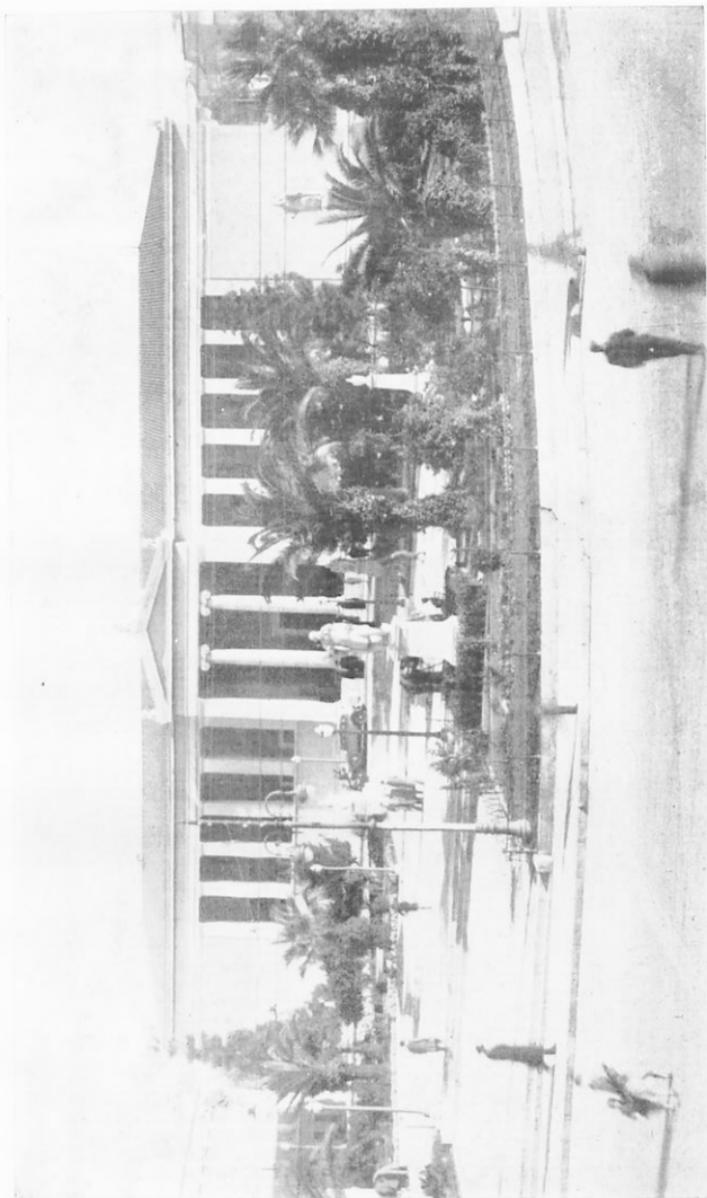
Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι διακρίνεται εἰς στοιχειώδη, μέσην καὶ ἀνωτάτην.

Στοιχειώδης ἐκπαίδευσις

Τὰ *σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσσεως* συμφώνως πρὸς τὸν νέον νόμον (ἀ.ν. ὑπ' ἀριθμ. 768 τοῦ 1937) *κατανέμονται* εἰς ἑκατὸν κατ' ἀνώτατον ὄριον *ἐκπαιδευτικὰς περιφερείας*, εἰς ἑκάστην δὲ τούτων διορίζεται *ἐπιθεωρητής*, ὅστις ἔχει τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῶν σχολείων τῆς περιφερείας του. Αἱ ἐκπαιδευτικαὶ περιφερείαι *κατανέμονται* εἰς *περιφερείας ἐποπτικῶν συμβουλίων* στοιχειώδους ἐκπαίδευσσεως ἴσας πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν νομῶν καὶ συμπιπτούσας πρὸς τὰ ὅρια καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν. Αἱ περιφερείαι αὗται τῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων *κατανέμονται* εἰς ἑξ *περιφερείας ἀνωτέρων ἐποπτικῶν συμβουλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσσεως*. Ἐκάστης τούτων προΐσταται *γενικός ἐπιθεωρητής στοιχειώδους ἐκπαίδευσσεως*, εἰς ὃν ἀνήκει ἡ ἀνωτέρα παιδαγωγικὴ καὶ καθόλου ἐπιστημονικὴ ἐποπτεία τοῦ ἔργου τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ νηπιαγωγείων καὶ ἡ καθοδήγησις αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ ἄμεσος ἐποπτεία καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσσεως.

Σχολεῖα στοιχειώδους ἐκπαίδευσσεως ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι:

- α) δημόσια δημοτικὰ σχολεῖα.
- β) δημόσια νηπιαγωγεία.
- γ) ἰδιωτικὰ δημοτικὰ καὶ νηπιαγωγεία.

Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

Μέση ἐκπαίδευσις

Τὰ *σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως* κατανέμονται εἰς δέκα καὶ τρεῖς ἐκπαιδευτικὰς περιφερείας. Εἰς ἐκάστην τούτων διορίζεται *γενικὸς ἐπιθεωρητὴς μέσης ἐκπαιδεύσεως*, ὅστις ἔχει τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῶν τε δημοσίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων τῆς περιφερείας του.

Τὴν ἐποπτείαν τῶν ἐν Ἀθήναις ἰδιωτικῶν σχολίων ἀσκεῖ ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς 13^{ης} ἐκπαιδ. περιφερείας.

Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι δώδεκα *γενικοὶ ἐπιθεωρηταὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως* διὰ τὴν ἐποπτείαν τῶν εἰδικῶν μαθημάτων, ἦτοι δύο τῶν μαθηματικῶν, δύο τῶν φυσικῶν, δύο τῆς γυμναστικῆς, εἰς τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας, εἰς τῶν μειονοτικῶν καὶ ξένων σχολείων, εἰς τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ λειτουργούντων ἀνεγνωρισμένων ἑλληνικῶν σχολείων, εἰς τῆς μουσικῆς, εἰς τῶν τεχνικῶν μαθημάτων καὶ εἰς τῶν ξένων γλώσσων.

Αἱ ἐκπαιδευτικαὶ περιφέρειαι τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως *κατανέμονται* εἰς *ἕξ περιφερείας ἐποπτικῶν συμβουλίων μέσης ἐκπαιδεύσεως*. Τὰ ἐποπτικά ταῦτα συμβούλια ὑπάγονται εἰς τὸ ἀνώτερον ἐποπτικὸν συμβούλιον μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Πλὴν τῶν προειρημένων συμβουλίων λειτουργεῖ καὶ τὸ *κεντρικὸν ἐποπτικὸν συμβούλιον*, ὅπερ ἐδρεῖτον ἐν Ἀθήναις, *διαιρεῖται* εἰς δύο ἑπταμελῆ τμήματα, ἦτοι τὸ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ τῆς στοιχειώδους.

Σχολεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸν ἀ. ν. ὑπ' ἀριθμ. 770 τοῦ 1937 εἶνε· α) τὰ γυμνάσια καὶ τὰ πρακτικὰ λύκεια, β) οἱ κατώτεροι κύκλοι γυμνασίων ἢ πρακτικῶν λυκείων, γ) αἱ μέσαι σχολαί, δ) τὰ ἀστικά σχολεῖα, ε) αἱ μέσαι ἐμπορικαὶ σχολαί, ς) τὰ πειραματικὰ σχολεῖα, ζ) τὰ πρότυπα τοῦ διδασκαλείου μέσης ἐκπαιδεύσεως, η) αἱ ἱερατικαὶ σχολαί, καὶ θ) τὰ κατώτερα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἡ *συμφοίτησις* ἀρρόνων καὶ θηλέων ἐπετράπη μόνον προσωρινῶς.

Τὰ *ἀστικά σχολεῖα*, ἰδρυθέντα τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1933, σκοποῦσι τὴν πληρεστέραν γενικὴν καὶ πρακτικὴν μόρ-

φωσιν τῶν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀποφοιτῶντων μαθητῶν καὶ παρασκευῆν αὐτῶν διὰ τὸν πρακτικὸν βίον.

Τὰ ἀστικά σχολεῖα, μὴ δυνάμενα νὰ ὑπερβῶσιν ἐν συνόλῳ τὰ 150 καθ' ὅλον τὸ κράτος, **περιλαμβάνουσι** πέντε ἐνιασίους τάξεις, ὧν ἐκάστη δὲν δύναται νὰ ἔχη μαθητὰς ἢ μαθητριὰς πλείονας τῶν 75.

Εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν σχολείων τούτων **εγγράφονται** κατόπιν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων οἱ κεκτημένοι ἐνδεικτικῶν προαγωγῆς τετάρτης τάξεως δημοτικοῦ σχολείου. Δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου δύναται νὰ καταστή **ὑποχρεωτικὴ** ἡ φοίτησις εἰς τὰ ἀστικά σχολεῖα.

Τὰ **γυμνάσια** καὶ τὰ **πρακτικὰ λύκεια**, σκοποῦντα τὴν παροχὴν πλήρους γενικῆς μορφώσεως, χρησίμου διὰ τὴν ἄμεσον μετάβασιν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον καὶ προπαρασκευαστικῆς δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς, περιλαμβάνουσιν ὅκτω ἐνιασίους τάξεις, εἰς ὧν ἐκάστην ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τοὺς 75. Εἰς τὴν **πρώτην** τάξιν γίνονται **δεκτοὶ** μετ' εὐδόκιμον ἐξέτασιν οἱ κεκτημένοι ἐνδεικτικῶν προαγωγῆς τῆς 4^{ης} τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, καὶ εἰς τὴν ἕκτην οἱ κεκτημένοι ἀπολυτήριον ἀστικοῦ σχολείου ἢ κατωτέρων κύκλων.

Γυμνάσια, πρακτικὰ λύκεια καὶ ἐμπορικὰ σχολαὶ ἀρρένων **ιδρύονται** εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐλειτουργοῦν πρότερον γυμνάσια ἢ αἰτνες ἔχουσιν ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων. Ὅπου ἐλειτουργοῦν πλείονα τῶν δύο, τὸ τρίτον ἀπαραιτήτως ἐγένετο πρακτικὸν λύκειον. Γυμνάσια, πρακτικὰ λύκεια καὶ ἐμπορικὰ σχολαὶ θηλέων δύναται νὰ ιδρύονται εἰς πρωτεύουσας νομῶν ἢ εἰς πόλεις ἔχουσας ἄνω τῶν 30.000 κατοίκων. Τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ κράτει λειτουργούντων γυμνασίων, πρακτικῶν λυκείων καὶ ἐμπορικῶν σχολῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τὰ 120.

Ἐπιτρέπεται ἡ διαίρεσις εἰς τμήματα τῶν τάξεων τῶν γυμνασίων, τῶν πρακτικῶν λυκείων καὶ τῶν ἀστικῶν σχολείων.

Οἱ **κατώτεροι κύκλοι**, περιλαμβάνοντες τὰς πέντε κατωτέρας τάξεις τῶν γυμνασίων ἢ πρακτικῶν λυκείων, ιδρύονται εἰς ἅ μέρη καὶ τὰ ἀστικά σχολεῖα, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὅμως δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τοὺς πενήντα.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1936-37 καθιερῶθησαν ὁλοσχερῶς πάντα τὰ ἡμιγυμνάσια καὶ τὰ κατώτερα γεωργικὰ σχολεῖα, ἐλήφθη δὲ μέριμνα καὶ περὶ τῆς βαθμιαίας ἐφαρμογῆς τῆς συντελεσθείσης ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως.

Τὰ πειραματικὰ σχολεῖα, ἰδρυθέντα τῷ 1929 (ν. 4376) *σκοπὸν* ἔχουσι τὸν ἐπὶ ἐξάμηνον τοῦλάχιστον παιδαγωγικὸν καταρτισμὸν τῶν πτυχιούχων τοῦ πανεπιστημίου τῶν προοριζομένων νὰ ἀσκήσωσι τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαίδευσως. Τὸ ἐν Ἀθήναις λειτουργοῦν πειραματικὸν σχολεῖον περιλαμβάνει πλήρες γυμνάσιον διὰ τὴν πρακτικὴν ἀσκήσιν τῶν μελλόντων λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, ὡς καὶ ἐξάτακτον δημοτικὸν σχολεῖον (ἧτοι ἔχον ἕξ τάξεις καὶ ἕξ διδασκάλους) καὶ μονοτάξιον (ἧτοι ἔχον ἕξ μὲν τάξεις, ἀλλ' ἓνα διδάσκαλον) διὰ τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ μετεκπαιδευομένων διδασκάλων.

Οἱ εἰς τὸ πειραματικὸν σχολεῖον φοιτῶντες πτυχιούχοι θεωροῦνται ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ λαμβάνουσιν ἀποζημίωσιν δύο χιλιάδων δραχμῶν, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν καθ' ἐξάμηνον καλουμένων πρὸς ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν ὀρίζεται ἐκάστοτε δι' ὑπουργικῆς ἀποφάσεως.

Ἱερατικά σχολαί, λειτουργοῦσαι πρὸς μόρφωσιν τῶν μελλόντων νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ κλήρου ἢ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτῶν, εἶνε *τρεις*: 1) ἡ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας ἐν Πολυγύρῳ τῆς Χαλκιδικῆς, 2) ἡ ἐν Ἀργεῖ καὶ 3) ἡ ἐν Χανίοις. Αἱ Ἱερατικά σχολαί ὀρίζονται (ἐν Ἀθήναις), Κορίνθῳ καὶ Βελλῶς μετετράπησαν ἀπὸ τοῦ 1938 εἰς *ἱεροδιδασκαλεῖα*.

Πλὴν τῶν Ἱερατικῶν σχολῶν ἰδρυθῆσαν τῷ 1931 (ν. 3142) καὶ *Ἱερατικά φροντιστήρια*, ὧν ὅμως ἡ λειτουργία ἀνεστάλη προσωρινῶς, ἵνα διακανονισθῇ διὰ νεωτέρου νόμου.

Τὸ *διδασκαλεῖον μέσης ἐκπαίδευσως* ἀποτελεῖται ἐκ δύο τμημάτων, φιλολογικοῦ καὶ μαθηματικοῦ, σκοπὸν δὲ ἔχει τὴν ἐπὶ ἓν σχολικὸν ἔτος θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν μόρφωσιν τῶν μὴ συμπληρωσάντων δεκαπενταετῆ ὑπηρεσίαν ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαίδευσί. Ἐν αὐτῷ λειτουργοῦσι δύο πρότυπα μέσης ἐκπαίδευ-

σεως, ἤτοι γυμνάσιον καὶ πρᾶκτικὸν λύκειον, ἀποτελοῦντα τὴν **μέσην βαρβάκειον σχολήν.**

Εἰς τὰ σχολεῖα ἐπίσης τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ὑπάρχοντα· α) τὰ διδασκαλεῖα νηπιαγωγῶν διδασκαλισσῶν, β) ἢ ἐν Καλλιθέᾳ λειτουργοῦσα χαροκόπειος ἀνωτέρα οἰκοκυρική σχολή καὶ γ) ἢ γυμναστικὴ ἀκαδημία.

Τὰ **κατώτερα ἐπαγγελματικά σχολεῖα** σκοποῦσι τὴν εἰδίκευσιν τῶν νέων εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα. **Κυριώτατα** τούτων εἶνε τὰ ἑξῆς·

1) τὰ προσηρητημένα εἰς τὸ ἔθνικὸν μετσόβιον πολυτεχνεῖον σχολεῖα μέσης τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἤτοι α) τὸ σχολεῖον ἐργοδηγῶν γεωμετρῶν, β) τὸ τῶν ἐργοδηγῶν μηχανουργῶν καὶ γ) τὸ τῶν σχεδιαστῶν.

2) ἡ παπαστράτειος δημοσία ἐπαγγελματικὴ σχολή παιγνιδίων καὶ διακοσμητικῆς.

3) ἡ σιβιτανίδειος σχολή τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, ἣτις περιλαμβάνει τρία σχολεῖα· α) διακοσμητικῶν ἐπαγγελμάτων, β) οἰκοδομικῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἐπιπλοποιίας, καὶ γ) μηχανουργικῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἠλεκτροτεχνίας.

4) ἡ σχολή ἐμπορικῆς ναυτιλίας ἐν Ὑδρα.

5) αἱ σχολαὶ τῆς ἑλληνικῆς βιοτεχνικῆς ἑταιρείας.

6) αἱ νυκτεριναὶ σχολαὶ μηχανικῶν Πειραιῶς, ἤτοι τοῦ πειραϊκοῦ συνδέσμου ὁ Προμηθεὺς καὶ ὁ Ἄρχιμήδης.

7) ἡ σχολή ῥαδιοτηλεγραφητῶν, λειτουργοῦσα ἐν Πειραιεὶ δαπάναις τοῦ πειραϊκοῦ συνδέσμου, καὶ

8) ἡ ἐν Πειραιεὶ ὡσαύτως τελευταῖον ἰδρυθεῖσα νυκτερινὴ σχολή τεχνιτῶν σιδηροβιομηχανίας.

9) ἡ πτηνοτροφικὴ σχολή Ἀθηνῶν καὶ

10) ἡ ἐν Ἀθήναις σχολή βιομηχανικῶν καὶ βιοτεχνικῶν σπουδῶν.

Ἄνωτάτη ἐκπαίδευσις

Ἡ **ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις** περιλαμβάνει ἐν Ἑλλάδι·

1) τὸ ἔθνικὸν καὶ καποδιστριακὸν πανεπιστήμιον (1837).

2) τὸ πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης (1925).

3) τὸ ἔθνικὸν μετσόβιον πολυτεχνεῖον (1836).

- 4) τὴν ἀνωτάτην σχολὴν τῶν καλῶν τεχνῶν (1843).
- 5) τὴν ἀνωτάτην σχολὴν οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπισημῶν (1922).
- 6) τὰς ἀνωτέρας στρατιωτικὰς ναυτικὰς καὶ ἀεροπορικὰς σχολὰς.
- 7) τὴν πάντερον ἀνωτάτην σχολὴν πολιτικῶν ἐπιστημῶν (1925) καὶ
- 8) τὰς παιδαγωγικὰς ἀκαδημίας.

Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

Τὸ *πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν*, ἰδρυθὲν τῷ 1837, περιλαμβάνει *πέντε σχολὰς*, ἧτοι α) τὴν θεολογικὴν (ἔδρας 11), ἀπονέμουσαν τὸ πτυχίον τῆς θεολογίας, β) τὴν νομικὴν (ἔδρας 19), ἀπονέμουσαν τὸ πτυχίον τῆς νομικῆς καὶ τὸ πτυχίον πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, γ) τὴν ἰατρικὴν (ἔδρας 25), ἀπονέμουσαν τὸ πτυχίον ἰατρικῆς, δ) τὴν φιλοσοφικὴν (ἔδρας 22), χορηγοῦσαν 1) φιλολογικὸν πτυχίον, καὶ 2) ἱστορικὸν καὶ ἀρχαιολογικόν, καὶ ε) τὴν φυσικομαθηματικὴν (ἔδρας 20), ἀπονέμουσαν α) πτυχίον μαθηματικῶν, β) φυσικῶν ἐπιστημῶν, γ) χημείας, δ) φαρμακευτικῆς καὶ ε) φυσιολογίας καὶ γεωγραφίας.

Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ λειτουργεῖ ὡσαύτως καὶ τὸ *ὀδοντιατρικὸν σχολεῖον*, ἀπονέμον πτυχίον ὀδοντιατρικῆς.

Τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, διατελοῦν ὑπὸ τὴν *προστασίαν καὶ κηδεμονίαν* τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως καὶ τὴν *ἐπολιτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον* τῆς κυβερνήσεως, ἀσκούμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας, ἀποτελεῖ ἴδιον νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, διοικεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως, τῆς πανεπιστημιακῆς συγκλήτου, ὑπ' αὐτῶν δὲ καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ συμβουλίου, προκειμένου περὶ περιουσιακῶν σχέσεων.

Ὁ *πρύτανις*, ἐκλεγόμενος τὸ πρῶτον ὡς *ἀντιπρύτανις* ὑπὸ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου, εἰς οὓς καὶ αὐτὸς ἀνήκει, μετὰ τριετίαν ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ ἀναλαμβάνει τὰ πρυτανικά του καθήκοντα, ἅτινα ἀσκεῖ ὡς πρύτανις ἐπὶ τριετίαν ὡσαύτως, καθ' ἣν καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸ πανεπιστήμιον εἰς ὅλας τὰς σχέσεις.

Ἐκάστη τῶν σχολῶν τοῦ πανεπιστημίου εἶνε αὐτοτελής ἐν ὀργανικῇ πρὸς τὰς λοιπὰς ἐνότητι καὶ ἀποτελεῖ ἴδιον σύλλογον ἐκ τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων καθηγητῶν αὐτῆς, οὗ προτίσταται τακτικὸς καθηγητής, ἔχων πενταετῆ ὑπηρεσίαν τακτικοῦ καθηγητοῦ, ἐνιαυσίως ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν τῆς οἰκείας σχολῆς καὶ καλούμενος **κοσμήτωρ**.

Τὴν γενικὴν ἐποπτείαν τῶν γραφείων τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἔχει ὁ **γενικὸς γραμματεὺς**.

Τὸ **διδασκικὸν προσωπικὸν** τοῦ πανεπιστημίου διακρίνεται εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον. Τὸ **ἀνώτερον διδασκικὸν προσωπικὸν** ἀποτελεῖται ἐκ καθηγητῶν (τακτικῶν, ἐκτάκτων, ἐπιχορηγικῶν (ἐντεταλμένων καὶ μὴ), ὁμοτίμων καὶ ἐπιτίμων) καὶ ἐξ ὑφηγητῶν (ἐντεταλμένων ἢ μὴ), τὸ δὲ **κατώτερον διδασκικὸν προσωπικὸν** ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιμελητῶν, βοηθῶν παρασκευαστῶν καὶ διδασκάλων.

Τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τοῦ πανεπιστημίου ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ διοικητικοῦ, τοῦ βοηθητικοῦ καὶ τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ ἐκ τῆς **ὑπηρεσίας διοικήσεως τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ**.

Οἱ δὲ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διδασκόμενοι διακρίνονται εἰς φοιτητὰς καὶ εἰς ἀκροατὰς.

Ἴνα ἐγγραφῆ τις εἰς οἰανδήποτε σχολὴν ὡς φοιτητής, ὀφείλει νὰ ἔχη ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ λυκείου καὶ νὰ μὴ πάσχη ἐκ μεταδοτικῶν νοσημάτων, νὰ ὑποστῇ δὲ εἰσιτήριον ἔξετασιν μετ' ἐπιτυχίας, ἐπιτροπούσης εἰς αὐτὸν νὰ συμπεριληφθῆ μεταξὺ τῶν κατ' ἔτος ὀριζομένων εἰσακτέων εἰς ἐκάστην σχολὴν.

Τῆς εἰσιτηρίου ἔξετάσεως ἀπαλλάσσονται οἱ **ἀλλοδαποί**.

Ἡ **φοίτησις** εἶνε τετραετὴς διὰ πάσας τὰς σχολὰς πλὴν τῆς ἱατρικῆς, εἰς ἣν αὕτη εἶνε ἑξαετής.

Διὰ τὴν προσέλευσιν εἰς τὰς πτυχιακὰς ἔξετάσεις προσαπαιτεῖται ἐπιτυχὴς περῶσις τῶν ἐνιαυσίων τμηματικῶν ἔξετάσεων καὶ ἐνδεικτικὸν εὐδοκίμησεως εἰς μίαν τοῦλάχιστον τῶν κυριωτάτων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

Διὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ. ἀριθμ. 1100 τοῦ 1938 ἐπετράπη ἡ ἴδρυσις παρὰ τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ *ἑδρῶν ξένων λογοτεχνιῶν*. Εἰς ταύτας

διορίζονται ἐπὶ συμβάσει, κυρουμένη διὰ β. δ., ξένοι ὑπίζουσι μετὰ τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ μισθοῦ τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου.

Παραρτήματα τοῦ πανεπιστημίου εἶνε ὁ πανεπιστημιακὸς ναὸς, σχολεῖα, σπουδαστήρια, ἐργαστήρια, μουσεῖα, νοσοκομεῖα καὶ κλινικαί, ἡ ἀστυκλινική, ἡ πανεπιστημιακὴ λέσχη, τὰ πανεπιστημιακὰ γυμναστήρια, τὸ φοιτητικὸν ἀναγνωστήριον καὶ αἱ πανεπιστημιακὰ βιβλιοθῆκαι.

Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης

Τὸ *πανεπιστήμιον* τοῦτο, ἰδρυθὲν τῷ 1925, περιλαμβάνει ἕξ σχολάς, ἧτοι α) θεολογικὴν, β) φιλοσοφικὴν, γ) νομικὴν, δ) σχολὴν τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, ε) κτηνιατρικὴν, καὶ στ) γεωπονικὴν καὶ δασολογικὴν, ἐν ἧ, ἐχούσῃ δύο τμήματα (γεωπονικὸν καὶ δασολογικόν), συμπεριελήφθη ἡ ἐν Ἀθήναις πρότερον λειτουργοῦσα ἀνωτάτη γεωπονικὴ σχολὴ (1937).

Ἐκ τούτων λειτουργοῦσι σήμερον αἱ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα β), γ), δ) καὶ στ). Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης προβλέπεται καὶ ἡ λειτουργία *ἰνστιτούτου ξένων γλωσσῶν*.

Ἡ ἐγγραφὴ τῶν φοιτητῶν, αἱ ἐξετάσεις, ὁ διορισμὸς τῶν καθηγητῶν κλπ. γίνονται καθ' ὅμοιον σχεδὸν τρόπον καὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.

Ἐθνικὸν μετσόβιον πολυτεχνεῖον

Τὸ πολυτεχνεῖον, ἰδρυθὲν τῷ 1836, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς συγκοινωνίας καὶ περιλαμβάνει σήμερον πέντε ἀνωτάτας σχολάς (πολιτικῶν μηχανικῶν, μηχανολόγων-ἠλεκτρολόγων, ἀρχιτεκτόνων, χημικῶν μηχανικῶν καὶ ἀγρονόμων-τοπογράφων-μηχανικῶν) καὶ τρία τμήματα (μηχανολόγων, μηχανολόγων ἀεροπορίας καὶ στρατιωτικῶν χημικῶν μηχανικῶν).

Αἱ *ἔδραι* τῶν ἀνωτάτων σχολῶν τοῦ Ε.Μ.Π. εἶνε *τακτικά* (37) καὶ *ἐκτακτοὶ* (10).

Ἡ φοίτησις διαρκεῖ πέντε ἔτη εἰς τὰς τρεῖς πρώτας σχολάς καὶ τέσσαρα εἰς τὰς λοιπὰς δύο καὶ τὰ τμήματα.

Τὸ Ε. Μ. Π. *διοικεῖται* ὑπὸ πρυτάνεως καὶ συγκλήτου. *Πρύτανις* ἐπὶ βαθμῷ πρυτάνεως πανεπιστημίου καὶ ἐπὶ δύο ἀκα-

δημαϊκὰ ἔτη εἶνε ὁ ἀντιπρότασις τοῦ παρελθόντος ἔτους' ὡς τοιοῦτος δὲ ἐκλέγεται ἐκ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν καὶ διορίζεται διὰ β. δ. διὰ δύο ἔτη. Ἐκάστη σχολὴ ἐκλέγει τὸν *κοσμητορά* της, ὡς καὶ ἀναπληρωτὴν αὐτοῦ, ἀνά διετίαν.

Ἀνωτάτη σχολὴ τῶν καλῶν τεχνῶν

Ἡ ἀνωτάτη σχολὴ τῶν καλῶν τεχνῶν, καταστάσα ἀνεξάρτητος καὶ ἰσότιμος πρὸς πολυτεχνεῖον ἀπὸ τοῦ 1930, διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργείου τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας, ἀσκουμένην διὰ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου, καὶ σκοπὸν ἔχει τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν μόρφωσιν τῶν σπουδαστῶν εἰς τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν χαρακτικὴν (ξυλογραφίαν, λιθογραφίαν, χαλκογραφίαν). Ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν εἶνε κατὰ τὸ κατώτατον ὄριον τετραετής. Ἡ σχολὴ διατελεῖ ὑπὸ *διευθυντήν*, βοηθούμενον ὑπὸ ἐιδικῆς ὑπηρεσίας, ἧς προϊστάται ὁ *γενικὸς γραμματεὺς*.

Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἀνετέθη καὶ ἡ *μόρφωσις καθηγητῶν* τῶν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως *καλλιτεχνικῶν μαθημάτων*.

Ἀνωτάτη σχολὴ οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν

Ἡ σχολὴ αὕτη, ἰδρυθεῖσα τῷ 1922, εἶνε ἰσότιμος πρὸς πανεπιστήμιον καὶ διατελεῖ νῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργείου τῆς ἐθνικῆς παιδείας, *σκοπὸν* δὲ ἔχει, ὅπως παρέχη ἀνωτάτην θεωρητικὴν καὶ ἐφαρμοσμένην οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν μόρφωσιν.

Εἰς τὴν σχολὴν ἐγγράφονται μετ' εὐδόκιμον εἰσιτήριον διαγωνισμὸν οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ λυκείου ἢ μέσης ἐμπορικῆς σχολῆς, ἡ δὲ φοίτησις εἶνε *τριετής*.

Ἡ σχολὴ *διοικεῖται* συμφώνως πρὸς τὸν ἀ. ν. τῆς 12^{ης} Νοεμβρίου 1935 ὑπὸ πρυτάνεως, ἐκλεγομένου ἀνά διετίαν, συγκλήτου ἀπαριτιζομένης ἐκ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν καὶ τῆς συνειρέσεως τῶν καθηγητῶν, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων μονίμων καθηγητῶν μὴ γλωσσικῶν μαθημάτων.

Πάντειος ἀνωτάτη σχολὴ πολιτικῶν ἐπιστημῶν

Ἡ πάντειος σχολὴ, ἰδρυθεῖσα τῷ 1924 τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ συλλόγου ἐκπαιδευτικῆ ἀναγέννησις καὶ προικοδοτη-

θεῖσα τῷ 1931 διὰ τοῦ παντείου κληροδοτήματος ἀναδιοργανώθη πλήρως τῷ 1937 διὰ τοῦ ἀ. ν. 886.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἡ πάντειος σχολή, ἀποτελοῦσα νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, καὶ τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ πρωθυπουργοῦ, διοικεῖται ὑπὸ ἐνδεκαμελοῦς συμβουλίου, παρ' ᾧ διορίζεται βασιλικὸς ἐπίτροπος, σκοπὸν δὲ ἔχει· α) τὴν παροχὴν ἀνωτέρας πολιτικῆς μορφώσεως καὶ β) τὴν παρασκευὴν καὶ μετεκπαίδευσιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Διὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ' ἀριθ. 1487 τοῦ 1938 συνεστάθησαν πρὸ μικροῦ δύο σχολεῖα πρὸς μόρφωσιν διοικητικῶν ὑπαλλήλων.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα δύνανται νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῇ παντείῳ σχολῇ, εἴνε δὲ τὰ ἑξῆς·

α) τὸ *σχολεῖον διοικητικῶν ὑπαλλήλων*, ὅπερ σκολεῖ τὴν μετεκπαίδευσιν γραφεῶν καὶ ἀκολούθων, καὶ β) τὸ *ἀνώτατον σχολεῖον διοικητικῶν ὑπαλλήλων*, σκοποῦν τὴν εὐρύτεραν ἐπιστημονικὴν καὶ ὑπηρεσιακὴν μετεκπαίδευσιν τῶν πτυχιούχων γραμματέων καὶ εἰσηγητῶν.

Ἡ *φοίτησις* εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶνε ἐνιαυσία.

Τὴν σχολὴν *ἐκπροσωπεῖ* ἐνώπιον πάσης ἀρχῆς ὁ *διευθυντής* αὐτῆς, ὅστις βοηθεῖται ὑπὸ *γενικοῦ γραμματέως*.

Ἡ σχολὴ *διαίρεται* εἰς δύο τμήματα, τὸ τῶν πολιτικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ἑκάτερον δὲ τούτων χορηγεῖ ἴδιον *πτυχίον*, ὅπερ εἶνε ἰσότημον πρὸς τὸ τῆς ἀνωτάτης σχολῆς οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν.

Οἱ *πτυχιούχοι* τῆς σχολῆς ἐγγράφονται εἰς τὸ τρίτον ἔτος σπουδῶν τῆς νομικῆς σχολῆς τῶν πανεπιστημίων. Ἡ *φοίτησις* εἶνε τριετής, εἰσάγονται δὲ ὡς τακτικοὶ σπουδασταὶ κατόπιν εἰσηγηρίου ἑξετάσεως οἱ κεκτημένοι ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ λυκείου ἢ διδασκαλείου ἢ μέσης ἐμπορικῆς ἢ ἄλλης ἰσότημου σχολῆς.

Παιδαγωγικαὶ ἀκαδημίαι

Αἱ *παιδαγωγικαὶ ἀκαδημίαι*, ἀντικαταστήσασαι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1934-35 τὰ διδασκαλεῖα, ἀναδιοργανώθησαν τῷ 1937 διὰ τοῦ ἀ. ν. 953, θεωρηθεῖσα δὲ δι' αὐτοῦ ὡς σχολαὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, σκοπὸν ἔχουσι τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν δημοδιδασκάλων.

Αἱ καθ' ἅπαν τὸ κράτος λειτουργοῦσαι ἀκαδημίαι ὀρίζονται κατ' ἀνώτατον ὄριον εἰς ἑπτὰ. Ἐκ τούτων δύο ἰδρύονται ἐν Ἀθήναις καὶ μία ἐν Θεσσαλονίῃ, ἐκάστη δὲ τούτων περιλαμβάνει τρία τμήματα. Δύο τῶν λοιπῶν παιδαγωγικῶν ἀκαδημιῶν περιλαμβάνουσι δύο τμήματα.

Εἰς τὰς παιδαγωγικὰς ἀκαδημίας εἰσάγονται κατόπιν εὐδοκίμων ἐξετάσεως οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ λυκείου μετὰ βαθμοῦ τοῦλάχιστον καλῶς (πλήρης 6) καὶ διαγωγῆς κοσμιωτάτης, μὴ ὑπερβάντες δὲ τὸ 23^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν καὶ ἀπολαύοντες πλήρους ὑγείας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσακτέων εἰς τὴν πρώτην τάξιν, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερβῇ τοὺς πενήκοντα, ὀρίζεται ἐκάστοτε δι' ὑπουργικῆς ἀποφάσεως. Ἡ φοίτησις εἶνε διετής, δυναμένη νὰ παραταθῇ διὰ β. δ. εἰς τριετή. Ἀπαγορεύεται ἡ συμφοίτησις ἀρρένων καὶ θηλέων.

Αἱ ἀκαδημίαι διευθύνονται ὑπὸ γενικοῦ διευθυντοῦ καὶ ἐνός ἢ δύο διευθυντῶν. Εἰς τὰς ἀκαδημίας προσαρτῶνται ἀνά ἐν ἢ δύο πολυτάξια καὶ μονοτάξια δημοτικά σχολεῖα διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῶν σπουδαστῶν.

Στρατιωτικὴ σχολὴ εὐελπίδων

Ἡ σχολὴ αὕτη, ἰδρυθεῖσα τῷ 1828 καὶ ἀναδιοργανωθεῖσα διὰ διαφόρων νόμων, διέπεται σήμερον ὑπὸ τοῦ ἀ. ν. ὑπ' ἀριθμ. 563 τοῦ 1937 καὶ τοῦ β. δ. τῆς 6^{ης} Ἰουνίου 1938.

Σκοπὸς τῆς σχολῆς εἶνε ἡ παροχὴ θεωρητικῆς καὶ γενικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς ἰδιώτας καὶ ἐθελοντὰς ὀπλίτας, ἵνα οὗτοι μετὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ συμπλήρωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεώς τῶν εἰς τὰς σχολὰς ἐφαρμογῆς ὄπλων κατατάσσονται εἰς τὸ στράτευμα ὡς ἀνθυπολοχαγοὶ πεζικοῦ, πυροβολικοῦ, ἱππικοῦ ἢ μηχανικοῦ.

Ἡ σχολὴ εὐελπίδων ἐδρεύει ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπάγεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν (γενικὸν ἐπιτελεῖον στρατοῦ).

Ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων ἀνατίθεται κατὰ προτίμησιν εἰς ἀξιωματικοὺς ἐν ἐνεργείᾳ. Ἐν ἑλλείψει ὅμως τοιούτων διορίζονται καὶ ἰδιῶται.

Ἐν τῇ σχολῇ λειτουργεῖ τὸ σπουδαστικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ διευθυντοῦ σπουδῶν, ὡς προέδρου καὶ

τεσσάρων καθηγητῶν, *ἀρμοδιότητα* δὲ ἔχει νὰ ἀσχολῆται περὶ πᾶν ζήτημα σχετικὸν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ σχολῇ. Τὴν ἐν γένει ὑπηρεσίαν τῆς σχολῆς διευθύνει ὁ ὑποστράτηγος *διοικητῆς* αὐτῆς.

Εἰς τὴν σχολὴν *εἰσάγονται* κατόπιν ὑγειονομικῆς ἐξετάσεως καὶ διαγωνισμοῦ Ἕλληνες ὑπῆκοοι, ἄγαμοι, ἡλικίας 17-21 ἐτῶν διὰ τοὺς ἰδιώτας καὶ 17-26 διὰ τοὺς ἐθελοντὰς ὀπλίτας καὶ κεκμημένοι ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ λυκείου ἢ τῆς πρῶτης προπαρασκευαστικῆς σχολῆς ὑπαξιωματικῶν.

Ἡ εἰς τὴν σχολὴν φοίτησις εἶνε τριετής.

Ἐν τῇ σχολῇ *λειτουργοῦσι* βιβλιοθήκη, ἀξιόλογον πολεμικὸν μουσεῖον, χημεῖον καὶ ἐργαστήριον φυσικῆς.

Σχολὴ ἀξιωματικῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν

Διὰ τοῦ ἀ. ν. 947/1937 ἰδρύθη *σχολὴ ἀξιωματικῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν*, ἣτις, ἐδρεύουσα ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπαγομένη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν, σκοπεῖ τὴν κατόπιν καταλλήλου ἐκπαιδεύσεως ἐθελοντῶν λοχιῶν καὶ ἐπιλοχιῶν τοῦ στρατεύματος κατάρτισιν ἀνθυπολοχιγῶν τῶν στρατιωτικῶν σωματίων αὐτοκινήτων καὶ στρατολογίας καὶ οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας.

Διὰ τῆς αὐτῆς σχολῆς μετὰ κατάλληλον στρατιωτικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν φοιτητῶν ἀποφοίτων τοῦ 2^{ου} ἔτους τῆς ἱατρικῆς σχολῆς παρέχεται ὁ ἀναγκαῖος ἀριθμὸς μονίμων *ἀνθυπιάτρων* διὰ τὸ ὑγειονομικὸν σῶμα.

Ἡ *διάρκεια τῆς ἐκπαιδεύσεως* διὰ μὲν τοὺς πρῶτους εἶνε διετής, διὰ δὲ τοὺς τελευταίους τετραετής.

Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου κατηργήθη καὶ ἡ ἤδη λειτουργοῦσα στρατιωτικὴ σχολὴ ὑπαξιωματικῶν, τὸ δὲ προσωπικὸν καὶ τὸ ὕλικόν αὐτῆς μετεφέρθησαν εἰς τὴν νέαν σχολὴν.

Σχολὴ ναυτικῶν δοκιμῶν

Ἡ σχολὴ αὕτη, *ἐδρεύουσα* ἐν Πειραιεῖ, ἰδρύθη τῷ 1854 καὶ ἀναδιοργανώθη διὰ διαφόρων νόμων κατὰ τὰ ἔτη 1905, 1925, 1929.

Διοικεῖται ὑπὸ ἀνωτέρον διακεκομμένου ἀξιωματικοῦ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ὅστις διορίζεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ ὑπουρ-

γοῦ τῶν ναυτικῶν, εἰς ὃν εἶνε καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὴν εὐρύθμιον λειτουργίαν τῆς σχολῆς. **Διευθύνεται** δὲ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ σπουδῶν, διακεκριμένου ὡσαύτως ἀξιωματικοῦ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, βοηθουμένου ἐν τῷ ἔργῳ του ὑπὸ τοῦ **ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου τῆς σχολῆς**.

Τὸ **διδασκικὸν προσωπικὸν** διορίζεται προτάσει τοῦ διοικητοῦ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν.

Σκοπὸς τῆς σχολῆς εἶνε ἡ προπαρασκευὴ ἀξιωματικῶν (μαχίμων καὶ μηχανικῶν) τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Εἰσέρχονται δ' εἰς αὐτὴν μετὰ διαγωνισμὸν Ἕλληνες ὑπήκοοι 18-19 ἐτῶν, διαγωγῆς ἀμέμπτου, ἐγγεγραμμένοι εἰς τὰ μητρώα ἀρρένων καὶ ἔχοντες τοῦλάχιστον ἐνδεικτικὸν τετάρτης τάξεως γυμνασίου ἢ πρακτικοῦ λυκείου.

Ἐν τῇ σχολῇ λειτουργεῖ καὶ ἡ **σχολὴ λιμενικῶν δοκίμων**, ἧς ἡ διοίκησις, ἡ διεύθυνσις σπουδῶν καὶ πᾶσα ἡ διοικητικὴ ἱεραρχία εἶνε αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τῶν ναυτικῶν δοξίμων.

Αὕτη ὁργανωθείσα τῷ 1937 **σκοπὸν** ἔχει, ὅπως οἱ μαθηταὶ αὐτῆς ἀποκτήσωσι γνώσεις καὶ ἱκανότητα ἐπαρκῆ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὰ καθήκοντά των ὡς ἀξιωματικῶν λιμενικῶν, ὡς καὶ τὰ ἀποραίτητα εἰς πάντα ἀξιωματικὸν τοῦ ναυτικοῦ προσόντα (ἀτομικά, στρατιωτικὰ καὶ ναυτικά).

Οἱ **ἐπιθυμοῦντες** τὰ **καταταχθῶσιν** εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἐφίστανται εἰσιτήριον δοκιμασίαν, καθ' ἣν γίνονται δεκτοὶ Ἕλληνες, εὐρισκόμενοι στρατολογικῶς ἐν τάξει καὶ ἄγοντες ἡλικίαν οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 26 ἐτῶν, πνιχιούχοι δ' ἀνωτάτης σχολῆς νομικῶν, πολιτικῶν ἢ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν, εἰχερῶς ὁμιλοῦντες τὴν γαλλικὴν ἢ τὴν ἀγγλικὴν. Ἡ **ἐκπαιδευτικὴ περίοδος**, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου καὶ λήγουσα τὴν 30^{ην} Σεπτεμβρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους, **διαιρεῖται** εἰς δύο χρονικὰς περιόδους, τὴν χειμερινὴν, διανομένην ἐν τῇ σχολῇ ναυτικῶν δοκίμων, καὶ τὴν θερινὴν ἐπὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ πλοίου. Μετὰ τὸ πέρασ ἐκατέρας τούτων οἱ φοιτῶντες εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ὑποβάλλονται εἰς ἐξετάσεις.

Ἐν τῇ ναυτικῇ σχολῇ δοξίμων λειτουργεῖ ὡσαύτως ἡ **σχολὴ δοκίμων σημαιοφόρων οικονομικῶν**, ἧτις σκοπεῖ τὴν προπαρασκευὴν οικονομικῶν ἀξιωματικῶν διὰ τὰ βασιλικά πλοία

καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπηρεσίαν. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἐγγράφονται κατόπιν διαγωνισμοῦ Ἕλληνες, ἡλικίας μικροτέρας τῶν 25 ἐτῶν καὶ κεκτημένοι πτυχίον τῆς ἀνωτάτης σχολῆς ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ἡμεδαποῦ ἢ ἀλλοδαποῦ ἰσοτίμου πανεπιστημίου. Ἡ ἐκπαίδευσις *περιλαμβάνει δύο περιόδους*, τὴν χειμερινὴν καὶ τὴν θερινήν.

Σχολαὶ ἀεροπορίας

Περὶ τῆς ἀεροπορίας ἐν γένει

Πρὸς μόρφωσιν, ἀνάπτυξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἀεροπορικῶν τῆς δυνάμεων μεγίστην καταβάλλει ἡ φιλιότης ἡμῶν πατρὶς προσπάθειαν, καὶ πάντες δὲ οἱ Ἕλληνες μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρέχουσι τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τῶν συνδρομῶν πρὸς ταχύτεραν καὶ τελεσφοροωτέραν ἐπίτευξιν τοῦ ὑψίστου καὶ ἐθνικωτάτου τούτου σκοποῦ.

Ἡ αἴμνα τῆς ἡμετέρας χώρας ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ διενεργῆται καὶ ἀπὸ τοῦ ἀέρος ὡς ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης.

Ἡ ἀεροπορία ἐξ ἄλλου ἀπέβη σήμερον ἰσχυρότατον πολεμικὸν ὄπλον, ἡ δὲ Ἑλλὰς συγκαταλέγεται μετὰ τῶν πρώτων ἐθνῶν, αἵτινα ἀντελήφθησαν τὴν μεγίστην μαχητικὴν ἀξίαν ταύτης καὶ παρέσχεν ἤδη ὄχι ὀλίγους εὐγενεῖς ἥρωας καὶ μάρτυρας διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀέρος.

Παλαιοτάτη δὲ παράδοσις, διατηρουμένη ζωηρότατα μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἀναφέρει ὅτι ἡ πρώτη ἐπιτυχὴς ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ὑψωθῆ διὰ τῶν ἰδίων του ἀμέσων ἢ ἐμμέσων δυνάμεων, ἐγένοντο ἐν ἑλληνικαῖς χώραις, ὃ δὲ Ἰκαροῦς, τὸ εὐγενέστατον τοῦτο θῦμα τῆς παναρχαίου ἀεροπορικῆς τέλεως θὰ συμβολίζῃ ἔσασι τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῆς ἀεροπορίας.

Ἄλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων παραδόσεων τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἐμφανίζεται ἴσως ἔτι μᾶλλον ἢ ὅσον θὰ ἠδύνατό τις νὰ φαντασθῆ ἢ ἐπιτυχὴς ἐνασχόλησις τῶν θρυλικῶν προγόνων μας εἰς ἔργα ἀεροπορικά.

Ἄναφρομεν τὸν Ἑρμῆν, ὅστις μετέφερε τὰς διαταγὰς καὶ

τὰ ἀγγέλματα τῶν θεῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν ἀπρόσιτον κατοικίαν τῶν θεῶν.

Καὶ τὸ ἀναφερόμενον δ' ὅτι ἡ Μήδεια κατέφθασεν ἐξ Ἰωλκοῦ εἰς Κόρινθον δι' ἄρματος πετομένου ὑπεράνω τῆς γῆς καὶ δοθέντος εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς Ἥλιου τὴν ἐλληνικὴν ἐμφαίνει παλαιοτάτην ἀεροπορίαν, ὡς καὶ ἡ ἐξαισία παραστάσις τοῦ ἀγγελιαφόρου τῶν θεῶν.

Κατ' ἀκολουθίαν ἡ δεικνυομένη ὑφ' ἡμῶν ἀγάπη πρὸς τὴν ἀεροπορίαν συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὰς πρωϊμοτάτας ἀφετηρίας τῆς ἐλληνικῆς δραστηριότητος καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἀσφαλὲς κίνητρον πρὸς ἀνάδειξιν καὶ νῦν εὐτολμωτάτων Ἑλλήνων ἀεροπόρων καὶ εὐχερῆ καὶ ἐλπιδοφόρον ἀνάπτυξιν τῶν ἐθνικῶν ἀεροπορικῶν μας δυνάμεων.

Ἡ ἐθνικὴ ἰδίᾳ κυβέρνησις ὑπερόχους καὶ ἐπιτυχεῖς καταβάλλει προσπάθειάς, ὅπως κρατῆναι τὰς ἀεροπορικὰς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν κράτους δυνάμεις καὶ διὰ τῆς προσφόρου ἀγωγῆς καὶ παιδείας καταστήσῃ ταύτας ἐξ ἴσου ἀξιομίχους πρὸς τὰς κατὰ ξηρὴν καὶ θάλασσαν δυνάμεις αὐτοῦ.

Πρὸς τοῦτο δὲ λειτουργοῦσι δύο εἰδικαὶ σχολαί, ἡ *σχολὴ ἀεροπορίας* καὶ ἡ *σχολὴ τεχνικῶν ἀεροπορίας*.

Σχολὴ ἀεροπορίας

Ἡ *σχολὴ ἀεροπορίας* περιλαμβάνει τρία τμήματα. Τοῦτον τὸ μὲν πρῶτον σκοπεῖ τὴν μόρφωσιν ἀξιωματικῶν (ἀνθυποσημναγῶν, χειριστῶν, παρατηρητῶν), τὸ δὲ δεύτερον σημητῶν (λοχιῶν) χειριστῶν καὶ τὸ τρίτον ἀνθυποσημναγῶν ἀνωτέρου τεχνικοῦ προσωπικοῦ.

Ἡ σχολὴ αὕτη, ἐδρεύουσα ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ Δεκελείας, διοικεῖται ὑπὸ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, ἡ δὲ ἐν αὐτῇ ἐκπαιδεύσιν, διεξαγομένη ὑπὸ ἀξιωματικῶν καὶ ἰδιοτῶν καθηγητῶν, διευθύνεται ὑπὸ δύο ἐποπτῶν, ἧτοι τοῦ ἐπόπτου ἐκπαιδεύσεως ἐδάφους καὶ ἐπόπτου ἐκπαιδεύσεως ἀέρος.

Εἰς τὴν σχολὴν γίνονται δεκτοὶ κατόπιν εὐδοκίμων εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων Ἕλληνες τὸ γένος, ἔχοντες ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ ἄλλης ἰσοτίμου ἀνεγνωρισμένης σχολῆς ἠλικίαν δ' οὐχὶ κατωτέραν τῶν 18 ἐτῶν ἢ ἀνωτέραν τῶν 22 καὶ τὰ ἀπαιτού-

μενα ὑπὸ τοῦ νόμου πιστοποιητικά, ἐν οἷς καὶ ἄδειαν τοῦ γονέως ἢ κηδεμόνος ἢ ἐπιτρόπου.

Εἰς τὸ τρίτον τμήμα γίνονται δεκτοὶ ἀπόφοιτοι τοῦ τρίτου ἔτους τῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ σχολῶν τῶν μαθηματικῶν, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς χημείας, ὡς καὶ ἀπόφοιτοι τοῦ δευτέρου ἔτους ἀνωτέρας σχολῆς τοῦ πολυτεχνείου, ἔχοντες ἀνώτατον ὄριον ἡλικίας 24 ἐτῶν.

Σχολὴ τεχνιτῶν ἀεροπορίας

Αὕτη ἀποβλέπει εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν βασιλικὴν ἀεροπορίαν κατωτέρου τεχνικοῦ προσωπικοῦ ἐιδικοτήτων, ἤτοι μηχανοσυνθετῶν, ἠλεκτροτεχνιτῶν, φωτογράφων, φωτοτεχνιτῶν καὶ ὄπλουργῶν - πυροτεχνουργῶν.

Ἡ φοίτησις εἰς τὴν σχολὴν αὐτὴν εἶνε τριετής μὲν διὰ τοὺς εἰς τὴν ἐιδικότητα τῶν μηχανοσυνθετῶν παρασκευαζομένους, διετής δὲ διὰ πάντας τοὺς λοιπούς.

Εἰσέρχονται δ' εἰς αὐτὴν κατόπιν εὐδοκίμου εἰσιτηρίου ἐξετάσεως οἱ ἄγοντες ἡλικίαν οὐχὶ κατωτέραν τῶν 17 ἐτῶν, οὐδ' ἀνωτέραν τῶν 23 καὶ ἔχοντες πλὴν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν σχολὴν ἀεροπορίας προσόντων καὶ ἀπολυτήριον τῶν σχολῶν τοῦ πειραϊκοῦ συνδέσμου, τῆς σιβιτανιδείου σχολῆς, τῶν κατωτέρων σχολῶν τοῦ πολυτεχνείου, τοῦ ὄργανοτροφείου Χατζηκώστα ἢ ἄλλων ἰσοτίμων ἡμεδαπῶν ἢ ἀλλοδαπῶν σχολῶν.

Οἱ εὐδοκίμως ἀποφοιτῶντες τῆς σχολῆς ὀνομάζονται **ὑποσμηναί** (δεκανεῖς).

Κατ' ἐιδικὸν ἄ. ν. δύνανται νὰ ἐκπαιδεύωνται νῦν ἐν τῇ σιβιτανιδεῖῳ σχολῇ μαθηταὶ ταύτης καὶ διὰ τὴν ἀεροπορίαν. Οὗτοι κατόπιν ἐιδικεύσεως εἰς τοὺς κλάδους τῆς ἀεροπορίας ἐπὶ 2 - 5 ἐτῶν θὰ ἐξέρχωνται ὡς ὑποσμηναί.

Ἡ σχολὴ ἐδρεύει ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ, διοικεῖται δὲ ὑπὸ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ἐκπαίδευσις διενεργεῖται ὑπὸ ἐιδικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, διατελοῦντος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διευθυντοῦ τῶν σπουδῶν.

Γενικὴ παρατήρησις

Οἱ μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν προειρημένων σχολῶν ἅμα τῇ εἰσαγωγῇ τῶν εἰς ταύτας δίδουσι τὸν νενομισμένον ὄρκον καὶ ὑπάγονται ἀπὸ

τῆς ἡμέρας τῆς ὀρχωμοσίας των εἰς τὰς διατάξεις τῆς στρατιωτικῆς ποιικῆς νομοθεσίας, ὁ δὲ χρόνος τῆς μαθητείας των *καλύπτει* τὴν στρατιωτικὴν των ὑποχρέωσιν.

Ἄλλα ἀνώτατα πνευματικὰ ἰδρύματα

Ἀνώτατα πρὸς τούτοις παρ' ἡμῖν πνευματικὰ ἰδρύματα εἶνε· ἡ ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὰ ᾠδεῖα, τὸ βασιλικὸν θέατρον καὶ ἡ στέγη γραμμάτων καὶ τεχνῶν.

Ἡ *ἀκαδημία Ἀθηνῶν*, ἰδρυθεῖσα διὰ ν. δ. τῆ 8^η Μαοτίου 1926 καὶ στεγαζομένη ἐν τῷ δαπάναις τοῦ ὁμογενοῦς Σίνα ἀνεγερθέντι κατὰ τὸ 1885 εἰδικῶ μεγάρῳ, ἀπαρτίζεται ἐξ 60 *τακτικῶν* μελῶν, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων μελῶν, καλουμένων *προσέδρων*, *ἀντιπεπιστελλόντων* καὶ *ξένων ἐταίρων*.

Τὰ *τακτικά μέλη* διακρίνονται εἰς *τρεῖς τάξεις*, τὴν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, τὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τὴν τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν.

Διοικεῖται δ' ὑπὸ ἐννεαμελοῦς συγκλήτου, προεδρονομένης ὑπὸ ἐνὸς τῶν τακτικῶν μελῶν, ἐνιαυσίως ἐκλεγομένου ὡς *προέδρου* τοῦ ἰδρύματος, βοηθουμένης δ' εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ *γενικοῦ γραμματέως*, ἐκλεγομένου ὁσαύτως ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν τῆς, ἀλλ' ἀνά πενταετίαν, καὶ *σκοπεῖ* τὴν θεραπείαν καὶ προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν καθόλου ἀνθρωπίνων γνώσεων, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἔρευναν τῶν στοιχείων καὶ τῶν προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ γενικῶς τὴν μελέτην τῆς φύσεως τῆς ἑλληνικῆς χώρας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνάμεων τῆς καὶ τέλος τὸν διαφωτισμὸν τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν περὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ἔργον τῆς ζητημάτων.

Ἡ ἀκαδημία ἐκδίδει κατ' ἔτος ἐπιστημονικὰς πραγματείας καὶ ἀπένειμι εἰδικὰ χρηματικὰ *ἐπαθλα*, διατηρεῖ βιβλιοθήκην, συλλογὰς χαρτῶν, σχεδίων καὶ μουσικῆς, ὑπάγονται δ' εἰς αὐτὴν ἡ σύνταξις τοῦ *ἱστορικοῦ λεξικοῦ*, τὸ *λαογραφικὸν ἀρχεῖον*, τὸ *μυσαιωνικὸν* καὶ τὸ *ἀρχεῖον ἱστορίας* τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου.

Ἡ *ᾠδεῖα* δὲ εἶνε τὸ ᾠδεῖον Ἀθηνῶν (ἰδρυθὲν τῷ 1871), τὸ ἑλληνικὸν (ἐν Ἀθήναις) ᾠδεῖον (1919), τὸ ἐθνικὸν (ἐν Ἀθήναις ὁσαύτως λειτουργοῦν) ᾠδεῖον (1926) καὶ τὸ ᾠδεῖον Θεσσαλονίκης (1914).

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

Τὰ ἰδρύματα ταῦτα σκοποῦσι τὴν παροχὴν πλήρους μουσικῆς παιδείας καὶ τὴν ἀπονομὴν πτυχίου, παρέχοντες τὸ δικαίωμα **διορισμοῦ** καθηγητοῦ τῆς μουσικῆς ἐν τοῖς σχολείοις τῆς *μίσης ἐκπαιδύσεως*.

Τὸ βασιλικὸν θέατρον

Πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ λαϊκοῦ καλλιτεχνικοῦ συναισθήματος καὶ τὴν ἐν γένει προαγωγὴν τῆς ἑλληνικῆς δραματικῆς καὶ θεατρικῆς τέχνης λειτουργεῖ ἐν Ἀθήναις τὸ **βασιλικὸν θέατρον**.

Τοῦτο **στεγάζεται** ἐν τῷ ἰδρυθέντι δι' ἐράνων καὶ ἔθνικῶν δωρεῶν εἰς τὸν ἀείμνηστον βασιλέα Γεώργιον Α' οἰκοδομήματι, **τελεῖ** δὲ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἔθνικῆς παιδείας, ἀσκούμενα διὰ **βασιλικῶ ἐπιτρόπου**, καὶ ἀποτελεῖ **νομικὸν πρόσωπον** δημοσίου δικαίου.

Διοικεῖται ὑπὸ πενταμελοῦς συμβουλίου, καὶ διευθύνεται ὑπὸ **γενικοῦ διευθυντοῦ**.

Οὗτος προΐσταται πασῶν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ βασιλικῶ θεάτρου καὶ καθοδηγεῖ ἐν γένει τοῦτο πρὸς ἐπιτέλειαν τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ του.

Διὰ προσφάτου ἀ. ν. ὠρίσθη ὅτι ἡ *σκηνὴ* τοῦ βασιλικῶ θεάτρου χρησιμοποιεῖται μόνον ὑπὸ τῶν θιάσων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ βασιλικὸν θέατρον καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐμφάνισις ἐρασιτεχνῶν, ὡς καὶ ἡ διδασκαλία ἔργων ὑπὸ ἐρασιτεχνικῶν ὁμίλων, συλλόγων κλπ.

Κατ' ἐξαίρεσιν ὁμοῦς ἐπετράτη εἰς ξένους ἀνεγνωρισμένους θιάσους, τελούντας ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ βασιλικῶ θεάτρου, νὰ ἐμφανίζονται πρὸς διδασκαλίαν ἔργων.

Στέγη γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν

Πρὸς προαγωγὴν καὶ μεῖζονα ἐνίσχυσιν τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς παρ' ἡμῖν κινήσεως ἰδρύθη διὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ' ἀριθ. 1215 τοῦ 1938 ἡ **στέγη γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν**. Αὕτη, **ἐδρεύουσα** ἐν Ἀθήναις, ἀποτελεῖ **νομικὸν πρόσωπον** δημοσίου δικαίου, **διοικεῖται** δὲ ὑπὸ πενταμελοῦς ἐφορείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄

ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Ἡ μέρειμνα τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας

Ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις, καταδεικνύουσα καὶ ἐν τούτῳ τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐξάαιρετον μέριμνάν της, ἐπεμελήθη τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ φρονήματος, ὡς καὶ τῆς προαγωγῆς τῆς σωματικῆς, πνευματικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς καταστάσεως τῶν νέων.

Πρὸς τοῦτο ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἡ ἴδρυσις ἀρτίας ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὀργανώσεως τῶν σφριγηλῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, ὅπερ ἐπὶ τῆς νεολαίας του, ὀργανουμένης, παιδαγωγουμένης καὶ ἀσκουμένης ἐθνοπρεπῶς, δύναται νὰ στηρίξῃ τὰς ἀρίστας ἐλπίδας καὶ τὴν αἰσιοδοξοτάτην πίστιν διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ.

Τὸ ἐθνικὸν κράτος ἐνεργοῦν οὕτω, ἀνταποκρίνεται πλήρως καὶ πρὸς ζωτικὴν ἐθνικὴν ἀνάγκην καὶ πρὸς τὸν ὕψιστον σκοπὸν γενικῆς καὶ ἐκ θεμελιῶν ἀναδιοργανώσεως καὶ ἀνασυγκροτήσεως τῶν ἐθνικῶν μας δυνάμεων.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ νεολαία, ἔνθους ἀπεδέχθη τὸ ἐθνικὸν κήρυγμα τοῦ βαθυγνώμονος ἀρχηγοῦ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως, διὸ καὶ σπεύδει νὰ συνενωθῇ καὶ νὰ ἀποτελέσῃ πυκνοτάτας τὰς τάξεις της καὶ ἐν ἀγαστῇ πειθαρχίᾳ ἐπιδίδεται εἰς τὰ ἔργα τῆς ψυχικῆς ἀφυπνίσεως, τῆς ἠθικῆς ἀνυψώσεως καὶ τῆς σωματικῆς ῥώμης καὶ πραγματοποιεῖ ἐθνικὴν ἐντελῶς θέλησιν.

Ταυτοχρόνως ὅμως διὰ τοῦ λαμπροῦ καὶ ἀξιοθαυμάστου παραδείγματός της κεντρίζει τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, εὐφραίνει τὰς καρδίας τῶν πανελλήνων, κρατύνει τὴν γενικὴν τοῦ Ἔθνους δραστηριότητα καὶ θεμελιώνει ἐπὶ ἀρραγοῦς βάσεως τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ ὅτι καὶ νῦν δύναται διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων καὶ ἀπαραιμείωτον νὰ τηρήσῃ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἱστορικωτάτην καὶ ἐνδοξοτάτην θέσιν του καὶ νὰ δημιουργήσῃ περίλαμπρον ἀνταξίως τοῦ ἀπαραμίλλου παρελθόντος αὐτοῦ τὸν νεοθαλῆ τρίτον πολιτισμὸν του.

Ἐπὶ τοιούτων δ' ἀκριβῶς ὑπερόχων ἰδεωδῶν ἐμπνέεται ἡ

διὰ νόμον κατὰ τὸ 1936 συσταθεῖσα *ἐθνικὴ ὀργάνωσις τῆς νεολαίας*, (E. O. N.). Αὕτη ἀποτελεῖ ἴδιον νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ἐδρεύει ἐν Ἀθήναις καὶ διατελεῖ ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τῆς Α. Β. Υ. τοῦ διαδόχου τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου.

Ἐπίτιμος γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν θηλέων τῆς ὀργανώσεως εἶνε ἡ Α. Β. Υ. ἡ περιγέμισσα Φρειδερίκη.

Διοικήσεις καὶ μέρφωσις τῆς E. O. N.

Διοικεῖται δὲ ἡ E. O. N. ὑπὸ ἀνωτάτου διοικητικοῦ συμβουλίου ἐξ ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως, ὅστις, ἔχων καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ *γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ* αὐτῆς, ἀσκεῖ τὴν διοίκησιν ταύτης διὰ *κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου*.

Πρὸς ἔτι δὲ κρείττονα πραγματοποιήσῃν τοῦ ἐθνικωτάτου σκοποῦ τῆς E. O. N. ἰδρύθη *σχολὴ ἀνωτέρων στελεχῶν*, ἐν ἣ δια καταλλήλου διδασκαλίας, ἀγωγῆς καὶ ἀσκήσεως ἐπιδιώκεται ὁ ἀριώτερος καταρτισμὸς τῶν *στελεχῶν* ταύτης.

Ὁ ἰδρυτικὸς τῆς σχολῆς νόμος καθορίζει τὰ διδασκόμενα μαθήματα, ἐν οἷς περιλαμβάνεται καὶ ἡ *ἀγωγή τοῦ πολίτου*, τὸν χρόνον τῆς φοιτήσεως, τὸν τόπον τῆς λειτουργίας τῆς σχολῆς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν δυναμένων νὰ φοιτήσωσιν εἰς αὐτήν.

Ἡ δ' ὅλη ὀργάνωσις τῆς ἐθνικῆς νεολαίας, διακρινομένη εἰς *σχηματισμοὺς* ἀρρένων καὶ θηλέων, περιλαμβάνει τὴν *κεντρικὴν διοίκησιν*, τὴν *διοίκησιν ἀνωτάτων σχολῶν*, τὰς *περιφερειακὰς διοικήσεις* μετὰ διαφόρων ὑποδιαρέσεων εἰς *περιφερειακὰς ὑποδιοικήσεις, τομεῖς* καὶ *ὑποτομεῖς*. Οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτὴν ἀπὸ 8 μὲν μέχρι 14 ἐτῶν ἡλικίας νέοι καὶ νέαι λέγονται *σκαπανεῖς* καὶ *σκαπάνισσαι*, ἀπὸ 14 δὲ μέχρι 25 ἐτῶν *φαλαγγῖται* καὶ *φαλαγγίτισσαι* καὶ τελοῦσιν ὑπὸ ἀνωτάτους, ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους βαθμοφόρους ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ἄλλαι ἐθνικοῦ σκοποῦ ὀργανώσεις

Ἄξια μνείας ἐνταῦθα εἶνε καὶ αἱ ἕξῃς φιλοπάτριδες ὀργανώσεις: α) ἡ *ἐθνικὴ ἔταιρεία*, καὶ β) ἡ *ὀργάνωσις τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως*.

Ἀμφοτέραι, σκοπὸν ἔχουσι τὴν διαφώτισιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου τῆς κυβερνήσεως καὶ γενικώτερον τὴν τόνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, τὴν ἀναζωπύρησιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἱεροῦ θεοῦ τῆς οἰκογενείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Τὰ δικαστήρια καὶ διαίρεσις αὐτῶν

Ἡ *δικαστικὴ ἐξουσία* διενεργεῖται διὰ τῶν δικαστηρίων, ἅτινα εἶνε ἀνεξάρτητα, ὑποκείμενα μόνον εἰς τοὺς νόμους. *Σκοπὸς* δὲ τούτων εἶνε ἡ λύσις τῶν μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἐγειρομένων διαφορῶν καὶ ἡ ἐξασφάλις τῆς κοινωνικῆς τάξεως.

Ἄνευ τῶν δικαστηρίων θὰ ἐβασίλευεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡ ἀναρχία, διότι πᾶς αὐτογνωμόνως θὰ ἐξήτει νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀξιώσεις του (αὐτοδικία).

Ἡ δι' *ἰδίων πράξεων προάσπισις* τῶν συμφερόντων ἐπιτρέπεται μόνον κατ' ἐξαιρέσειν, συμβαίνει δὲ τοῦτο κυρίως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς *ἀμύνης*, ἐν ἣ ἐπιτρέπεται ἐν ἀπουσίᾳ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς ἢ ἀπόκρουσις γενομένης ἢ ἐπικειμένης ἀδίκου ἐπιθέσεως.

Τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους *διαίρονται* εἰς δύο τάξεις, εἰς *ἀστικά* ἢ *πολιτικά*, *δικάζοντα* ἀστικάς διαφοράς, καὶ εἰς *ποινικά*, *δικάζοντα* ποινικάς ὑποθέσεις.

Μέχρι τοῦ 1887 ἐλειτούργουν ἐν Ἑλλάδι καὶ *ἐμποροδικεῖα*, *δικάζοντα* τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, αἵτινες μετὰ τὴν κατάργησιν αὐτῶν ὑλήθησαν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἀστικῶν δικαστηρίων.

Ἄστικά δικαστήρια

Ἄστικά δικαστήρια εἶνε τὰ ἑξῆς:

α) τὰ εἰρηνοδικεῖα, ἅτινα *δικάζουσι* μικράς (μέχρι 5000 δραχ.) ἐπειγούσης φύσεως διαφοράς, ἃς ὁ νόμος εἰδικῶς ὑπήγαγεν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῶν, *σύγκεινται* δὲ ἐξ ἐνὸς εἰρηνοδίκου καὶ ἐνὸς γραμματέως,

β) τὰ πρωτοδικεῖα, *δικάζοντα* ὑποθέσεις ὑπερβαίνουσας

τὴν ἀρμοδιότητα τῶν εἰρηνοδικείων (ἤτοι ἐχούσας ἀντικείμενον ποσὸν ὑπερβαῖνον τὰς 5000 ἢ μὴ δυναμένας νὰ καθορισθῶσιν εἰς χοῖμα, ὡς τὸ διαζύγιον) ἢ ἀποφάσεις τῶν εἰρηνοδικείων, ἐκκληθείσας εἰς αὐτά, **σύγκεινται** ἕξ ἐνὸς προέδρου, δύο πρωτοδικῶν, ἐνὸς εἰσαγγελέως καὶ ἐνὸς γραμματέως.

Ἐν ἐκάστῳ πρωτοδικεῖῳ ἀναλόγως τῆς πληθῆος τῶν ὑποθέσεων διορίζονται καὶ ἀντεισαγγελεῖς καὶ πλείονες πρωτοδίκαι καὶ ἔμμισθοι δὲ πάρεδροι πρὸς ἀναλήρωσιν τῶν τυχόν ἀπόντων ἢ κωλυμένων πρωτοδικῶν, ὡς καὶ ὑπογραμματεῖς καὶ γραφεῖς πρὸς διεξαγωγὴν τῆς γραφικῆς ὑπηρεσίας τοῦ πρωτοδικείου. Νόμοι τινὲς ἀπονέμουσιν εἰδικὴν ἀρμοδιότητα εἰς τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν, πρὸς ὃν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀπευθύνονται δι' αἰτήσεως πρὸς ἐκδίκασιν ὠρισμένων διαφορῶν.

γ) **Τὰ ἐφετεῖα**, ἅτινα δικάζουσι κυρίως ὑποθέσεις, αἵτινες, δικασθεῖσαι πρότερον ἐνώπιον πρωτοδικείου, ἐξεκλήθησαν εἰς αὐτό. **Σύγκεινται** δὲ ἕξ ἐνὸς προέδρου, τεσσάρων ἐφετῶν, ἐνὸς εἰσαγγελέως καὶ ἐνὸς γραμματέως.

Ἀναλόγως τῆς πληθῆος τῶν ὑποθέσεων διορίζονται ἐν ἐκάστῳ ἐφετεῖῳ καὶ πλείονες ἐφεταὶ καὶ ἀντεισαγγελεῖς.

δ) Ὁ ἄρειος πάγος, τὸ ἀνώτατον πάντων τῶν δικαστηρίων τοῦ κράτους, ἐδρεύει ἐν Ἀθήναις. Οὗτος ὁμως δὲν εἶνε δικαστήριον **οὐσίας**, δὲν προσπαθεῖ δηλαδὴ νὰ ἀνεύρῃ τὴν οὐσιαστικὴν ἀλήθειαν ἐν τινι διαφορᾷ, ἀλλ' ἐξετάζει τὰς ἀποφάσεις τῶν ὑποδεεστέρων δικαστηρίων καὶ ἂν κακῶς ἠρημίηυσαν καὶ ἐφήρμοσαν τοὺς κειμένους νόμους, ἀναιρεῖ αὐτάς. **Σύγκεινται** δὲ ἕξ ἐνὸς προέδρου, δύο ἀντιπροέδρων, εἴκοσιν ἀεροπαιγῶν, ἐνὸς γραμματέως, ἐνὸς εἰσαγγελέως, τριῶν ἀντεισαγγελέων καὶ ἐνὸς γραμματέως εἰσαγγελίας καὶ διαιρεῖται εἰς **δύο τμήματα**, πρῶτον καὶ δευτερον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον δικάζει μόνον τὰς αἰτήσεις περὶ ἀναιρέσεως τῶν ἀποφάσεων τῶν κατωτέρων δικαστηρίων, τὸ δὲ δευτερον τὰς αἰτήσεις ἀναιρέσεως ποινικῶν ὑποθέσεων καὶ ἐκ τῶν πολιτικῶν τὰς παραπεμφθείσας ὑπὸ τοῦ πρῶτου τμήματος μετ' ἀναίρεσιν. Τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ ἀρείου πάγου πρὸς εὐχερεστέραν καὶ ταχύτεραν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου του ὑποδιηρέθη (κατὰ τὸν νόμον 4993) εἰς δύο τμήματα **ἀναιρετικά**. Ἐπὶ ὠρισμένων ὁμως ὑποθέσεων καὶ ἐπὶ διαφανίας

των τμημάτων αποφαινεται ή όλομέλεια του άρειου πάγου.

Ό πρόεδρος προεδρεύει της όλομελείας και του πρώτου άναιρετικού τμήματος, δύναται όμως να προεδρεύση και οίουνδήποτε των τμημάτων κατά βούλησιν. Των *άντιπροέδρων* ό μόν εις προεδρεύει του έτέρου των άναιρετικών, ό δ' έτερος του δευτέρου τμήματος.

Ποινικά δικαστήρια

Ποινικά δικαστήρια είνε τά εξής:

α) τά πταισματοδικεία, ήτοι τά κατά τόπους ειρηνοδικεία και τά ειδικά πταισματοδικεία, δικάζοντα, συμπαισταμένου ένός γραμματέως και του *δημοσίου κατηγορου*, όστις είνε ό άστινόμος του τόπου, έν φ' εξετελέσθη τό άδίκημα ή ό άναπληρωτής αυτού, τά *πταίσματα*, ήτοι πράξεις άθεμίτους και παραλείψεις, εις ός οι νόμοι επιβάλλουσι τήν λεγομένην *άστυνομικήν ποινήν*, ήτοι πρόστιμον ή κράτησιν από 1 μέχρι 30 ήμερών,

β) τά πλημμελειοδικεία, τά κατά τόπους δηλαδή πρωτοδικεία, δικάζοντα τά *πλημμελήματα*, ήτοι άθεμίτους πράξεις ή παραλείψεις, εις ός οι νόμοι επιβάλλουσι τήν λεγομένην *επανορθωτικήν ποινήν*, ήτοι φυλάκισιν από 3 ήμερών μέχρι 5 έτών ή χρηματικήν ποινήν.

Διά του νόμου 3998 ή έκδίκασις των έλαφροτέρων πλημμελημάτων άντετέθη εις ένα δικαστήν (μονομελή πλημμελειοδικείον), παρισταμένου ένός εισαγγελέως, του δημοσίου κατηγορου και ένός γραμματέως. Αποφάσεις τούτου επιβάλλουσαι ποινήν φυλάκισεως μέχρι 30 ήμερών, έκκαλουται ένώπιον των τριμελών πλημμελειοδικείων.

γ) τά κακουργιοδικεία ή δικαστήρια των ένόρκων ή όρκωτά δικαστήρια. Ταύτα, συγκροτούμενα έν τη έδρα έκάστον πρωτοδικείου καθ' έκαστον μήνα πλην των μηνών Ιουλίου, Αύγουστου και Σεπτεμβρίου, *άποτελοϋνται* εκ του *δικαστηρίου των συνέδρων* και εκ *δεκαμελοϋς δικαστηρίου ένόρκων*.

Τό δικαστήριον των συνέδρων σύγκεται εκ ένός προέδρου, όστις συνήθως είνε έφέτης, εκ δύο πρωτοδικών ή έφετών, ένός εισαγγελέως και ένός γραμματέως.

Αἱ συνεδρίαὶ ἐκάστης μηνιαίας συνόδου τοῦ κακουργιοδικείου δὲν δύνανται νὰ παραταθῶσι πλέον τῶν 24 ἡμερῶν. Ἐκάστη δὲ μηνιαία σύνοδος ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο δωδεκαήμερα,

Οἱ δέκα ἔνορκοι *ἐκλέγονται* διὰ κληρώσεως ἐκ τετρακοσίων τὸ πολὺ πολιτῶν (ἐν Ἀθήναις δέ, Πειραιεῖ καὶ Θεσσαλονίκῃ ἔξ ἑξακοσίων) τῆς περιφερείας τοῦ κακουργιοδικείου, ἐχόντων τὰ προσόντα τοῦ ἔνορκου, ἦτοι ὄντων Ἑλλήνων πολιτῶν, ἐχόντων τὰ ἐκλογικὰ τῶν δικαιώματα καὶ ἀνηκόντων εἰς ὀρισμένας ἐπαγγελματικὰς τάξεις ἢ συγκεντρούντων ὀρισμένα προσόντα μορφώσεως.

Τὸ *λειτούργημα τοῦ ἔνορκου* εἶνε ὑποχρεωτικὸν εἰς πάντα πολίτην, διὸ καὶ ὁ νόμος αὐστηρῶς τιμωρεῖ τοὺς ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου μὴ προσερχομένους πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῶν ὡς ἔνορκων.

Ἀπαλλάσσονται ὁμως ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ λειτουργήματος τοῦ ἔνορκου οἱ σύμβουλοι τῆς ἐπικρατείας, οἱ ἰσόβιοι δικασταί, οἱ βουλευταί, οἱ μόνιμοι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ τμηματάρχου καὶ ἄνω, οἱ δημοδιδάσκαλοι καὶ ἄ., ὡς καὶ οἱ ὑπερβάντες τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν.

Τὰ κακουργιοδικεῖα *δικάζουσι* α) τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα.

β) τὰ τοῦ τύπου πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς μόνον τὸν ἰδιωτικὸν βίον (ἄρθρ. 100 τοῦ συντάγμ.), καὶ

γ) τὰ κακουργήματα, ἀθεμίτους δηλαδὴ πράξεις καὶ παραλείψεις, εἰς ἃς οἱ νόμοι ἐπιβάλλουσι τὴν *ἐγκληματικὴν ποινήν*, ἦτοι α) εἰρκτὴν, στέρησιν τῆς ἐλευθερίας δηλαδὴ ἀπὸ 5 μέχρι 10 ἐτῶν, β) πρόσκαιρα δεσμά, τ. ἔ. ἀπὸ 10 μέχρι 20 ἐτῶν, γ) δεσμά διὰ βίου, καὶ δ) θάνατον.

Τὰ κακουργιοδικεῖα εἰς εἰδικὰς τινὰς περιπτώσεις, καθοριζομένας ὑπὸ τοῦ νόμου, δικάζουσιν ἄνευ συμπράξεως τοῦ δικαστηρίου τῶν ἔνορκων.

Αἱ *ἀποφάσεις* τῶν κακουργιοδικείων εἶνε ἀνέκκλητοι, ὑπόκεινται ὁμως εἰς ἀναίρεσιν ἐνώπιον τοῦ ἀρείου πάγου.

Οἱ *ἔνορκοι* ἐκπροσωποῦντες τὴν κοινωνικὴν συνείδησιν ὀφείλουσι νὰ κρίνωσι τὴν πρᾶξιν τοῦ κατηγορουμένου οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νομικῶν κανόνων, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῶν καὶ τὸ κοινωνικὸν αἴσθημα.

Τὸ *ὄρκωτὸν δικαστήριον* εἶνε *θεσμὸς μεσαιωνικός*, ἀναπτυχθεὶς ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ φέρει τὸ ὄνομα *ὄρκωτὸν*, διότι οἱ κληρούμενοι δέκα πολῖται ὀρκίζονται ὅτι θὰ ἐκτελέσωσι κατὰ συνείδησιν τὰ *δικαστικά τῶν καθήκοντα*, ἐκδίδουσι δὲ τὴν ἀπόφασίν των, καλουμένην *ἐτυμηγορίαν*, δι' ἧς ἐκτιμῶντες τὸ πραγματικὸν μέρος τῆς δίκης, ἀποφασίζουσι κυριαρχικῶς περὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ μὴ τοῦ κατηγορουμένου. Ἡ ἐτυμηγορία λαμβάνεται κατὰ πλειοψηφίαν, ἐν ἰσοψηφίᾳ δ' αὕτη εἶνε *ἀθροωτική*.

Τὸ *δικαστήριον τῶν συνέδρων* ἐπιβάλλει εἰς τὸν κηρυχθέντα διὰ τῆς ἐτυμηγορίας τῶν ἐνόρκων ἔνοχον τὴν προσήκουσαν ποινὴν, ἐν περιπτώσει δὲ ἀθροωτικῆς ἐτυμηγορίας μόνος ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου τούτου κηρύττει τὸν κατηγορούμενον ἀθῶον καὶ διατάσσει τὴν ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόλυσιν αὐτοῦ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω *ποινικῆν* ὡσαύτως *δικαιοδοσίαν* ἔχουσι καὶ τὰ *ἐφετεῖα*, *δικάζοντα*:

α) τὰ πλημμελήματα τῶν ἐχόντων εἰδικὴν ὄρισμένην ἀποφασιστικὴν ἐξουσίαν προσώπων, ἤτοι τῶν ὑπουργῶν, δι' ὅσα ἀδικήματα δὲν ὑπάγονται οὗτοι εἰς τὸ κατὰ τὸν νόμον περὶ εὐθύνης ὑπουργῶν *εἰδικὸν δικαστήριον*, τῶν γενικῶν διοικητῶν, τῶν νομαρχῶν, τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν μητροπολιτῶν, τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἀπὸ τοῦ πρωτοδίκου καὶ ἄνω, τῶν συμβούλων τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας, τῶν δικηγόρων δι' ὀρισμένα ἀδικήματα, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀστυνομίας τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐκτελούντων χροῆ ἀστυνομικοῦ διευθυντοῦ καὶ ὑποδιευθυντοῦ, τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῆς χωροφυλακῆς, τῶν προϊσταμένων τῶν προξενικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν, ὡς καὶ παντὸς συναίτιου τῶν προορηθέντων προσώπων, ἔστω καὶ ἂν τυγχάνη οὗτος ἀπλοῦς ἰδιώτης.

Τῶν προσώπων τούτων τὰ πταίσματα *δικάζονται* ὑπὸ τῶν πλημμελειοδικῶν.

β) τὰς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου τῶν πλημμελειοδικῶν, καὶ

γ) τὰ δι' εἰδικῶν νόμων ὑπαχθέντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν εἰδικὰ κακοουργήματα, ὡς ἡ πειρατεία, ἡ ναυταπάτη κλπ.

Ἡ Α. Β. Υ. ὁ διάδοχος ΠΑΥΛΟΣ
γενικός ἀρχηγός τῆς Ε. Ο. Ν.

Ἔτεροι διακρίσεις τῶν δικαστηρίων καὶ προσωπικὸν αὐτῶν

Τὰ δικαστήρια διακρίνονται καὶ ἄλλως:

α) εἰς **τακτικά** ἢ **τακτικῆς δικαιοδοσίας**, ὡς εἶνε τὸ πρωτοδικεῖον, καὶ εἰς **ἐκτακτα** ἢ **ἐκτάκτου δικαιοδοσίας**, ὡς εἶνε τὸ εἰρηνοδικεῖον, καθόσον εἰς τοῦτο ὑπάγονται αἱ ῥητῶς ἀνατεθεῖσαι ὑποθέσεις.

β) εἰς **πρωτοβάθμια**, ἅτινα εἶνε τὰ ἐκδικάζοντα ὑπόθεσιν τινα διὰ πρώτην φορὰν (εἰρηνοδικεῖον, πρωτοδικεῖον) καὶ **δευτεροβάθμια**, ἥτοι τὰ δικάζοντα ὑπόθεσιν, ἥτις προηγουμένως ἐξητάσθη ἐνώπιον τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστηρίου (ἐφετεῖον, πρωτοδικεῖον).

Τὸ **προσωπικὸν τῶν δικαστηρίων** διακρίνεται εἰς **κύρια** ἢ **οὐσιώδη** πρόσωπα τῆς δικαιοσύνης, ἥτοι τοὺς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν εἰσαγομένων εἰς τὰ δικαστήρια ὑποθέσεων, εἴτε διότι συντελοῦσι διὰ τῆς ψήφου των εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς διαφορᾶς, ὡς οἱ δικασταί, εἴτε διότι ὑποβοηθοῦσιν ἀμέσως τὴν ἐπίλυσιν ταύτην, ὡς ὁ εἰσαγγελεύς, καὶ εἰς **ἐπικουρικά** ἢ **ἐπουσιώδη**, ὡς εἶνε οἱ δικηγόροι, οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες.

Διὰ τῆς λέξεως **δικαστῆς** νοεῖται ὁ δικαστικὸς ὑπάλληλος, ὅστις διὰ τῆς ψήφου του δικάζει, ἥτοι λύνει τὴν διαφορὰν, διὰ δὲ τῆς λέξεως **εἰσαγγελεύς**, ὅστις λέγεται καὶ **δημόσιος κατήγορος**, νοεῖται ὁ ἐν τοῖς τακτικοῖς δικαστηρίοις ἀνώτερος λειτουργός, εἰς ὃν εἶνε ἀνατεθειμένη ἡ φροῦνησις τῶν νόμων καὶ ἡ μέριμνα περὶ τοῦ δημοσίου συμφέροντος, κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ νόμου.

Πρὸς ἀναγνώρισιν δικαιώματός τινος ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἀναγκαῖα εἶνε ἡ ἔγγραφος **ἀγωγῆς**. Αὕτη εἶνε τὸ **ἔγγραφον μέσον**, δι' οὗ ἀπενδυνάμενός τις πρὸς τὸ δικαστήριον αἰτεῖται τὴν λύσιν διαφορᾶς τινος πρὸς ἄλλο πρόσωπον (ἐναγόμενος). Ἀρμόδιον δὲ δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν ὑποθέσεώς τινος εἶνε κατὰ κανόνα τὸ τοῦ τόπου τῆς κατοικίας τοῦ ἐναγομένου.

Μετὰ τὴν ἔγγραφον τῆς ἀγωγῆς ἐπακολουθεῖ ὁ **ἐλεγχος** αὐτῆς, μεθ' ὃν διασκεπτόμενον τὸ δικαστήριον ἐκδίδει τὴν ἀπό-

φασίν του, ἥτις ἐκτελεῖται (*ἐκτέλεισις ἀποφάσεως*) ἐν περιπτώσει μὴ συμμορφώσεως τοῦ καθ' οὗ αὕτη ἐξεδόθη εἴτε διὰ *κατασχέσεως* εἴτε διὰ *προσωπικῆς κρατήσεως*.

Ἐνδिका μέσα

Ἄλλ' ἐάν τις τῶν διαδίκων νομίση ὅτι ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις εἶνε ἄδικος, δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὰ *ἐνδिका μέσα*, ἥτοι *δικαστικά μέσα πρὸς προσβολὴν δικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ ἐπανόρθωσιν τῆς προσγενομένης ἀδικίας*.

Τὸ πρῶτον ἐνδικον μέσον εἶνε τὸ τῆς *ἐφέσεως* δι' ἧς καταφεύγει τις εἰς ἀνώτερον δικαστήριον, ἵνα ζητήσῃ τὴν τροποποίησιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ κατωτέρου δικαστηρίου (πρωτοδίκου ἀποφάσεως). Ἴνα ἐκτελεσθῇ δ' ἀπόφασίς τις, πρέπει νὰ εἶνε *τελειόδικος*, νὰ μὴ ὑπόκειται δηλ. εἰς ἐφεσιν ἢ νὰ παρῆλθεν ἄπρακτος ἢ προθεσμία πρὸς ἄσκησιν ἐφέσεως.

Τελευταῖον ἐνδικον μέσον εἶνε ἡ *ἀναίρεσις*. Διὰ ταύτης ὁ διάδικος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς χώρας, τὸν ἄρειον πάγον, ἂν συντρέξῃ λόγος τις ἐκ τῶν ῥητῶς ἀναφερομένων ἐν τῷ νόμῳ. ζητεῖ τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἀδίκου δι' αὐτὸν ἀποφάσεως τοῦ πρωτοβαθμίου ἢ τοῦ δευτεροβαθμίου πρωτοδικείου.

Ἐάν δὲ διαπράξῃ τις πράξιν ἀντικειμένην εἰς τὸν ποινικὸν νόμον, ὑπόκειται εἰς δίωξιν εἴτε ὑπὸ τοῦ βλαβέντος ἐκ τῆς πράξεώς του, εἴτε ἀτεπαγγέλτως ὑπὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς πολιτείας (τοῦ εἰσαγγελέως).

Ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ ἡ ἀγωγή καλεῖται *μῆνυσις*. Ταύτην ἐπακολουθεῖ ἡ *ἀνάκρισις*, γινομένη ὑπὸ τοῦ ὀριζομένου ἀνακριτικοῦ ὑπαλλήλου, καὶ εἶτα ἡ *δίκη*, ἥτις ἀναλόγως τῆς βαρύτητος τῆς πράξεως ἐκδικάζεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου, ἥτοι τοῦ πταισματοδικείου καὶ τοῦ πλημμελειοδικείου ἢ τοῦ κακοουργιοδικείου. Πρὸ τῆς δίκης ὅμως ἐλέγχει τὰ πορίσματα τῆς ἀνακρίσεως τὸ ἀρμοδίον δικαστικὸν συμβούλιον, ὅπερ ἀναλόγως ἐκδίδει *ἀπαλλακτικὸν* ἢ *παραπεμπτικὸν* (παραπομπῆς εἰς δίκην) *βούλευμα*.

Ἐπὶ τῶν βαρυτέρων ἀδικημάτων ὁ *ὑπόδικος* διατελεῖ μέρους τῆς ἡμέρας τῆς δίκης ἐν *προφυλακίσει*, ἥτις περιορίζεται ἐντὸς χρονικῶν ὁρίων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πλείστων ἀδικημάτων δύναται νὰ ἀπολυθῇ οὗτος ἐπὶ χρηματικῇ ἐγγυήσει.

Ἡ ἀμερόληπτος κρίσις τῶν δικαστῶν ἐξασφαλίζεται διὰ πολλῶν μέτρων. Οὕτω τὸ σύνταγμα ἐπιβάλλει ὅπως αἱ ἀποφάσεις εἶνε πάντοτε ἠτιολογημέναι καὶ αἱ συνεδρία τῶν δικαστηρίων δημόσια.

Περὶ στρατιωτικῆς δικαιοσύνης

Αἱ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ὅμως διαπραττόμενα ἀξιώποιον πράξεις, ἐξαιροῦσι τῆς πειρατείας, τῆς ναυταπάτης, τοῦ λαθρομπορίου κ. ἄ. δικάζονται ἕνεκα τοῦ ἰδιαιτέρου χαρακτῆρος, ὃν ἐνέχει ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία, ὑπὸ εἰδικῶν δικαστηρίων, τῶν λεγομένων *στρατιωτικῶν δικαστηρίων*, καὶ συμφώνως πρὸς τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ποινικὴν νομοθεσίαν.

Τὰ στρατιωτικὰ δικαστήρια *διακρίνονται* εἰς στρατοδικεῖα καὶ ναυτοδικεῖα.

Καλοῦνται δὲ στρατοδικεῖα τὰ ἐξ ἀξιοματιῶν τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς συγκείμενα εἰδικὰ δικαστήρια, ἅτινα δικάζουσι τὰς ὑπὸ στρατιωτικῶν διαπραττομένας ἀξιοποίνους πράξεις. Ταῦτα εἶνε διαρκῆ καὶ ἔκτακτα.

Ἐν καιρῷ εἰρήνης λειτουργοῦσιν ἐπὶ διαρκῆ στρατοδικεῖα, ἥτιοι ἐν Ἀθήναις, Λαρίσῃ, Θεσσαλονίκῃ, Καβάλλῃ, Ἰωαννίσις, Χαννίσις καὶ Πάτραις, δύνανται δὲ νὰ ἰδρυνθῶσι καὶ νέα διὰ νόμον. Ἐκαστον *διαρκὲς στρατοδικεῖον* συνήθως *ἀπαρτίζεται* ἐξ ἑνὸς προέδρου, τεσσάρων στρατοδικῶν, ἑνὸς κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἑνὸς γραμματέως, ἀναλόγως δὲ τοῦ στρατιωτικοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποδίκου ὀρίζεται καὶ ὁ βαθμὸς τῶν στρατιωτικῶν, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ στρατοδικεῖον.

Τὰ *ἔκτακτα στρατοδικεῖα συνιστῶνται* ἐν καιρῷ ἐκστρατείας, ἀποκλεισμοῦ καὶ κηρύξεως στρατιωτικοῦ νόμου, ἢ δὲ σύνθεσις καὶ ἡ ἀρμοδιότης αὐτῶν εἶνε αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τῶν διαρκῶν.

Αἱ ὑπὸ τῶν στρατοδικείων (διαρκῶν ἢ ἐκτάκτων) ἐδικαζόμενα πρωτοβαθμίως ὑποθέσεις δικάζονται δευτεροβαθμίως ὑπὸ τοῦ λεγομένου *ἀναθεωρητικοῦ*, ὅπερ λειτουργεῖ ὡς ἐφετεῖον καὶ ὡς ἄρειος πάγος διὰ τὴν στρατιωτικὴν δικαιοσύνην, ἥτιοι ὡς δικαστήριον οὐσίας καὶ συγχρόνως ὡς ἀκυρωτικόν.

Παράλλῃλως πρὸς τὰ στρατοδικεῖα λειτουργοῦσι διὰ τὸν κατὰ θάλασσαν στρατὸν τὰ **ναυτοδικεῖα**, ἅτινα, ἀπαρτιζόμενα ἐξ ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ ἔχουσι σύνθεσιν καὶ ἁρμοδιότητα παρεμφερεῖς πρὸς τὴν τῶν στρατοδικεῖων.

Καὶ τὰ ναυτοδικεῖα **διακρίνονται** εἰς τακτικὰ καὶ ἔκτακτα. **Τακτικὸν ναυτοδικεῖον** ὑπάρχει ἓν, ἐδρεῖον ἐν Πειραιεῖ, **ἔκτακτα** δὲ συνιστῶνται κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας. Τοῦτο κρίνον περὶ τοῦ νομίμου ἢ μὴ τῶν κατασχέσεων (συλῶν), ἢς ναυτικά ἢ τελωνειακά **ἀρχαὶ** ἐνεργοῦσιν ἐπὶ πλοίων ἢ φορτίων ἀνηκόντων εἰς ἐμπολέμους ἢ καὶ οὐδετέρας χώρας, ἐλειτούργησε παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1913.

Τὰ δικαστήρια ταῦτα ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των συνιστῶνται κυρίως ἐν πολέμῳ, παρατείνουσι δὲ τὰς ἐργασίας των μέχρι τῆς πλήρους ἐκδικάσεως τῶν σχετικῶν ὑποθέσεων, αἵτινες ἀνεφύησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Πλὴν τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων ἄλλα ἐιδικῶν σκοποῦ δικαστήρια εἶνε τὰ χρηματιστηριακὰ δικαστήρια, τὰ ἀγορανομικά, τὰ παιδικὰ (μὴ λειτουργήσαντα εἰσέτι παρ' ἡμῖν) κ. ἄ.

Περὶ καταστάσεως πολιορκίας

Εἰς ὅλως ἐκτάκτους περιστάσεις, ὡς εἶνε ὁ πόλεμος, ἡ γενικὴ ἐπιστράτευσις, ὁ κίνδυνος τοῦ κοινωνικοῦ ἢ πολιτειακοῦ καθεστῶτος καὶ αἱ στάσεις ἢ κυβέρνησις τῆς χώρας δύναται νὰ ἀναστείλῃ πάσας τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ἢ μέρος αὐτῶν καθ' ὅλην τὴν ἐπιχράτειαν ἢ ἐν τμήματι μόνον αὐτῆς πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν ἄμυναν τῆς πολιτείας καὶ ἀσφαλεστέραν περιφρούρησιν τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λέγομεν ὅτι ἡ χώρα ἢ περιοχὴ αὐτῆς εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν πολιορκίας.

Ὅθεν **κατάστασις πολιορκίας** καλεῖται ἡ ἀνάγκη, εἰς ἣν περιέσχηται χώρα τις ἐν ἐκτάκτῳ περιστάσει ἵνα ἀναστελλῇ ἢ περιοστέλλῃ τὰς πολιτικὰς τῆς ἐλευθερίας καθ' ὅλην τὴν ἐπιχράτειαν ἢ ἐν τμήματι μόνον αὐτῆς χάριν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πᾶν ζήτημα ἢ μέτρον συν-

τελεστικὸν πρὸς τὸν ἐθνικὸν τοῦτον σκοπὸν τίθεται ὑπὸ τὴν *στρατιωτικὴν ἀρχήν*. Οὗτοι δὲ κηρύσσεται ὁ *στρατιωτικὸς νόμος*, ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν μὴ στρατιωτικῶν ἢ δικαιοδοσία τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης ἐπὶ καθοριζομένων ὑπὸ τοῦ νόμου ἀδικημάτων, ἐπιβάλλεται λογοκρισία ἐπὶ τοῦ τύπου καὶ ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἀλληλογραφίας, ἀναστελλομένων τοιοιτοτρόπως τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν, καὶ λαμβάνονται ἐν γένει μέτρα αὐστηρὰ ἀναλόγως τῆς κρισιμότητος τῶν περιστάσεων. Δύναται ἐν ἄλλοις λόγοις νὰ ἀποφασισθῇ ἢ ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ ἀναστολὴ τῶν ἄρθρων τοῦ συντάγματος τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας (ἄρθρ. 91 τοῦ συντάγμ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄

ΠΕΡΙ ΕΝΝΟΜΟΥ ΤΑΞΕΩΣ

Ἐννοια ἐννόμου τάξεως. Κατοχυρωματικοὶ νόμοι

Ἡ ἐπιτακτικὴ συμμόρφωσις τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς θεμελιώδεις νόμους ἀποτελεῖ τὴν *ἐννομον τάξιν*.

Ταύτην πάντες οἱ πολῖται, εἴτε εἶνε ἰδιῶται εἴτε ὄργανα τῆς πολιτείας, ὀφείλουσι νὰ σέβονται καὶ νὰ προστατεύωσι, διότι ὅταν αὕτη διασαλευθῆται, τὰ συμφέροντα καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ τῶν πολιτῶν διακινδυνεύονται, ἢ πίστις αὐτῶν ἐπὶ τὴν πολιτείαν μειοῦται καὶ τὸ κύρος τῆς πολιτείας ἔναντι τῶν ἄλλων πολιτειῶν καταλίπται.

Διὰ τὴν *ἀπαρασάλευτον* δὲ τήρησιν τῆς ἐννόμου τάξεως ἡ πολιτεία ἐν τῇ μερίμνῃ τῆς *χρησιμοποιεῖ* πλὴν τοῦ κύρους τῆς καὶ τὴν δυνάμιν τῆς. Οὕτω δὲ διὰ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν ἀστυνομικῶν τῆς ὀργάνων τιμωρεῖ πάντα ἀποπειρώμενον νὰ παραβιάσῃ τοὺς νόμους ἢ νὰ διασαλεύσῃ τὴν τάξιν. Ἐνίοτε μάλιστα αὕτη, ἐξαναγκασομένη ὑπὸ ἐξαιρετικῶν περιστάσεων, ἐνισχύει τὴν ἐκ τῶν κεμένων νόμων δυνάμιν τῆς διὰ τῆς δημιουργίας νέων, κατοχυρωματικῶν λεγομένων, νόμων, δι' ὧν κατορθώνει νὰ ἀντιπαραίη ἀποτελεσματικώτερον κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ κυριώτερον τοῦ πολιτειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Εἶνε δὲ οἱ νόμοι οὗτοι καὶ *αὐστηρότεροι* τῶν συνήθων, διότι σκοποῦσι τὴν ἐν κρίσιμοις καιροῖς ἀπόκρουσιν μεγάλου κινδύνου κατὰ τῆς τιμῆς καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ὑπάρξεως τῆς πολιτείας. Ἀπὸ τοῦ 1929 τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐθέσπισεν εἰδικούς νόμους διὰ τὴν κατοχύρωσιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Ὁ *ἰσχύων σήμερον νόμος* εἶνε ὁ ἄ ν. ὑπ' ἀριθμ. 1075 τοῦ 1938. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον *τιμωρεῖται* διὰ φυλακίσεως

τριῶν τοῦλάχιστον μηνῶν καὶ ἐκτοπισμοῦ ἐκ τοῦ τόπου τῆς κατοικίας του καὶ τῆς τελέσεως τοῦ ἀδικήματος ἐπὶ ἕξ μῆνας μέχρι δύο ἔτων, *πᾶς, ὅστις*

α) ἐγγράφως ἢ προφορικῶς ἢ καθ' οἴονδήποτε ἄλλον τρόπον ἐπιδιώκει τὴν διάδοσιν, ἀνάπτυξιν καὶ ἐφαρμογὴν ἰδεῶν ἢ συστημάτων τεινόντων εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος ἐν τῇ χώρᾳ κοινωνικοῦ καθεστώτος ἢ εἰς τὴν ἀπόσπασιν ἢ αὐτονομίην μέρους τῆς ἐπικρατείας καὶ προσηλυτίζει εἰς τὰς ἰδέας ταύτας ἢ τὰ συστήματα καθ' οἴονδήποτε τρόπον,

β) πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω ἀνατρεπικῶν σκοπῶν προκαλεῖ τὴν κήρυξιν ἀπεργίας ἢ ἀνταπεργίας, κηρυχθεισῶν δὲ τούτων συμβουλεύει, παροτρύνει ἢ προκαλεῖ τοὺς ἀπεργοὺς ἢ πάντα ἄλλον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν παρανόμων πράξεων ἢ μετέχει αὐτῶν,

γ) ἐν γνώσει προσέρχεται εἰς συγκεντρώσεις εἴτε ἐν ὑπαίθρῳ εἴτε ἐν κλειστῷ χώρῳ, ἐν αἷς πρόκειται νὰ ἀναπτυχθῶσιν ἢ ὀπωσδήποτε ἐκδηλωθῶσιν αἱ προειρημέναι ἰδέαι καὶ τὰ συστήματα. Ὡς ἰδιαιτέρως *ἐπιβαρυντικῆ* περίπτωσης *θεωρεῖται* ἢ ἐκτέλεσις τῶν ἀνωτέρω πράξεων

1) διὰ τοῦ τύπου καὶ διὰ προκηρύξεων ἢ ἐντύπων ἐν γένει. Τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐντύπων τούτων ἀπαγορεύεται ἡ κυκλοφορία καὶ ἡ κατοχή,

2) ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἢ ἐν ἐργοστασίοις καὶ τόποις ἐν γένει συγκεντρώσεως ἐργατῶν,

3) ἐφόσον ἐπιδιώκεται ὁ προσηλυτισμὸς ἀνηλίκων μαθητῶν καὶ ἐργατῶν,

4) ἐφόσον αὐτουργοὶ καὶ συνεργοὶ εἶνε δημόσιοι ἢ δημοτικοὶ ἢ ἐκκλησιαστικοὶ ἢ κοινοτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρεταί, ἰδίᾳ δὲ ἐκπαιδευτικοί, κληρικοὶ κλπ. Ἡ καταδίκη τῶν τοιούτων συνεπιφέρεται αὐτοδικαίως τὴν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἐκπτώσιν.

Ὁ ὑφυπουργὸς δημοσίας ἀσφαλείας ἔχει δικαίωμα νὰ ὀρίξῃ τὸν τόπον τῆς διαμονῆς τοῦ εἰς ἐκτοπισμὸν καταδικαζομένου.

Ἐπὶ ἐκτοπισμοῦ μέχρι ἐνὸς ἔτους ἀποφασίζει ἡ ἀρμοδία *ἐπιτροπὴ δημοσίας ἀσφαλείας*, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ νομάρχου, ὡς προέδρου, τοῦ εἰσαγγελέως τῶν πρωτοδικῶν καὶ τοῦ

διοικητοῦ τῆς χωροφυλακῆς ἢ τοῦ ἀστυνομικοῦ διευθυντοῦ. Τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπιτροπῶν ἀσφαλείας δύναται νὰ μεταβάλλῃ ὁ ὑφυπουργὸς τῆς δημοσίας ἀσφαλείας.

Οἱ *ἐκποσιζόμενοι* δι' ἀποφάσεως τῶν δικαστηρίων ἢ τῶν ἐπιτροπῶν δημοσίας ἀσφαλείας δύνανται κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου ὑφυπουργοῦ νὰ *συγκεντρῶνται* εἰς χῶρον κεχωρισμένον, ὀργανούμενοι εἰς πειθαρχουμένην διαβίωσιν, τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως καὶ ὑποχρεούμενοι εἰς ἐργασίαν.

Ὁ αὐτὸς νόμος

1) ὁρίζει τὰς περιπτώσεις, ὑφ' ἃς δύναται νὰ γίνῃ δικαστικὴ ἀναγνώρισις ἢ διάλυσις σωματείου ἢ ἄλλης ἐνώσεως οἰασοῦσιν μορφῆς, διαρκούσης τῆς ἀναστολῆς τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ συντάγματος, καὶ

2) ἐπιβάλλει τὴν προσαγωγὴν πιστοποιητικοῦ κοινωνικῶν φρονιμάτων διὰ τὸν διορισμὸν τινος ὡς ὑπαλλήλου ἢ ὑπηρετοῦ τοῦ δημοσίου, δήμου ἢ κοινότητος ἢ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ἢ ἀνωνύμου ἐταιρείας (συγκεντρούσης ὀρισμένων ὄρων), ὡς καὶ διὰ τὴν λήψιν ὑποτροφίας τοῦ κράτους.

Ἄλλὰ καὶ πρὸς πρόληψιν καὶ καταστολὴν τῆς *κατασκοπείας* ἐλήφθησαν ὀρισμένα μέτρα. Διὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ' ἀριθμ. 375 τοῦ 1936 ὁρίζονται διάφοροι ποιναὶ (φυλακίσεως καὶ προστίμου) κατὰ παντὸς διαπραττόντος κατ' οἰονδήποτε τρόπον *ἐγκλημα κατασκοπείας* ἢ ἄλλην τινὰ *ἐγκληματικὴν ἐνέργειαν*, ἀπειλοῦσαν τὴν ἔξωτερικὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας.

Ἡ Α. Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ
ἐπίτιμος ἀρχηγὸς τῶν θηλέων τῆς Ε. Ο. Ν.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'

Α'. ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

**Σπουδαιότης τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου
Τὰ κυριώτατα τούτων**

Ὡς προελέχθη ἡ ἐν κοινωνίᾳ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων καίσιτᾷ αὐτοὺς ἱκανοὺς πρὸς ἐπιτέλεσιν ἔργων, αἵτινα δὲν θὰ ἠδύναντο ὡς μεμονωμένα ἄτομα νὰ ἐπιχειρήσωσιν, ἡ δὲ ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας εἰς κράτος παρέχει εἰς τὰ μέλη τῆς ἔτι μείζονα πλεονεκτήματα.

Πρὸς τοῦτο ὅμως τὰ ἐν τῇ ὀργανωμένῃ κοινωνίᾳ συζῶντα ἄτομα εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ὄρισμένας ὑποχρεώσεις, ὧν ἄνευ ἡ ὑπόστασις, ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ πρόοδος τῆς πολιτείας διακυβεύονται. Αἱ ὑποχρεώσεις αὗται, γνωσταὶ ὑπὸ τὸν ὄρον **καθήκοντα τοῦ πολίτου**, εἶνε κυρίως αἱ ἀκόλουθοι:

- α) ἡ φιλοπατρία,
- β) ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους,
- γ) ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις,
- δ) ἡ φορολογικὴ ὑποχρέωσις, καὶ
- ε) ἡ ἐκπαιδευτικὴ ὑποχρέωσις.

Ἐπειδὴ δ' ἀνεπτύξαμεν τὰ περὶ ἐκπαιδευτικῆς ὑποχρέωσης ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ τῶν σχέσεων κράτους καὶ ἐκπαιδευ-

σεως, θὰ πραγματευθῶμεν κατωτέρω μόνον περὶ τῶν τεσσάρων πρώτων καθηκόντων.

α) Ἡ φιλοπατρία

Ἐννοια τῆς φιλοπατρίας

Ὑψιστον τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶνε ἡ φιλοπατρία. Εἶνε δὲ **φιλοπατρία** ἀρετὴ τοῦ ἀληθῶς ἀγαπῶντος τὴν πατρίδα του. Ἡ φιλοπατρία, ἣτις παρατηρεῖται ὡς ζωηρότατον συναίσθημα καὶ παρὰ τοῖς πρωτοτόμοις καὶ ἡμιαγροῖς λαοῖς, παρὰ τῷ πεπολιτισμένῳ ἰδίᾳ ἀνθρώπῳ ὑπῆρξεν ἔκπλαιαι τὸ ἥδιστον καὶ ἰσχυρότατον τῶν αἰσθημάτων πάσης εὐγενοῦς καρδίας, τὸ πρώτιστον καθῆκον παντὸς πολίτου καὶ τὸ ἀσφαλέςτατον ἐχέγγυον τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως τῶν λαῶν.

Εἶνε ἄρα ἡ φιλοπατρία διὰ τοὺς λαοὺς ὅ,τι ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς διὰ τὰ ἄτομα.

Ἡ ἑλληνικὴ φιλοπατρία

Καὶ παρ' ἅπασιν μὲν τοῖς λαοῖς ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη δεόντως ἠσκήθη καὶ περιφανῶς ἐξεδηλώθη, ἀλλὰ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἰδιαίτατα ἡ ἀρετὴ αὕτη ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐξέλαμψε διὰ θαυμασίων ἀφοσιώσεων καὶ ἐκπληκτικῶν μεγαλορρημάτων.

Διὰ τῆς φιλοπατρίας οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἀνεδείχθησαν ἀνυπέροβλητα καὶ ἀπαράμιλλα πρότυπα ἡρωϊσμοῦ, ἐπετέλεσαν ὅ,τι τέλειον παρήγαγεν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τὰ καλλιστεῦματα τῆς τέχνης, τὰ ἀριστουργήματα τῆς διανοίας, διεμόρφωσαν τὸν ἀμίμητον ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ἐπεξέτειναν τὰ στενὰ ὄρια τῆς γενεθλίου γῆς εἰς πᾶσαν ἐγγὺς ἢ μακρὰν αὐτῆς χώραν, ἐν ἧ ἔδρασαν ἢ πρὸς ἣν κατηύθυναν τὰ βήματά των καὶ ἐδημιούργησαν τὴν ἐνότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τὴν ἀείζωον ἑλληνικὴν πατρίδα.

Τὸ ἐκ τῆς εὐγενοῦς δὲ φιλοπατρίας συσφιγθὲν καὶ ἐξαορθὲν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους λαοὺς πανευγενὲς ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν πλήρει συναισθήσει τῆς ὑπεροχῆς του καὶ ἀνευ ὑπεροφίας διεκήρυττε· *πᾶς μὴ Ἑλληρ βαρβαρος,*

καὶ οἱ μύριοι τοῦ Ξενοφῶντος ἐβροντοφώνουν· "Ἕλληνες
ὄντες βαρβάροις δουλεύσομεν;

καὶ ὁ μέγιστος τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων Ἀλέξανδρος παρέ-
βαλλε τοὺς ὁμοφύλους Ἕλληνας πρὸς ἡμιθέους ἐν μέσῳ θηρίων.

Ἀπαύγασμα δὲ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης τοῦ ἀρχαίου
Ἕλληνος εἶνε καὶ πλεῖστοι πολυθρόνητοι ὄηται, ὡς

οὐδὲν γλύζιον πατρίδος,

εἰς οἷονὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρις,

μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων
τιμιώτερόν ἐστιν ἢ πατρίς καὶ σεμιότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν
μεῖζον μοῖρα καὶ παρὰ θεοῦ καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς ῥοῦν ἔχουσι,

καὶ μεῖζον ὅστις ἀπὸ τῆς αὐτοῦ πάτρας φίλον νομίζει,
τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω,

οὐ γὰρ νομίζειν αὐτὸν ἑαυτοῦ τινα εἶνε τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ
πάντας τῆς πόλεως,

τῇ πατρίδι ἐγεννήθημεν πρόγον, κ. ἄ.

Ὅθεν φυσικὸν ἦτο καὶ ἐπὶ τῆς **ῥωμαιοκρατίας** τὸν δορυ-
κήτητορα εἰς κατακτηθέντα νὰ μεταβάλῃ ὁ Ἕλλην διὰ τὸ ἀπροσ-
πέλαστον μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του καὶ ἐκ τοῦ ἀχανοῦς ῥω-
μαϊκοῦ κράτους νὰ ἀποτελεσθῇ ἑλληνικωτάτη καὶ λαμπροτάτη ἡ
βυζαντιακὴ αὐτοκρατορία, ἧς ὁ τελευταῖος πρόμαχος, Κωνσταν-
τῖνος ὁ Παλαιολόγος, κατέστη διὰ τοῦ τιμιωτάτου θανάτου του
μοναδικὸν καὶ ἀσύγκριτον παράδειγμα φιλοπατρίας.

Καὶ κατὰ τὴν **μακρδαίωνα** δὲ τοῦ **Ἔθνους δουλείαν** ἀκοί-
μητος διειτηρήθη ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη τοῦ Ἕλλημος. Διὸ
καὶ εὐθύς ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ ἡ
Ἐκκλησία καὶ τὸ Ἔθνος ἤλπισαν ἀκραδάντως εἰς τὴν ἀνάστασιν
τοῦ Γένους καὶ διὰ διηνεκῶν ἐπαναστάσεων ἐσάλεινον τοῦ αἰμο-
σταγοῦς σουλτάνου τὸν θρόνον καὶ κατὰ τὴν ἡῶ τῆς παλιγ-
γενεσίας ἡ Φιλικὴ ἔταιρεία καὶ οἱ ἐπισημώτατοι τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ ἄνδρες καὶ ὁ λαὸς ἀφωσίωνον ἑαυτοὺς καὶ τὰς οἰκογενεῖας
καὶ τὸν πλοῦτόν των ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Καθό-
λου δὲ ὑπὸ οὐρανίου θάρρους ἐνεψυχώθη ὁ Ἕλλην κατὰ τὸ
ἀθάνατον 1821 καὶ ἐν μέσῳ ἑπταετῶν μεγαλοδόξων ἀγώνων καὶ
ὑπερανθρώπων θυσιῶν ἔθραυσε τὰ δεσμὰ στυγεράς δουλείας

τεσσάρων ὄλων αἰώνων καὶ ἔπηξεν ἔλευθέραν πατρίδα, μικρὰν μὲν διὰ τὰς τότε ἀδίκους ἀποφάσεις τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ἀλλὰ πυρῆνα τῆς πολυποθῆτου πλήρους ἐθνικῆς του ἀποκαταστάσεως.

Ἐπὲρ ταύτης δὲ διηνεκῶς καὶ πάσῃ δυνάμει ἀγωνιζόμενος, κατώρθωσε νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τοὺς ζωογόνους κόλπους τῆς ἔλευθέρας μητρὸς τμήματα ἑλληνικῆς γῆς μακροὺς ὑποστάντα ὑπὲρ τῆς ἔλευθερίας ἀγῶνας καὶ ὑπερανθρώπους θυσίας. Καὶ προσφάτως δ' ἔτι ἐν ὑπερόχῳ ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνι διὰ καλύτεράνων τροπαίων καὶ τῆς ὑψίστης πρὸς τὸν θάνατον περιφρονησεως ἔπηξε τὴν σημαίαν τῆς ἑλληνικῆς ἔλευθερίας ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων ὁμαίων χωρῶν καὶ περιέλαβεν εἰς τὰ ὄρια τῆς ἔλευθέρας πατρίδος σημαντικώτατα ἐδάφη τῆς ἱεράς καὶ ἀπαρχαίτου ἐθνικῆς του κληρονομίας.

Συγχρόνως δὲ καὶ τὴν δημιουργίαν νεωτέρου πολιτισμοῦ ἀνταξίου τοῦ πατρῶου ἐπιδιώκων ὁ Ἕλλην ἀπὸ τῆς **ἀπελευθερώσεώς του**, ἀνεγείρει εὐδαίμονας πόλεις, ποικιλώνυμα σχολεῖα, βιβλιοθήκας, μουσεῖα καὶ ἄλλα εὐαγῆ καθιδρύματα ἐμφαίνοντα τὴν κρατερωτάτην φιλοπατρίαν καὶ τὸν διάπυρον ζῆλον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς πρὸς πᾶν ὅ,τι μέγα, ἐκπολιτιστικὸν καὶ καλόν.

Καὶ οὕτω δι' ὅλης αὐτῆς τῆς θανμαστῆς πολεμικῆς καὶ εἰρηρικῆς του δράσεως ὁ Ἕλλην διανοίγει εὐρείαν καὶ ἀσφαλῆ τὴν ὁδόν, τὴν ἄγουσαν εἰς τὸ πολυπόθητον τέρμα τῶν πατροπαραδότων ἀγῶνων ὑπὲρ τῆς ἔλευθερίας, τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

**Πῶς ὀφείλομεν νὰ δεικνύωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον
τὴν φιλοπατρίαν μας**

Καὶ ἡμεῖς ἄρα ὀφείλομεν, ἂν θέλωμεν νὰ δεικνυόμεθα ἄξιοι τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος, **νὰ εἴμεθα φιλοπάτριδες.**

Θὰ εἴμεθα δὲ τοιοῦτοι·

1) **Ἄν ἀγαπῶμεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα**, ἣτις παιδεύει καὶ μεγαλύνει ἡμᾶς, ὑπερασπίζει τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἡμῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν μας κατὰ παντὸς ἐχθροῦ, περιέχει τὰ φίλτατα ἡμῶν, συνδέει ἐν τῷ ὀνόματι τῆς σύμπαντας τοὺς ὁμοφύλους, ἀναπολεῖ τόσας γλυκυτάτας ἀναμνήσεις τοῦ ἡμετέρου βίου καὶ τοῦ τῶν προγόνων, τῶν

πατέρων καὶ ἀδελφῶν, καὶ γενικῶς ἐγγλείει δι' ἡμᾶς πᾶν ὅ,τι ἀριστον, ὅ,τι εὐγενές, ὅ,τι προσφιλές,

2) ἂν ἔχωμεν λατρείαν ἀκοίμητον πρὸς τὴν θείαν ἡμῶν θρησκείαν καὶ ἔμμονον προσήλωσιν εἰς τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη,

3) ἂν ἀγαπῶμεν καὶ τιμῶμεν τὸν ἐνσαρκουῦντα τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ ζωογονοῦντα τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν σεπτὸν βασιλέα ἡμῶν Γεώργιον Β' καὶ τὸν ὅλον λαοφιλεῖ βασιλικὸν ἡμῶν οἶκον καὶ τὴν ἐθνικὴν κυβέρνησιν, δι' ἧς ἀδιαλείπτως διευκολύνεται καὶ μέγιστα ἐνισχύεται ἡ ἔμφυτος ῥοπή τοῦ Ἑλλήνος πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ὑλικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν του δυνάμεων,

4) ἂν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς τιμῆς, τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος δεικνυόμεθα ἀείποτε πρόθυμοι νὰ ὑποστῶμεν πᾶσαν θυσίαν, ὑποτάσσοντες τὸ ἴδιον εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, ἀποφεύγοντες παντὶ σθένει τὰς διασπῶσας τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις κακίας, ἥτοι τὴν ἐθνοκτόνον διχόνοιαν, τὸ φιλόπρωτον, τὸν φθόνον καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους μῖσος, καὶ ἀφοσιούμενοι ἀδιατάκτως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐθνικοῦ συνόλου,

5) ἂν ὀλοψύχως πειθώμεθα εἰς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας,

6) ἂν καταβάλλωμεν τακτικῶς τοὺς φόρους καὶ σεβώμεθα τὰς δημοσίας καὶ δημοτικὰς ἀρχάς,

7) ἂν ἐκπληρῶμεν προθύμως τὴν στρατιωτικὴν μας ὑποχρέωσιν,

8) ἂν συμμετέχωμεν ἐνεργῶς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῆς χώρας μας,

9) ὅταν κηδόμεθα τῆς δημοσίας περιουσίας, ἥτοι παντὸς ἀνήκοντος εἰς τὸ δημόσιον καὶ ἔχοντος ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀξίαν, ὡς π. γ. τῶν δημοσίων κτιρίων, τῶν ὁδῶν, τῶν δασῶν, τῶν ὑδάτων, τῶν ἐθνικῶν πλοίων, τῶν μουσείων, τῶν βιβλιοθηκῶν, τῶν ναῶν κ. ἄ.

10) ἂν σεβώμεθα καὶ προστατεύωμεν τὰ μνημεῖα τῆς ἀπαραμίλλου ἑλληνικῆς τέχνης, ὡς καὶ πᾶσαν ἐν γένει ἀξιόλογον καλλιτεχνικὴν καὶ πνευματικὴν ἑλληνικὴν παραγωγὴν,

11) ἂν εὐλαβώμεθα τὴν ἱερότητα τοῦ ὅρκου μας, τὴν θείαν ἀλήθειαν καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς πίστιν τῶν ἄλλων,

12) ἂν ἀγαπῶμεν ὀλοψύχως τὴν ἔντιμον καὶ παραγωγικὴν ἐργασίαν, τὰ διὰ ταύτης ἀποκτώμενα ἀγαθὰ καὶ τὴν σῶτειραν ἀποταμίευσιν, ἀποφεύγωμεν δὲ τὴν ὀλεθρίαν πολυτέλειαν,

13) ἂν ἐμμένοντες πιστοὶ εἰς τὰ πάτρια, ἀποφεύγωμεν ἰσχυρῶς πᾶν τὸ ὀθνεῖον καὶ ξενότροπον, ἐξελληνίζωμεν δὲ καὶ τὰ κατ' ἀνάγκην ἐλείσασκα δημιουργήματα τῶν ξένων.

14) ἂν, ἐν τῇ ξένη κατ' ἀνάγκην ζῶντες, διασφῶζομεν μετ' ἔθνικῆς ὑπερηφανίας τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὸν ἔθνισμόν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς πᾶν ὅ,τι ἑλληνικὸν καὶ διὰ τῆς χρησιῆς καθ' ὅλα συμπεριφορᾶς μας διαθέτομεν εὐμενῶς τοὺς ξένους ὑπὲρ ἡμῶν, τῆς χώρας μας καὶ τῶν ἔθνικῶν μας δικαίων.

15) ἂν μὴ ἐπιτρέπομεν νὰ διασύρῳνται καὶ χλευάζονται ὑπὸ τῶν ξένων, πολὺ δὲ περισσότερον ὑφ' ἡμῶν τῶν ἰδίων, ἢ πατρίς, τὸ κράτος, ὁ βασιλεὺς, ἡ ἔθνικὴ κυβέρνησις, ἡ σημαία, ἡ γλῶσσα, οἱ νόμοι, ὁ βίος, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα ἡμῶν κ.τ.λ.,

16) ἂν ἀγαπῶμεν καὶ προάγωμεν τὴν ἔθνικὴν μας ἐκπαίδευσιν, καθιστώντες ταύτην πηγὴν γνησίας φιλοπατρίας καὶ ἀληθοῦς χριστιανικῆς ἀρετῆς ἂν ἰδιαζόντως τιμῶμεν τοὺς διδασκάλους, τοὺς εὐδόκως ἐκτελοῦντας τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς ἔργον τῶν καὶ ἐνισχύομεν τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἔθνικὸν αἰσθημάτων νεαρῶν οἰκείων μας διὰ τῆς παροχῆς εἰς αὐτοὺς γνησίας καὶ ἑλληνοπρεποῦς ἀγωγῆς.

Καὶ ἐν γένει ἂν εἰς τε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν ἡμῶν βίον καὶ ὡς μέλη τῆς ἰδιαιτέρας καὶ τῆς ὅλης ἔθνικῆς οἰκογενείας φιλοστόργως, συνेतῶς καὶ ἀκαμάτως πράττομεν τὸ καθήκον μας καὶ τείνομεν πάντοτε, ὅπως τὴν πατρίδα παραδίδωμεν εἰς τοὺς ἐπιγιγνομένους πλείω καὶ ἀρείω τῆς κληροδοτηθείσης εἰς ἡμᾶς, ἐνιαίαν καὶ ἐλευθέραν.

Τὰ ἀντίθετα τῆς φιλοπατρίας

Ἀντίθετα πρὸς τὴν φιλοπατρίαν εἶνε ἡ ὀλεθρία ἔθνικὴ ἀδιαφορία καὶ ὁ ἔθνοκτόνος κοσμοπολιτισμός.

Καὶ ἡ μὲν ἔθνικὴ ἀδιαφορία προέρχεται

α) ἐξ ἰδιοτελείας, β) ἐκ ἕνομανίας καὶ γ) ἐξ ἀπαισιοδοξίας.
 Ὁ δὲ **κοσμοπολιτισμός**, ἀρνούμενος τὴν πατρίδα, ἀπομακρύνει τὸν πολίτην τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα θεομῆς ἀγάπης καὶ ἐν γένει καθιστᾷ αὐτὸν φίλαυτον καὶ ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ κορμοῦ.

Φιλοπατρία ὅμως δὲν σημαίνει καὶ **μῖσος** ἡμῶν πρὸς τὰς πατρίδας τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ἀντιθέτως ὁ πραγματικῶς φιλόπατρις ὀφείλει νὰ ἐκτιμᾷ κατ' ἀξίαν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς προόδους τῶν ἄλλων λαῶν καὶ μετὰ λελογισμένης ἀξιοπρεπειᾶς νὰ ἐποφελῆται ἐκ τοῦ καλοῦ παραδείγματος τούτων.

β') Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους

Ἡ **ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους** εἶνε θεμελιώδες καὶ κυριότατον καθῆκον παντὸς πολίτου, εἶνε δὲ καὶ τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης, διότι οἱ νόμοι ἀποτελοῦσιν ἔκφρασιν τῆς βουλήσεώς της. Ὁ ἀπειθῶν εἰς τοὺς νόμους ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας, πλῆττει καιρίως τὴν πατρίδα. Συντελεῖ, ἵνα ἐπικρατήσῃ ἡ ἀδικία, ἡ ἀρπαγὴ καὶ ἡ βία καὶ καθόλου παρασκευάζει τὴν ἐθνοφθόρον ἀναρχίαν.

Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους **συνεπάγεται** τὴν εὐπειθειαν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν πολιτῶν πρὸς πάσας τὰς νομίμους, ἀρχάς, αἵτινες εἶνε ἀντιπρόσωποι τῆς πατρίδος καὶ θεραπεινίδες τῶν συμπεφρόντων της. Διὸ καὶ ὁ πρὸς ταύτας σεβασμὸς εἶνε καὶ σεβασμὸς πρὸς τὴν πατρίδα, ἥτις διορίζει αὐτάς, καὶ ὁ ἕξευτελιζῶν, ὑβρίζων, συκοφαντῶν καὶ καθόλου ταπεινῶνων τοὺς δημοσίους λειτουργοὺς καὶ ὑπαλλήλους ἢ καὶ μὴ συντρέχων ἐν ἀνάγκῃ αὐτοὺς ἁμαρτάνει εἰς αὐτὴν τὴν πατρίδα καὶ εἶνε διὰ τοῦτο ἀφιλόπατρις καὶ ἀξιόμηπιτος.

Ἰδιαίτερος δὲ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὧν οἱ ἀθάνατοι πρόγονοι παρέσχον ἀειθαύμαστα παραδείγματα τελείας εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος ὑπακοῆς, ὅταν πειθαρχῶμεν, καὶ γνήσιοι ἀπόγονοι ἐκείνων ἀποδεικνύμεθα καὶ τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐξασφαλίζομεν καὶ περιφανεστέραν, ἀσφαλεστέραν, σεβαστοτέραν, καὶ εὐτυχεστέραν ἀναδεικνύομεν αὐτήν.

Ἐπὶ πλέον δὲ συντελοῦμεν, ἵνα καὶ τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς

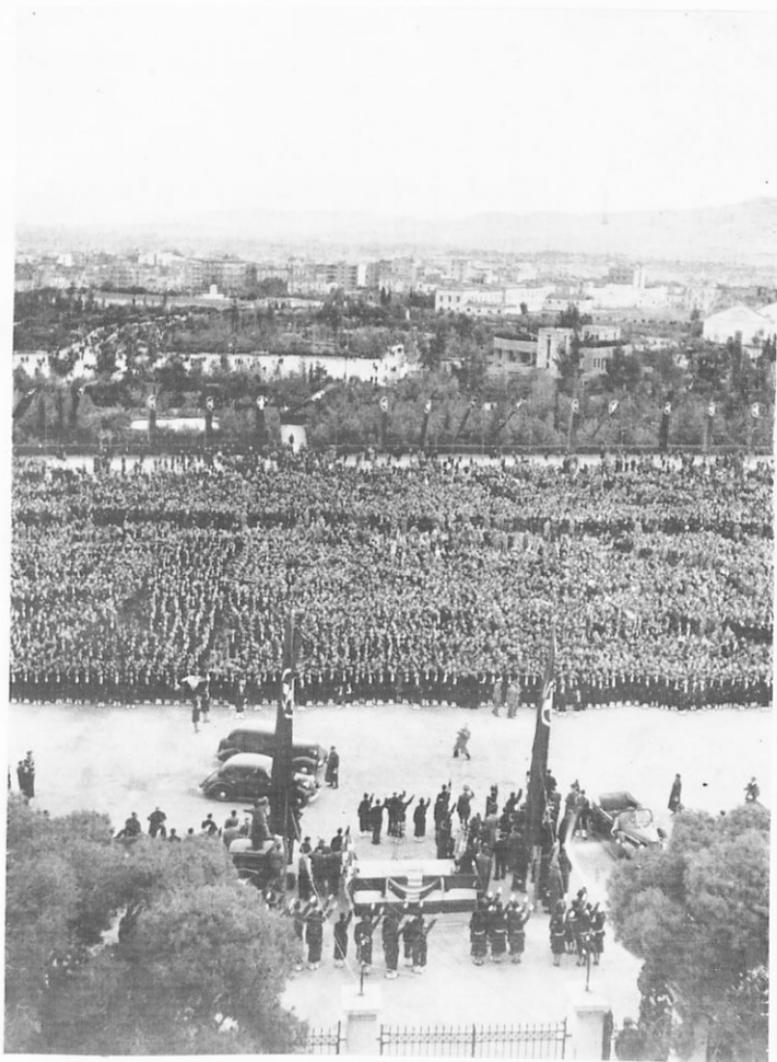
μας κυβερνήσεως ἀποβίβη ταχέως καρποφορώτερον καὶ ἡ καθόλου λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἀναδεικνύηται τελεσφοροτέρα καὶ ἐπικρατῆ μεταξὺ τῶν πολιτῶν πραγματικὴ ἰσονομία καὶ ἰσότης. Καθιστάμεθα δὲ συγχρόνως καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ εὐτυχεῖς, διότι κατὰ τὸν δαιμόνιον Αἰσχύλον ἡ *πειθαρχία* εἶνε *μήτηρ εὐπραξίας*. Καὶ ὁ Ὀλύμπιος δὲ Περικλῆς διεκήρυξεν ὅτι ἡ εὐημερία τῶν πολιτῶν καὶ ἡ ἀσφάλεια αὐτῶν ἐρείδονται ἐπὶ εὐτυχούσης καὶ εἰνομουμένης πατρίδος.

γ) Στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις

Ἐτερον σπουδαιότατον ὡσαύτως καθῆκον τοῦ πολίτου ὑπὸ τῶν νόμων τῆς πολιτείας ἐπιβαλλόμενον εἶνε ἡ *στρατιωτικὴ ὑπηρεσία*. Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη εἶνε μὲν βαρυτάτη, ἀλλὰ καὶ εὐγενεστάτη καὶ ἱερωτάτη, ἐπιβάλλεται δ' ἐν πάσῃ σχεδὸν πολιτείᾳ εἰς πάντα συμπληρώσαντα τὸ 21^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του πολίτην ὄχι μόνον ἐν *πολέμῳ*, ἀλλὰ καὶ ἐν *εἰρήνῃ*.

Τοῦτο δὲ εἶνε ἄμεσον ἐπακολούθημα τοῦ διπλοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ὁ *στρατός*, ἥτοι ἡ ἔνοπλος καὶ πρὸς πόλεμον καλῶς ὀργανωμένη κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν καὶ ἀέρα δύναμις. *Ἐσωτερικῶς* μὲν δηλαδὴ ἐπιβάλλει τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ γενικῶς ἐξασφαλίζει τοὺς πολίτας κατὰ παντὸς κινδύνου, *ἐξωτερικῶς* δὲ ὑπερασπίζει τὴν χώραν κατὰ παντὸς ἐχθροῦ καὶ γενικῶς προστατεύει τὴν τιμὴν, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὰ δίκαια αὐτῆς. Ὁ ἀποφεύγων ἄρα ἐν εἰρήνῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν στρατιωτικὴν του θητείαν καὶ καθιστάμενος οὕτω *ἀνυπότακτος*, ἐκθέτει τὴν πατρίδα του εἰς τὸ μέγιστον τῶν κακῶν τῆς πολιτείας, τὴν ἀναρχίαν, καὶ εἰς τὰς ἀδίκους ἐπιθέσεις τῶν ξένων. Εἶνε ἐπομένως ὁ ἀνυπότακτος ἕξ ἴσου μισαρὸς πρὸς τὸν ἐγκαταλείποντα τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ἐν καιρῷ πολέμου, τὸν *λιποτάκτην*. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ πολιτεία δικαιοτάτα βαρυτάτας ὥρισε κατ' ἀμφοτέρων ποινάς.

Λι' ἡμᾶς δ' ἰδιαιτέρως τοὺς Ἕλληνας, ὧν ἡ στρατιωτικὴ ἱστορία εἶνε ἐφάμιλλος πρὸς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀθιναίου φυλῆς μας, αἱ στρατιωτικαὶ ἡμῶν δυνάμεις περιεβλήθησαν ἀεῖποτε ὑπὸ τῆς ὀλοφύχου ἀγάπης καὶ ἀφοσίωσης τοῦ προσφιλεστάτου μας ἔθνους.

Ἡ παράδοσις τῶν σημαιῶν
ὑπὸ τῶν Α. Α. Β. Β. Υ. Υ. Παύλου καὶ Φρειδερίκης
εἰς τὰς φάλαγγας τῆς διοικήσεως πρωτευούσης τῆς Ε. Ο. Ν.
ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως

Ἡ τελεία δογάνωσις, τὸ γενναῖον φρόνημα, ἡ ὁμῆ καὶ ἡ ἀνδρεία τούτων ἐχρησίμευσαν πάντοτε διὰ τὴν κρατερὰν ἄμυναν τῆς πατρίδος καὶ τὴν διάδοσιν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην τῶν κομμοσωτηρίων ἑλληνικῶν ἰδανικῶν.

Ὁ Ἕλλην πολεμιστὴς, ἐμπνεόμενος διηγεζῶς ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰ τιμαλφέστατα ἰδανικά της, γνώσκων δ' ἄριστα τὴν ἐθνικὴν τῆς ἱστορίαν, ἀπετέλεσεν ἀείποτε τὸν κάλλιστον τύπον ἐθνουσιώδους καὶ γενναίου μαχητοῦ καὶ οὐδέποτε, εἴτε νικῶν, εἴτε ἠττώμενος ὑπὸ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ὀμότητος τῶν ἀντιπάλων ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐδείχθη κατώτερος τῆς Ἑλλάδος.

Τοῦτο ἔχουσα ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ νεωτέρα γενεά, ἡ ἀποτελοῦσα τὸ γινεὺ ἕαυ τοῦ Ἕθνους καὶ τὸ ἀσφαλές μέλλον αὐτοῦ, ἄς παρασκευάζηται προθυμότατα, ἵνα εἶνε ἰκανὴ καὶ ἀξία νὰ συνεχίσῃ τὰς μακροαίονας καὶ ἐνδοξοτάτας παραδόσεις τοῦ αἰωνοβίου Ἑλληνισμοῦ.

δ') Φορολογικὴ ὑποχρέωσις

Πᾶσα πολιτεία πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ της ἔχει ἀνάγκην δαπανῶν.

Αἱ **δαπάναι** αὗται καλύπτονται διὰ διαφόρων **ἐσόδων** τοῦ κράτους, αἵτινα εἶνε κυρίως· 1) τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς δημοσίας περιουσίας, 2) οἱ φόροι καὶ 3) τὰ δάνεια. Τὸ **κυριώτατον** δημοσίον ἔσοδον εἶνε σήμερον οἱ **φόροι**, διότι ἡ μὲν δημοσία ὑπερθεσία (κτήματα) δὲν ἀποφέρει εἰσόδημα ἀξιόλογον, τὰ δὲ δάνεια τότε μόνον εἶνε ἀξιούσιστα, ὅταν ὁ σκοπὸς τῶν εἶνε παραγωγικός, ὅταν δηλαδὴ πρόκειται τὰ δανεισθέντα ποσὰ νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς ἔργα δυνάμενα νὰ ἔχωσιν ἀγαθὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν γενικὴν καὶ ἀτομικὴν εὐημερίαν.

Τὸ ἑλληνικὸν σύνταγμα ἐπιβάλλει ἐν τῷ 3^ῳ ἀρθρῳ ὅτι οἱ Ἕλληνες συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημοσία βάρη ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῶν.

Ἡ τοιαύτη συνεισφορά, γινομένη εἰς χρήματα, κατ' ἐξίχρουν δ' εἰς εἶδος, παρέχεται εἰς τὴν πολιτείαν ὑφ' ἐκάστου πολίτου καὶ ἀποτελεῖ τὸν λεγόμενον φόρον.

Φόρος λοιπὸν καλεῖται ἡ ἀναγκαστικὴ εἰσφορά, ἣν ἡ πο-

λιτεία ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἄτομον πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν της.

Ὁ φόρος εἰδικώτερον καλεῖται **τέλος**, ὅταν καταβάλληται ὑπὸ τοῦ πολίτου εἰς τὴν πολιτείαν ὡς ἀντάλλαγμα ὄρισμένης ὑπηρεσίας, π. χ. τὰ ταχυδρομικὰ ἔνσημα, τὰ τηλεφωνικὰ τέλη κλπ.

Διὰ τῆς εἰσφορᾶς ταύτης καταβάλλονται αἱ δαπάναι τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τῆς δικαιοσύνης, τῆς συγκοινωνίας, τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας, οἱ μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, αἱ συντάξεις τῶν ἀφιερουσάντων τὴν ζωὴν τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πολιτείας, αἱ συνδρομαὶ εἰς ἀτιμωσάντας ἐκ θεομητίας ἢ ἄλλης αἰτίας συμπολίτας, ὁ τόκος καὶ τὰ χρεωλύσια ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων ἐν τῷ παρελθόντι χάριν διαφόρων ἐθνικῶν σκοπῶν κ. ἄ.

Ὅθεν λαμβάνων τις πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ὑφ' ἐκάστου πολίτου εἰσφερόμενον ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὀφελείας, ὧν οὗτος ἀπολαύει παρὰ τῆς πολιτείας, θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ εἰσφορὰ αὕτη καὶ μηδαμινὴ εἶνε καὶ καταβάλλεται εἰς τὴν πολιτείαν πρὸς ὄφελος καὶ αὐτοῦ τοῦ εἰσφέροντος.

Μεγάλως ἐπομένως ἀδικοῦσι τὴν πολιτείαν οἱ ἀποκροῦπτοντες τὴν περιουσίαν τῶν πρὸς διαφυγὴν ἐκ τῆς φορολογίας, ἢ μὴ καταβάλλοντες πλήρως τοὺς ὄρισμένους φόρους καὶ οἱ λαθρέμποροι.

Διαιρέσεις τῶν φέρων

Οἱ φόροι ἕνεκα τῆς πολλαπλῆς ποικιλίας τῶν **διαιρουμένων** εἰς διανεμητοὺς καὶ κατὰ ποσὸν ἢ ποσοτικούς.

Καὶ διανεμητοὶ μὲν λέγονται οἱ φόροι, ὧν τὸ ὅλικόν ποσὸν ὀρίζεται ὑπὸ τῆς πολιτείας. ἵνα κατόπιν διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν πολιτῶν.

Φόροι δὲ κατὰ ποσὸν ἢ ποσοτικοὶ λέγονται οἱ καθορίζοντες ἀπλῶς τὸ ποσόν, ὅπερ ἕκαστος φορολογούμενος ἀναλόγως τῶν προσόδων του ὀφείλει γὰ καταβάλλῃ εἰς τὴν πολιτείαν.

Οἱ **πρῶτοι** ἐμφανίζουσι τὸ **πλεονέκτημα** ὅτι ἡ πολιτεία γνωρίζει ἀκριβῶς ἐκ τῶν προτέρων τὸ σύνολον τῆς ἀποδόσεως τοῦ φόρου, ἀλλὰ ἔχουσι τὸ **μειονέκτημα** ὅτι συνεπάγονται ἀνυποφεύκτους ἀδικίας, διότι εἶνε δύσκολος ἡ δικαία καὶ ἀμερόλη-

πτος κατανομή τοῦ φόρου κατὰ περιφερείας. Διὰ τοῦτο σήμερον **ὑπερισχύουσιν** οἱ ποσοτικοὶ φόροι.

Κυριώτερα ὅμως διάκρισις τῶν φόρων εἶνε ἡ εἰς ἀμέσους καὶ ἑμμέσους.

Καὶ **ἄμεσοι** μὲν **φόροι** εἶνε οἱ καταβαλλόμενοι ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ πολίτου καὶ κατ' ἀκολοθίαν βαρύνοντες προσωπικῶς μόνον αὐτόν, ὡς ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος, ὁ τοῦ ἐπιτηδεύματος, ὁ τῶν οἰκοδομῶν, ὁ τῶν κληρονομιῶν κ. ἄ.

Ἐμμεσοὶ δὲ **ἐκείνοι**, ὧν τὸ βῆρος φέρεται οὐχὶ ὁ καταβάλλων τὸν φόρον, ἀλλ' ἕτερος εἰς ὃν ἐπιφορτίζεται οὗτος. Οἱ φόροι οὗτοι καταβάλλονται ἐπ' εὐκαιρίᾳ πράξεώς τινος ἢ καταναλώσεως εἵδους. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ τελωνειακοὶ δασμοί, οἱ δημοτικοὶ φόροι (φόρος ἐπὶ τῶν ἀλεινομένων ἰχθύων καὶ τῶν σφαζομένων ζώων), ὁ τοῦ οἰνοπνεύματος, τὰ μονοπώλια (ἄλατος, καπνοῦ, πυρρείων) κ. ἄ.

Ἡ τῶν **εἰδῶν κατανάλωσις** εἶνε τριπλῆ·

α) κατανάλωσις τῶν εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης, ὡς τοῦ ἄρτου, τοῦ κρέατος, τοῦ ἐλαίου,

β) τῶν εἰδῶν τῆς σχετικῆς χρησιμότητος, ὡς τοῦ σακχάρου, τοῦ οἴνου,

γ) τῶν εἰδῶν τῆς ἄρεσκειᾶς καὶ πολυτελείας, ὡς τῶν ἄλλων οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, τῶν ζοσημάτων κλπ.

Πολλὰ ἐλέγχθησαν περὶ τῶν **λεονεκτημάτων** καὶ τῶν **ἐλαττωμάτων** τῶν ἀμέσων καὶ ἑμμέσων φόρων.

Οἱ **ἄμεσοι** θεωροῦνται σταθερώτεροι τῶν **ἑμμέσων**, διότι δὲν ἐπηρεάζονται ὅσον οἱ ἑμμεσοὶ ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, γεωργικῶν καὶ τῶν ἄλλων κρίσεων, ὡς καὶ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀβεβαιότητος.

Οἱ δ' **ἑμμεσοὶ** ἔχουσι τὸ **πλεονέκτημα**, οὗτινος στεροῦνται οἱ ἄμεσοι, ὅτι εἶνε **καθολικοί**, διότι εἰσπρατίνονται καὶ παρὰ τῶν πολιτῶν ἐκείνων, οὔτινες, ἐπειδὴ εἶνε πτωχοὶ ἢ ἔχουσιν ἐν τῇ ἄλλοδσπῇ τὴν περιουσίαν των, ἀπαλλάττονται τῶν ἀμέσων, ὡς καὶ παρ' οὐτῶν τῶν παρεπιδήμων ξένων, οὔτινες ὡσαύτως ἀπολαίφουσι τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πολιτείας.

Ἔτερον **πλεονέκτημα** τῶν **ἑμμέσων φόρων** εἶνε ὅτι οὗτοι, προστιθέμενοι εἰς τὴν ἀγοραίαν τιμὴν τῶν ἐμπορευμάτων, καθίστανται οἰονεὶ ἀφανεῖς εἰς τὸν φορολογούμενον.

Σπουδαῖον ὅμως **μειονέκτημα** τῶν **ἐμμέσων** φόρων θεωρεῖται τὸ ὅτι οὗτοι ἐξ ἴσου βαρύνουσι πάντα τὰ ἄτομα ἀνεξαρτήτως τῆς οἰκονομικῆς τῶν καταστάσεως, διὸ και χαρακτηρίζονται ὡς ἀδικοί. Ἐκ τούτου δὲ πρὸς μετριάσιν τῆς ἀδικίας ταύτης ἡ **πολιτεία** τὰ μὲν εἶδη τῆς πρώτης ἀνάγκης φορολογεῖ ἐλαφρῶς, τὰ δὲ τῆς πολυτελείας, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται οἱ εἰσπορευόμενοι, πλήττει συνήθως διὰ βαρυτάτων φόρων.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁπωσδήποτε οἱ *ἄμεσοι* καὶ οἱ *ἐμμεσοί* φόροι **συμπληροῦσιν ἀλλήλους** θεωροῦνται ὡς αἱ δύο κυριώταται πηγὰ τῶν ἐσόδων τῆς πολιτείας καὶ διὰ τοῦ προσφόρου συνδυνασμοῦ ἀμφοτέρων οἱ νομοθέται προσπαθοῦσιν, ὅπως μετριάξωσι τὰ ἄτοπα τούτων καὶ ἐπιφέρωσι κατὰ τὸ δυνατόν φορολογικὴν ἰσότητα διὰ πάντας τοὺς πολίτας.

Σπουδαιότατον εἶδος τῶν ἐμμέσων φόρων εἶνε οἱ **τελωνειακοὶ δασμοί**, ἥτοι οἱ φόροι οἱ εἰσπραττόμενοι κατὰ τὴν διὰ τῶν τελωνείων τοῦ κράτους εἰσαγωγὴν (εἰσαγωγικοί), ἢ ἐξαγωγὴν (ἐξαγωγικοί) τῶν ἐμπορευμάτων.

Οἱ δασμοὶ οὗτοι **διακρίνονται** εἰς ταμιευτικoὺς καὶ προστατευτικoὺς. Οἱ **ταμιευτικοί** σκοποῦσι τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ δημοσίου ταμείου, οἱ δὲ **προστατευτικοί** τὴν προστασίαν τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς διὰ τῆς ἐπιβολῆς ὑψηλῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον τελωνειακῶν δασμῶν. Οὐχὶ σπανίως ὅμως οἱ τελωνειακοὶ δασμοὶ εἶνε ἢ **ἀποβαίνουσι** ταυτοχρόνως ταμιευτικοὶ καὶ προστατευτικοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'

Β'. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ διακρίσεις αὐτῶν

Ὁ ἄνθρωπος ὡς μέλος τῆς πολιτείας ὑπόκειται, ὡς εἶδομεν, εἰς ποικίλα **καθήκοντα**. Πρὸς ταῦτα ἀντιστοιχοῦσι διάφορα δικαιώματα, ἅτινα διακρίνονται 1) εἰς ἀτομικὰ ἢ προσωπικὰ ἢ θεμελιώδη ἢ δημόσια ἢ ἀτομικὰς ἢ προσωπικὰς ἐλευθερίας, 2) εἰς πολιτικὰ καὶ 3) εἰς ἀστικά.

Ἀτομικὰ ἢ προσωπικὰ δικαιώματα εἶνε τὰ δικαιώματα, ἅτινα ἀσφαλίζονται ὑπὸ τοῦ συντάγματος ὑπὲρ πάντων ἐν γένει τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ζώντων προσώπων, ἀσχέτως ἰθαγενείας, γένους, ἡλικίας κλπ.

Ταῦτα ἐν Ἑλλάδι καθορίζονται διὰ τῶν ἀρθρῶν 3-20 τοῦ συντάγματος, διαγράφουσι δὲ τὰ ὅρια τῆς ἐλευθέρου δράσεως τοῦ ἀτόμου, ἀποκλειομένης ἢ περιοριζομένης τῆς ἐπεμβάσεως τῆς πολιτείας. Οὕτω τὰ ἀρθρα 10^{ον} καὶ 11^{ον} ἀσφαλίζουσι τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, τὸ δὲ 14^{ον} ἀρθρον τὸ ἄσυλον τῆς κατοικίας.

Πολιτικὰ δὲ δικαιώματα λέγονται τὰ δικαιώματα, ἅτινα παρέχονται εἰς τοὺς πολίτας, τοὺς κεκτημένους τὰ ὑπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου ἀπαιτούμενα προσόντα πρὸς συμμετοχὴν τινὴν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς βουλήσεως τῆς πολιτείας ἢ τὴν κυβερνήσιν αὐτῆς. Τοιαῦτα ἐν Ἑλλάδι δικαιώματα εἶνε τὸ ἐκλέγειν, τὸ ἐκλέγεσθαι, τὸ γὰ εἶνέ τις ἔνορκος, δεκτὸς εἰς δημοσίας λειτουργίας καὶ προστατεῖν τὰ ἐπαγγελματικά του συμφέροντα, συμμετέχον σωματείων σχετικῶν πρὸς τὸ ἐπάγγελμα ἢ τὴν ἐργασίαν του κλπ.

Ἀστικά δὲ δικαιώματα καλοῦνται τὰ ἀνήκοντα κατὰ γενικὸν κανόνα εἰς πάντα τὰ πρόσωπα τὰ ζῶντα ἐν τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ, καθοριζόμενα δ' ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου τῆς. Οὕτω ἐν

Ἐλλάδι διὰ τοῦ ἀστικοῦ νόμου τοῦ 1856 ὀρίζεται ὅτι οἱ ἄλλοδαποὶ ἀπολαύουσι πάντων τῶν ἀστικῶν δικαιωμάτων, πλὴν ἂν οἱ εἰδικοὶ νόμοι, μὴ τροποποιούμενοι ὑπὸ συνθηκῶν, ἀπονέμωσι δικαιώματα εἰς μόνους τοὺς ἡμεδαποὺς· ἕενος π. γ. ζῶν ἐν Ἐλλάδι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἶνε ἀγοραστής καὶ πωλητὴς ὀρισμένου πράγματος, δανειστής ἢ ὀφειλέτης, μισθωτὴς κτήματος κλπ., μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ οἱ Ἕλληνες πολῖται δικαιωμάτων. Εἰδικοὶ ὅμως νόμοι ἐπιβάλλουσιν ὀρισμένους περιορισμοὺς εἰς τοὺς ἄλλοδαπούς, ὡς τὴν ἀπαγόρευσιν ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐπὶ ὀρισμένων μεθοριακῶν περιοχῶν.

α'. Ἀτομικὰ δικαιώματα

1) Ἡ αὐτοσυντηρησις

Πρώτιστον καὶ σπουδαιότατον δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀποτελεῖ θεμελιώδη καὶ ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν παντὸς ἄλλου δικαιώματος, εἶνε τὸ τῆς **αὐτοσυντηρησίας**, ἥτοι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διατηρῇ ἕκαστος τὴν ἰδίαν του ζωὴν.

Τὸ **δικαίωμα** τοῦτο ἐπιβάλλεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀρμεμφύτου τῆς ζωῆς εἰς τὸν ἀνθρώπον, διὸ καὶ εἶνε **ἰερόν** καὶ **ἀπαράγραπτον**.

Ἡ σωματικὴ ζωὴ εἶνε τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαϊότατον ὄργανον, δι' οὗ ἡ πνευματικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ἐμφανίζεται ἐν τῷ κόσμῳ, ἐνεργοῦσα καὶ πραγματοποιοῦσα τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ. Διὸ καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέων ἠθικὸς νόμος ἐπιτάττουσι νὰ διατηρῶμεν τὴν ζωὴν μας καὶ νὰ φροντίζωμεν διὰ τῶν προσφόρων τρόπων, ὅπως ἀναδεικνύωμεν τὸ **σῶμά μας ἰσχυρόν καὶ ὑγιές**. Ἐπιτυγχάνομεν δὲ τοῦτο διὰ τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως, τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς καθαρειότητος.

Ἐκ τοῦ δικαίου τῆς αὐτοσυντηρησίας πηγάζει ὅτι ἕκαστος ὀφείλει ὄχι μόνον νὰ διεκδικῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐξασφάλισιν τούτου διὰ παντὸς ἠθικοῦ καὶ νομίμου τρόπου. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τοῦ πρὸς αὐτοσυντηρησίαν ἀγῶνος εἶνε καὶ τὸ δικαίωμα τῆς **ἀμύνης**, ὅπερ

ὄχι μόνον ὑπὸ τῆς ἠθικῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου περιφρουρεῖται.

Ἴνα δὲ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοσυντηρησίας ἀσφαλῶς ἐπιτευχθῆ ἔν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ὑπάρχῃ ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, ἀπαραίτητον καθήκον ἔχει ἕκαστος νὰ ἀναγνωρίζῃ καὶ σέβηται τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων, μεθ' ὧν συζῆ, νὰ ὑπερασπίσῃ δὲ καὶ σώσῃ αὐτὴν κινδυνεύουσαν, ὡς καὶ τὴν ἰδίαν του ζωὴν.

Τὸ καθήκον τοῦτο ὀφείλει πᾶς νὰ θεωρῇ ἱερὸν καὶ ἀπαρβίαστον διὰ πάντα ἄνθρωπον, ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν οὗτος εἶνε ἔμβρυον μέχρι τῆς τελευτῆς του. Διὰ τοῦτο καὶ βαρύνταται θεωροῦνται ἐγκλήματα καὶ δικαίως δι' αὐστηροτάτων ποινῶν τιμωροῦνται ὑπὸ τῆς πολιτείας αἱ ἐκτρώσεις, αἱ βρεφοκτονίαι καὶ ἡ ἀνθρωποκτονία ἐν γένει, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀκρωτηριασμοὶ καὶ πᾶσα καθόλου ἐκουσία βλάβη τῆς ζωῆς καὶ ὑγείας τοῦ ἄλλου.

Διὰ ταῦτα καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἐμερίμνησε μεγάλως περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ συντηρήσεως γυμναστηρίων, λουτροῶν καὶ ἐδαγῶν ἰδρυμάτων, δι' ὧν ἐνισχύεται ἡ ἐξασφαλίζεται ἡ ὑγεία, ἡ περίθαλψις καὶ γενικῶς ἡ ζωὴ καὶ ἡ σωματικὴ εὐεξία τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ ἰδιαζόντως τιμᾷ τὰ τέκνα τῆς ἐκεῖνα, ἅτινα εὐγενῶς καὶ φιλοτίμως ὑποβοηθοῦσι ταύτην καὶ εἰς τὸ ἐθνωφελέστατον τοῦτο ἔργον τῆς.

Περὶ αὐτοκτονίας

Εἰς τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοσυντηρησίας ἀντίκειται ἡ αὐτοκτονία ἢ αὐτοχειρία, ἥτοι ἡ ἐπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκουσία καὶ βιαία καταστροφή τῆς ζωῆς του. Ἡ ἐνέργεια αὕτη προσβάλλει καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸν ἠθικὸν νόμον.

Ὁ αὐτόχειρ περιπίπτει *θηρησκευτικῶς* εἰς θανάσιμον ἁμάρτημα, *κοινωνικῶς* δὲ εἰς βαρύντατον ἐγκλημα, διότι διὰ τῆς αὐτοκτονίας του παραβαίνει θεμελιώδεις τῆς θρησκείας διατάξεις καὶ ἀδικεῖ τὴν κοινωνίαν, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ πρὸς ἣν ἔχει καθήκοντα, ἀφοῦ, ζῶν, ἀπέλαυσεν ἐν αὐτῇ πολλῶν δικαιωμάτων. Ἐγκαταλείπει πρὸς τούτοις αἰσχροῶς τοὺς οἰκείους ἐν ἀφάτῳ θλίψει καὶ πολλὰκις ἀπροστατεῦτους καὶ τῆς δυστυχίας καὶ τῆς

διαφθορᾶς ἔρομαια καὶ τέλος **κακουργεῖ** πρὸς τὴν πολυφίλητον πατριίδα, εἰς ἣν ἡ ζωὴ ὄλων τῶν τέκνων τῆς εἶνε πολυτίμος.

Διὰ ταῦτα τὸν **αὐτόχειρα** ἡ μὲν **κοινωνία** θεωρεῖ **ἀξιοκατάκριτον**, ἡ δὲ **θρησκεία** **ἀσυγχώρητον** καὶ τῆς νεομισμένης ταφῆς ἀνάξιον, διότι οὗτος διὰ τῆς φοικιτῆς πράξεώς του προσέκρουσεν εἰς τὸ γνήσιον πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἀπηνήθη τὰς ἱεράς **κοινωνικὰς του ὑποχρεώσεις**.

2) Ἡ τιμὴ

Ὁ ἄνθρωπος, φύσει ὢν λογικὸν καὶ ἠθικὸν ὄν, ἀξιοῖ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ του ὄχι μόνον νὰ **διασώξῃ**, ἀλλὰ καὶ νὰ **ἐπυσιώξῃ** ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὰς λογικὰς καὶ ἠθικὰς του ιδιότητας.

Τὸ σύνολον τῶν λογικῶν καὶ ἠθικῶν τούτων τοῦ ἀνθρώπου ἰδιοτήτων ἀποτελεῖ τὴν **ἠθικὴν ἀξίαν**, τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἄνθρωπος μόνος αὐτὸς ἔχῃ συναίσθησιν τῆς ἠθικῆς του ἀξίας, ἡ **τιμὴ** λέγεται **ἐσωτερικὴ** ἢ ἐξ ὑποκειμένου, ὅταν δὲ καὶ ἄλλοι ἀναγνωρίζωσιν αὐτὴν εἰς τι πρόσωπον καὶ ἐκδηλώνωσι σεβασμὸν πρὸς αὐτό, ὡς λογικὸν καὶ ἠθικὸν ὄν, ὀνομάζεται **ἐξωτερικὴ** ἢ **ἐκτίμησις** ἢ **ὑπόληψις**. Τὴν ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἔννοϊαν τιμὴν περιλαμβάνει τὸ **δίκαιον τῆς τιμῆς** καὶ ταύτην ἡ πολιτεία προστατεύει.

Ὅθεν κατὰ τὰ προειρημένα **τιμὴ** εἶνε ἡ **συναίσθησις**, ἣν ἕκαστος πρόσωπον ἔχει περὶ τῆς ἠθικῆς του ἀξίας ὡς **λοικοῦ** καὶ ἠθικοῦ ὄντος καὶ ἡ **παρὰ τῶν ἄλλων ἀναγνώρισις** αὐτῆς.

Ζῶν ἄρα ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὁ ἄνθρωπος, ὀφείλει νὰ ἔχῃ πλήρη καὶ ἀπόλυτον συναίσθησιν τῆς ἐσωτερικῆς του τιμῆς καὶ μεγάλως νὰ φροντίξῃ, ὅπως δι' ἀμέμπτου καὶ ἐναρέτου βίου ἐκδηλώσῃ τὴν ἐσωτερικὴν του τιμὴν πρὸς ἀπόκτησιν καὶ τῆς παρὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐκτιμήσεως.

Ἡ τοιαύτη ἐπιδίωξις τῆς παρὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐκτιμήσεως εἶνε ἔμφυτος καὶ ἀρετὴ ἕξοχος, ἀποτελεῖ δὲ τὴν καλουμένην **φιλοτιμίαν**, οὐδαμῶς ὅμως ἡ ἐπιδίωξις αὕτη πρέπει νὰ εἶνε ὑπέρομετρος, διότι τότε ἀποβαίνει πάθος, περιπίπτει εἰς **ψευδοφιλοτιμίαν**, ἣς κυριώτατα εἶδη εἶνε ἡ **κενοδοξία**, ἡ **δοξο-**

Ο τάφος του άγνωστου στρατιώτου έν Αθήναις

Μετάβασις τῶν φαλάγγων τῆς Ε. Ο. Ν. ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν σημαιοφόρων εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου, ἔνθα ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος καταθέτει εὐλαβῶς στέφανον

μανία, ἢ κομπορημοσύνη, ἢ ἀλαζονεία καὶ ἢ ματαιοφροσύνη.

Ἄλλ' ἐφόσον ἔχομεν ἀναφαίρετον δικαίωμα νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν ἄλλων σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν πρὸς τὴν τιμὴν μας, ἔχομεν καὶ ἀπαραίτητον καθήκον νὰ σεβώμεθα καὶ νὰ τιμῶμεν τὴν τιμὴν αὐτῶν.

Διὸ καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία προστατεύει δι' εἰδικῶν νόμων τὴν τιμὴν τῶν πολιτῶν καὶ τιμωρεῖ αὐστηρῶς τὸν *προσβάλλοντα* τὴν τιμὴν τοῦ ἄλλου.

Περὶ μονομαχίας

Καὶ κατὰ τὸ πρόσφατον ἔτι παρελθὸν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῆ ὥστε ὁ προσβληθεὶς ὄχι μόνον κατὰ τοὺς προδιαγραφέντας νομίμους τρόπους νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπανόρθωσιν τῆς τιμῆς του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς βίας.

Τοιαύτη διὰ τῶν ὅπλων ἐπιδίωξις ἱκανοποιήσεως καὶ λύσεως τῆς διαφορᾶς δύο ἀτόμων ἢ καὶ δύο ομάδων, τοῦ *προσβληθέντος* καὶ τοῦ *προσβαλόντος* ἢ *προσβολέως*, εἶνε ἡ *μονομαχία*.

Ὅθεν *μονομαχία* καλεῖται ἔνοπλος ἀγὼν, διεξαγόμενος δι' ἀμοιβαίας συναρτήσεις μεταξὺ δύο ἀτόμων ἢ δύο ομάδων ἐπὶ κινδύνῳ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς των πρὸς λύσιν διαφορᾶς μεταξὺ αὐτῶν διὰ ζήτημα τιμῆς, συναισθήματος ἢ καὶ συμφέροντος.

Ἀφότου ὅμως ἡ πολιτεία ἀνέλαβεν ἰσχυρῶς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν μελῶν της, ἡ *μονομαχία*, οὐδένα λόγον ὑποστάσεως ἔχουσα, καταδικάζεται ὡς *ἐγκλημα*, ὡς ἔμμεσος δολοφονία ἢ ὡς ἀπόπειρα τοιαύτης. Θεωρεῖται ἀπάνθρωπος μεσαιωνικὴ συνήθεια καὶ ἐπίμορφος, διὸ καὶ ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῆς *ἠθικῆς* καὶ τοῦ *δικαίου*.

Τὸ ἔθιμον τῆς μονομαχίας ὑπὸ τὴν σημερινὴν της ἔννοιαν εἰσήχθη εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Λάσεως, ἰδίως ἐπὶ τῆς βαναυρικῆς ἀντιβασιλείας, καταδιώκεται δ' αὐστηρότατα δι' εἰδικοῦ ἀπὸ τοῦ 1919 νόμου.

3) Ἡ ἐλευθερία

Ὁ *ἄνθρωπος*, ὡς λογικὸν ὄν, ἔχει τὴν δύναμιν ἵνα κατὰ βούλησιν ἀποφασίσῃ καὶ πράττῃ καὶ ἐν γένει ὀυθμιζῇ πάντα τὰ

καθ' ἑαυτόν. Ἡ τοιαύτη δύναμις τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὴν ἔλευθερίαν αὐτοῦ.

Κατὰ ταῦτα *ἔλευθερία* καλεῖται ἡ *δύναμις*, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος αὐτοβούλως καὶ ὄλως ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν φυσικῶν νόμων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων ὑνθμίζει τὴν βούλησιν καὶ ἐνεργεῖάν του.

Εἶνε ἄρα ἡ ἔλευθερία *ἀνεκτίμητον δικαίωμα* καὶ *ἔμφυτον* εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Ὑπὲρ τῆς ἔλευθερίας κρατερώτατα ἠγωνίσθησαν καὶ μέγιστα ἐδεινοπάθησαν ἄτομα καὶ λαοὶ καὶ ἐδημιουργήθησαν ἀπαστραπτουσαι ἐξ ἀφθίτου δόξης ἱστορικαὶ καὶ μεγαλόδοξοι σελίδες.

Ἡ φυλὴ τῆς *πατρὸς μας Ἑλλάς* κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν βωμόν τῆς ἔλευθερίας προσήνεγκεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὰς μεγίστας θυσίας καὶ οἱ *πρόγονοι* καὶ οἱ *πατέρες* μας ἀνεδείχθησαν κατὰ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἱερώτατον ἀγῶνα μοναδικὰ παραδείγματα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐταπαρνησίας· πάντα κίνδυνον ἠψήφησαν καὶ πᾶν ἄλλο ἀγαθὸν ἐθυσίασαν, ἵνα ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος διαλαλῶνται ὡς συνώνυμα ἡ *Ἑλλάς* καὶ ἡ *ἔλευθερία*.

Διαίρεσις τῆς ἔλευθερίας

Ἡ ἔλευθερία διακρίνεται εἰς προσωπικὴν καὶ πολιτικὴν.

Προσωπικὴ ἔλευθερία καὶ εἶδη αὐτῆς

Κατὰ τὴν *προσωπικὴν ἔλευθερίαν* ἀναγνωρίζεται εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοβούλου χρήσεως τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν του δυνάμεων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἶνε αὐτῇ ἱερωτάτη καὶ πολιτιμοτάτη καὶ ἡ βᾶσις τῆς εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ προσωπικὴ ἔλευθερία κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀπεριόριστος καὶ οὐχὶ ἐπωφελῆς. Διὸ καὶ οἱ πρόγονοί μας εἶπον ὅτι ἐκ τῆς ἀγροτάτης ἔλευθερίας πλείστη τε καὶ ἀγρωτάτη δουλεία. Βραδύτερον ὅμως ὁ ἄνθρωπος κατενόησεν ὅτι ὄφειλεν ἐν πάσῃ βιοτικῇ του ἐνεργεῖα νὰ μὴ παραβιάπτῃ τὴν ἔλευθερίαν τῶν ἄλλων, εἴτε ὁμοῦ νοουμένων,

εἶτε ἐκάστου χωριστὰ λαμβανομένου. Ἡξίωσε δὲ καὶ διὰ τῆς πολιτείας νὰ ἀσφαλισθῇ εἰς πάντας ἴση ἡ ἐλευθερία αὐτή. Ἐν πολιτείᾳ ἄρα μόνον ἀσφαλίζεται ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία, ἀποτελοῦσα τὰ κυρίως ἀτομικὰ δικαιώματα, κατοχυρούμενα δι' εἰδικῶν διατάξεων τοῦ συντάγματος.

Ἐμφανίζεται δ' ἡ ἐλευθερία αὐτή, ὡς ἀκολούθως: α) ὡς σωματικὴ ἐλευθερία (= ἀσφάλεια), β) ὡς πνευματικὴ ἐλευθερία, γ) ὡς ἐλευθερία τῆς ἰδιοκτησίας, καὶ δ) ὡς ἀστικὴ ἐλευθερία.

α) Ἡ σωματικὴ ἐλευθερία ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν, λαμβανομένου τοῦ ὅρου τούτου ἐν τῇ στενῇ του ἐννοίᾳ.

Κατὰ ταύτην ἀναγνωρίζεται εἰς πάντα τὸ δικαίωμα τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐλευθέρως κινήσεως.

Ἡ ἀφαίρεσις αὐτῆς δι' αἰχμαλωσίας ἢ ὑποδουλώσεως ἢ ἄλλως καθιστᾷ τὴν ζωὴν ἀλγεινοτάτην καὶ δημιουργεῖ τὴν στυγνὴν δουλείαν, τὴν φορικτὴν τουτέστι τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνην κατάστασιν, ἐν ἣ οὗτος στερεῖται τῆς προσωπικότητός του καὶ ὑποβιβάζομενος εἰς τὴν εὐτελεῖ θέσιν τοῦ ἀνύχου καὶ ἀλόγου πράγματος ἀποβαίνει ἰδιοκτησία ἄλλου ἀνθρώπου, ἀθθαίρετως καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν μεταχειριζομένου τὰς δυνάμεις τούτου. Εὐτυχῶς ὁ ἀθέμιτος καὶ παράνομος οὗτος θεσμὸς τῆς δουλείας ἢ σωματεμπορίας, ὁ ἐντελῶς ἀντιφάσων πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐξηλείφθη ἤδη σχεδὸν πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἡ πατρίς μας δ' Ἑλλάς ἔχει τὴν ἀθάνατον δόξαν ὅτι **πρώτη** αὐτὴ ἐξ ὄλων τῶν νεωτέρων ἐθνῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἀνεξαρτησίας της τῇ 1^η Ἰανουαρίου 1822 ἐν τῷ 9^ῳ ἄρθρῳ τοῦ προσωρινοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐπιδαύρου ἀνέγραψεν ὅτι εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν οὔτε πωλεῖται, οὔτε ἀγοράζεται ἄνθρωπος, ἀργυρώνητος δὲ πατὴρ γένους καὶ πάσης θρησκείας ἅμα πατήσας τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη εἶνε ἐλεύθερος καὶ ἀπὸ τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἀκαταζήτητος.

Ἡ σωματικὴ ἢ ἀτομικὴ ἐλευθερία ἢ προσωπικὴ ἀσφάλεια ἀσφαλίζεται διὰ τῶν ἄρθρων 4 καὶ 5 τοῦ συντάγματος. Κατὰ τὰ ἄρθρα ταῦτα πᾶν πρόσωπον διαμένον ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ κινήται σωματικῶς κατ' ἐλευθέρῳ βούλησιν,

ταυτοχρόνως δὲ καθορίζονται οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς ἐπιτρέπεται ὁ περιορισμὸς τῆς σωματικῆς του ἐλευθερίας. Διαφέρουσι δὲ τὰ ἄρθρα ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰ ἑξῆς δύο:

1) τὸ μὲν ἄρθρον 4, καθορίζει τὴν ἔκτασιν καὶ τὰς διατυπώσεις πρὸς περιορισμὸν τῆς σωματικῆς ἐλευθερίας, ἀναφέρεται εἰς οἰονδήποτε περιορισμὸν, π. χ. εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐλαγγέματος, τὴν διαμονὴν ἐν ὀρισμέναις περιφερείαις, τὴν μετανάστευσιν κλπ., ἐνῶ τὸ ἄρθρον 5 ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς εἰς ποινικὰ ἀδικήματα, εἰς διαπραχθὲν δηλαδὴ πταῖσμα, ἀδικήμα κλπ. 2) τὸ ἄρθρον 4, λέγον ὅτι ἡ *προσωπικὴ ἐλευθερία εἶνε ἀπαρραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, ἢ ἄλλως πως περιορίζεται εἰμὴ ὁπόταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει*, καθορίζει ὡς μόνον ἀρμόδιον πρὸς ἐπιβολὴν περιορισμῶν εἰς τὴν σωματικὴν ἐλευθερίαν τὸν νόμον, ἐνῶ τὸ ἄρθρον 5 χάριν τῆς προστασίας τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καθορίζει καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ ζητήματα συλλήψεως καὶ φυλακίσεως τοῦ ἀτόμου.

Τῆς σωματικῆς ἐλευθερίας συμπλήρωμα εἶνε τὸ *ἄσυλον τῆς κατοικίας*. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐξασφαλίζει εἰς πᾶν πρόσωπον ἢ ἑλληνικὴ πολίτεια διὰ τοῦ 12^{ου} ἄρθρ. τοῦ συντάγματος καὶ καθιστᾷ αὐτὸ κύριον ἐν τῷ οἴκῳ του, εἰς ὃν οὐδεὶς δύναται, οὐδ' αὐτὰ αἱ ἀρχαί, νὰ εἰσέλθῃ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ οἰκοῦντος προσώπου, πλὴν καθ' ὀρισμένας ἐκ τοῦ νόμου περιπτώσεις, ὡς εἶνε ἡ *κατ' οἶκον ἔρρευνα, ἢ κατάληψις οἰκίας* ὡς στρατιωτικοῦ καταλύματος, ἢ ἔναρξις πυροκαϊᾶς καὶ ἄλλα περιπτώσεις καθοριζόμενα ὑπὸ τοῦ νόμου.

Ἀρχαὶ ἔνοχοι μέτρων ἀνθαιρέτων καὶ καταθλιπτικῶν κατὰ τῆς σωματικῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν καὶ τῆς ἀσυλίας τοῦ οἴκου ὑπέχουσι πολλῶν εἰδῶν εἰρήνας.

Πνευματικὴ ἐλευθερία καὶ ἀποτελέσματα αὐτῆς

Κατὰ τὴν *πνευματικὴν ἐλευθερίαν* ὁ ἄνθρωπος δικαιούται νὰ ἐκδηλώσῃ ἐλευθέρως τὰς σκέψεις, τὰς πεποιθήσεις καὶ τὰ αἰσθημάτα του. Ἡ *ἐλευθερία αὐτῆς*, ὅταν χρησιμοποιῆται πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἐκπολιτιστικὰς ἀντιλήψεις τοῦ συγχρόνου κράτους, ἀποτελεῖ τὴν εὐγενεστάτην

ἐκλήρωσιν τῆς *προσωπικῆς ἐλευθερίας*, διότι εἶνε ἐξωτερίκευσις τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ εἶνε ἡ πηγὴ πασῶν τῶν πράξεόν του καὶ παραμένει ἀπόσβλητον ἀπὸ πάσης ὀλεθρίας ἐξωτερικῆς βίας.

Σήμερον ἡ ἐλευθερία αὕτη ἔχει ἀναγνωρισθῆ ἐν πάσῃ εὐρύθμῳ πολιτείᾳ ἐμλνέει δὲ γενναῖα φρονήματα, δημιουργεῖ ὑψηλοὺς καὶ ἀνδροπροεπεῖς χαρακτήρας καὶ ἔχει παραγάγει καὶ παρᾶγει διαρκῶς νέα περιλάμπρα καὶ ἀληθινὰ ἐγκαλλωπίσματα τῆς προόδου καὶ τῆ πολιτισμοῦ.

Τῆς *πνευματικῆς δ' ἐλευθερίας* ἀποτελέσματα εἶνε·

α) ἡ *θρησκευτικὴ ἐλευθερία* ἢ *ἀνεξίθρησκία*, καθ' ἣν ἕκαστος πολίτης δικαιούται νὰ λατρεύῃ κατὰ τὰ δόγματα τῆς θρησκείας του τὸν Θεόν. Τὴν ἐλευθερίαν ταύτην τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως καθιερώνει τὸ ἡμέτερον σύνταγμα διὰ τοῦ πρώτου ἄρθρου του, ὀρίζον ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶνε ἀπαραβίαστος καὶ ὅτι τὰ τῆς λατρείας πάσης γνωστῆς θρησκείας τελοῦνται ἐλευθέρως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἀνακηρύττει ὁμως συγχρόνως *ἐπικρατούσαν* θρησκείαν ἐν Ἑλλάδι τὴν τῆς *ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας* καὶ ἀπαγορεύει αὐστηρῶς τὸν *προσηλυτισμὸν* καὶ πᾶσαν ἐν γένει προσπάθειαν πρὸς ἀπόσπασιν ἐκ τῶν κόλπων αὐτῆς τῶν πνευματικῶν τῆς τέκνων καὶ προσέλκυσιν τούτων εἰς ἄλλην θρησκείαν ἢ θρησκευτικὸν δόγμα.

β) Ἡ *ἐλευθερία τοῦ λόγου*, καθ' ἣν ὁ ἀνθρωπος δὲν ἔχει μόνον *πνεῦμα*, ὅπως σκέπτηται, ἀλλὰ καὶ *γλῶσσαν*, ἵνα διαλέγηται, ἀνακοινῶνῃ ἀκωλύτως τὰς σκέψεις καὶ πεποιθήσεις του καὶ ἀκούῃ τὰς τῶν ὁμοίων του.

Ἀπόρροιαί τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου

Τῆς δ' ἐλευθερίας τοῦ λόγου *ἀπόρροιαί* εἶνε·

1) ἡ *ἐλευθερία τοῦ τύπου*, καθ' ἣν δικαιούται τις νὰ ἐκφράξῃ τοὺς στοχασμούς του διὰ τοῦ τύπου, *ἐφόσον δὲν διαταράσσεται ἡ κοινωνικὴ τάξις* καὶ δὲν *προσβάλλεται ὁ πλησίον*, ὅτε ἡ τιμωρία ἐνδείκνυται (ἴδὲ τὸ 14^{ον} ἄρθρον τοῦ συντάγματος καὶ τοὺς περὶ τύπου καὶ ἰδιωνύμου νόμους).

Διὰ τοῦ *τύπου*, περιλαμβάνοντος ὄχι μόνον τὸν *περιοδι-*

κὸν τύπον, τ. ἔ. τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικά, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν **τυπογραφικὴν, λιθογραφικὴν, φωτογραφικὴν ἢ κινηματογραφικὴν ἐργασίαν**, καὶ καθόλου πᾶν μέσον, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ παραγωγή πολλῶν ὁμοίων ἀντιτύπων γραφοῦ κειμένου, εἰκόνων κ.τ.τ., μεταδίδονται αἱ νέα ἰδέαι, φωτίζεται καὶ προάγεται ἡ κοινωνία.

Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ τύπου ἐκφράζονται συνήθως σκέψεις καὶ γνώσεις περὶ πολιτικῶν ζητημάτων, τὰ δὲ πολιτικά δικαιώματα ἐξασφαλίζονται ὑπ' ἄλλων διατάξεων τοῦ συντάγματος ὑπὲρ μόνων τῶν ἡμεδαπῶν, διὰ τοῦτο τὸ ἄρθρον 14 ἐν τέλει λέγει *εἰς μόνον πολίτας Ἑλλήνας ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων.*

2) τὸ **ἀπαρβίαστον τῆς ἀλληλογραφίας**, ὁποσδήποτε γινομένης (δι' ἐπιστολῶν, τηλεγραφημάτων καὶ τηλεφωνημάτων), καθ' ὃ εἰς οὐδένα οὐδέποτε ἐπιτρέπεται ἡ παρβίασις τοῦ ἀπορρήτου αὐτῆς (ἄρθρ. 20 τοῦ συντάγμ.).

Καθιερώθη δὲ τὸ ἀπαρβίαστον τοῦτο, διότι τὰ ταχυδρομεῖα, τηλεγραφεία καὶ τηλεφωναῖα ἀποτελοῦσι μονοπώλιον τοῦ κράτους καὶ ἦτο δυνατόν ἐκ τούτου αἱ κρατικαὶ ἀρχαὶ νὰ παρασύρῳνται καὶ εἰς κατασχέσεις τῶν ἐπιστολῶν κ. ἄ., ἐνῶ διὰ τῆς συνταγματικῆς ταύτης προστασίας οὐδὲ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς δικαιοσύνης ἐπιτρέπεται ἡ ἀποσφραγίσις ἐπιστολῆς ἀφότου αὕτη ἤθελε παραδοθῆ εἰς χεῖρας τοῦ κράτους μέχρι τῆς παρὰ τοῦ παραλήπτου ἀποσφραγίσεως αὐτῆς.

3) ἡ **ἐλευθερία τοῦ διδάσκειν**, καθ' ἣν δικαιοῦται τις νὰ μεταδίδῃ διὰ διδασκαλίας εἰς τοὺς ἄλλους ὕγιεις ἰδέας, ἀκριβεῖς γνώσεις, ἠθιοπλαστικά αἰσθήματα, κοινωφελεῖς πεποιθήσεις κ.τ.τ. καὶ παρέχεται τὸ δικαίωμα εἰς ἰδιώτας ἢ νομικά πρόσωπα νὰ συνιστῶσιν ἰδιωτικά ἐκπαιδευτήρια, λειτουργοῦντα κατὰ τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας (ἄρθρ. 16 τοῦ συντάγ.).

4) ἡ **ἐλευθερία τοῦ ἀναφέρεσθαι** πρὸς τὰς ἀρχάς, καθ' ἣν ἕκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀναφέρῳνται, τηροῦντες τοὺς νόμους, ἐγγράφως πρὸς τὰς ἐξουσίας τῆς πολιτείας διὰ πᾶσαν ἰδιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ὑπόθεσιν (ἄρθρ. 9 τοῦ συντάγμ.) ἢ δὲ ἀρχή, πρὸς ἣν ἀπευθύνεται τὸ ἄτομον ἢ ἡ ὁμάς, ὑποχρεοῦται εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τῶν σχετικῶν νόμων.

5) τὸ **δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι**, καθ' ὃ πολλοὶ ἡσύχως καὶ ἀόπλως δύνανται νὰ συνέρχωνται πρὸς ἐκδήλωσιν κοινῶν φρονημάτων ἢ πρὸς κοινὴν συζήτησιν ὑποθέσεως ἢ πρὸς κοινὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς ἢ ὅπως ἀκούσωσι ῥήτορα (ἄρθρ. 10 τοῦ συντάγ.).

Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ ὅμως συναθροίσεις δύνανται νὰ ἀπαγορευθῶσιν, ἂν ἐπικεῖται ἐκ τούτων κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.

6) τὸ **δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι**, καθ' ὃ δύο ἢ πλείονα πρόσωπα δύνανται νὰ συνδεθῶσι πρὸς ἐκπλήρωσιν κοινοῦ θεμιτοῦ σκοποῦ, π. χ. ἐπαγγελματικοῦ, θρησκευτικοῦ, φιλάνθρωπικοῦ, φιλολογικοῦ, πολιτικοῦ κλπ. (ἄρθρ. 11 τοῦ συντάγ.).

Ὅθεν ἐκδηλώσεις τοῦ **συνεταιρίζεσθαι** εἶνε τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ φιλάνθρωπικὰ σωματεῖα, οἱ θρησκευτικοὶ σύλλογοι καὶ οἱ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων συνεταιρισμοὶ καὶ τὰ σωματεῖα, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν εἰδικῷ κεφαλαίῳ.

γ) Κατὰ δὲ τὴν **ἐλευθερίαν τῆς ἰδιοκτησίας** ἕκαστος δικαιούται ἀκωλύτως νὰ ἔχη κινητὴν ἢ ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ, δὲν ἐπιτρέπεται δ' ἡ στέρησις ταύτης *εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ἀφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει*, πάντοτε δὲ προηγουμένης ἀποζημιώσεως, ὀριζομένης ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, εἰς ἐπείγουσας δὲ καὶ ἐξαιρετικὰς ἀνάγκας δι' εἰδικῶν νόμων (ἄρθρ. 17 τοῦ συντάγ.).

δ) Κατὰ τὴν **ἀσικὴν ἐλευθερίαν** ἕκαστος δικαιούται νὰ ἐνασχῆται ἐν τῇ πολιτείᾳ τὰ ὑπὸ ταύτης ἀνεγνωρισμένα ἀσικὰ δικαιώματα.

Πολιτικὴ ἐλευθερία

Κατὰ τὴν **πολιτικὴν ἐλευθερίαν** δικαιούται πληρέστατα μόνον ὁ ἰθαγενής, καὶ μάλιστα ὁ **τέλειος πολίτης** (ὁ κεκτημένος δηλαδὴ ἐκτὸς τῆς ἰθαγενείας καὶ τὰ κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας ἀπαιτούμενα προσόντα), νὰ συμμετέχη τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐν βαθμῶν ποικίλλοντι κατὰ τὰ διάφορα πολιτεύματα, καὶ, παρακολουθῶν καὶ ἐλέγχων τὴν δρᾶσιν τῆς πολιτείας, νὰ ἐπιζητῆ, ὅπως αὕτη ὅσον τὸ δυνατόν κοινωφελεστάτη, εὐδυνημοτάτη καὶ ἀρίστη διοργανωθῆ.

Ὅταν ἀσκήται ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, ὁ πολίτης συμμετέχει τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας διὰ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, διὰ τῆς ἀναδείξεως τῶν ἐν τῇ βουλῇ ἔθνικῶν ἀντιπροσώπων καὶ διὰ τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας (δικαίωμα ψήφου).

Ἡ πολιτικὴ ὁμως ἐλευθερία δύναται νὰ περιορισθῇ, ἂν τοῦτο κριθῇ ἀναγκαῖον ὑπὸ τοῦ **ἔθνικοῦ κράτους**, ὅτε τοῦτο, ὡς προεφρήθη, καθίσταται πηγὴ πασῶν τῶν ἐξουσιῶν.

4) Τὸ δίκαιον τῆς ἰσότητος

Πάντες οἱ ἄνθρωποι, ὅπουδήποτε τῆς γῆς γεννῶνται, τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἔχουσιν **ἠθικὰ** (ἐλευθέραν βούλησιν, θρησκείαν καὶ συνείδησιν) καὶ **φυσικὰ χαρακτηριστικὰ** (ὄργανισμὸν καὶ γλῶσσαν), ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ ἐνότης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐκ τούτου καταδεικνύεται ὅτι οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται ἴσοι, διὸ καὶ ἕκαστος, ἀναγνωρίζων ἐν τοῖς ὁμοίοις του τὴν ἰδίαν του φύσιν, παραχωρεῖ μέρος τῆς προσωπικῆς του ἐλευθερίας πρὸς κοινωνικὴν μετ' αὐτῶν συμβίωσιν. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη ὑφ' ἑκάστου ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸ **δίκαιον τῆς ἰσότητος**.

Πλὴν οἱ ἄνθρωποι σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἡλικίας των καθίστανται ἕνεκα ποικίλων **φυσικῶν** (κλίματος, τόπου) καὶ **ἠθικῶν αἰτιῶν** (φυλῆς, κληρονομικότητος, θρησκείας, κοινωνίας, πολιτεύματος καὶ ἀγωγῆς) κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον **διάφοροι** πρὸς ἀλλήλους, ἥτοι οἱ μὲν ὠραιότεροι, οἱ δὲ ἀνδρείότεροι, εὐφρέστεροι, φιλοπονώτεροι τῶν ἄλλων κλπ.

Ἄν ἡ **πολιτεία ἐν τῇ μεγαλοδυναμίᾳ**, τῇ **παντοδυναμίᾳ** τῆς ἀπένεμεν ἴσα ἀξιώματα καὶ δικαιώματα εἰς ἀνδρείους καὶ δειλοὺς, εἰς ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς, εἰς σοφοὺς καὶ ἀσόφους, εἰς φιλοπόνους καὶ νωθροὺς, οὐδὲν ἄλλο θὰ συνέβαινεν ἢ νέκρωσις εὐγενεστάτου ἀνθρωπίνου αἰσθήματος. τῆς **ἀμίλλης**, ἥτις ἀποτελεῖ κέντρον ἰσχυρότατον πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν καὶ γενναίαν πράξιν καὶ ὀδηγεῖ γοργῶς εἰς τὴν **πρόοδον** τὸν ἰδιώτην, τὸ ἔθνος καὶ πᾶσαν ἐν γένει τὴν ἀνθρωπότητα. Ἄν ἀνεκόπτετο ἡ πρόοδος, ὁ ἀνθρώπος θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν πρώτην του ἀγοίαν κατάστασιν.

Ἐκ τῶν προειρημένων καθίσταται φανερόν ὅτι ἡ **ἀπό-**

λυτος *ισότης τῶν ἀνθρώπων* ἀποβαίνει χίμαιρα, εἶνε ἀπραγματοποίητος ὡς ἀσυμφωτάτη.

Δὲν συμβαίνει ὁμως τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὴν *πολιτικὴν ἰσότητα*, ἣτις ἀποτελεῖ θεμελιώδη θεσμὸν τῆς πολιτείας, καθότι μέλημα σπουδαιότατον ἔχει αὕτη καὶ ὀφείλει νὰ ἔξη, ὅπως πάντα, τὰ μέλη της εἶνε ἴσα ἀπέναντι τῶν νόμων, ὅπως πάντες οἱ πολῖται ἀπολαύωσι τῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ δικαίου προστασίας, ἥτοι ἰσονομίας. Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ ἰσότης καθιστᾷ συμπαγῆ τὴν μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀλληλεγγύην καὶ ἀσφαλίζει ἰσχυρῶς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον.

Παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἰσότητα παρεσχεύασεν ἡ μακροαῖων δουλεία καὶ ὁ κοινὸς κατὰ τοῦ ἀπηνόως σουλτάνου ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς μας ἐπαναστάσεως πόλεμος. Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ δουλείᾳ ἦσαν συμπαγεῖς καὶ ἴσοι πρὸ τοῦ δυνάστου, συμπαγεῖς δὲ καὶ κατὰ τὸν ἀγῶνα.

Εἶνε δὲ καὶ σύμφωνος πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἕλληνος ἡ τοιαύτη ἰσότης. Ἐκ τούτου καὶ τὰ *πρῶτα συντάγματα* τῆς Ἑλλάδος, καθιέρωσαν τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότητος ἀδιαφιλονίκητον διὰ πάντας, καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ 3 τοῦ ἰσχύοντος συντάγματος θαυμασιῶς ἀσφαλίζεται ἡ πλήρης πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἰσότης διὰ τῶν ἑξῆς: *οἱ Ἕλληνες εἶνε ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου... καὶ εἰς πολίτας Ἕλληνας τίτλοι ἐγγενείας ἢ διακρίσεως, οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται.*

Γενικὴ παρατήρησις περὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων

Πάντα ὁμως τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα *ἀτομικὰ δικαιώματα* δύνανται καὶ νὰ *περιορισθῶσιν* ἢ *ἀνασταλῶσι* προσκαίρως χάριν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων τῆς πολιτείας. Ὅταν δηλαδὴ ἡ ἀπρόσκοπτος πρόοδος τοῦ κράτους, τὸ δημόσιον συμφέρον, τὸ κοινωνικὸν ἢ πολιτικὸν καθεστῶς, ἢ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόστασις τοῦ κράτους διακινδυνεύονται ἢ μεγάλως παρεμποδίζονται ἐκ τῆς πλήρους ἀσκήσεως τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ἥτοι τῶν λεγομένων πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, ἢ ἰσχύς τῶν σχετικῶν

συνταγματικῶν διατάξεων ἀναστέλλεται ἢ περιορίζεται προσωρινῶς, κατὰ τὴν περιώνυμον ῥήτραν ἢ *σωτηρία τῆς πολιτείας ἀποτελεῖ τὸν ὑπέροχτον νόμον*.

Οὕτω καὶ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν κυβέρνησις συνεκέντρωσεν εἰς χειρὰς τῆς πάσας τὰς ἐξουσίας χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπροσκόπτου προόδου αὐτῆς καὶ ἀνέστειλε τὴν ἰσχὺν τῶν ἄρθρων 5 (περὶ σωματικῆς ἐλευθερίας), 6 (περὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων), 10 (περὶ ἐλευθερίας τοῦ συνέχεσθαι), 11 (περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι), 12 (περὶ προστασίας τοῦ ἀσύλου τῆς κατοικίας), 14 (περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου), 20 (περὶ τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν) καὶ 95 (περὶ ἀδικημάτων διὰ τοῦ τύπου).

β') Ἀστικά Δικαιώματα

1) Ἰκανότης τοῦ προσώπου πρὸς πράξιν

Τὸ δίκαιον ἀναγνωρίζει εἰς πᾶν ἄτομον τὰ ἀστικά δικαιώματα. Ἀπολαβεῖ δὲ τούτων ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεώς του, ἀφ' ἧς δηλαδὴ θεωρεῖται *πρόσωπον*, ἦτοι ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων. Τοῦτο ἰσχύει σήμερον διὰ πάντα ἄνθρωπον, ἐνῶ παλαιότερον ἐστεροῦντο αὐτῶν οἱ δοῦλοι.

Δὲν ἔπεται ὅμως ἐκ τούτου ὅτι πᾶν πρόσωπον δύναται καὶ νὰ ἐπιχειρῇ αὐτοπροσώπως *πράξεις*, ἂν μὴ ἔχη καὶ τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο ἰκανότητα, π. γ. ἀνήλικος δὲν δύναται νὰ πωλήσῃ μόνος οἰκίαν ἀνήκουσαν εἰς αὐτόν.

Τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀτόμου, ὅπως ἐνεργῇ *πράξεις*, ἐχούσας ἀποτελέσματα ἀναγνωριζόμενα ὑπὸ τοῦ δικαίου *δρομάζομεν ἰκανότητα πρὸς δικαιοπραγίαν*.

Ἀπεριόριστον ἰκανότητα πρὸς δικαιοπραγίαν ἔχουσιν οἱ ἐνήλικες καὶ τοιοῦτοι παρ' ἡμῶν εἶνε οἱ συμπληρώσαντες τὸ 21^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας, στεροῦνται δὲ παντελῶς τῆς πρὸς δικαιοπραγίαν ἰκανότητος τὰ *νήπια*, ἦτοι οἱ μὴ συμπληρώσαντες τὸ 7^{ον} ἔτος καὶ οἱ *ἀπηγορευμένοι* εἴτε *δικαστικῶς* (παράφρονες, βλάκες, μανιακοί), εἴτε *νομίμως* (οἱ καταδικασθέντες εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν, ἦτοι διὰ κακούργημα). Οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὰς δύο

τελευταίας κατηγορίας δύνανται νὰ ἀνακτήσῃσι τὰ ἀστικά των δικαιώματα, ἅτινα ἐστερήθησαν, δι' εἰδικῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως, λεγομένης **ἀποκαταστάσεως**.

Οἱ συμπληρώσαντες τὸ 7^{ον} ἔτος, ἀλλ' οὐχὶ τὸ 21^{ον}, ἦτοι οἱ **ἀνηβοί**, ἔχουσι περιορισμένην ἱκανότητα. Οὗτοι δύνανται μὲν νὰ ἐπιχειρῶσι δικαιοπραγίας, ἐπαγομένης ὀφέλειαν εἰς αὐτούς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοιαύτας, δι' ὧν ὑποβάλλονται εἰς ὑποχρεώσεις (π. γ. σύναψιν ἐνυποθήκων δανείων) ἢ ἀπαλλοτριῶνται τῆς περιουσίας των (π. γ. δωρεάν, πώλησιν) ἐκτὸς τῶν συμπληρωσάντων τὸ 14^{ον} ἔτος, οἵτινες δύνανται νὰ διαχειρίζονται ἐλευθέρως πᾶν ὅ,τι ἢ διὰ τῆς ἐργασίας των ἀπέκτησαν, π. γ. μισθόν, ἢ ἐδόθη εἰς αὐτούς πρὸς ἐλευθέρην χρῆσιν (π. γ. χρηματικόν τι ποσόν). Ὅσαύτως περιορισμένην ἱκανότητα ἔχουσιν οἱ **ἄσωτοι** καὶ οἱ διφορούμενων φρενῶν (ἦτοι οἱ μὴ ἔχοντες πάντοτε εὐεξίαν τοῦ νοῦ, οἵτινες δύνανται μὲν νὰ ἀποκτῶσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ἀπαλλοτριῶσιν ἢ νὰ ὑποχρεῶνται ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ πρὸς προστασίαν τῶν συμφερόντων των ὀριζομένου δικαστικοῦ ἀντιλήπτορος.

Ἄλλὰ καὶ ἵνα πρόσωπὸν τι εἶνε ὑπεύθυνον διὰ πράξιν του, ἐπιφέρουσαν ἀποτέλεσμα ἀποδοκιμαζόμενον ὑπὸ τοῦ δικαίου, πρέπει νὰ ἔχη ὀρισμένην ἱκανότητα, ἣν ὀνομάζομεν **ἱκανότητα πρὸς ἀδικοπραγίαν**. Ὡς ἐν τῇ ἱκανότητι πρὸς δικαιοπραγίαν, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ διακρίνομεν α) **πρόσωπα ἐντελῶς ἐστερημένα ταύτης**, ἅτινα δηλαδὴ οὐδαμῶς εὐθύνονται διὰ τὰς ἀδίκους πράξεις των καὶ τοιαῦτα παρ' ἡμῖν εἶνε οἱ μῆπω συμπληρώσαντες τὸ 10^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας των, β) **πρόσωπα, ἅτινα εὐθύνονται, μόνον** ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ἐν συνειδήσει ἐξετέλεσαν τὴν ἀδικον ἢ παρὰ νομον πράξιν, τοιαῦτα δὲ παρ' ἡμῖν εἶνε οἱ ὑπερβάντες τὸ 10^{ον} ἔτος, ἀλλὰ μὴ συμπληρώσαντες τὸ 14^{ον}, γ) **πρόσωπα εὐθύνόμενα ἀπεριορίστως**, τοιαῦτα δὲ εἶνε οἱ τὸ 14^{ον} ἔτος συμπληρώσαντες.

2) Μονομερεῖς καὶ διμερεῖς δικαιοπραγία

Διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς συμφώνου πρὸς τὸ δίκαιον πράξεως, τῆς δικαιοπραγίας, ἢ ἀπαιτεῖται βούλησις ἑνὸς μόνον προ-

σώπου, ὅτε ἡ δικαιοπραγία λέγεται *μονομερής*, π. χ. ἐν τῷ καταρτισμῷ τῆς διαθήκης, ἢ ἡ βούλησις δύο ἢ καὶ περισσοτέρων, ὅτε ἡ δικαιοπραγία λέγεται *διμερής* ἢ *σύμβασις*, ὡς ἐν τῇ ἀγοραπωλησίᾳ, τῇ μισθώσει κλπ.

Πᾶσαι αἱ *σύμβασεις* ἐκτελοῦνται ἢ ἀμέσως ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων ἢ ἐμμέσως δι' ἀντιπροσώπων καλουμένων *ἐντολοδόχων* ἢ *πληρεξουσίων*.

3) Περὶ ἀπαιτήσεως, παραγραφῆς καὶ χρησικτησίας

Ἐκ τῶν συμβάσεων γεννῶνται μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων ἀμοιβαῖα *ὑποχρεώσεις* καὶ *ἀπαιτήσεις*. Οὕτω ἐκ τῆς ἀγοραπωλησίας ὁ μὲν ἀγοραστής ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ τὸ τίμημα, ὁ δὲ πωλητὴς νὰ παραδώσῃ τὸ πωληθὲν πράγμα. Ἐκάτερος δὲ τούτων δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τι παρὰ τοῦ ἐτέρου, ἥτοι ὁ μὲν ἀγοραστής τὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ πωλητὴς τὸ τίμημα.

Ὁ δικαιούμενος δὲ εἰς ἀπαιτήσιν ἢ δικαιούχος καλεῖται *δανειστής*, ὁ δὲ ὑπόχρεως *ὀφειλέτης*.

Ἄν ὁ δανειστής ἀφήσῃ ἀνενόχλητον τὸν ὀφειλέτην του ἐπὶ χρόνον ὠρισμένον, δὲν δύναται μετὰ τὴν παρόδον αὐτοῦ νὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ὀφειλέτου τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεώς του, διότι ὁ νόμος θεωρεῖ ὅτι ἐγένετο παραγραφή τῆς ἀπαιτήσεως.

Ὅθεν *παραγραφή ἀπαιτήσεως* εἶνε ἡ ἀπόσβεσις δικαιώματος πρὸς ἀγωγήν ἕνεκα τῆς παρόδου ὠρισμένου ὑπὸ τοῦ νόμου χρόνου.

Ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τὴν παραγραφὴν χρόνος ποικίλλει κατὰ τὸ εἶδος τῆς ὑποχρεώσεως.

Ἡ παραγραφή ὑφίσταται ὡσαύτως ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους καὶ διὰ τὰς ἀξιοποίνους πράξεις, ὧν τὸ ἀξιοποῖνον αἴρεται διὰ τῆς παρόδου ὠρισμένου χρόνου ποικίλλοντος κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀδικήματος (πταῖσμα, πλημμέλημα, κακούρηγμα).

Διὰ τῆς παρόδου τέλος ὠρισμένου χρόνου καὶ τῆς συνπάξεως ὄρων τινῶν ὁ ἀτόχος πράγματος καθίσταται κύριος αὐτοῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λέγομεν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀπεκτήθη διὰ

χρησικτησίας, ὃ δὲ πρόφην κύριος αὐτοῦ δὲν δικαιούται νὰ ἐγείρη ἀγωγήν κατὰ τοῦ νέου κυρίου, ζητῶν τὸ πράγμα.

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος πρὸς κτήσιν τοῦ πράγματος διὰ χρησικτησίας εἶνε μακρότερος μὲν ἐπὶ ἀκινήτων, βραχύτερος δὲ ἐπὶ κινητῶν καὶ ὁ κάτοχος τοῦ πράγματος, ὀφείλει νὰ ἀγνοῇ ὅτι παρὰνόμως κατέχει ξένον πράγμα.

Ὅθεν **χρησικτησία** καλεῖται ἡ κτήσις κυριότητος διὰ νομῆς ἐπὶ ὀρισμένον καὶ συνεχῆ χρόνον καὶ καλῆ τῆ πίστει.

4) Ἐμπράγματα δικαιώματα

Ὁ νόμος ἀναγνωρίζει δικαιώματα τῶν προσώπων ἐπὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ἐμπράγματα δικαιώματα. Ταῦτα ὅτε μὲν εἶνε ἀπόλυτα, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τῆς κυριότητος καὶ τῆς νομῆς, ὅτε δ' εἶνε σχετικά, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τῆς δουλείας καὶ τῆς **ἐμπραγμάτων ἀσφαλείας**. Διὰ τῶν μερικῶν ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων ἐπέρχονται **περιορισμοὶ** εἰς τὸ **δικαίωμα** κυριότητος ἐτέρου προσώπου.

Κυριότης εἶνε ἡ ἔννομος καὶ καθολικὴ ἐξουσία τοῦ προσώπου ἐπὶ τοῦ πράγματος, ἐνῶ **νομὴ** εἶνε ἡ φυσικὴ ἐξουσία τοῦ προσώπου ἐπὶ τοῦ πράγματος. Ἡ κυριότης δηλαδὴ ἀναγνωρίζεται καὶ προστατεύεται ὑπὸ τοῦ δικαίου, ἐνῶ ἡ νομὴ γίνεται ἀπλῶς ἀνεκτή ὑπὸ τοῦ δικαίου καὶ προστατεύεται προσκαίρως ὑπ' αὐτοῦ μέχρι οὗ, ἐὰν ἐγεροθῆ ζήτημα κυριότητος, κριθῆ εἰς ποῖον ἀνήκει τοῦτο συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους.

Ἡ πλήρης νομοθετικὴ ἀναγνώρισις τῆς **ιδιοκτησίας** ἐγένετο ὑπὸ τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις διεκίρηνεν αὐτὴν ἱερὰν καὶ ἀπαραβίαστον.

Σήμερον γίνεται δεκτὸν ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ιδιοκτησίας δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἀπόλυτον ἀλλὰ δεόν νὰ ὑφίσταται τοῖς ἀναγκαίους περιορισμοὺς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οὕτω καὶ κατὰ τὸ ἑλληνικὸν σύνταγμα (ἄρθρ. 17) ἐπιτρέπεται ἡ κατόπιν ἀποζημιώσεως ἀπαλλοτριώσις διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην.

Ὁ κύριος ἢ ιδιοκτήτης πράγματος ἔχει δικαίωμα ὄχι μόνον νὰ χρησιμοποίῃ αὐτὸ κατὰ βούλησιν (ἥτοι νὰ καρπῶται, ἐκ-

μισθοῖ καὶ νὰ μεταβιβάσῃ αὐτό), ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαγορεύῃ εἰς πάντα, ὅπως διαταράτῃ ὁποσδήποτε τὴν ἰδιοκτησίαν του, ἤτοι νὰ παρενοχλῇ αὐτὸν ἐν τῇ χρήσει τῆς ἢ νὰ στερῇ αὐτὸν ταύτης.

Δουλεία δὲ καλεῖται τὸ δικαίωμα, ὅπερ πρόσωπόν τι ἔχει ἐπὶ ἀλλοτριῶν πραγμάτων. Αἱ δουλεῖαι διακρίνονται εἰς **προσωπικάς**, καθ' ἃς ἐξυπηρετεῖται ὀνομαστικῶς πρόσωπόν τι (ὡς π. χ. ἡ ἐπικαρπία), καὶ εἰς **πραγματικάς**, καθ' ἃς ἐξυπηρετεῖται ὡσαύτως τις, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδιότητί του ὡς κυρίου ἢ νομέως πραγμάτων τινος (π. χ. ἔχει τις *δουλείαν ὁδοῦ*, σημαίνει δικαίωμα αὐτοῦ, ὅπως πρὸς μετάβασιν εἰς τὸν ἀγρὸν του διέρχεται δι' ἀγροῦ, ἀνήκοντος εἰς ἄλλον).

Ἐμπράγματος ἀσφάλεια ὑπάρχει, ὅταν ὁ ὀφειλέτης παρέχῃ εἰς τὸν πιστωτὴν *πράγμα* τι πρὸς ἐξασφάλισίν του, ἐκ τοῦ τιμήματος δὲ τούτου δύναται ὁ πιστωτὴς νὰ ἰκανοποιηθῇ προνομιακῶς (προτιμώμενος τῶν ἄλλων δηλαδὴ δανειστῶν τοῦ ὀφειλέτου), ἂν μὴ ἐκτελέσῃ ὁ ὀφειλέτης τὴν ὑποχρέωσίν του κατὰ τὴν ταχθεῖσαν προθεσίαν.

Ἡ **ἐμπράγματος ἀσφάλεια** ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο μορφάς, τὴν τοῦ **ἐνεχύρου** (ὅτε πρόκειται περὶ κινητοῦ πράγματος, οὗτινος ἡ νομὴ μεταβιβάζεται ἀμέσως εἰς τὸν πιστωτὴν), καὶ τὴν τῆς **ὑποθήκης**, ἣτις ἀναφέρεται εἰς ἀκίνητα καὶ πλοῖα, ὧν ἡ νομὴ παραμένει εἰς τὸν ὀφειλέτην.

Ἕ) Τὸ πρόσωπον ὡς μέλος τῆς οἰκογενείας

Μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων τοῦ προσώπου, ἅτινα προστατεύουσιν ἰσχυρῶς οἱ νόμοι, εἶνε καὶ τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν **οἰκογένειαν**, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῆς κοινωνίας καὶ βάσιν ἔχει τὸν **γάμον**.

Εἶνε δὲ **γάμος** ἡ νόμιμος ἔνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ κοινωνία παντὸς τοῦ ὕλικου καὶ ἠθικοῦ βίου αὐτῶν.

Ὁ γάμος παρ' ἡμῖν τελεῖται δι' **ἑρολογίας** κατόπιν **ἀδείας ἐπισκοπικῆς**.

Ἰκανότητα πρὸς γάμον ἔχουσιν οἱ μὲν ἄνδρες ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ 14ου ἔτους, αἱ δὲ γυναῖκες ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ 12ου, ἀπαιτεῖται ὁμως καὶ ἡ συναίνεσις τοῦ ἀσκούοντος τὴν **πατρικὴν ἐξουσίαν**, ἐὰν ὁ συνάπτων γάμον δὲν συνεπλήρωσε τὸ 21ον ἔτος.

Εἰς τὸν ἄνδρα, ὡς φέροντα τὰ βάρη τοῦ γάμου (ὑποχρέωσις πρὸς διατροφὴν κλπ) δίδεται πρὸς ἐπαύξησην τῆς περιουσίας του ποσόν τι, ὅπερ καλεῖται *προίξ*.

Ὁ γάμος *λύεται* εἴτε *φυσικῶς* διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐτέρου τῶν συζύγων, εἴτε *νομικῶς* διὰ διαζυγίου, παρεχομένου μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, βασιζομένης εἰς ὁρισμένους λόγους.

Πρὸ τῆς λύσεως τοῦ γάμου δὲν ἐπιτρέπεται ἡ σύναψις ἐτέρου γάμου. Ἄλλως ὑπάρχει τὸ ἀδίκημα τῆς *διγαμίας*, αὐστηρῶς τιμωρούμενον. Ἄλλὰ καὶ κανονικῶς λυθέντος τοῦ γάμου δὲν ἐπιτρέπεται ἡ σύναψις πλειόνων τῶν *τριῶν γάμων*.

Τὰ ἐκ τοῦ γάμου γεννώμενα τέκνα καλοῦνται *γνήσια* ἢ *νόμιμα* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ *νόθα* ἢ *ἐξώγαμα*, ἅτινα γεννῶνται ἐκτὸς τοῦ γάμου. Τὴν *ἀνατροφὴν* τῶν *γνήσιων τέκνων*, ἐφόσον μὲν ζῆ ὁ πατήρ, ἔχει ἐξ ὑποχρεώσεως οὗτος, τῶν δὲ *νόθων* ἢ μήτηρ, πλὴν ἂν ταῦτα νομιμοποιηθῶσιν ἢ ἀναγνωρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ πατρὸς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἡ *ἐπιμέλεια* τῆς ἀνατροφῆς τῶν *γνήσιων τέκνων*, ἂν εἶνε *ἀνήλικα*, περιέρχεται εἰς τὴν μητέρα, ταύτης δὲ ἔλλειπούσης εἰς τὸν διὰ τῆς διαθήκης ὁριζόμενον *ἐπίτροπον*, διαθήκης δὲ μὴ ὑπαρχούσης, εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ *δικαστηρίου ὁριζόμενον*.

Κατὰ πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας λέγομεν ὅτι ὁ ἀνήλικος εὐρίσκεται *ὑπὸ ἐπιτροπείαν*, ἐνῶ ὑπάρχοντος τοῦ πατρὸς καὶ ἀσκοῦντος τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου τέκνου, ὁ ἀνήλικος διατελεῖ *ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν*. Ὑπὸ ἐπιτροπείαν τίθενται ὡσαύτως καὶ οἱ *δικαστικῶς* ἢ *νομίμως ἀπηγορευμένοι*.

Ἡ πατρικὴ ἐξουσία καὶ ἡ ἐπιτροπεία παύονται πλὴν τῶν περιπτώσεων τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ ἀνηλίκου καὶ διὰ τῆς θέσεως αὐτοῦ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 21^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας *ὑπὸ κηδεμονίαν*, ὅτε λέγομεν ὅτι ὁ ἀνήλικος εἶνε *χειρόφρετος*.

Ἵνα καταστῆ ὁμως οὗτος χειρόφρετος, χρειάζεται εἰδικὴ δικαστικὴ προᾶξις καὶ ἡλικία τοῦλάχιστον 15 ἐτῶν.

Μόνον ὁ γάμος ἐπιφέρει αὐτομάτως *χειροφρεσίαν* τοῦ

συνάπτοντος αὐτὸν ἀνηλίκου καὶ δὴ καὶ πρὸ τοῦ 15^{ου} ἔτους.

Ἡ διαφορά μεταξὺ ἐπιτροπείας καὶ κηδεμονίας συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ μὲν ἐπίτροπος πράττει ἀντὶ τοῦ ὑπὸ ἐπιτροπείαν διατελοῦντος (πλὴν ἐπὶ τῶν ἐντελῶς προσωπικῶν πράξεων, ὡς τοῦ γάμου καὶ τῆς διαθήκης), ἐνῶ ὁ κηδεμὼν συμπαρίσταται καὶ συναινεῖ εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ ἐν κηδεμονία εὐρισκομένου πράξεις.

Οἱ ἀνήλικοι ἐν Ἑλλάδι διακρίνονται α) εἰς νήπια, ἦτοι τοὺς μὴ συμπληρώσαντας τὸ 7^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας, β) εἰς ἀνήβους, ἦτοι τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 7^{ον} οὐχὶ δὲ καὶ τὸ 14^{ον}, ἂν εἴνε ἄρρενες, ἢ τὸ 12^{ον}, ἂν εἴνε θήλειαι, καὶ γ) εἰς ἐφήβους, ἦτοι τοὺς συμπληρώσαντας μὲν τὸ 12^{ον} ἢ 14^{ον} οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ 21^{ον} ἔτος.

Ἡ οἰκογένεια, ἡ ἀνέκαθεν δικαίως θεωρηθεῖσα ὡς ἱερά καὶ ἀστεύρευτος πηγὴ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν δυνάμεων, ἔτυχε πάντοτε ἐξαιρετικῆς προστασίας παρὰ τῆς πολιτείας. Ἐπακολούθημα δὲ τῆς κρατικῆς ταύτης μερίμνης εἶνε καὶ ὁ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας θεσπισθεὶς καθ' ὅλα ἀξιόλογος νόμος 4733 τοῦ 1930 περὶ προστασίας πολυτέκνων.

Διὰ τοῦ νόμου τούτου ὡς πολύτεκνοι ὀρίζονται αἱ οἰκογένειαι αἱ ἔχουσαι ἢ τοὐλάχιστον τέκνα, ἀπολαύουσι δὲ ὠρισμένον προνομίων, ὡς τῆς προτιμήσεως τῆς νοσηλείας τῶν ἐν τοῖς νοσοκομείοις καὶ στρατιωτικῶν τινῶν, ὡς καὶ δικαστικῶν διευκολύνσεων.

Περὶ κληρονομίας

Ἀποθανόντος προσώπου τινὸς ἡ περιουσία περιέρχεται εἰς τοὺς ἐγγυτέρους συγγενεῖς ἢ καὶ εἰς ἕτερα πρόσωπα (τοὺς κληρονόμους), ἅτινα εἰσέρχονται εἰς τὴν περιουσίαν του διὰ κληρονομίας.

Κληρονομία δὲ καλεῖται τὸ σύνολον τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος, ἀπὸ ἀλλαγμένων τῶν διὰ θανάτου αὐτοῦ ἐξαφανισμένων στοιχείων, ὡς π. χ. τῶν προσωπικῶν δουλειῶν, προσωπικῶν προνομίων, νομῆς κλπ.

Καθίσταται δὲ τις κληρονόμος εἴτε διὰ διαθήκης, ἦτοι διὰ πράξεως ἐμφανούσης τὴν τελευταίαν τοῦ ἀποθανόντος βούλησιν καὶ διορίζουσῆς κληρονόμον, ὅτε ὁ οὕτω κληρονομὼν καλεῖται ἐκ διαθήκης κληρονόμος, εἴτε ἐκ τοῦ νόμου, ἐν ἐλ-

Ἐπαρσις τῆς σημαίας
ἐν τῷ στρατοπέδῳ Ἰωάννης Μεταξᾶς τῆς Ε. Ο. Ν.
παρὰ τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν

λείπει διαθήκης, ὅτε ὁ κληρονόμος καλεῖται ἐξ *ἀδιαθέτου κληρονομος*, ἡ δὲ διαδοχὴ αὐτοῦ ἐξ *ἀδιαθέτου διαδοχῆς*.

Κατὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 2310, ἰσχύοντα καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, *καλοῦνται εἰς κληρονομίαν*

1) οἱ *κατιόντες* τοῦ κληρονομούμενου (τέκνα, ἔγγονοι, δις-ἔγγονοι κλπ.), οἷτινες ἀποτελοῦσι τὴν *γενεάν* αὐτοῦ,

2) οἱ *γονεῖς* τοῦ κληρονομούμενου καὶ ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῶν τὰ τέκνα, οἱ ἔγγονοι καὶ οἱ διςἔγγονοι (πατὴρ, μήτηρ, ἀδελφοί, ἀνεψιοὶ καὶ ἀνεψιόπαιδες τοῦ ἀποθανόντος),

3) οἱ *πάπποι* καὶ αἱ *μάμμαι* τοῦ κληρονομούμενου καὶ ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῶν τὰ τέκνα καὶ οἱ ἔγγονοι (πάπποι, μάμμαι, θεῖοι καὶ πρωτεῖς ἀδελφοὶ τοῦ ἀποθανόντος),

4) οἱ *πρόπαπποι* καὶ αἱ *πρόμαμμαι* τοῦ κληρονομούμενου, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν κατιόντες,

5) ὁ *ἐπιζῶν* τῶν συζύγων. Οὗτος ὅμως διὰ πᾶν ποσὸν ὑπερβαίνειν τὰς 500,000 δραχμ. ἀπόλλυσι τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου,

6) τὸ *δημόσιον*.

Παραστατικὸν διάγραμμα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς παρέχουмен ἐπισυνημμένως.

Αὐτόδηλον εἶνε ὅτι τάξεις τις δικαιοῦται νὰ κληρονομήσῃ τὸν ἀποθανόντα, μόνον ἂν δὲν κατέστη κληρονόμος (εἴτε διότι δὲν ὑπάρχει, εἴτε διότι δὲν ἀπεδέχθη τὴν κληρονομίαν κ.τ.τ.) πρόσωπον ἢ πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀμέσως προηγουμένην τάξιν. Ἐκ δὲ τῶν ἀνήκόντων εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν προσώπων κληρονόμος καθίσταται ὁ σχετικῶς ἐγγύτερος συγγενὴς τοῦ ἀποθανόντος. Ἄλλ' ἐὰν οἱ ἐγγύτεροι οὗτοι συγγενεῖς εἶνε πλείονες τοῦ ἐνός, διανεμόνται ἐξ ἴσου τὴν κληρονομίαν.

Οὕτω ὑπαρχόντων τέκνων τοῦ ἀποθανόντος, οὐδεὶς ἄλλος πλὴν αὐτῶν κληρονομεῖ. Ἄν δ' ὁ ἀποθανὼν δὲν ἔχῃ κατιόντας, ἀλλὰ μόνον γονεῖς καὶ ἀδελφούς, ἦτοι πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν 2^{αν} τάξιν, κληρονομοῦσιν ὡς σχετικῶς ἐγγύτεροι μόνοι οἱ γονεῖς, διανεμόμενοι κατ' ἴσας μερίδας τὴν κληρονομίαν.

Ὁ ἐπιζῶν ὅμως σύζυγος λαμβάνει *μέρος* τῆς περιορισίας τοῦ ἀποθανόντος καὶ ἐν ἧ περιπτώσει ἄλλη τις τῶν προηγουμένων τάξεων (1, 2, 3 καὶ 4) κατέστη κληρονόμος αὐτοῦ καὶ δὴ ἐν τῇ πρώτῃ τάξει τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς περιορισίας τοῦ ἀποθανόντος συζύγου, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις τὸ $\frac{1}{2}$, ὡς καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν, ἅτινα, ἀνήκοντα εἰς τὸν ἀποθανόντα,

ἐχορηγοῦσιν ὁ ἐπιζῶν, εἴτε μόνος ἢ ὁμοῦ μετ' ἐκείνου (ὡς π. χ. κλίνη, ῥαδιόφωνον).

Ἐν τῇ διαθήκῃ του ὁ **διαθέτης** ὑποχρεοῦται πρὸ παντός νὰ ὀρίσῃ *ἓνα τοῦλάχιστον κληρονόμον*, διότι διαθήκη ἄνευ κληρονόμου δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Ὡς πρὸς τὴν **ἐκλογὴν** τῶν κληρονόμων του ὁ **διαθέτης** εἶνε *ἐλεύθερος*, διότι πᾶς τις εἶνε ἐλεύθερος νὰ διαθέσῃ τὰ ὑπάρχοντά του κατὰ βούλησιν.

Ἄλλ' ὁ **νόμος ἀναγκάζει τὸν διαθέτην** νὰ μὴ παρίδῃ ἐν τῇ διαθέσει τῆς περιουσίας του ὄρισμένα πρόσωπα καλούμενα **ἀναγκαίους κληρονόμους**. Οὕτω ἂν ὁ διαθέτης ἔχη **κατιόντας συγγενεῖς**, ὑποχρεοῦται νὰ ἐγκαταστήσῃ καὶ αὐτοὺς κληρονόμους καὶ νὰ καταλίπῃ εἰς αὐτοὺς ὄρισμένον μέρος τῆς περιουσίας του.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἂν ὁ διαθέτης ἔχη **μόνον ἀνιόντας** (πατέρα, μητέρα, πάππον, μιάμμη, προπάππον καὶ προμιάμμη) καὶ τοὺς ἀδελφούς, ἀλλ' ὑπὸ ὄρισμένους μόνον ὄρους.

Ἐνεκα ὅμως ἐξαιρετικῶν λόγων, ῥητῶς ἐν τῷ νόμῳ ἀναγραφομένων, ἂν π. χ. τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐπέδειξαν πρὸς τὸν διαθέτην ζῶντα κακὴν διαγωγὴν, δύναται οὗτος νὰ **ἀποκληρώσῃ αὐτά**.

Δύναται ὡσαύτως ὁ διαθέτης νὰ ὀρίσῃ, ὅπως πλὴν τοῦ κληρονόμου καὶ ἕτερον πρόσωπον λάβῃ τι ἐκ τῆς κληρονομίας. Τοῦτο καλεῖται **κληροδοτήμα** καὶ ὁ λαμβάνων **κληροδόχος**.

Οὗτος **διαφέρει** τοῦ κληρονόμου, καθότι ὁ μὲν **κληρονόμος**, λαμβάνων τὴν κληρονομίαν, ἀναδέχεται συγχρόνως καὶ τὰ βάρη της, ἤτοι τὰ χρεῖα τοῦ ἀποθανόντος, ἐνῶ ὁ **κληροδόχος**, λαμβάνων τὸ καταλειφθὲν εἰς αὐτόν, οὐδαμῶς εὐθύνεται διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀποθανόντος.

Ἐν Ἑλλάδι πλείστοι φιλοπάτριδες καὶ φιλόκαλοι ἄνδρες κατέστησαν κληροδόχους τοῦ μεγίστου μέρους τῆς περιουσίας των τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν καὶ εὐαγῆ ἰδρύματα. Οἱ ἄνδρες οὗτοι φέρουσι τὴν μεγάτιμον καὶ ἐπίζηλον ἐπωνυμίαν τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου.

Περὶ διαθηκῶν

Παρ' ἡμῖν αἱ διαθήκαι διακρίνονται εἰς *τακτικὰς* καὶ *ἐκτάκτους*. Τῆς τακτικῆς δὲ διαθήκης *διακρίνονται* τρία εἶδη· ἡ *δημοσία*, ἡ *μυστικὴ* καὶ ἡ *ιδιόγραφος*.

Ἡ *δημοσία* συντάσσεται καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ διαθέτου ὑπὸ συμβολαιογράφου ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων ἢ δευτέρου συμβολαιογράφου καὶ ἐνὸς μάρτυρος.

Τὰ κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης συμπράττοντα μετὰ τοῦ διαθέτου πρόσωπα ὀφείλουσι νὰ εἶνε παρόντα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ κατάρτισμου τῆς διαθήκης καὶ νὰ μὴ αποκλείωνται ὑπὸ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ νόμου.

Ἡ *μυστικὴ διαθήκη* εἶνε ἔγγραφον γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἢ γεγραμμένον ὑπ' ἄλλου προσώπου, ἀλλ' ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ διαθέτου καὶ τοῦ γράψαντος αὐτὸ προσώπου, ἐγχειριζόμενον δ' ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἐσφραγισμένον εἰς συμβολαιογράφον ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων ἢ δευτέρου συμβολαιογράφου καὶ ἐνὸς μάρτυρος μετὰ τῆς προφορικῆς δηλώσεως ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο περιέχει τὴν τελευταίαν αὐτοῦ θέλησιν.

Ἐπὶ τοῦ περικαλύμματος τοῦ ἐσφραγισμένου τούτου ἔγγραφου ὁ συμβολαιογράφος συντάσσει ἔκθεσιν περὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐγχειρίσεως τῆς διαθήκης, περιέχουσαν τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ διαθέτου, τὴν χρονολογίαν τῆς ἐγχειρίσεως καὶ ὑπογραφομένην ὑπὸ τοῦ διαθέτου καὶ τῶν συμπραττόντων προσώπων.

Διὰ τῆς διαθήκης ταύτης ἐπιδιώκεται ἡ ἔξασφάλις ὅτι θὰ τηρηθῶσι μυστικαὶ αἱ ἐν αὐτῇ διατάξεις.

Ἡ δὲ *ιδιόγραφος διαθήκη* γράφεται ὀλόκληρος ἰδιοχείρως, χρονολογεῖται καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ διαθέτου.

Ἡ διαθήκη αὕτη δύναται καὶ νὰ κατατεθῇ παρὰ συμβολαιογράφου ἢ καὶ παρ' ἄλλου προσώπου πρὸς φύλαξιν.

Ὁ ἀνήλικος καὶ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀναγινώσκει χειρόγραφα δὲν δύναται νὰ συντάξῃ μυστικὴν διαθήκην ἢ ιδιόγραφον.

Ἐκτακτοὶ διαθήκαι εἶνε αἱ προφορικῶς γινόμεναι ἐπὶ παρουσίᾳ δύο μαρτύρων· α) ὑπὸ εὐρισκομένου ἐπὶ πλοίου ἑλληνι-

κοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν ταξιδίου, καὶ β) ὑπὸ στρατιωτῶν ἢ ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐν ἐκστρατεία στρατοδικείων, ἐν περιπτώσει ἐκστρατείας, ἀποκλεισμοῦ ἢ πολιορκίας ἢ αἰχμαλωσίας παρὰ τοῖς πολέμοις.

Ἡ διαθήκη δύναται νὰ τροποποιηθῇ ἢ συμπληρωθῇ διὰ τοῦ κωδικέλλου. Καλεῖται δὲ *κωδικέλλος* ἔγγραφο, περιέχον νέαν διάταξιν τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ διαθέτου, συμπληροῦσαν ἢ τροποποιοῦσαν τὴν διαθήκην, ἀλλὰ μὴ περιλαμβάνουσαν διορισμὸν ἢ ὑποκατάστασιν ἢ ἀποκλήρωσιν κληρονόμου.

Δύναται κατὰ ταῦτα νὰ κληρονομηθῇ τις ἐκ διαθήκης καὶ κωδικέλλου συγχρόνως, οὐχὶ ὁμως καὶ ἐκ δύο διαθηκῶν, διότι ἡ ὑπαρξίς νεωτέρας διαθήκης ἐνέχει σιωπηρὰν ἀνάκλησιν τῆς ὑπαρχούσης προγενεστέρας.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

Πολιτική οίκονομία καὶ διαίρεσις αὐτῆς

Τὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν τοῦ ἀτόμου, ἢτοι τὴν *οίκονομίαν* αὐτοῦ, προσέλαβον σήμερον μορφὴν πολυειδῆ καὶ πολύπλοκον. Ἐκ τούτου καὶ ἡ μελέτη αὐτῶν ἐμφανίζει μέγα διαφέρον, ἀποτελεῖ δὲ ὑποκείμενον ἰδιαιτέρας ἐπιστήμης, τῆς λεγομένης πολιτικῆς οίκονομίας.

Πολιτικὴ δ' οίκονομία εἶνε ὁ κλάδος ἐκεῖνος τῶν οίκονομικῶν ἐπιστημῶν, ὅστις ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀτόμου πρὸς ἀπόκτησιν ὑλικῶν μέσων διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του.

Περὶ τὴν ἐνέργειαν ὅμως ταύτην γεννῶνται καὶ ἀναπτύσσονται διάφορα φαινόμενα, ἅτινα εἶνε γνωστὰ ὡς *οίκονομικά φαινόμενα*. Ἡ πολιτικὴ οίκονομία, μελετῶσα τὰ φαινόμενα ταῦτα, προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρῃ τὰς σχέσεις, αἵτινες ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν, καὶ νὰ διατυπώσῃ διαφόρους κανόνας, τοὺς καλουμένους *οίκονομικοὺς νόμους*, ὡς εἶνε ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως.

Τὸ ὄνομα πολιτικὴ οίκονομία ἐπεκράτησε διὰ λόγους ἱστορικούς. Ἀκριβέστερος ὅρος εἶνε *κοινωνικὴ οίκονομία*, διότι πρᾶγματι ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἀσχολεῖται εἰς τὴν οίκονομίαν τῆς κοινωνίας.

Ὁ ἕτερος κλάδος τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν εἶνε ἡ **δημοσία οἰκονομία**, ἣτις μελετᾷ τὴν κρατικὴν δραστηριότητα πρὸς ἐξέυρεσιν τῶν καταλλήλων πόρων, οὗτινες εἶνε ἀπαραίτητοι διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ποικίλων ἀναγκῶν τῆς πολιτείας.

Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία **ὑποδιαιρεῖται** εἰς **θεωρητικὴν** καὶ **ἐφηρμοσμένην**.

Ἡ πρώτη μελετᾷ τοὺς οἰκονομικοὺς νόμους, ἡ δὲ δευτέρα τὰ κρατικὰ μέτρα πρὸς ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα καὶ καθοδηγῶσιν αὐτῆς (π.χ. μέτρα ἐλέγχου συναλλάγματος).

Τὴν μελέτην τῆς οἰκονομίας ἐπικουροῦσιν αἱ **βοηθητικαὶ οἰκονομικαὶ ἐπιστῆμαι**, ὡς εἶνε ἡ **στατιστικὴ**, ἡ **οἰκονομικὴ γεωγραφία** καὶ ἡ **λογιστικὴ**.

Περὶ ἀναγκῶν

Τὸ ἄτομον καταβάλλει ἐνέργειαν πρὸς κτήσιν ὑλικῶν μέσων, δι' ὧν θὰ θεραπεύσῃ τὰς διαφορὰς τοῦ ἀνάγκας. Ὄθεν αἱ ἀνάγκαι ἀποτελοῦσι τὸ κίνητρον ἢ τὸ ἐλατήριον τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας τῶν ἀτόμων.

Λέγοντες δ' **ἀνάγκην**, ἐννοοῦμεν τὴν αἰσθησὶν ἐλλείψεώς τινος, ἣν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἄρωμεν.

Αἱ ἀνάγκαι **διακρίνονται** εἰς **ἀνάγκας ὑπάρξεως**, ὧν ἡ ἱκανοποίησις ἀποτελεῖ ζωτικὸν ζήτημα διὰ τὸν ἄνθρωπον (π.χ. τροφή, κατοικία, ἐνδύματα) καὶ εἰς **ἀνάγκας πολιτισμοῦ** ἢ **πολυτελείας**, ἃς ἐδημιούργησε βαθμιαίως ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμβίωσις καὶ ὁ πολιτισμὸς (π.χ. κοσμήματα, μουσικὴ). Αὗται αὐξάνουσιν ἀπλῶς τὸν βαθμὸν τῆς εὐημερίας τοῦ ἀτόμου.

*Ἄλλαι **διακρίσεις** τῶν ἀναγκῶν εἶνε εἰς **διαρκεῖς**, ὑφισταμένας πάντοτε (ἀνάγκη τροφῆς) καὶ εἰς **προσκαίρους** ἢ **παροδικάς**, ὧν ἡ διάφραξις εἶνε περιορισμένη (π.χ. ἀνάγκη ἀποκτήσεως πτυχίου).

Τὸ κυριώτατον χαρακτηριστικὸν τῶν ἀναγκῶν εἶνε ὅτι αὗται κατ' ἔντασιν μὲν εἶνε περιορισμένα, κατ' ἔκτασιν δὲ ἀπεριόριστοι, ἥτοι ἀνάγκη ἱκανοποιηθεῖσα παύει νὰ ὑφίσταται ἐντελῶς ἢ προσκαίρως (π.χ. ἀνάγκη τροφῆς), ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγκῶν εἶνε ἀπεριόριστος κατὰ τρόπον ὥστε τὴν ἱκανοποίησιν ἀνάγκης τινὸς διαδέχεται ἡ δημιουργία ἐτέρας.

Περὶ ἀγαθῶν

Πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ὀ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκην διαφόρων ὑλικῶν μέσων, ἅτινα ὀνομάζονται **ἀγαθά**. Ἄλλ' ἄλλα μὲν τούτων πορίζεται ἀμέσως ἐκ τῆς φύσεως ἄνευ μερίμνης ἢ κόπου εἰδικοῦ, ὡς τὸν ἄερα, τὸ ἠλιακὸν φῶς, καὶ λέγονται **φυσικά** ἢ **ἐλεύθερα ἀγαθά**, ἄλλα δὲ δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ μόνον κατόπιν εἰδικῆς ἐνεργείας καὶ φροντίδος, διότι δὲν εὐρίσκονται ἐν τῇ φύσει εἰς ἀπεριορίστους ποσότητες, ὡς ἡ τροφή, ἡ θέρμανσις κ. ἄ. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐνδιαφέρουσι ὄλος ἰδιαιτέρως τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην καὶ καλοῦνται **οἰκονομικά ἀγαθά**.

Τὰ οἰκονομικά ἀγαθὰ **διακρίνονται** ὡσαύτως εἰς ἄμεσα καὶ ἔμμεσα, εἰς **διαρκῆ** καὶ **καταναλωτικά** καὶ εἰς **ὕλικά** καὶ ἄλλα ἢ **προσωπικὰς ὑπηρεσίας**.

Ἄμεσα εἶνε τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα **δυνάμεθα ἄνευ περαιτέρου ἐνεργείας νὰ χρησιμοποιήσωμεν** πρὸς **θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν** μας. (π. χ. ἄρτος, ξηροὶ καρποί, γεώμηλα), **ἔμμεσα** δὲ ὅσα ἢ δὲν εἶνε ἀμέσως **χρησιμοποίησιμα** πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν μας (π. χ. σίτος) ἢ **χρησιμεύουσιν** εἰς τὴν **παραγωγὴν** ἀγαθῶν (π. χ. μηχαναί, πρῶται ὕλαι).

Διαρκῆ καλοῦνται τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα **ἔχουσι προσωρισμὸν** νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον (π. χ. ἄροτρον), **καταναλωτικά** δὲ ὅσα **διὰ τῆς ἐφάπαξ χρησιμοποίησεώς** των **παύουσι** ὑφιστάμενα (π. χ. ἄρτος, κρέας).

Εἶνε δυνατὸν ἀγαθὸν τι ἕνεκα τῶν διαφορῶν τοῦ **χρήσεως** νὰ εἶνε ταυτοχρόνως **διαρκὲς** καὶ **καταναλωτικόν**, ὡς π. χ. τὰ ζῶα, ἅτινα **χρησιμοποιοῦνται** τὸ μὲν ὡς **σφάγια** (κρέας), τὸ δὲ εἰς τὰς **ἀγροτικὰς ἐργασίας**.

Τὰ ἀγαθὰ ἔχουσι δύο **ιδιότητες**, τὸ **πολλαπλασιαστὸν**, ἧτοι ὅτι εἶνε δυνατὴ ἢ ἀξίησις τῆς ποσότητος καὶ τῶν ποικιλιῶν αὐτῶν, καὶ β) τὸ **μεταβλητὸν**, ἧτοι ὅτι τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν εἶνε δυνατὸν νὰ μεταπέσῃ ἐκ τῆς τάξεως, εἰς ἣν ἀνήκει, εἰς ἄλλην (π. χ. τὸ ὕδωρ, ὄν φυσικὸν ἀγαθόν, κατέστη σήμερον, εἰς τὰς μεγάλας ἰδίαι πόλεις, οἰκονομικόν).

Καταμερισμός

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του περισσότερα κατὰ τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποικιλίαν ἀγαθὰ ἢ οἱ πρόγονοι καὶ οἱ πατέρες του. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν, προῆλθε δ' ἐκ τοῦ λεγομένου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας.

Καταμερισμὸν λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὴν ἐπίδοσιν ἐκάστου ἀτόμου εἰς ὄρισμένον εἶδος ἔργου. Διὰ τούτου τὸ ἄτομον καθίσταται εἰδικὸν εἰς ὄρισμένην ἐργασίαν καὶ ἐπομένως παραγωγικώτερον (αὐξήσις τῆς ποσότητος) καὶ ἐπιδεξιώτερον (βελτίωσις τῆς ποιότητος).

Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων ὑπῆρξεν ἐν τινι μέτρῳ καὶ εἰς τὴν ἀρχέγονον οἰκιακὴν οἰκονομίαν, καθ' ἣν ἄλλαι ἦσαν αἱ ἀσχολίαι τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἄλλαι αἱ τῆς γυναικὸς. Σήμερον ὅμως ὁ καταμερισμὸς εἶνε ὄχι μόνον ἐθνικός, ἀλλὰ καὶ παγκόσμιος. Πράγματι ἡ διεθνὴς ἐπικοινωνία καὶ ἡ ἕνεκα τῶν τεχνικῶν προόδων ἐκμηδένισις τῶν ἀποστάσεων ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους ὅτι προτιμώτερον θὰ ἦτο νὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα εὐνοοῦσιν αἱ τοπικαὶ συνθῆκαι (φυσικὸς ἢ οἰκονομικὸς παγκόσμιος καταμερισμὸς) καὶ νὰ προμηθεύονται τὰ μὴ παραγόμενα παρ' αὐτοῖς δι' ἀνταλλαγῆς τῶν ἰδίων τῶν προϊόντων πρὸς ταῦτα.

Μορφὴ οἰκονομικῆς ὀργάνωσεως

Ἄτομιστικὸν καὶ κοινωνιστικὸν σύστημα

Ἐπειδὴ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ εἶνε ποσοτικῶς περὶορισμένα ὡς πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν ἀτόμων, ἐνωρὶς ἔγινεν ἀντιληπτὸν ὅτι εἶνε ἀπαραίτητος ἡ **οἰκονομικὴ ὀργάνωσις** τῆς κοινωνίας.

Οἱ κοινωνιολόγοι καὶ οἱ ἡγέται τῶν κρατῶν πλεῖστα ὅσα συστήματα προέτειναν ἢ καὶ ἐφήρμοσαν πρὸς ἀποτελεσματικώτεραν ὀργάνωσιν τῆς οἰκονομίας. Τὰ συστήματα ταῦτα δύναται νὰ **ὑπαχθῶσιν** εἰς δύο γενικὰς κατηγορίας, εἰς τὸν **ἀτομισμὸν** ἢ **ἀτομιστικὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν** καὶ εἰς τὸν **κοινωνισμὸν** ἢ **κοινωνιστικὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν**.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ

Κατὰ τὸ *ἀτομιστικὸν σύστημα* τὸ ἄτομον εἶνε ὁ οἰκονομικὸς ἡγέτης, ἥτοι εἰς τὸ ἄτομον ἀνήκει ἡ ὀργάνωσις τῆς οἰκονομίας, ἥς ἀπολαύει τὰ ἀγαθὰ καὶ ὑπέχει τὰς εὐθύναις.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀναγνωρίζεται εἰς τὸ ἄτομον ἡ *ἀτομικὴ ἰδιοκτησία*, ὡς καὶ ἡ *ιδιωτικὴ πρωτοβουλία*. Τὸ ἄτομον εἶνε ὁ ἰδιοκτῆτης τῶν μέσων παραγωγῆς (ἐργοστασίων, γαιῶν, χρημάτων) καὶ τῶν παραγομένων ἀγαθῶν.

Ἡ ἀναγνωριζομένη εἰς τὸ ἄτομον *πρωτοβουλία* ἀφορᾷ 1) εἰς τὴν παραγωγὴν, ἥτοι τὸ ἄτομον δύναται διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του μέσων νὰ παραγάγῃ ὅ,τι θέλει, 2) εἰς τὴν ἐργασίαν, ἥτοι τὸ ἄτομον δύναται νὰ ἐπιδοθῇ εἰς οἰονδήποτε ἐπάγγελμα, 3) εἰς τὴν ἐγκατάστασιν, ἥτοι τὸ ἄτομον ἔχει ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ κέντρου τῆς ἐπαγγελματικῆς του ἀπασχολήσεως, καὶ 4) εἰς τὴν κατανάλωσιν, ἥτοι τὸ ἄτομον δύναται νὰ διαθέτῃ τὸ κεφάλαιον ἢ τὸ εἰσόδημά του πρὸς ἀπόκτησιν οἰοῦνδήποτε ἀγαθοῦ.

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι δυσκόλως συναντᾷ τις τὴν ιδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τὴν ἀπόλυτόν της μορφήν καὶ ἰδίᾳ σήμερον, διότι πλείστοι νόμοι περιορίζουσι τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, π.χ. διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως ἀσκήσεως ὠρισμένου ἐπαγγέλματος ἢ μεταναστεύσεως εἰς ὠρισμένας χώρας.

Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον ὁ *ἀπόλυτος ἀτομισμὸς* ἢ *φιλελευθερισμὸς* δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιῇ σήμερον τὰς κοινωνίας, διότι ἐξυπηρετεῖ ἀποκλειστικῶς τὸ ἄτομον καὶ τὰς μεμονωμένας ἐκδηλώσεις του, οὐχὶ δὲ τὸ ἔθνικὸν σύνολον καὶ τὰ καθόλου συμφέροντα τῆς κοινωνίας.

Κατὰ τὸ *ἄκρον ἢ ἀδιύλλακτον κοινωνιστικὸν σύστημα* οἰκονομικὸς ἡγέτης εἶνε τὸ κράτος, ὅπερ, ἔχον εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς, ὀργανώνει τὴν οἰκονομίαν. Τὰ ἄτομα, στερούμενα οἰκονομικῆς ἐλευθερίας, χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ κράτους ὡς ὄργανα αὐτοῦ, ἀναλόγως δὲ τῆς συμβολῆς καὶ τῆς ἐργασίας ἐνὸς ἐκάστου παρέχεται εἰς αὐτὰ μέρος τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Ὅθεν κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐλλείπει ἢ τε *ἀτομικὴ ἰδιοκτησία* καὶ ἡ *ἀτομικὴ πρωτοβουλία*. Αἱ κυριώταται μορφαὶ τοῦ συστήματος τούτου εἶνε δύο, ὁ συντηρητικὸς σοσιαλισμὸς καὶ ὁ γενικῶς ἀποδοκιμαζόμενος ἄκρατος σοσιαλισμὸς ἢ κομμουνισμὸς.

Ἐν τῷ σοσιαλισμῷ τὸ κράτος κυρίως ὑθιμίζει τὴν παραγωγὴν, ἀφήνει ὅμως ἐλευθέραν τὴν κατανάλωσιν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐν τῷ ἀκράτῳ σοσιαλισμῷ τὸ κράτος ὑθιμίζει ἀπολύτως τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν κατανάλωσιν. Ἀμφότερα ὅμως τὰ σοσιαλιστικά συστήματα δὲν ἔτυχον τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς ἐπιστήμης καὶ κρίνονται ὡς ἀνεφάρμοστα.

Διευθυνομένη οἰκονομία

Μεταξὺ τῶν δύο προεκτεθέντων συστημάτων παρεμβάλλεται τὸ σύστημα τῆς *διευθυνομένης οἰκονομίας*, καθ' ὃ τὸ κράτος καὶ τὸ ἄτομον ὑθιμίζουν τὴν οἰκονομίαν.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ οἰκονομικὴ πρωτοβουλία ἀνήκει μόνον κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ ἄτομον, ἀλλὰ τὸ κράτος, ἐνδιαφερόμενον ζωηρῶς διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας παρεμβαίνει ἐνεργῶς καὶ ὑθιμίζει τὴν δραστηριότητα τούτου, ἵνα καθοδηγήσῃ ταύτην πρὸς σκοπούς, ἐξυπηρετοῦντας τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Τὸ κράτος ἐνδιαφέρεται π.χ., ὅπως τὰ ὑπάρχοντα μέσα παραγωγῆς χρησιμοποιῶνται κατὰ τὸν παραγωγικώτατον τρόπον. Διὰ τοῦτο καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ ἰδιοκτῆτης αὐτῶν παραμελεῖ τὴν ἐκμετάλλευσίν των ἢ ἐνεργεῖ αὐτὴν ἀνεπαρκῶς, παρεμβαίνει καὶ ἀντικαθιστᾷ τὸν ὡς ἀνίκανον κρινόμενον παραγωγόν. Ὡσαύτως τὸ κράτος ἐνδιαφέρεται ἵνα μὴ εἰς ὠρισμένους τομεῖς τῆς παραγωγῆς ὑπάρσῃ πληθωρισμὸς ἢ ὀλέθριος ἀνταγωνισμὸς. Πρὸς τοῦτο ἀπαγορεύει τὴν ἀνεξέλεγκτον εἴσοδον τῶν ατόμων εἰς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα ἢ περιστέλλει διὰ διαφόρων μέτρων τὸν ἀνταγωνισμὸν (μονοπώλια, διατιμήσεις κλπ.).

Τὸ σύστημα τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας καλεῖται καὶ *παρεμβατισμὸς* ἕνεκα τῆς παρεμβάσεως τοῦ κράτους.

Καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἱστορίας τὸ κράτος, ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς οἰκονομίας, ἔλαβε διάφορα μέτρα πρὸς ὑθιμισίν αὐτῆς διὸ καὶ σχεδὸν πάντοτε ἐπεκράτησεν εἰδὸς τι διευθυνομένης οἰκονομίας εἰς τὰ διάφορα κράτη. Ἀλλὰ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ἡ παρέμβασις τοῦ κράτους πρὸς ὑθιμισίν τῆς οἰκονομίας, ἐμφανισθεῖσα ὡς ἀνάγκη, ὑπῆρξεν ἐνεργότερα καὶ συστηματικώτερα. Εἷς τινὰ κράτη μάλιστα, ὡς

τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Πορτογαλίαν κλπ. ἡ διευθυνομένη οἰκονομία προσέλαβεν ὅλως εἰδικὸν χαρακτήρα καὶ σπουδαιότητα διὰ τὴν ὅλην διαμόρφωσιν καὶ διάρθρωσιν αὐτῆς, ἐχρησιμοποιήθησαν δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ εἰδικὰ ὄργανα, ὡς εἶνε αἱ *συντεχνίαι* ἐν Ἰταλίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΑΥΤΗΣ

Παραγωγή και εἶδη ταύτης

Πρὸς παραγωγήν καὶ ἀπόκτησιν τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν προαπαιτεῖται, ὡς προελέχθη, καταβολὴ ἐνεργείας. Ἡ ἐνέργεια αὕτη, καταλαμβάνουσα μέγα μέρος τοῦ συνόλου τῆς δρασσεως τοῦ αὐτοῦ ἐπιδοῦ ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτηρι-
στος αὐτοῦ.

Εἶνε δὲ *παραγωγή* ἡ καταβολὴ ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τὰ ἐν τῇ φύσει ὑπάρχοντα ὕλικά ἀγαθὰ καταστῶσι *χρήσιμα* πρὸς *θεραπείαν* τῶν ἀναγκῶν του. Ὄθεν διὰ τῆς παραγωγῆς δημιουργεῖται *χρησιμότης*, διὸ καὶ ἵνα ἔχωμεν παραγωγήν, δὲν εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ἔχωμεν γένεσιν νέου ἀγαθοῦ, διότι ἀρκεῖ καὶ ἡ αὔξησις τῆς *χρησιμότητος* παρηγμένου ἤδη ἀγαθοῦ, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ ἐμπορίῳ.

Ἡ παραγωγή *διακρίνεται* εἰς συλλεκτικὴν, γεωργικὴν, βιομηχανικὴν καὶ μεταφορικὴν.

Ἐν τῇ *συλλεκτικῇ* παραγωγῇ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται εἰς τὴν ἀπόσπασιν ἢ συλλογὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τῆς φύσεως, ὡς ἐν τῇ ἀλείῃ, τῇ θήρᾳ, τῇ ἐξορύξει μεταλλευμάτων κλπ.

Ἐν τῇ *γεωργικῇ* παραγωγῇ ἡ ἐργασία καταβάλλεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἵνα ἡ φυσικὴ δύναμις τοῦτου κατευθυνθῇ πρὸς ὠρισμένην παραγωγήν ἢ πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος αὐτοῦ.

Ἐν τῇ *βιομηχανικῇ* παραγωγῇ ἡ ἐνέργεια σκοπεῖ τὴν μετατροπὴν τῆς μορφῆς τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως.

Ἐν δὲ τῇ *μεταφορικῇ* τέλος παραγωγῇ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐργασίας ἡ μεταφορὰ οικονομικῶν ἀγαθῶν ἤδη παρηγμένων ἀπὸ τινος τόπου, ἐν ᾧ ἀφθονοῦσι ταῦτα, εἰς ἄλλον, ἐνθα ἔλλειπousι. Διὰ τῆς μεταφορᾶς ταύτης τῶν ἀγαθῶν, ὡς εἶνε εὐνόητον, ἐπέρχεται αὔξησις τῆς *χρησιμότητος* αὐτῶν.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ αἱ καλούμεναι *προσωπικαὶ ὑπερσεταί*, ὡς ἢ τοῦ ἱατροῦ, τοῦ δικηγόρου κλπ., εἶνε παραγωγικά, διότι συντελοῦσιν ἔστω καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν παραγωγὴν ἢ τὴν αὐξήσιν τῆς οικονομικῆς χρησιμότητος τῆς δημιουργουμένης ὑπὸ τῶν ατόμων.

Διὰ τὴν παραγωγὴν παντὸς ἀγαθοῦ ἀπαιτοῦνται ὄρισμέναι προϋποθέσεις ἢ *ὄροι*, οὓς ὀνομάζομεν συντελεστάς τῆς παραγωγῆς. Οἱ συντελεσταὶ οὗτοι εἶνε τρεῖς· ἢ *φύσις*, τὸ *κεφάλαιον*, καὶ ἢ *ἐργασία*.

Τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα εἶνε ἀνάγκη νὰ συγκεντρωθῶσιν ἰσὺς ἐνὸς ἢ πλείονων ατόμων, ἅτινα ὀργανώνουσι τὴν παραγωγὴν ἐπὶ σκοπῷ κέρδους ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν παραχθησομένων ἀγαθῶν. Τὸ ἄτομον τοῦτο καλεῖται *ἐπιχειρηματίας* ἢ δὲ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ὀργάνωσις *ἐπιχειρήσις*.

Ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις. Ἐταιρεῖαι

Ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις παρουσιάζεται ὑπὸ δύο μορφάς, ἤτοι 1) ὡς *ἀτομικὴ*, καθ' ἣν ὁ ἐπιχειρηματίας εἶνε φυσικὸν πρόσωπον, καὶ 2) ὡς *συλλογικὴ*, καθ' ἣν πλείονα φυσικά πρόσωπα ἀπὸ κοινοῦ ὀργανώνουσι τὴν ἐπιχειρήσιν. Μεταξὺ τῶν συλλογικῶν ἐπιχειρήσεων ἀξιοσημεῖωτοι εἶνε αἱ ἑταιρεῖαι.

Λέγοντες δ' *ἑταιρείαν* ἐννοοῦμεν τὴν σύμβασιν μεταξὺ δύο ἢ πλείονων προσώπων, καθ' ἣν ταῦτα ἐνοῦνται, ἵνα διὰ κοινῶν συνεισφορῶν ἐπιτύχωσι κοινὸν θεμιτὸν σκοπὸν.

Τὰ κυριώτατα εἶδη τῶν ἑταιρειῶν εἶνε τρία· ὁμόρρυθμοι, ἑτερόρρυθμοι καὶ ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι.

Ἄ *Ὁμόρρυθμος* καλεῖται ἡ ἑταιρεία, καθ' ἣν δύο ἢ πλείονα ἄτομα (ἑταῖροι), δοῶντα ὑπὸ κοινὴν ἐπωνυμίαν, εὐθύνονται ἀλληλεγγύως καὶ ἀπεριορισίτως. Καὶ *ἀλληλεγγύως* μὲν λέγοντες ἐννοοῦμεν ὅτι ἕκαστος συνεταιρὸς εὐθύνεται προσωπικῶς διὰ τὰς πράξεις ἄλλον συνεταιρὸν, *ἀπεριορισίτως* δὲ ὅτι οἱ συνεταιροὶ εὐθύνονται ὄχι μόνον κατὰ τὸ ποσόν, ὅπερ κατέβαλον διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἑταιρείας, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς λοιπῆς περιουσίας των.

Ἄ *Ἐτερόρρυθμος* καλεῖται ἡ ἑταιρεία, καθ' ἣν δύο τοῦλάχισ-

στον ἑταῖρον εὐθύνονται ἀλληλεγγύως καὶ ἀπεριορίστως (ὁμόρρυθμοὶ ἑταῖροι) διὰ τὴν ὅλην τῆς ἑταιρείας διοίκησιν, οἱ δὲ λοιποὶ εὐθύνονται μόνον κατὰ τὸ καταβληθὲν ὑπ' αὐτῶν ποσὸν τῆς μερίδος των (ἑτερόρρυθμοὶ ἑταῖροι).

Εἰς τὴν ὁμόρρυθμον, ὡς καὶ εἰς τὴν ἑτερόρρυθμον ἑταιρείαν εἰς ἐκ τῶν ἑταίρων ὀρίζεται ὡς *διαχειριστής*. Ὁ νόμος ὅμως, προκειμένου περὶ ἑτερόρρυθμου ἑταιρείας, ἀπαγορεύει τὴν ἀνάληψιν διαχειρίσεως ὑπὸ ἑτερόρρυθμου ἑταίρου, καθόσον οὗτος μὴ διακινδυνεύων τὸ σύνολον τῆς περιουσίας του, δὲν ἔχει ὅσον οἱ ὁμόρρυθμοὶ ἑταῖροι διαφέρουν διὰ τὴν πορείαν τῆς διαχειρίσεως, οἱ δὲ μετὰ τῆς ἑταιρείας συναλλασσόμενοι τρίτοι θὰ ἠδύνατο νὰ πλανηθῶσιν, νομίζοντας καλῆ τῇ πίστει τὸν διαχειριστὴν ὡς ἀπεριορίστως εὐθυνόμενον προσωπικῶς.

Ὁ τύπος τῆς ἑτερόρρυθμου ἑταιρείας ἐπενοήθη πρὸς προσέλκυσιν καὶ προσώπων ἀξίων μὲν ἐμπιστοσύνης, ἀλλὰ μὴ διατεθειμένων νὰ διακινδυνεύωσι ποσὰ πέρα τῆς εἰσφορᾶς των. Οἱ ἑτερόρρυθμοὶ οὗτοι ἑταῖροι συνήθως εἶνε προσωπικῶς γνωστοὶ εἰς τὴν ἑταιρείαν. Ἐνίοτε ὅμως τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τοὺς ἑτερόρρυθμους ἑταίρους κεφάλαιον κατανέμεται εἰς *μετοχάς*, δυναμίας νὰ μεταβιβασθῶσιν. Ὁ τελευταῖος οὗτος τύπος ἑταιρείας καλεῖται *ἑτερόρρυθμος κατὰ μετοχὰς ἑταιρεία*.

Ἀνώνυμος ἑταιρεία καλεῖται ἐκείνη, καθ' ἣν τὰ μέλη εὐθύνονται μόνον κατὰ τὴν εἰσφορὰν των, ἥτις ἐξωτερικεύεται διὰ τίτλων μεταβιβαστῶν, τῶν μετοχῶν.

Τὰ κυριώτατα *γνωρίσματα* καὶ *πλεονεκτήματα* τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας εἶνε τὰ ἑξῆς· α) οὐδεὶς εὐθύνεται πέρα τῆς εἰσφορᾶς του, ἔξ οὗ καὶ πολλοὶ προσελκύονται, ἵνα διὰ ποσοῦ τινος μετᾶσχῃ τῆς ἀνωνύμου ἑταιρείας, καθόσον οὐδαμῶς ἐκτίθεται εἰς κίνδυνον ἢ λοιπὴ των περιουσία, β) ἡ περιουσία τῆς ἑταιρείας εἶνε κατανεμημένη εἰς μικρὰς μερίδας εἰς τρόπον, ὅστε καὶ μικρὰ ἀποταμίευσις τοῦ ἐργαζομένου κοινοῦ δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἰδρυσιν ἢ ἐνίσχυσιν μεγάλων ἀνωνύμων ἑταιρειῶν, γ) οἱ παριστῶντες τὰς εἰσφορὰς τῶν συνεταιρῶν τίτλοι, ἦτοι αἱ *μετοχαί*, δύναται νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς ἕτερα πρόσωπα. Οὕτω τὰ ἄτομα, γνωρίζοντα ὅτι καθ' οἷανδήποτε στιγμὴν δύναται νὰ δευστοποιήσωσι τὴν ἑταιρικὴν συμμετοχὴν των, οὐδένα ἔχουσι φόβον περὶ δεσμεύσεως καὶ ἀκίνητοποιήσεως τῶν κεφαλαίων των.

Πράγματι τὴν ἀνώνυμον ἑταιρείαν δὲν ἐνδιαφέρουσι ποῖα εἶνε τὰ ἐκάστοτε πρόσωπα τῶν μετόχων, δι' ὃ καὶ καλεῖται *ἀνώνυ-*

μος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ προμνημονευθέντα εἶδη ἑταιρειῶν, αἷτινες καλοῦνται καὶ **προσωπικαὶ ἑταιρεῖαι**.

δ) Ἐνεκα τοῦ μεταβιβαστοῦ τῶν μετοχῶν ἐν ζωῇ ἢ μετὰ θάνατον αἱ ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι εἶνε ὁ καταλλήλοτατος τύπος ἐπιχειρήσεως ἔργων μακρᾶς διαρκείας.

Τὰ **δικαιώματα** τοῦ μετόχου **συνίστανται** εἰς τὴν συμμετοχὴν του· α) εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπιχειρήσεως, β) εἰς τὴν διανομὴν τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως (**μέρισμα**) καὶ γ) εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κεφαλαίου ἐν περιπτώσει διαλύσεως τῆς ἑταιρείας.

Ἡ ἀνώνυμος ἑταιρεία **διοικεῖται** ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελύσεως καὶ τοῦ διοικητικοῦ της συμβουλίου, ἐν ὀνόματι δ' αὐτοῦ ἐνεργεῖ ὁ ἐντεταλμένος ἢ διοικῶν σύμβουλος τῆς ἑταιρείας.

Τὸ **ἀρχικὸν μετοχικὸν κεφάλαιον** τῆς ἑταιρείας εἶνε δυνατόν νὰ ἐνισχυθῇ εἴτε διὰ νέου μετοχικοῦ κεφαλαίου, εἴτε διὰ συνάψεως δανείου, ὅπερ εἰς τὰς μεγάλας ἀνώνυμους ἑταιρείας, ὡς π.χ. τὰς τραπέζας, λαμβάνει τὸν τύπον τοῦ **ὁμολογιακοῦ δανείου**. Τὸ συνολικὸν δηλ. ποσὸν τοῦ δανείου κατανέμεται εἰς μικρὰ τμήματα, ὧν ἕκαστον ἔχει ὡς παραστατικὸν τίτλον τὴν **ὁμολογίαν**. Καθίσταται ἐπομένως προδήλον ὅτι αἱ **ὁμολογία διαφέρουσι** κατὰ πολὺ τῶν **μετοχῶν**, καθόσον α) ἐνῷ ἡ ὁμολογία ἀποφέρει ὡς εἰσόδημα ἀσφαλές τι καὶ ὀρισμένον ἐκ τῶν προτέρων ποσῶν (τὸν τόκον, ἔξ οὗ καὶ τοκομερίδιον), τὸ ἐκ τῆς μετοχῆς εἰσόδημα (μέρισμα) οὔτε ἀσφαλές εἶνε οὔτε καθωρισμένον ἐκ τῶν προτέρων, διότι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκάστοτε πορείας τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ β) διαλυομένης τῆς ἑταιρείας τὸ μὲν ὑπὸ τῶν ὁμολογιῶν ἀντιπροσωπευόμενον κεφάλαιον ἀποδίδεται ὡς χρέος τῆς ἑταιρείας, οἱ δὲ μέτοχοι θὰ ἀναλάβωσι τὸ κεφάλαιόν των, ἐὰν καὶ ἐφόσον μετὰ τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀπομένῃ καθαρὸν ὑπόλοιπον.

Αἱ ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι ἔχουσιν **ἴδιον ὄνομα**, δι' οὗ ἐνεργοῦσι τὰ συναλλαγὰς των, καὶ εἰς τὸν τίτλον των παρατίθενται ὑποχρεωτικῶς τὰ γράμματα Α. Ε. (ἀνώνυμος ἑταιρεία). Λειτουργοῦσι δὲ συμφώνως πρὸς καταστατικὸν, συντασσόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου καὶ ἐγκρινόμενον ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Πρὸς ἀποφυγὴν ἐκμεταλλεύσεως τῶν μικρῶν καὶ ἀδαῶν μετόχων ὁ νόμος ἐπιβάλλει ἔλεγχον τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῶν ἑταιρειῶν τούτων διὰ τῶν ἐλεγκτῶν, ὡς καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ὀρισμένων δημοσιεύσεων (καταστατικοῦ, ἰσολογισμοῦ κλπ.). Ἡ πρόοδος, ἥτις συνετελέσθη εἰς τὴν παγχόσιμον οἰκονομίαν διὰ τοῦ σχηματισμοῦ μεγάλων ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τὴν μορφήν ἀνώνυμου ἑταιρείας, εἶνε ἀξιολογώτατη καὶ θανμαστή.

Αἱ μέγιστα ἐπιχειρήσεις τῶν διαφόρων χωρῶν σπανίως περιβάλλονται ἄλλῃ μορφήν, εἶνε δὲ παγχόσιως γνωστὸν ὅτι ἐν πάσαις ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις τὸ μέγιστον τμήμα τοῦ ἐθνικοῦ κεφαλαίου ἔχει τοποθετηθῆ

εἰς τὰς ἀνωνόμους ἐταιρείας. Τὰ δὲ κράτη, ἐκτιμῶντα τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἀνωνόμων ἐταιρειῶν ὄχι μόνον διευκολύνουσι τὴν σύστασιν καὶ τὴν λειτουργίαν τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλουσι αὐτὰς εἰς τινὰς περιπτώσεις υποχρεωτικῶς. Οὕτω ἐν Ἑλλάδι αἱ τράπεζαι καὶ αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρεῖαι μόνον ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀνωνόμου ἐταιρείας ἐπιτρέπεται νὰ λειτουργῶσιν.

Περὶ δημοσίας ἐπιχειρήσεως

Αἱ προεκτεθεισὶ κατηγορίαι ἐπιχειρήσεων ἀνήκουσιν εἰς τὰς λεγομένας ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ὑφίστανται καὶ λειτουργοῦσιν αἱ **δημόσιαι ἐπιχειρήσεις**, ἧτοι αἱ ἐπιχειρήσεις, ὧν ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία εὐρίσκειται εἰς χεῖρας τοῦ κράτους ἢ ἐτέρων ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου, ὡς π. χ. τῶν δήμων.

Αἱ δημόσιαι ἐπιχειρήσεις ἐμφανίζουσι πολλὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα, διὸ καὶ αἱ γνώμαι τῶν ἐπισημόνων διαφέρουσι ῥιζικῶς.

Τὰ **σπουδαιότατα τῶν πλεονεκτημάτων** τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως εἶνε: α) ἀποφεύγεται ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν καταναλωτῶν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐν αἷς προέχει τὸ προσωπικὸν συμφέρον τοῦ ἐπιχειρηματίου πρὸς πραγματοποίησιν κέρδους, β) τὸ κράτος ὡς ἐπιχειρηματίας ἐπεκτείνει τὴν δρασίην του καὶ εἰς ἔργα, ἅτινα δὲν εἶνε προορισμένα νὰ φέρωσιν ἀποτελέσματα συντόμως (λιμενικὰ καὶ σιδηροδρομικὰ ἔργα) ἢ εἰς τμήματα τῆς χώρας, ὅπου ἡ μὴ πραγματοποίησις κέρδους εἶνε ἐκ τῶν προτέρων γνωστὴ (π. χ. σχολεῖα εἰς μικρὰς κομποπόλεις, ἔξυπνήσεις ἀγόνων συγκοινωνιακῶν γραμμῶν).

Τὸ **κυριώτατον δὲ μειονέκτημα** τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως εἶνε ἔλλειψις προσωπικοῦ συμφέροντος κατὰ τὴν ὀργάνωσιν, τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν ἐποπτείαν αὐτῆς. Ὡς ἐκ τούτου παρατηρεῖται ὅτι ὁσάκις παραλλήλως πρὸς τὴν δημοσίαν ἐπιχείρησιν λειτουργεῖ καὶ ἰδιωτικὴ, παράγουσα τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ ἢ προσφέρουσα τὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας, ἡ πρώτη δυσχερῶς δύναται νὰ ἀντιμετώπισῃ τὴν δευτέραν. Διὸ καὶ δὲν εἶνε περιέργον τὸ γεγονός ὅτι ὅπου τὸ κράτος διὰ ταμιευτικῶν ἢ ἄλλων σκοποῦς ἀναλαμβάνει ἐπιχείρησιν τινα, ὀργανώνει αὐτὴν μονοπωλιακῶς, ἧτοι ἀπαγορεύει εἰς τὰ ἄτομα τὴν παράλληλον δρασίην.

Περὶ τῆς φύσεως ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς

Ἐπὶ τὴν παραγωγὴν μέγιστα ἐπιδρῶσιν οἱ *φυσικοὶ ὄροι* (ἢ θέσις τῆς χώρας, τὸ κλίμα, ἡ γεωλογικὴ σύστασις τοῦ ἐδάφους κλπ.), ἀλλ' ἰδιαίτουσαν σπουδαιότητα μεταξὺ αὐτῶν ἔχει τὸ *ἔδαφος*, διότι ἐπὶ τοῦτο μόνον δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ κατευθύνῃ αὐτὸ πρὸς ὠρισμένην παραγωγὴν.

Ἡ παραγωγὴ δὲ τοῦ ἐδάφους εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὰ δαπανώμενα ἐπ' αὐτοῦ κεφάλαια. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει διαρκῶς, διότι ἰσχύει δι' αὐτὸ ὁ *νόμος τῆς ἐλαττωμένης* (ἢ φθινοῦσης) ἀποδόσεως τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὸν νόμον δηλαδή τοῦτον διὰ τῆς χρησιμοποίησεως κεφαλαίου καὶ ἐργασίας πρὸς αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐδάφους κατ' ἀρχὰς ἐπιτυγχάνεται αὔξησις τῆς παραγωγῆς καὶ μάλιστα ἐν ἀναλογίᾳ μεῖζονι τῆς γινομένης αὔξεσεως τῶν δαπανῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔξακολουθεῖ ἐπ' ἄπειρον, διότι μετὰ τινα χρόνον παρατηρεῖται ὅτι ὅσαδήποτε καὶ ἂν δαπανηθῶσι πρὸς καλλιέργειαν τοῦ ἐδάφους, ἡ αὔξησις τῆς ἀποδόσεως βαίνει ἐλαττωμένη μέχρι σχεδὸν ἐκμηδενίσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κρίνεται προτιμότερα ἢ ἐγκατάλειψις τῆς καλλιέργειας τοῦ ἐδάφους τούτου καὶ ἡ ἀναζήτησις νέων ἐδαφῶν ἔστω καὶ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων, διότι ἡ παραγωγὴ τούτων θὰ εἶνε ἀφθονωτέρα.

Ἡ τιμὴ, ἣτις πληρώνεται διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν ξένου ἐδάφους, καλεῖται *ἔγγειος πρόσσδος* (πρόσσδος τῆς γῆς). Ἡ πρόσσδος αὕτη δὲν εἶνε ἡ αὕτη δι' ὅλας τὰς κατηγορίας τῶν ἐδαφῶν, ἀλλὰ ποικίλλει ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους. Ἡ διαφορὰ δέ, ἣτις ὑπάρχει ἐν τῇ τιμῇ τῶν εὐφορωτέρων καὶ τῶν ἐν καλῇ θέσει κειμένων ἐδαφῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα ἐδάφη, ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην *διαφορικὴν ἔγγειον πρόσσδον*.

Περὶ ἐργασίας

Ἔργασία εἶνε ἡ καταβολὴ ἐνεργείας πρὸς ἐπιτυχίαν ἐξωτερικοῦ ἀποτελέσματος, *ἔχοντος οἰκονομικῆν ἀξίαν*. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ καλλιέργια ἐκτάσεώς τινος πρὸς παραγωγὴν σιτηρῶν εἶνε ἐργασία ἐν τῇ οἰκονομικῇ τῆς ἐννοίᾳ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ πρᾶξις

τοῦ τρώγειν, διότι οὐδὲν δι' αὐτῆς οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα πα-
ράγεται.

Ἡ ἐργασία διαφέρει τῶν ἄλλων συντελεστῶν τῆς παραγω-
γῆς, διότι εἶνε συνδεδεμένη πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου,
δι' ὃ καὶ καλεῖται *προσωπικὸς συντελεστὴς τῆς παραγωγῆς*.
Κυριωτάτη *διάκρισις* τῆς ἐργασίας εἶνε ἢ εἰς διανοητικὴν ἢ
πνευματικὴν, καθ' ἣν καταβάλλονται κυρίως πνευματικαὶ δυνά-
μεις (π. χ. ἡ ἐργασία τοῦ συγγραφέως, τοῦ διδασκάλου), καὶ εἰς
σωματικὴν ἢ χειρωνακτικὴν, καθ' ἣν καταβάλλεται συνήθως
σωματικὴ προσπάθεια (π. χ. ἡ ἐργασία τοῦ ξυλουργοῦ ἢ τοῦ κτί-
στου). Ἡ διάκρισις ὅμως αὕτη δὲν εἶνε ἀπόλυτος, καθόσον εἰς
πᾶσαν σχεδὸν πνευματικὴν ἐργασίαν χρειάζεται καταβολὴ καὶ σω-
ματικῆς τινος προσπαθείας, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν σωματικὴν ἐργα-
σίαν χρειάζεται καὶ συμβολὴ τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου. Λὰ τοῦτο
οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς διακρίνουσι τὴν ἐργασίαν εἰς κυρίως
πνευματικὴν καὶ κυρίως σωματικὴν, ὡς καὶ εἰς διευθυ-
νοσαν ἢ ὄργανωτικὴν ἐργασίαν καὶ εἰς ἐκτελοῦσαν.

Ἡ *ἐκτελοῦσα ἐργασία* διακρίνεται εἰς εἰδικευμένην, ἣτις ἀπαιτεῖ
μαθητιαν καὶ πείραν (π. χ. ἀρχιτεχνίτης ἐργοστασίου) καὶ εἰς ἀνειδί-
κευτον ἢ μὴ εἰδικευμένην, καθ' ἣν οὐδεὶς ἢ ἐλάχιστος ἀπαιτεῖται χρό-
νος πρὸς ἐκμάθησιν αὐτῆς (μεταφορεῖς, ἀχθοφόροι κλπ.). Ἡ ἐπιστήμη τῆς
πολιτικῆς οἰκονομίας ἐνδιαφέρεται κυρίως διὰ τοὺς ἀποζώντας ἐκ τῆς προ-
φορᾶς τῶν σωματικῶν τῶν δυνάμεων ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ εἰς τρίτον πρόσωπον
(τὸν ἐργοδότην), ἥτοι τοὺς κυρίως ἐργάτας. Τὰ περὶ αὐτὰς δ' ἀναφύ-
μενα ζητήματα, γνωστὰ ἐκ τοῦ περιληπτικοῦ ὄρου *ἐργατικῶν ζητημα*,
ἀπασχολοῦσιν ἀπὸ μακροῦ τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς κυβερνήτας τῶν κρα-
τῶν, μελετώμενα μετὰ διαρκῶς αὐξανομένου διαφέροντος.

Μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τε τοὺς ἐργαζομένους, τοὺς
ἐργοδότης καὶ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν τῶν κρατῶν ἔχει ἡ ἀπό-
δοσις τῆς ἐργασίας, ἥτοι τὰ κατὰ ποσὸν καὶ ποῖον ἀποτελέσματα
αὐτῆς.

Ἡ *ἀπόδοσις* τῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται ἐκ *δύο ὄρων*, ἐκ τῆς
ἐργατικῆς ἱκανότητος καὶ ἐκ τῆς ἐργατικῆς βουλήσεως.

Ἡ *ἐργατικὴ ἱκανότης*, ἥτοι ἡ ἱκανότης τοῦ ἐργάτου πρὸς
παραγωγήν, ἐπηρεάζεται ὑπὸ ὠρισμένων ὄρων, ὧν τινὲς μὲν εἶνε
ἀμετάβλητοι, ἥτοι δὲν δύνανται νὰ ὑποστῶσι τὴν ἐπίδρασιν
τοῦ ἀνθρώπου, τινὲς δ' εἶνε μεταβλητοί.

Ἀμετάβλητοι ὄροι τῆς ἐργατικῆς ἰκανότητος εἶνε·

α) ἡ φυλὴ, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ ἐργάτης. Οὕτω παρατηρήθη ὅτι οἱ Ἀγγλοσάξονες εἶνε ἀποδοτικώτεροι τῶν νοτιῶν Εὐρωπαίων, οὔτινες πάλιν εἶνε ἀποδοτικώτεροι τῶν Ἀσιατῶν,

β) τὸ φῦλον. Παρατηρήθη πράγματι ὅτι εἰς ὠρισμένα τοῦλάχιστον ἐπαγγέλματα αἱ γυναῖκες ἀποδίδουσι τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς ἀποδόσεως τῶν ἀνδρῶν διὰ λόγους φυσιολογικούς. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὴν σχετικῶς χαμηλὴν στάθμην τῶν γυναικείων ἡμερομισθίων ἔναντι τῶν ἀνδρικών,

γ) ἡ ἡλικία. Οἱ νέοι καὶ οἱ ὄραιοι (20-40 ἐτῶν) παρατηρήθη ὅτι ἀποδίδουσι συνήθως περισσότερον ἢ οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ ἠλικιωμένοι ἐργάται.

Μεταβλητοὶ ὄροι τῆς ἐργατικῆς ἰκανότητος εἶνε·

α) ἡ μόρφωσις, ἥτις συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἰκανότητος καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀγάπης τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν ἐργασίαν. Πλὴν ὁμως τῆς γενικῆς καὶ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως μεῖζονα σημασίαν διὰ τὴν ἐργατικὴν ἀπόδοσιν ἔχει ἡ ἀπόκτησις ἐιδικῆς ἐπαγγελματικῆς ἢ τεχνικῆς μορφώσεως, ἥτις κατὰ συνήθως διὰ τῆς φοιτήσεως εἰς καταλλήλων σχολῶν. Ἡ Ἑλλάς, θέλουσα νὰ μὴ ὑστερῇ τῶν ἄλλων χωρῶν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἔναντι τῶν ξένων μεγάλων βιομηχανικῶν σχολῶν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίᾳ ἐτη μεγάλας καταβάλλει προσαθεῖας πρὸς ἴδρουν *τεχνικῶν σχολῶν*.

β) ἡ ἐξοικεῖωσις τοῦ ἐργάτου πρὸς ὠρισμένον εἶδος ἐργασίας. Παρατηρήθη μάλιστα ὅτι καὶ αὕτη ἡ παραμονὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἐργοστασίῳ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ὡς καὶ ἡ οἰκογενειακὴ παράδοσις εἶνε συντελεστικαὶ προϋποθέσεις πρὸς αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐργάτου.

γ) ἡ διάρκειαιότης ἐργασίας. Πρὸ ἀρχετῶν ἤδη δεκαετηρίδων διεπιστάθη ὅτι ἡ τακτικὴ τῶν ἐργοδοτῶν, ὅπως ἀπασχολῶσι τοὺς ἐργάτας τῶν ἐπὶ μακρὰς ὥρας καθ' ἐκάστην, ἀπέβαινε οὐσιαστικῶς ἐπιζημία ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐργάτας, οὔτινες κατεπονούντο καὶ ἐγήρασκον ἐνωρίς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐργοδότας, ὡς καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, διότι ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας ἔβαινε συνεχῶς ἐλαττωμένη. Κατόπιν δὲ πολυχρονίον παρατηρήσεων ἀπεκρυσταλλώθη ἡ γνώμη ὅτι οἱ ἐργάται δὲν εἶνε ὀρθὸν καὶ σκόπιμον νὰ ἀπασχολῶνται πέρα τῶν 8 ὥρῶν ἡμερησίως. Ἐγένετο μάλιστα πρωτοβουλία τοῦ διεθνoῦς γραφείου ἐργασίας *εἰδικῆ διεθνῆς σύμβασις*, ὑπογραφείσα τῷ 1919 ἐν Οὐασινγκτῶν περὶ *ὀκταῶρον* ἐργασίας ἡμερησίως καὶ *48 ὥρον* ἑβδομαδιαίως. Τὴν σύμβασιν ταύτην ὑπέγραψαν καὶ ἐφήρμοσαν πλεῖστα κράτη, ἐν οἷς καὶ ἡ Ἑλλάς. Διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἡμερησίας διαρκείας τῆς ἐργασίας ὁ ἐργάτης διατηρεῖ τὰς δυνάμεις του ἐπὶ μακρότερον χρονικὸν διάστημα πρὸς ἴδιον καὶ γενικὸν ὄφελος καὶ ἔχει περισσότερας ὥρας διαθέσιμους διὰ τὴν οἰκογενειακὴν καὶ κοινωνικὴν του ζωὴν, περιστελλεται δὲ καὶ ἡ ἀνεργία, διότι ὅταν αἱ ὥραι τῆς ἐργασίας εἶνε ὀλίγαι, ἀπαιτεῖται νὰ ἀπασχολῶνται περισσότεραι χεῖρες. Ὁ τελευταῖος οὗτος λόγος παρεκίνησεν ἐσχάτως κράτη τινὰ (ὡς τὴν Γαλλίαν

καί τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας), ἵνα θεσπίσωσι καί βραχυτέραν ἔτι ἑβδομαδιαίαν διάρκειαν τῆς ἐργασίας.

δ) ἡ λελογισμένη δαπάνωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐργασίας, ἥτοι ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἐκτελούσης ἐργασίας κατὰ τοιοῦτον ἐπιστημονικῶς μεμελετημένον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποδίδῃ ὅσον τὸ δυνατόν μείζον ἀποτέλεσμα. Διάφορα συστήματα προετάθησαν ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας. Τούτων κυριώτατα εἶνε τὰ τῶν Ἀμερικανῶν *Ταίμλορ* καὶ *Φόρδ*.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἔχη ὁ ἐργάτης τὴν ἱκανότητα πρὸς παραγωγὴν, ἀπαιτεῖται καὶ ἡ *βούλησις* τοῦ πρὸς παραγωγὴν.

Ἡ *ἐργατικὴ βούλησις* ἐξαρτᾶται κυρίως: α) ἐκ τοῦ συστήματος ἐργασίας, ὑφ' ᾧ ἐργάζεται ὁ ἐργάτης, καὶ β) ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας.

Τὰ *συστήματα ἐργασίας*, ἅτινα ἐνεφανίσθησαν διὰ τῶν αἰώνων, δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τρεῖς γενικὰς κατηγορίας. ἥτοι α) τὸ σύστημα τῆς δουλείας, β) τὸ σύστημα τῆς δουλοπαροικίας καὶ γ) τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρου ἐργασίας.

Κατὰ τὸ *σύστημα τῆς δουλείας*, ὅπερ ἴσχυσε καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα, οἱ ἐργάται ἀνήκον εἰς τὸν ἐργοδότην, ἀποτελοῦντες μετὰ τῆς οἰκογενείας τῶν μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ, δυνάμενον καὶ νὰ ἐκποιηθῇ. Ἡ ἐργασία κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ εἶνε ἀποδοτικὴ, καθόσον ἐθεωρεῖτο ἀγγραφεῖα καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀπαιτουμένη ἐργατικὴ βούλησις.

Ἡ δουλεία διετηρήθη εἰς μὲν τὰ πεπολιτισμένα κράτη μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ. Μεγίστη δὲ τιμὴ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶνε ὅτι πρῶτοι ἐξ ὄλων τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἅμα τῇ πρώτῃ πολιτικῇ ὀργανώσει μας ἐθεσπίσαμεν τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας (ἰδὲ καὶ 13 ἄρθρ. τοῦ ἰσχύοντος συντάγμ.). Σήμερον εἰς ἐλάχιστα τμήματα τῆς ὑψηλοῦ ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῆς δουλείας.

Τὸ *σύστημα τῆς δουλοπαροικίας* ἐμφανίζεται ὡς ἡπιωτέρα μορφή ἐργασίας, διότι ὁ δουλοπάροικος ἦτο μὲν προσκεκολλημένος εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τῆς γῆς, ἦν ἐκαλλιέργει, ἀλλὰ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας του ἀπέλαυε κυρίως αὐτός, δίδων μόνον ὀρισμένον τμῆμα τῆς συγκομιδῆς του εἰς ἐκεῖνον καὶ ἐκτελῶν

συγχρόνως ὀρισμένως προσωπικῶς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἀναλαμβάνων ἀκουσίως νέαν ὑποχρέωσιν. Λιὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ δουλοπαροικὸς εἶχε μὲν ἐργατικὴν βούλησιν, ἀλλ' ἡ στέρησις τῆς ἐλευθερίας ἐπέδρα ἐπὶ τὴν ἀποδοτικότητα αὐτοῦ. Τὸ σύστημα τῆς δουλοπαροικίας ἀνεπτύχθη κυρίως κατὰ τὸν μεσαῖωνα, διετηρήθη δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 19^{ου} αἰῶνος.

Κατὰ τὸ *σύστημα τῆς ἐλευθέρως ἐργασίας* ὁ ἐργάτης προσφέρει κατὰ βούλησιν καὶ συμφώνως πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν του εἰς τρίτον, παρ' ᾧ ἐπὶ συμφωνουμένη ἀμοιβῇ παραμένει εἰς ὀρισμένην ἐργασίαν ἐφ' ὅσον χρονικὸν διάστημα θέλει.

Τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρως ἐργασίας συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργατικῆς βουλῆσεως καὶ ἀποδοτικότητος, καθόσον ἐκ ταύτης θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ παραμονὴ καὶ ἡ προαγωγή τοῦ ἐργάτου ἐν τῇ ἐπιχειρήσει.

Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐργάτου εἶνε σχετικὴ, διότι πολλάκις οὗτος ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ νὰ ἐργασθῇ ὑπὸ ὄρους δυσμενεῖς, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναμένῃ τὴν ἐξέυρεσιν εὐνοϊκοτέρων συνθηκῶν. Οἱ ἐργάται προσεπάθησαν διὰ διαφόρων μέσων νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὴν μειονετικὴν τῶν θέσει. Μεταξὺ αὐτῶν ἀποτελεσματικώτεροι ἀπεδείχθησαν αἱ *ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις* τῶν ἐργατῶν καὶ ἡ *παρέμβασις* τοῦ κράτους. Ἐπιφυλαττόμενοι νὰ ἀναπτύξωμεν τὰ ζητήματα ταῦτα κατωτέρω, σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ συνασπισμὸς τῶν ἐργατῶν εἰς ὀργανώσεις προσέδωκεν εἰς αὐτοὺς μεγάλην δύναμιν, καθόσον δύνανται δ' αὐτῶν νὰ ἀντιμετωπίζωσι τοὺς ἐργοδότης ἀποτελεσματικώτερον καὶ νὰ ἐπιτυχάνωσι διὰ τῶν ὁμαδικῶν συμβάσεων ἐργασίας, εὐνοϊκώτερους ὄρους ἐργασίας ἐκείνων, οὓς δύνανται νὰ ἐπιτύχωσιν οἱ μεμονωμένως συμβαλλόμενοι ἐργάται.

Περί μισθοῦ

Ἐπίδρασιν σπουδαίαν ἐπὶ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐργάτου ἀσχεῖ ὁ τρόπος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ μισθοῦ του.

Λέγοντες δὲ *μισθὸν ἐννοοῦμεν τὴν ἀμοιβήν, ἣν ὁ ἐργοδότης παρέχει εἰς τὸν ἐργάτην διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσφερομένην ἐργασίαν.*

Αἱ κυριώταται μέθοδοι ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας εἶνε τέσσαρες.
α) ὁ κατὰ χρόνον μισθός, καθ' ὃν ὁ ἐργαζόμενος λαμβάνει

ἀμοιβὴν ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τοῦ χρόνου τῆς ἀπασχολήσεώς του. Ὡς χρονικὴ δὲ μονὰς δύναται νὰ ληφθῇ εἴτε τὸ ἔτος (ἐτήσιος μισθός), εἴτε ὁ μὴν (μηνιαῖος), εἴτε ἡ ἑβδομάς (ἑβδομαδιαῖος), εἴτε ἡ ἡμέρα (ἡμερήσιος ἢ ἡμερομίσθιον), εἴτε ἡ ὥρα (ὠριαῖος μισθός ἢ ὠρομίσθιον). Ἡ χρονικὴ ἀμοιβὴ δὲν ἐνισχύει τὸν ἐργαζόμενον διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἀποδοτικότητός του, καθόσον οὗτος γνωρίζει ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ παραγομένη ποσότης οὐδεμίαν ἄμεσον ἀσχεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἀμοιβὴν του.

β) ἡ **κατ' ἀποκοπὴν ἀμοιβή**. Κατὰ ταύτην ὡς κριτήριον τοῦ μισθοῦ λαμβάνεται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας. Ἡ διάφορα αὐτῆς δὲν ἐνδιαφέρει τὸν ἐργοδότην, ὅστις συμφωνεῖ Ἄ ἀμοιβὴν διὰ α ἀπόδοσιν ἐργασίας. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπιτείνει τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ ἐργάτου, ἀλλ' ἡ αὔξησις τῆς ποσότητος ζημιοῖ τὴν ποιότητα τοῦ προϊόντος· γίνεται πρόξενος ὑπερκοπώσεως τοῦ ἐργάτου καὶ προκαλεῖ ἀνεργίαν ἔνεκα τῆς παραγωγῆς μεγάλων ποσοτήτων ὑπὸ περιορισμένου σχετικῶς ἀριθμοῦ ἐργατῶν. Διὸ καὶ τὸ σύστημα τοῦτο κατεπολεμήθη ὑπὸ τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων.

Ἐννοεῖται βεβαίως ὅτι ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς ἀμοιβῆς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἓν τι μῆτρον καὶ ἡ μέση διάφορα τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ συμφωνουμένου ἀποτελέσματος, ὡς καὶ ἐν τῇ χρονικῇ ἀμοιβῇ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ κατὰ μέσον ὄρον ἀποτέλεσμα ἐντὸς τοῦ συμφωνουμένου χρονικοῦ διαστήματος.

γ) ἡ ἀμοιβὴ μετὰ βραβείων. Ἐν τῇ μεθόδῳ ταύτῃ ἐπιχειρεῖται ὁ συνδυασμὸς τῶν πλεονεκτιμάτων τῶν δύο ἀνωτέρω συστημάτων εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ ἀπόδοσις ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς καλὴ. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὀρίζεται βασικὴ τις ἀμοιβὴ κατὰ χρόνον, ἀλλὰ πέρα ταύτης δίδονται προσαυξήσεις (βραβεῖα) ἔνεκα τῆς ἐξοικονομήσεως χρόνου, ὑλῶν κλπ.

δ) ἡ ἀμοιβὴ μετὰ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως, καθ' ἣν ὁ ἐργαζόμενος λαμβάνει ἐκτὸς τῶν τακτικῶν του ἀποδοχῶν καὶ ποσοστὸν ἐκ τοῦ κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀμοιβῆς θεωρεῖται ὡς ἐνισχύων τὴν ἐργατικὴν βούλησιν καὶ ἐφαρμόζεται συνήθως ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων σταδίων τῶν ἐπιχειρήσεων. Παρατηρήθη ὄντως ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τούτου μεγάλως ἐνισχύεται ἡ βούλησις τῶν ἐργαζομέ-

νων, διότι γινώσκουσιν ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ ὠφελήσωσι καὶ αὐτοὺς ἀμέσως, διότι ὅσῳ περισσότερα εἶνε τὰ κέρδη τόσῳ μεγαλύτεραι θὰ εἶνε καὶ αἱ ἀποδοχαί των.

Ὁμαδικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας

Σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀναγκαῖος ὡσαύτως κατέστη ὁ σύνδεσμος τῶν ἐργατῶν πρὸς βελτίωσιν τῶν ὑλικῶν ὄρων τῆς ἐργασίας των καὶ μελέτην, προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ ἠθικῶν συμφερόντων των.

Αἱ ὀργανώσεις, εἰς αἷς οὗτοι συνασπίζονται, καλοῦνται *ἐργατικά ἢ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα*.

Τὰ σωματεῖα ταῦτα ὀργανώθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἅμα τῇ καταργήσει τοῦ συστήματος τῶν συντεχνιακῶν ὀργανώσεων καὶ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μεγάλης βιομηχανίας, κυρίως δὲ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1824.

Ἐν Γαλλίᾳ κατ' ἀρχὰς ἀπηγορεύθη ἡ ἰδρυσις τοιούτων σωματείων, ἀλλ' ὑπῆρχον ἔκθεσμοι ὀργανώσεις ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1848, ὅτε διὰ νόμου ἐπετροπήσαν καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ αἱ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἰδρυσις ἐργατικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων κατοχυρώθη διὰ τοῦ 11ου ἄρθρου τοῦ συντάγματος τοῦ 1864, δι' οὗ καθιερώθη καὶ παρ' ἡμῖν τὸ δικαίωμα τοῦ *συνεταιρίζεσθαι*.

Τὰ ἐργατικά σωματεῖα *ὑπάγονται* ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ ὑφυπουργείου ἐργασίας.

Ἡ ἡμετέρα πολιτεία δι' εἰδικῶν νόμων διεκονόνησε τὰ τοῦ καθαρισμοῦ, τῆς συνθέσεως, τῆς ὀργανώσεως, τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἀμύνης τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν αὐτῶν.

Τὰ σωματεῖα ταῦτα συνενοῦνται κατὰ τοὺς νόμους πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν προστασίαν τῶν συμφερόντων των καὶ διευκόλυνσιν τοῦ ἐλέγχου των ὑπὸ τῆς πολιτείας. Ἡ ἔνωσις των αὕτη γίνεται ὑπὸ δύο μορφάς, ἢ λαμβάνεται δηλαδὴ ὑπ' ὄψιν ἡ γεωγραφικὴ βᾶσις, ὅταν πάντα τὰ ἐργατικά σωματεῖα ἐνώνονται εἰς ἓνα σύνδεσμον, λεγόμενον *ἐργατικὸν κέντρον*, (ὡς τὸ

ἐργατικὸν κέντρον Ἀθηνῶν) ἢ τὸ ἐπάγγελμα, ὅταν ὅλα τὰ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐπικρατεῖα νομίμως ὑφιστάμενα σωματεῖα τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγελματικοῦ κλάδου, ἤτοι τὰ ἐπαγγελματικῶς ὁμοειδῆ, ἐνώνωνται εἰς ἓν σῶμα, ὅπερ λέγεται **ὁμοσπονδία**.

Πᾶσαι δὲ αἱ ὁμοσπονδίαὶ τοῦ κράτους ἀποτελοῦσι τὴν γενικὴν συνομοσπονδίαν τῶν ἐργατῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1918.

Πλὴν τῶν ἐργατικῶν σωματείων λειτουργοῦσιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἀπολύτως νόμους καὶ οἱ **σύνδεσμοι ἢ ἐπαγγελματικαὶ ὁργανώσεις τῶν ἐργοδοτῶν**.

Εἷς τῶν κυριωτάτων σκοπῶν τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων εἶνε, ὡς προελέχθη, ἡ μετὰ τῶν ἐργοδοτῶν σύναψις ὁμαδικῶν ἢ συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας πρὸς ἐπιτυχίαν ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν κρειττόνων ὄρων ἐργασίας.

Ὁ θεσμὸς τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας παρ' ἡμῖν εἰσήχθη διὰ τοῦ ἀ. ν. τῆς 16ης Νοεμβρίου 1935.

Διὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ' ἀριθ. 1435 τοῦ 1938 ἐγένετο σπουδαία μεταρρυθμίσις εἰς τὴν νομοθεσίαν περὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων. Ὑπὸ τοῦ νέου τούτου νόμου ὁρίζεται ὅτι διὰ πράξεως τοῦ ὑφυπουργοῦ ἐργασίας καθορίζεται τὸ **ἀντιπροσωπευτικὸν σωματεῖον** ἐκάστης ἐπαγγελματικῆς κατηγορίας, ὅπερ, λαμβάνον οὕτω ἐπίσημον διοικητικὴν ἀναγνώρισιν, θεωρεῖται ἐκπροσωποῦν τὸ σύνολον τῶν μισθωτῶν (ὑπαλλήλων καὶ ἐργατῶν) τῆς οἰκείας κατηγορίας.

Κατὰ ταῦτα ἕκαστον τοιοῦτον σωματεῖον ἔχει ἀποκλειστικῶς τὴν ἀρμοδιότητα νὰ συνάπτῃ συλλογικὰς συμβάσεις ἐργασίας ἐκτεινομένας καὶ ἐφαρμοζομένας ἐπὶ τῆς ὁλότητος τῶν ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων, οἵτινες ἀσκοῦσι τὸ ἐπάγγελμα, κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ἐγγεγραμμένων ὡς μελῶν τοῦ σωματείου.

Ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐπαγγελματικῶν τούτων σωματείων ἀποτελεῖται ἡ **γενικὴ συνομοσπονδία τῶν ἐργατῶν τῆς Ἑλλάδος** (Γ. Σ. Ε. Ε.).

Παρὰ τῇ Γ. Σ. Ε. Ε. δὲ ὑπάρχουσι κατὰ κλάδους ἐπαγγελματίων **ὁμοιεπαγγελματικαὶ γραμματεῖαι**. Ἐκάστης τούτων προΐσταται πρόσωπον ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῆς κατ' ἔτος συνερχομένης **ὁμοιεπαγγελματικῆς συνδιασκέψεως τῶν ἀντιπροσωπευ-**

τικῶν σωματείων καὶ μετέχον ὡς μέλος τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τῆς Γ. Σ. Ε. Ε.

Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου καθορίζονται καὶ οἱ σκοποὶ τῆς Γ. Σ. Ε. Ε., ἧτις τάσσεται ὡς τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐθνικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιδιώξεων τῆς τάξεως τῶν ἐργαζομένων. Τὰς ἀποφάσεις τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως τῆς Γ. Σ. Ε. Ε. ἐγκρίνει ὁ **γενικὸς γραμματεὺς** αὐτῆς.

Πρὸς **κάλυψιν τῶν δαπανῶν**, ἃς συνεπάγεται ὁ τοσοῦτον εὐφυνθίεις σκοπὸς τῆς Γ. Σ. Ε. Ε., ὁ νόμος **ἐπιβάλλει** εἰς τοὺς **παντοίους μισθωτοὺς**

α) δίδραχμον μηνιαίαν εἰσφορὰν, καὶ

β) πεντάδραχμον ἐτησίαν εἰσφορὰν, εἰσπρατομένας ἀμφοτέρως διὰ τῶν ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἢ διὰ τῶν ἐργοδοτῶν.

Ὁ νόμος περὶ συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ μόνον μετὰ τὴν **μεταβολὴν** τῆς 4^{ης} Αὐγούστου.

Συνήφθησαν ὄντως ἔκτοτε δύο γενικαὶ συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Αὐγούστου, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἰδιωτικούς ὑπαλλήλους, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τοὺς ἐργάτας βιομηχανίας. Αἱ συμβάσεις αὗται, ὑπογραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ ὑφυπουργοῦ τῆς ἐργασίας, τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν μισθωτῶν καθώρισαν τὰ κατώτατα ὄρια μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, τὰ ὅρια δηλαδή, ὑφ' ἃ δὲν δύναται νὰ κατέλθῃ ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας.

Κατὰ τὰς διατάξεις ὁμως τῆς συμβάσεως ταύτης ἐπιτρέπεται συγχρόνως νὰ ἐπέλθῃ καὶ **ἀναπροσαρμογὴ**, ὡς καὶ συνέβη προσφάτως, τῶν κατωτάτων ὀρίων μισθῶν συμφώνως πρὸς τὸν ἐκάστοτε τιμάριθμον ἀκριβείας τῆς ζωῆς.

Τὰς συμβάσεις ταύτας ἠκολούθησε σειρά ὅλη συλλογικῶν συμβάσεων, ἀναφερομένων εἰς τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἐργάτας κατὰ κλάδους.

Σχέσεις ἐργασίας καὶ κεφαλαίου.

Ἰσοχρεωτικὴ δικαιοσύνη

Οἱ νόμοι, ἐφαρμοζόμενοι ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τῶν εἰδικῶν ὀργάνων τῆς, ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν διακανονισμὸν τῶν σχέσεων ἐργασίας καὶ κεφαλαίου, ἧτοι ἐργάτου καὶ ἐργοδότου,

πρὸς ἀπρόσκοπτον ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς κοινωνίας λειτουργίας τῆς ἐργασίας.

Συμβαίνει ὅμως πολλάκις ἢ μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν ἀντίθεσις νὰ καθιστᾷ τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν των δυσχερεστάτην. Ἐν δὲ τῶν μέτρων, ἅτινα λαμβάνουσι οἱ ἐργάται, χάριν τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἀπόψεών των ἐπὶ τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῆς ἀποτελεσματικωτέρας ἐν γένει προοσιασίας τῶν συμφερόντων των εἶνε ἢ διακοπὴ τῆς ἐργασίας των ἐν συνόλῳ, ὡσάκις τὰ σωματεῖά των θὰ ἔχρνον τοῦτο ἀπαραίτητον.

Ὅταν συμβαίη τοῦτο, λέγομεν ὅτι ὑπάρχει ἢ γίνεται **ἀπεργία** τῶν ἐργατῶν.

Ἡ ἀπεργία, ὅμως, ἂν καὶ εἶνε μέσον συντελεστικὸν πολλάκις εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς τῶν ἐργατῶν, δὲν εἶνε πάντοτε καὶ ἀποτελεσματικόν, συνελάγεται δὲ συνήθως καὶ γενικώτερα κακά.

Παρατηρήθη πράγματι ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ **ἐργοδότης** ὑποκύψῃ, ἢ ὑποχώρησῃς τοι εἶνε ἐν γένει ἀνωφελὴς καὶ ἀσήμαντος, διότι ὁ ἐργάτης τελικῶς ἀντὶ κέρδους ἔχει ζημίαν ἕνεκα τῶν ἀπολεσθέντων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπεργίας ἡμερομισθίων.

Ἡ διακοπὴ τῆς ἐργασίας ζημιώνει πρὸς τούτοις τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, διότι προκαλεῖ ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς. Ἐπὶ πλεόν ἢ δημοσία τάξεις καὶ ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη διασαλεύονται ἐκ τῆς ἀπεργίας. Καὶ τὸ κράτος δὲ φαίνεται ἀναρχοῦμενον, ὅταν κυρίως ἢ διακοπὴ τῆς ἐργασίας σχετίζεται πρὸς ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς προϊόντων εὐρυτάτης χρήσεως (ὡς π.χ. ἀρτοποιεῖα, μεταφορικὰ μέσα κλπ.) ἢ οἱ ἀπεργοὶ πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀπόψεών των δίδουσι μαχητικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸν ἀγῶνά των, ὡς καὶ ὅταν οἱ ἐργοδοταὶ ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς ἀπεργοὺς διὰ τῆς **ἀναπεργίας** (lock-out).

Ὅθεν ἴνα καὶ ἡ τάξις τοῦ κράτους τηρηται καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν, πρόσφορον μέσον ἐθεωρήθη ἡ **ὑποχρεωτικὴ ἐπίλυσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς διαφορᾶς** ὑπ' ὀργάνων ἀρμοδίων, περιλαμβανόντων ἀντιπροσώπους τῶν τε ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργοδοτῶν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ

κράτους. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην *ὕποχρεωτικὴν διαιτησίαν*.

Ὁ θεσμὸς οὗτος, ἰσχύων εἰς πλείστας πόλεις, εἰσήχθη καὶ παρ' ἡμῶν διὰ τοῦ ἀ. ν. τῆς 16ης Νοεμβρίου 1935. Ἡ ἐναρξίς ὅμως τῆς ἐφαρμογῆς του ἐγένετο μετὰ τὴν μεταβολὴν τῆς 4ης Αὐγούστου.

Διὰ τοῦ θερμοῦ τούτου καθιερώθη καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ *ἀναγκαστικὴ διαιτησία* εἰς τὰς μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν συλλογικὰς διαφορὰς ὡς πρὸς τὰς ἐκ τῆς παροχῆς ἐργασίας γεννωμένας σχέσεις.

Λέγεται δὲ *συλλογικὴ διαφορὰ* πᾶσα διαφωνία, γεννωμένη μεταξὺ δέκα τοῦλάχιστον ἐργατῶν καὶ ἐνὸς ἢ πλείων ἐργοδοτῶν, ἐχόντων οὐνολοκὸν ἀριθμὸν ἀπασχολουμένων ἐργατῶν ἢ μισθωτῶν τοῦλάχιστον δέκα.

Ἡ *διαδικασία* τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας γίνεται ὡς ἑξῆς:

Ἄμα τῇ ἐκδηλώσει τοιαύτης διαφορᾶς ὁ ἀρμόδιος ὑπάλληλος προβαίνει εἰς ἔρευναν περὶ τῶν αἰτίων ταύτης καὶ ἀποπειρᾶται, ὅπως συμβιβᾷ τὰς ἀντιτιθεμένας ἀπόψεις.

Ἐν ἀποτυχίᾳ τῆς ἀποπειρᾶς τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ ἐφόσον ἡ διαφορὰ ἀναφέρεται εἰς πλείονας τῶν εἴκοσι καὶ πέντε μισθωτῶν, αὕτη παραπέμπεται πρὸς διαιτησίαν ἐνώπιον *ἐπιτροπῆς*. Αἱ ἀποφάσεις ταύτης εἶνε ὀριστικαί, κηρυσσόμεναι ἐκτελεσταί καὶ ὑποχρεωτικαί δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ.

Ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Θεσσαλονίκῃ καὶ Πάτραις συνιστῶνται μόνιμοι *ἀνάγεται ἐπιτροπαὶ συλλογικῶν διαφορῶν*, αἵτινες ἐκδικάζουσι τὰς προσφυγὰς κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν πρωτοβαθμίων ἐπιτροπῶν.

Αἱ ἀποφάσεις τῶν κατὰ τὸν ἀναγκαστικὸν τοῦτον νόμον ἐπιτροπῶν δύνανται νὰ *τροποποιῶσι* τοὺς ὅρους ἐργασίας, νὰ μεταρρυθμίσωσι τὰς ὑφισταμένους συμβάσεις ἐργασίας, νὰ ἐπεκτείνωσι καὶ ἐπὶ τῶν εἰδικῶς ἐνδιαφερομένων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν τῆς αὐτῆς κατηγορίας τοὺς ὅρους συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας, αἵτινες ἰσχύουσιν εἰς ἄλλας συναφεῖς ἐπιχειρήσεις, ὡς καὶ νὰ διατάσσωσι πᾶν πρόσφορον μέσον πρὸς ἐναρμόνισιν τῶν συμφερόντων τῶν μισθωτῶν πρὸς τὰ τῶν ἐργοδοτῶν. Μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὑπάλληλου τῆς διευθύνσεως ἐργασίας καταρτισμὸν τῆς *ἐκθέσεως*, δι' ἧς διαπιστοῦται ἡ ἀποτυχία τοῦ συμβιβασμοῦ, ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους, ὅπως διὰ διακοπῆς τῆς ἐργασίας (ἀπεργίας) προσπαθῆσωσι νὰ ἐπιτύχωσιν εὐνοϊκὴν λύσιν ὑπὲρ τῆς ἐκδηλωθείσης διαφορᾶς τῶν. Ἡ κατὰ παράβασιν τῆς διατάξεως ταύτης διακοπὴ τῆς ἐργασίας, ὡς καὶ πᾶσα μεταβολὴ τῶν ὄρων αὐτῆς κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, θεωρεῖται ὡς *ἀδικαιολόγητος καταγγελία τῆς συμβάσεως ἐργασίας* καὶ ὑποχρεοῖ τοὺς προκαλέσαντας αὐτὴν ἐργοδοτὰς ἢ μισθωτοὺς εἰς τὴν καταβολὴν ἀποζημιώσεων, ὀριζόμενων ὑπὸ τοῦ νόμου. Ἀποτελεῖ πρὸς τοῦτους καὶ *ἀδίκημα*, συνεπαγόμενον διὰ τοὺς πρωταίτιους ἢ ὑποκινητὰς φυλάκισιν μέχρι ἐνὸς ἔτους καὶ χρηματικὴν ποινὴν μέχρι 50.000 δραχμῶν.

Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις

Οἱ κίνδυνοι, εἰς οὓς ὑπόκειται καὶ καθ' ὧν ζητεῖ νὰ ἀσφαλισθῇ ὁ ἐργάτης, εἶνε οἱ κοινοὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἤτοι ἀσθένεια, μητρότης, ἀνικανότης, γῆρας, θάνατος, ὡς καὶ ἕτεροι εἰδικοί διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν, ἀτυχήματα δηλαδὴ καὶ ἀνεργία. Ἐνεὶ ἀρωγῆς παρὰ τρίτου ὁ ἐργάτης, μόνος προληπτικῶς ἐνεργῶν, δύναται νὰ ἀποφύγῃ ἐν μέρει τὴν ἀσθένειαν καὶ νὰ ἐπιβραδύνῃ τὸ γῆρας καὶ τὸν θάνατον. Ἄλλ' ἐὰν ἐπέλθωσι ταῦτα, δὲν θὰ δυνηθῇ οὗτος νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῶν μόνος, διὸ καὶ ζητεῖ ἀρωγὸν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ κράτος καὶ τὸν ἐργοδότην, ἵνα παράρχωσιν εἰς αὐτὸν τὴν προσήκουσαν βοήθειαν.

Τὰ μέτρα τῆς ἀσφαλείας, ἅτινα λαμβάνει τὸ κράτος πρὸς ἀποτροπὴν ἢ καταστολὴν τῶν κινδύνων, εἰς οὓς ὑπόκειται ὁ ἐργάτης, περιλαμβάνονται ὑπὸ τὴν γενικὴν ὀνομασίαν κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις.

Ὅθεν λέγοντες κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, ἐννοοῦμεν τὴν πλήρη καὶ γενικὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἐργαζομένων ἐναντίον τῆς παντοίας ἀναπηρίας, ἣτοι τῆς ἀσθενείας, τῶν ἀτυχημάτων, τῶν ἐπαγγελματικῶν νόσων, τῆς μητρότητος, τοῦ γῆρατος καὶ τοῦ θανάτου, πολιτικῶν δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἀνεργίας.

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς ὑπὸ τῶν διαφόρων πολιτειῶν ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καταφαίνεται ὅτι μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν περιορισμῶν τῆς ἐλευθέρου ἐργασίας ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἰδίας ἐπαναστάσεως καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ πρόωτην φορὰν ἐδημοουργήθη ζήτημα προστασίας τῶν ἐργαζομένων πολιτῶν, ἐξασφαλίσεως αὐτῶν κατὰ τῶν παντοίων κινδύνων καὶ τῆς οικονομικῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἐργατῶν.

Ἡ Ἑλλάς συγκαταλέγεται μετὰ τῶν πρώτων χωρῶν, αἵτινες ἔλαβον πρόνοιαν περὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἐργατῶν διὰ σχετικῆς προστατευτικῆς νομοθεσίας.

Οὗτο ἀπὸ τοῦ 1861 ἐγένετο ἀπαρχὴ προστασίας τῶν ἐργατῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναυτικοῦ ἀπομαχικοῦ ταμείου καὶ κατὰ τὸ 1881 διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ προστατευτικοῦ νόμου περὶ μεταλλείων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐργαζομένων.

Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν δὲ ἰδίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν ἀξιολόγου ἐμποροναυτικῆς καὶ βιομηχανικῆς κινήσεως ἡ φιλεργατικὴ προσπάθεια ἐπέξετάθη ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ νόμου 551 τοῦ 1914, θεοπίσαντος, ὅπως μετὰ τὸν καθορισμὸν τῆς σχετικῆς εὐθύνης οἱ ἐξ *ἀτυχήματος* ἐν τῇ ἐργασίᾳ παθόντες ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι *ἀποζημιώνονται* ὑπὸ τοῦ ἐργοδότητος τῶν.

Ὁ δ' ἐπακολουθήσας νόμος 2688 τοῦ 1922 περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων ἐπέβαλε τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀσφάλισιν εἰς πάντας τοὺς μισθοῦτος ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας.

Κατὰ τὸν νόμον τούτον ἰδρύθησαν πλεῖστα *ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα*.

Πῆρες σύστημα κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ὡς τοῦτο λειτουργεῖ ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις πεπολιτισμέναις χώραις, ἀσφάλισις δηλαδὴ ἀφορῶσα εἰς τὸ σύνολον τῶν μισθῶν τῆς χώρας μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰσῆχθη παρ' ἡμῖν. Ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς νόμος περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων 5733 τοῦ 1932, κριθεὶς ὡς δυσεφάρμοστος, ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ νῦν ἰσχύοντος νόμου 6298 τοῦ 1934.

Ἴδρυμα κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων

Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἰδρύθη ὁργανισμὸς δημοσίου δικαίου ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἴδρυμα κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων* (Ι. Κ. Α.), ὅπερ ἀποτελεῖ νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, διοικεῖται δ' ὑπὸ *διοικητικοῦ συμβουλίου* καὶ τελεῖ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑφυπουργοῦ τῆς ἐργασίας.

Τὸ *διοικητικὸν συμβούλιον* τοῦ ἰδρυματος εἶνε ἐνδεκαμελές, ἀπαρτιζόμενον ἐκ τριῶν ἐπιστημόνων ἐιδικῶν περὶ τὰ ζητήματα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἐξ ὧν ἐκλέγεται καὶ ὁ πρόεδρος, ἐκ τεσσάρων ἀντιπροσώπων τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τεσσάρων ἀντιπροσώπων τῶν ἐργατῶν. Παρὰ τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ ὑπάρχει ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ κράτους ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος. Τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἰδρυματος προΐσταται ὁ γενικὸς διευθυντής. Τὴν δὲ διαχείρισιν τῶν κατὰ περιφερείας ζητημάτων τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἀσκοῦσι τὰ ὑποκαταστήματα τοῦ ἰδρυματος, διοικούμενα ὑπὸ ἐνεαμελῶν τοπικῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν.

Εἰς τὸ Ἴδρυμα κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ὑπάγονται ὑποχρεωτικῶς πάντα τὰ πρόσωπα ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, φύλου καὶ ἡλικίας, ἅτινα παρέχουσιν ἐπὶ μισθῷ ἐξηρητημένην ἐργασίαν κατὰ κύριον ἐπάγγελμα εἰς τρίτον πρόσωπον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπι-

κρατείας τῆς ἀσφαλίσεως. Ἐξαιροῦνται τάξεις τινὲς προσώπων, ὡς οἱ μόνιμοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ κληρικοί, οἱ οἰκόδοιοι ὑπηρέται καὶ οἱ μὴ διαμένοντες εἰς τὰ κέντρα ἀσφαλίσεως.

Τακτικοὶ πόροι τοῦ ἰδρύματος εἶνε αἱ εἰσφοραὶ τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἠσφαλισμένων, ὡς καὶ αἱ πρόσοδοι ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ.

Ἡ εἰσφορὰ τῶν ἠσφαλισμένων ὀρίζεται ἀναλόγως τοῦ μισθοῦ αὐτῶν κατανεμομένη εἰς ὀκτὼ κλάσεις. Τὸ σύνολον τῆς εἰσφορᾶς ἀνέρχεται εἰς τὰ 7,50 % περίπου ἐπὶ τοῦ ἡμερησίου μισθοῦ τοῦ ἐργαζομένου. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου τὰ 60 % καταβάλλει ὁ ἐργοδότης καὶ τὰ 40 % ὁ ἠσφαλισμένος. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εἰσφορὰν τοῦ ἠσφαλισμένου ὑπεύθυνος εἶνε ὁ ἐργοδότης, ὅστις πρὸς τοῦτο δικαιούται νὰ ἐνεργῇ κρατήσεις ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τῶν παρ' αὐτῷ ἐργαζομένων.

Ἡ εἰσφορὰ τοῦ ἐργοδότη εἶνε μείζων τῆς τοῦ ἐργάτου, καθόσον οὗτος ἀπηλλάγη τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου 551 προβλεπομένης εὐθύνης περὶ ἀποζημιώσεως τῶν ἐργατικῶν ἀτυχημάτων. Ἡ εἰσπραξὶς τῶν εἰσφορῶν γίνεται δι' ἐνήμιων ἐπικολλωμένων ἐπὶ τῶν ἀτομικῶν βιβλιαρίων τῶν ἠσφαλισμένων. Ἐν δυστροπίᾳ καταβολῆς τῶν εἰσφορῶν αὐταὶ εἰσπράττονται ὡς τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους.

Οἱ ἀσφαλιζόμενοι κίνδυνοι εἶνε οἱ ἑξῆς: α) ἀσθένεια, β) μητρότης, γ) ἀτύχημα, δ) ἐπαγγελματικὴ νόσος, ε) ἀναπηρία, ς) γῆρας καὶ ζ) θάνατος. Οἱ κίνδυνοι οὗτοι κατανεμόνται εἰς δύο κλάδους, α) τὸν κλάδον τῆς ἀσθενείας (ἐν ᾧ περιλαμβάνεται καὶ ἡ μητρότης), καὶ β) τὸν κλάδον συντάξεων (ἀναπηρίας, γῆρατος καὶ θανάτου).

Τὸ ἀτύχημα καὶ αἱ ἐπαγγελματικαὶ νόσοι δὲν ἀποτελοῦσιν ἴδιον κλάδον ἀσφαλίσεως, ἀλλ' αἱ ἐκδηλώσεις αὐτῶν ὑπάγονται ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τῆς χρονικῆς τῶν διαρρείας εἰς τὸν πρῶτον ἢ τὸν δεῦτερον κλάδον.

Αἱ παροχαὶ τοῦ Ι. Κ. Α.

Αἱ παροχαὶ τοῦ ἰδρύματος χορηγοῦνται εἰς τοὺς παρ' αὐτῷ ἀσφαλιζομένους μισθωτοὺς (ἀμέσως ἠσφαλισμένους), ὡς καὶ εἰς τὰ μέλη τῆς οικογενείας αὐτῶν (ἐμμέσως ἠσφαλισμένους).

Αἱ παροχαὶ ἀσθενείας διακρίνονται εἰς: α) παροχὰς εἰς εἶδος (ιατρικὴ, φαρμακευτικὴ καὶ νοσοκομειακὴ περίθαλψις), καὶ β) παροχὰς εἰς χορῆμα (ἐπίδομα ἀσθενείας, ἐπίδομα ἀτυχήματος

ἐπίδομα κνοφορίας, λοχείας καὶ θηλάσεως, ἔξοδα μετακινήσεως τῶν ἀσθενῶν καὶ ἔξοδα κηδείας. Ἐπὶ ἀναπηρίας, γήρατος καὶ θανάτου αἱ παροχαὶ τοῦ ἰδρύματος συνίστανται εἰς **μηνιαίαν σύνταξιν**.

Αἱ **συντάξεις διακρίνονται** εἰς:

α) **σύνταξιν ἀναπηρίας**. Ὁ παρὰ τῷ ἰδρύματι ἠσφαλισμένος θεωρεῖται **ἀνάπηρος** καὶ δικαιῶνται νὰ λάβῃ σύνταξιν, ἐὰν ἐκ τῆς παθήσεως ἢ βλάβης ἢ ἐξασθενώσεως σωματικῆς ἢ πνευματικῆς δὲν δύναται διαρκῶς νὰ κερδίζῃ ἐκ τῆς ἀσθενείας του πλεόν τοῦ τρίτου τοῦ ποσοῦ, ὅπερ κερδίζει ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ καὶ ἐπαγγελματικῇ κατηγορίᾳ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ὑγιῆς ἄνθρωπος τῆς αὐτῆς μορφώσεως.

β) **σύνταξιν γήρατος**. Εἰς ταύτην δικαιῶνται ὁ μὲν ἠσφαλισμένος μετὰ τὸ ἕξον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἡ δὲ ἠσφαλισμένη μετὰ τὸ ἕξον ἔτος, ὅταν δὲν κερδίζωσιν ἐξ οἰασδήποτε προσωπικῆς ἐργασίας πλεόν τοῦ ἡμίσεος τοῦ ποσοῦ, ὅπερ κερδίζει ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ καὶ ἐπαγγελματικῇ κατηγορίᾳ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ὑγιῆς ἄνθρωπος.

γ) **σύνταξιν χήρας, ὄρφανῶν καὶ γονέων**, καταβαλλομένην εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐν περιπτώσει θανάτου συνταξιούχου ἢ ἠσφαλισμένου τοῦ ἰδρύματος.

Κατὰ πάσας τὰς προειρημένας περιπτώσεις τὸ ποσὸν τῆς ἐτήσιας συντάξεως εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὸν μισθὸν τοῦ ἠσφαλισμένου καὶ τὰς πραγματοποιηθείσας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἴδρυμα εἰσφοράς. Πάντως, ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως τοῦ ἀνυχήματος, οὐδεὶς δύναται νὰ τύχῃ συντάξεως, ἂν δὲν ἔχῃ πραγματοποιήσει 750 τοῦλάχιστον ἡμερομίσθια ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἰδρύματος, ἐξ ὧν τὰ 300 ἐντὸς τῶν τεσσάρων τελευταίων ἐτῶν. Πᾶσα διαφορὰ, ἐγειρομένη ἐκ τῆς εἰσπράξεως, διαθέσεως καὶ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν πόρων τοῦ ἰδρύματος, ἢ ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τῶν παροχῶν αὐτοῦ, **ἐκδικάζεται** ὑπὸ εἰδικῶν δικαστηρίων **καλουμένων ἀσφαλιστικῶν πρωτοβαθμίῶν καὶ δευτεροβαθμίῶν**.

Πρὸς ἀπρόσκοπτον δὲ λειτουργίαν τοῦ ἰδρύματος τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ ἰδρύθη παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ ἐργασίας τὸ **συμβούλιον τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων**. Τοῦτο εἶνε ἀρμόδιον νὰ γνωμοδοτῇ περὶ παντὸς ὀργανωτικοῦ ζητήματος τῶν ταμείων κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἤτοι ὄχι μόνον τοῦ Ι.Κ.Α., ἀλλὰ καὶ τῶν παντοίων ἀσφαλιστικῶν ταμείων.

Ὁ νόμος περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων διειρήσθη τὰ ὑπάρχοντα *ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα*, ἀνερχόμενα εἰς 115, ἀλλ' οἱ παρ' αὐτοῖς *ἠσφαλισμένοι ὑπάγονται* εἰς τὸ ἴδρυμα κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ὡς πρὸς τὸν κλάδον, ὃν τυχὸν δὲν ἀσφαλίζει τὸ οἰκεῖον ταμεῖον, καταβάλλοντες τὰς σχετικὰς εἰσφοράς. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως δὲ τοῦ Ι.Κ.Α. ἀπαγορεύεται ἡ σύστασις νέων ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν πλὴν τῶν *ἐπικουρικῶν*, ἧτοι τῶν παρεχόντων πρόσθετον ἀσφάλισιν.

Ἡ *λειτουργία* τοῦ Ι.Κ.Α. γίνεται *συμφώνως πρὸς εἰδικοὺς κανονισμοὺς* ἤρρισε δ' ἀπὸ τῆς 1^{ης} Δεκεμβρίου 1937 διὰ τὰς περιφερείας Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης. Μελετᾶται ὅμως ἡ ταχεῖα ἐπέκτασις τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ καὶ εἰς ἄλλας περιφερείας, ἵνα τὸ σύνολον τῶν μισθωτῶν τῆς χώρας ἀπολαύσῃ τάχιστα τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ κοινωνικοῦ τούτου ἰδρύματος.

Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις δὲν πρέπει νὰ συγγέωνται πρὸς τὰς *κοινὰς ἀσφαλείας*, ἃς συνήθως ἀσχοῦσιν αἱ ἰδιωτικαὶ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρεῖαι καὶ αἵτινες ἀναλαμβάνουσι νὰ ἀποζημιώσωσι τὰ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ καταβολῇ ἀσφαλίσεων συμβαλλόμενα ἄτομα ἔναντι διαφόρων προσωπικῶν ἢ περιουσιακῶν κινδύνων (ἀσφάλεια ζωῆς, πυρός, θαλάσσης κ. ἄ.).

Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ συγγέωνται πρὸς τὴν δημοσίαν ἀντίληψιν καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, καθ' ἣν τὸ κράτος, ἐνδιαφερόμενον ἑπὲρ τῶν ἐνδεῶν καὶ γενικώτερον ἑπὲρ τῶν δεομένων ὑλικῆς ἢ ἠθικῆς συνδρομῆς, ἐνεργεῖ παροχὰς ἐξ ἰδίων (ἄνευ εἰσφορῶν τῶν ἐνδιαφερομένων), ἰδρῶν καὶ συντηροῦν γηροκομεῖα, βρεφοκομεῖα, νοσοκομεῖα κλπ. ἢ συντρέχον τοὺς ἐξ ἀνωτέρας βίας παθόντας (σεισμοπλήκτους, χαλαροπλήκτους, πρόσφυγας) κλπ.

Ἄλλοι τρόποι ἐξυπηρητήσεως τῆς κοινωνικῆς πρόνοιαι

Τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν μεγάλως ἐξυπηρετεῖ τὸ *πατριωτικὸν ἴδρυμα*, εἰς ὃ ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις ἀμέριστον παρέχει τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τῆς ὑποστήριξιν.

Τὸ ἴδρυμα τοῦτο *ἐδρεύει* ἐν Ἀθήναις, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ

τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ καὶ **διοικεῖται** ὑπὸ δεκαεννεαμελοῦς συμβουλίου.

Ἐν Ἀθήναις ὡσαύτως λειτουργεῖ τὸ συσταθὲν κατὰ τὸ 1937 **εὐαγὲς ταμεῖον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως**, διατελεῖ δὲ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τούτου καὶ **σκοπεῖ** τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωφελῶν ἔργων.

Εἰδικὴ ὅμως πρὸς τούτοις κυβερνητικὴ **μέριμνα** ἐλήφθη ὑπὲρ τῆς προστασίας τῆς φοιτητικῆς καὶ μαθητικῆς νεολαίας ἀμφοτέρων τῶν φύλων, εἰς ἣν μετ' αὐτόχροημα πατρικῆς στοργῆς ἀποβλέπει ὁ **ἀρχηγὸς τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως**.

Οὕτω ἰδρύθησαν καὶ λειτουργοῦσι κανονικῶς πλὴν τῆς ἐθνικῆς ὀργανώσεως τῆς νεολαίας οἱ **οἴκοι τοῦ φοιτητοῦ καὶ τῆς φοιτητρίας, ἡ ἱματιοθήκη τοῦ μαθητοῦ, τὰ φοιτητικὰ καὶ μαθητικὰ συσσίτια, αἱ θερμαὶ μαθητικαὶ καὶ φοιτητικαὶ ἐξοχαὶ κ. ἄ.**

Διὰ πάντων τούτων ἐπιτυγχάνεται ἄριστα ἡ σωματικὴ καὶ ἠθικὴ κατοχύρωσις τῆς ἐνέλιδος ἑλληνικῆς νεολαίας καὶ εὐστόχως συντελεῖται κυριώτατος σκοπὸς τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὴν δημιουργίαν νέων καὶ ἀκμαίων ἐθνικῶν δυνάμεων.

Σπουδαία μορφή προνοίας ὑπὲρ τῶν ἔνδεων εἶνε ἡ φιλανθρωπία.

■ Περὶ φιλανθρωπίας

Τὰ αἰσθήματα τῆς φυλαλληλίας ὀδηγοῦσι τὰ ἄτομα εἰς τὴν ἀνακούφισιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν **ἐνδεῶν ἢ πτωχῶν**. Πάντες οὗτοι ἐκ διαφόρων λόγων περιῆλθον εἰς δύσκολον θέσιν καὶ περιέστησαν συνήθως ὅλως ἀκουσίως εἰς τὴν ἀδυναμίαν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ πρὸς συντήρησίν των μέσα καὶ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὰς ποικίλας περιπετείας καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ καθ' ἡμέραν βίου.

Πρὸς βοήθειαν τούτων ἡ **πολιτεία μεριμνᾷ** διαρκῶς καὶ προβαίνει εἰς τὴν λήψιν διαφόρων μέτρων. Οὕτω διαθέτει κατ' ἔτος ὑπὲρ αὐτῶν ὄρισμένον ποσὸν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἰδρύει εἰδικούς θεσμούς καὶ εἰδικὰ ἰδρύματα, ἐξουσιοδοτεῖ τὰς κοινοτικὰς καὶ δημοτικὰς ἀρχὰς ὑπὲρ τῆς διαθέσεως χρηματικῶν ποσῶν καὶ προβαίνει καθόλου εἰς τὴν ἐξέυρεσιν τῶν προσφόρων ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς τούτου σκοποῦ τρόπων.

Πρὸς τοῦτοις ὅμως ἡ πολιτεία, ἐνισχυομένη καὶ ὑπὸ τῆς *ἐκκλησίας*, ἧς ἡ ἠθικὴ ἐπίδρασις καὶ ἐν τῷ θεαρέστῳ τοῦτῳ ἔργῳ δύναται νὰ καταστῇ μεγίστη, *ἐπιδιώκει* ποικιλοτρόπως τὴν ἀνάπτυξιν καὶ παρὰ τοῖς πολίταις τοῦ εὐγενεστάτου αἰσθημάτων τῆς κοινῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς φιλελεήμονος ἀμίλλης, ὡς π. χ. διὰ κηρυγμάτων ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου ἐν τοῖς ναοῖς, τοῖς θρησκευτικοῖς καὶ κοινωνικοῖς σωματείοις, διὰ τῆς ἰδρύσεως φιλοπτόχων ἐταιρειῶν ἢ συνδέσμων, ὡς καὶ διὰ τῆς προσφόρου διαπαιδαγωγήσεως τῆς νεολαίας ἐν τοῖς σχολείοις. Τιμὰ πρὸς τοῦτοις μεγάλως τοὺς ἀσκοῦντας τὴν κατ' ἔξοχὴν κοινωνικὴν ἀρετὴν τῆς φιάνθρωπιᾶς.

Ἡ δι' ἀγαθοεργιῶν καὶ ἄλλοις ἔμπρακτοις ἄσκησις τῆς ἀρετῆς ταύτης ἀποτελεῖ ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν τοῖς Ἑλλήσι παράδοσιν ἀρχαιοτάτην καὶ ἱερωτάτην.

Ὅντως ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἡ στοργὴ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ τοὺς ἐνδεεῖς ἐθεωρεῖτο ἐπιτακτικὸν καθήκον, ἡ δ' ἐκτέλεσις αὐτοῦ ἐνηρυτίτετο καὶ ὡς ἔργον θεοφιλέστατον.

Ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαγῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ ἔλειτούργουν, παρὰ τὰ ἱερὰ συνήθως κείμενα, εὐαγῆ ἰδρύματα, ἐν οἷς οἱ ξένοι, οἱ πάσχοντες καὶ τὰ δοφρατὰ εὗρισκον δωρεὰν στέγην, ἱματισμόν, τροφήν καὶ νοσηλείαν, ὁ δὲ θεὸς τῆς εὐσπλαγγνίας, ὁ **Ἐλεος**, ἐτιμᾶτο ὄλως ἰδιαιτέρως καὶ βωμοὶ ἀνηγείοντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ χριστιανισμὸς, διδάξας τὴν ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τῶν φιάνθρωπων αἰσθημάτων ὡς θεῖαν ἐντολήν, καὶ θεσπίσας τὴν ἄσκησιν τῆς φιάνθρωπιᾶς ὡς ὑπέρτατον καθήκον τῶν πιστῶν, συνετέλεσεν ὅπως ἡ πατροπαράδοτος ἑλληνικὴ ἀρετὴ τῆς φιάνθρωπιᾶς προσλάβῃ ἔτι ζωηροτέραν αἴγλην καὶ ἐκλάμψη δι' ἔργων ἀειθανυμάστων, ἰδίᾳ ὅμως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας βυζαντιακῆς ἡμῶν αυτοκρατορίας.

Κατὰ τὴν μεγαλειώδη ἐκείνην περίοδον τοῦ ἔθνικοῦ μας βίου ἡ φιάνθρωπία ἐναμίλλως ἡσκέιτο ὑπὸ πάντων ἀπὸ τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἡγετῶν μέχρι τῶν ἀσημοτάτων πολιτῶν.

Τὸ φιάνθρωπον τοῦτο πνεῦμα διειρηθήθη ἄχμαῖον ἐν τῷ

ἑλληνικῶ ἔθνει καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπὸ τὰς εὐλογίας πάντοτε τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἐξακολουθεῖ δὲ ἀδιάπτωτον μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὅτε πλείστοι φιλοπάτριδες ἄνδρες ἐνήσκησαν τὴν φιλανθρωπίαν διὰ τῆς γενναίας προικοδοτήσεως ὄρφανοτροφείων, βοεφοκομείων, γηροκομείων, νοσοκομείων, ψυχιατρείων κ.τ.τ. ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Θεσσαλονίκῃ, Ἰωαννίνοις, Κεφαλληνίᾳ, Χίῳ καὶ ἀλλοδαπῶν τῆς χώρας.

Παρὰ τοῦ Βυζαντίου τὴν φιλανθρωπίαν ἐδιδάχθησαν οἱ ὄμοροι ἀνατολικοὶ λαοί, οὐχ ἦτιον δὲ καὶ οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως, ὅπου ἡ ἐκκλησία, ἀκολουθοῦσα τὰ διδάγματα τῶν μεγάλων Ἑλλήνων χριστιανῶν πατέρων, ἤσκησε τὸ θεάρεστον τῆς φιλανθρωπίας ἔργον μετ' ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν **σταυροφοριῶν**, ὅτε κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐκ τοῦ σύνεργου εἶδον τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ θαυμασίου ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τῆς μεσαιωνικῆς μας αὐτοκρατορίας.

Ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ κρατῶν τῆς Εὐρώπης **πρῶτη** ἡ ἀγγλικὴ πολιτεία κατέστησε θεσμὸν τὴν φιλανθρωπίαν. Τοῦτο κυρίως συνέβη ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἐλισάβετ, ἣτις ἐπροωτοστάτησεν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ περιφήμου **περὶ πτωχῶν νόμου**.

Σήμερον ἡ φιλανθρωπία **ἀπανταχοῦ** τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἀσβεῖται ὑπὸ **ποικίλων ἰδρυμάτων** κρατικῆς ἢ ἰδιωτικῆς προωτοβουλίας καὶ τάσις γενικὴ παρατηρεῖται, ὅπως ἡ πολιτεία ἀναλάβῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν συντήρησιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν ἐστιῶν τούτων, ἐν αἷς ἡ πάσχουσα καὶ πονεμένη ἀνθρωπότης εὐεργετικώτατα προστατεύεται.

Κοινωνικὴ πολιτικὴ

Αἱ συλλογικαὶ συμβάσεις, ἡ ὑποχρεωτικὴ διαίτησις καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, ἀποτελοῦσιν ἐκδηλώσεις τοῦ μεγάλου διαφέροντος τῆς πολιτείας ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων.

Ἡ βελτιώσις αὕτη ἐθεωρήθη καὶ ὑπὸ τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης, αἵτινες ὑπεγράφησαν μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ὡς ὁ κυριώτατος ὅρος τῆς διατηρήσεως τῆς κοινωνικῆς γαλήνης, ἥς

ἄνευ ἢ γενικωτέρα διεθνῆς ὁμαλότητος καθίσταται προβληματική. Διὸ καὶ ἀνεγρόφη ἐν τῷ καταστατικῷ τοῦ διεθνοῦς γραφείου ἐργασίας ὅτι ἡ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ θεωρηῖται ὡς ἐμπόρευμα.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν προμνημονευθέντων μέσων βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν τὰ σύγχρονα κράτη λαμβάνουσι καὶ ἕτερα μέτρα ἐπ' ὀφελείᾳ αὐτῶν. Τὸ σύνολον τῶν μέτρων τούτων ἀποτελεῖ ἴδιον κλάδον τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν, ἣτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ μορφή ἐκείνη τῆς κρατικῆς ἐπεμβάσεως, ἣτις σκοπεῖ, ὅπως διὰ βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν οἰκονομικῶς ἀδυνάτων ἀνθρώπων ἐπιτύχῃ τὴν ἀμβλυσάσθαι τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων.

Τὰ μέτρα κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἅτινα λαμβάνουσι τὰ σύγχρονα κράτη, περιλαμβάνονται εἰς τοὺς λεγομένους κοινωνικοὺς ἢ ἐργατικοὺς νόμους ἢ τὴν κοινωνικὴν ἢ ἐργατικὴν νομοθεσίαν.

Ἡ Ἑλλάς εἰς τὸ πεδίον τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς ἐνεφανίσθη μὲν βραδέως (1910), ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς 4^{ης} Αὐγούστου, τοσαύτην ἐπετέλεσε πρόοδον, ὥστε τείνει νὰ φθάσῃ τὰς μάλιστα προηγμένας ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐπικρατείας. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ διεθνῆς ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας, ἣς πλείστας συμβάσεις ἐκύρωσε καὶ ἐφήρμοσε καὶ ἡ Ἑλλάς.

Οἱ ἑλληνικοὶ νόμοι ἀφορῶσι κυρίως:

α) εἰς τὸν μισθὸν (νόμος ΔΑ' 1912), ὅστις ἠυθμιῶζει τὸν τρόπον τῆς πληρωμῆς του (εἰς χρῆμα καὶ οὐχὶ εἰς εἶδος), τὸν τόπον τῆς καταβολῆς του (οὐχὶ ἐν κατηλείοις, καφενείοις κλπ., ἀλλ' ἐν τῷ καταστήματι), τὴν ἀπαγόρευσιν ἐνεργείας κρατήσεων ἐπὶ τοῦ μισθοῦ (πλὴν ὀρισμένων ἐξαιρέσεων), τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κατασχέσεως ἢ τῆς ἐκχωρήσεως αὐτοῦ (πλὴν μέχρι ὀρισμένου ὁρίου καὶ δι' ὀρισμένους λόγους).

β) τὰ χρονικὰ ὄρια τῆς ἐργασίας. Διὰ διαφόρων διαταγμάτων ἐφηρμόσθη βαθμηδὸν ὁ νόμος 2269/1920, δι' οὗ ἐκυρώθη ἡ διεθνῆς σύμβασις τῆς Οὐάσιγκτόντος περὶ ὀκταώρων ἐργασίας. Σήμερον τὸ ὀκτάωρον ἐπεξετάθη εἰς πάντας τοὺς βιομηχανικοὺς κλάδους. Εἰς ὀρισμένας μάλιστα τάξεις μισθωτῶν, ὡς τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, ἐφαρμόζεται ἀπὸ τοῦ 1937 ἡ ἐπτάωρος ἡμερησία ἐργασία.

Εἰς πλείστας ὡσαύτως πόλεις καὶ εἶδη ἐπαγγελματιῶν ἰσχύει παρ'

ἡμῖν ἢ ἑβδομαδιαία ἀνάπανσις τῶν ἐργαζομένων, ἡτις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει καθ' ἑκάστην Κυριακὴν.

γ) τοὺς ἀνηλίκους καὶ τὰς γυναῖκας. Διὰ τοῦ νόμου ΔΚΘ' τοῦ 1912 καὶ τοῦ νόμου 2271 τοῦ 1920 ἀπηγορεύθη ἡ ἐργασία εἰς τοὺς κάτω τῶν 14 ἐτῶν ἀνηλίκους. Εἰς τοὺς ἀνηλίκους δὲ μεταξὺ 14 - 18 ἐτῶν καὶ εἰς τὰς γυναῖκας ἀπηγορεύθη ἡ νυκτερινὴ ἐργασία καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς ὑπογίους ἐργασίας μεταλλείων, ὀρυκτίων καὶ λατομείων. Ὡς δὲ ἐλέγχθη ἐν τῷ περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων κεφαλαίῳ ἰδιαίτερα προστασία παρέχεται ὑπὲρ τῆς μητρότητος, τῆς ἐργαζομένης γυναίκος λαμβανούσης ἄδειαν μετ' ἀποδοχῶν πρὸ τοῦ τοκετοῦ καὶ μετ' αὐτόν.

δ) τὴν ὑγιεινὴν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐργαζομένων. Διὰ διαφόρων νόμων καὶ διαταγμάτων, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ 1911 (νόμος ΓΠΛΔ') ἐλήφθησαν πολλὰ μέτρα ὑπὲρ τῆς ὑγείας τῶν ἐργαζομένων καὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν. Αἱ σχετικαὶ διατάξεις ἀναφέρονται εἰς τὸν ἀερισμὸν, τὴν καθαριότητα, τὸν φωτισμὸν, τὴν εὐρύτητα τοῦ χώρου, τὸν χειρισμὸν τῶν μηχανῶν καὶ ἐργαλείων, τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τῶν δηλητηριωδῶν ἢ ἐπιβλαβῶν οὐσιῶν καὶ ἀερίων κλπ.

ε) τὴν κατοχύρωσιν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἥτοι τὴν προστασίαν τῶν ἀσχοῦντων ὁρισμένον ἐπάγγελμα ἀπὸ ἀπειλουμένου πληθωρισμοῦ, ὅστις θὰ ἦτο ἐπιβλαβὴς εἰς τὸ σύνολον τῶν ὑπαγομένων εἰς συγκεκριμένην ἐπαγγελματικὴν τάξιν. Διάφοροι νόμοι κατέστησαν δυσχερεστάτην τὴν εἴσοδον εἰς ἐπαγγέλματά τινα, ἀξιούντες ὅπως οἱ ἀσχοῦντες ταῦτα (καπνεργάται, ἀρτεργάται, αὐτοκινητισταὶ κ. ἄ.) ἔχωσιν εἰδικὰ προσωπικὰ βιβλιάρια.

Κατὰ τὸ 1937 δὲ ἐδημοσιεύθη νόμος (ἀ. ν. 749), ὅστις ὀρίζει ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ὑφυπουργὸν τῆς ἐργασίας νὰ κηροῦξῃ ἐπάγγελμα τι ἐν ὁρισμένη περιφερείᾳ ὡς **κεκορημένον**, ἥτοι ὅτι ἡ εἰς αὐτὸ εἴσοδος νέων εἶνε ἀδύνατος, κατόπιν αἰτήσεως τῶν οἰκείων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων.

ς) τὰς μετ' ἀποδοχῶν ἀδείας τῶν μισθωτῶν. Ὡς ὁ περιορισμὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων τῆς καθ' ἡμέραν ἐργασίας καὶ ἡ ἑβδομαδιαία ἀνάπανσις, οὕτω καὶ ἡ συνεχὴς κατόπιν ἀδείας ἀπουσία τοῦ ἐργάτου ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐργασίας ἐνισχύει σωματικῶς καὶ πνευματικῶς τοῦτον καὶ καθιστᾷ ἱκανώτερον πρὸς ἐργασίαν.

Ὁ ἐργαζόμενος ὅμως δὲν ἐνδιαφέρεται μόνον νὰ ἔχῃ ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρῇ τὸν μισθὸν του κατὰ τὴν διακοπὴν ταύτης. Διὸ καὶ αἱ πρὸς τοῦτο αἰτούμεναι ἄδειαι καλοῦνται **ἄδειαι μετ' ἀποδοχῶν**.

Τὰ πεπολιτισμένα κράτη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐφαρμύζουσι τὸ σύστημα τῶν μετ' ἀποδοχῶν ἀδειῶν διὰ τοὺς δημοσίους καὶ τοὺς ἰδιωτικούς ὑπαλλήλους. Καὶ ἡ Ἑλλάς δέ, ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τῶν κρατῶν τούτων, παρέχει ἐτησίως *μηνιαίαν* μὲν εἰς τοὺς δημοσίους, *δεκαπενθήμερον* δὲ εἰς τοὺς ἰδιωτικούς ὑπαλλήλους ἀδειαν μετὰ πλήρων ἀποδοχῶν.

Διὰ τοὺς κυρίως ὁμως ἐργάτας μόνον μεταπολεμικῶς καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐπεξετάθη εἰς κράτη τινὰ τὸ σύστημα τοῦτο, συντελεσάντος οὐκ ὀλίγον πρὸς τοῦτο καὶ τοῦ *διεθνoῦς γραφείου ἐργασίας*.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ σύστημα τῶν μετ' ἀποδοχῶν ἐργατικῶν ἀδειῶν ἤρχισε κυρίως εἰπεὶν ἐφαρμοζόμενον ἀπὸ τοῦ 1936 διὰ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας, ἀλλ' αὐταὶ ἀναφέρονται μόνον εἰς τοὺς μέχρι 18 ἐτῶν μαθητευομένους βιομηχανικούς ἐργάτας, οἵτινες λαμβάνουσι ἀδειαν 8-15 ἡμερῶν μετὰ τοῦ ἡμίσεος τῶν τακτικῶν ἀποδοχῶν των.

ζ) τὴν ψυχαγωγίαν τῶν ἐργαζομένων. Ἀνεξαρτήτως τῶν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν μεγάλων τινῶν ἐργοδοτῶν ὀφειλομένων ἔργων ἐργατικῆς ψυχαγωγίας, τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, καὶ κυρίως ἀπὸ τῆς 4^{ης} Αὐγούστου, ἤρχισε νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἀρίστης διαθέσεως τῶν ἐλευθέρων ὥρῶν τῶν ἐργαζομένων.

Τὸ κυριώτατον ὄργανον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶνε ἡ ἐργατικὴ ἐστία, ἣτις ὀργανώνει διαλέξεις, ἐκδρομὰς, θεατρικὰς παραστάσεις κλπ. πρὸς ψυχαγωγίαν καὶ πνευματικὴν ἐξύψωσιν τῶν ἐργαζομένων.

Διὰ τοῦ ἀ. ν. ὑπ' ἀριθ. 606 τοῦ 1937 ἡ τελευταία ἐβδομάς τοῦ Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους καθιερώθη ὡς ἐβδομάς ἐργατικῆς ἀμίλλης, ἡ δὲ πρώτη Μαΐου ὡς ἡμέρα ἐορτασμοῦ τῆς ἐργασίας.

Κατὰ τὴν *ἐβδομάδα τῆς ἐργατικῆς ἀμίλλης* ἐξετάζονται αἱ κατὰ τὸ διαφρεῦσαν ἔτος ἐπιτευχθεῖσαι βελτιώσεις τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς ἀπὸ ἀτόφειας ἐργατικῆς καὶ ἐργοδοτικῆς συμβολῆς καὶ ἀπονέμονται γενικῶς αἱ προσήκουσαι τιμαὶ εἰς τοὺς συντελεστάς τῆς ἐργασίας, ὡς παράγοντας τῆς ἐθνικῆς προόδου καὶ εὐημερίας.

η) τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀνεργίας. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος καὶ αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις προκαλοῦσιν ἐκτόπισιν κατὰ διαστήματα ἐργατῶν ἐκ τῆς ἀπασχολήσεώς των, οἵτινες περιπίπτοντες εἰς ἀνεργίαν, ταχέως θὰ εὐρεθῶσι πρὸ τοῦ φάσματος τῆς πείνης, ἂν ἡ σωτήριος ἐπέμβασις τοῦ κράτους δὲν λάβῃ τὴν δέουσαν μερίμναν. Τὰ κατὰ τῆς ἀνεργίας κρατικὰ μέτρα δύναν-

ται νὰ διακριθῶσιν εἰς δύο κατηγορίας, τὰ **προληπτικά**, καθ' ἃ τὸ κράτος διὰ καταλλήλων ὀργάνων μεριμνᾷ περὶ τῆς ἔξευρέσεως ἀπασχολήσεως εἰς τοὺς ἀνέργους, καὶ τὰ **κατασταλτικά**, καθ' ἃ τὸ κράτος ἐνισχύει ὑλικῶς τοὺς ἀνέργους κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνεργίας τῶν.

Μεγάλοι συντελεσθήσαν πρόοδοι κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας, τὸ μὲν διὰ τῆς ἰδρύσεως κρατικῶν γραφείων εὐρέσεως ἐργασίας, ὅτινα φροντίζουσι περὶ τοῦ καταλλήλου ἐναρμονισμοῦ μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τῆς ἐργασίας, τὸ δὲ διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τῆς ἀνεργίας, ἣτις παρέχει ἐπιδόματα εἰς στερουμένους ἐργάτας.

Ἡ Ἑλλὰς ἴδρυσεν μὲν ἀπὸ τοῦ 1931 (νόμος 6288) *γραφεῖα ἐργασίας*, ἀλλὰ ταῦτα μόνον πρὸ μικροῦ (ἀπὸ τοῦ 1938) ἤρχισαν λειτουργοῦντα.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀνεργίας μόνον τάξεις τινὲς μισθωτῶν εἶνε ἠσφαλισμένα (καπνεργάται, ἀρτεργάται, μυλεργοί, τυπογράφοι), διότι ὁ γενικὸς νόμος 6298 περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων δὲν περιλαμβάνει τὴν ἀνεργίαν μεταξὺ τῶν ἀσφαλιζομένων κινδύνων.

Περὶ κεφαλαίου

Διὰ πᾶσαν παραγωγὴν ἀναγκαῖα εἶνε ἡ χρησιμοποίησις παρηγμένων ἤδη ἀγαθῶν, π. χ. χρημάτων, μηχανῶν, οἰκημάτων ἐργαλείων κλπ. Τὰ ὑλικά ταῦτα ἀγαθὰ, ἅτινα χρησιμεύουσι πρὸς περαιτέρω παραγωγὴν, ἀποτελοῦσι τὸ κεφάλαιον. Ὅθεν **κεφάλαιον λέγοιτες, ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν παρηγμένων ἀγαθῶν, ἅτινα χρησιμοποιοῦνται πρὸς νέαν παραγωγὴν.**

Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου φαίνεται ὅτι τὸ **κεφάλαιον** εἶνε **παράγωγος συντελεστής** τῆς παραγωγῆς, διότι σύγκειται ἐκ στοιχείων, ἅτινα πάλιν παρήχθησαν δι' ἐτέρων συντελεστῶν, ἥτοι τῆς ἐργασίας καὶ τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἠρνήθησάν τινες εἰς τὸ κεφάλαιον τὴν ιδιότητα τοῦ συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς. Πράγματι ὅμως ἐν τῇ σημερινῇ οικονομικῇ ὀργανώσει ἡ συμβολὴ τῶν παρηγμένων τούτων ἀγαθῶν, τοῦ κεφαλαίου, ὄχι μόνον ἀποτελεῖ ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν πάσης παραγωγῆς, ἀλλὰ προσέλαβε καὶ τοσαύτην σημασίαν, ὥστε νὰ προσδώσῃ εἰς τὸ σύγχρονον οικονομικὸν σύστημα ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτηριστὰ, ἐμφαινόμενον διὰ τῆς λέξεως κεφαλαιοκρατία.

Τὸ κεφάλαιον διακρίνεται εἰς πάγιον καὶ κυκλοφοροῦν.

Καὶ **πάγιον** μὲν εἶνε τὸ **τμήμα** τοῦ κεφαλαίου, τὸ προορισμένον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τῇ ἐπιχειρήσει (ὡς εἶνε αἱ μηχαναί, αἱ ἀποθήκαι κλπ.), **κυκλοφοροῦν** δὲ τὸ **τμήμα** ἐκεῖνο, ὅπερ καταναλίσκεται διὰ μιᾶς μόνον χρήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει (ὡς εἶνε αἱ πρῶται ὕλαι καὶ αἱ καύσιμοι).

Εἰς τὰς ἐξάστοτε δαπάνας παραγωγῆς ἐπιχειρήσεώς τινος ὑπολογίζεται ὁλόκληρον τὸ χρησιμοποιηθὲν κυκλοφοροῦν κεφάλαιον, ὡς καὶ ποσοστὸν τι ἐκ τοῦ παγίου, ὅπερ ποικίλλει ἀναλόγως τῆς πιθανῆς διάρκειας ἐκάστου ἀγαθοῦ. Οὕτω π. γ. διὰ μηχανὴν εἰσοσαετοῦς πιθανῆς διάρκειας προστίθεται εἰς τὰς ἐτησίαις δαπάναις τῆς παραγωγῆς καὶ τὸ $\frac{1}{20}$ τῆς ἀξίας τῆς μηχανῆς, οὕτως ὥστε κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν εἰκοσίων ἐτῶν νὰ ἔχη ἀποσβεσθῇ ἡ συνολικὴ ἀξία αὐτῆς.

Ὁ βαθμιαῖος οὗτος ὑπολογισμὸς τῆς ἀξίας τοῦ παγίου κεφαλαίου καλεῖται τεχνικῶς **ἀπόσβεσις**. Ὁ μὴ ὑπολογισμὸς τοῦ ἀποσβεστέου ποσοῦ εἰς τὰς δαπάναις παραγωγῆς ἐμφανίζει ψευδῆ εἰκόνα τῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς, ἀχρηστευμένου δὲ ἔνεκα παλαιότητος τοῦ παγίου κεφαλαίου, οὐδεμίαν ὑπάρχει πρόνοια περὶ τῆς ἀντικαταστάσεώς του.

Περὶ μηχανῶν

Αἱ **μηχαναί** σήμερον ἀποτελοῦσι σπουδαιότατον τμήμα τοῦ παγίου κεφαλαίου. Αὐταί, ὡς καὶ τὰ **ἐργαλεῖα**, ἐπιταχύνουσι τὸν ῥυθμὸν τῆς παραγωγῆς. Διαφέρουσιν ὅμως αἱ μηχαναὶ τῶν ἐργαλείων, καθόσον ἐνῶ ταῦτα ὑποβηθιοῦσιν ἀπλῶς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀτόμου, ἐκεῖναι ἀντικαθιστοῦσιν αὐτήν, μεταδίδουσαι τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρώπου μεταμεμορφωμένην. Οὕτω π. γ. ἡ μὲν σφύρα εἶνε ἐργαλεῖον, οἱ δὲ ἠλεκτρικοὶ κινητήρες, λειτουργοῦντες δι' ἀπλῆς ἐπαφῆς τῆς χειρὸς εἰς τὸν διακόπτην, εἶνε μηχαναί.

Αἱ μηχαναὶ **διεδόθησαν** κυρίως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου} καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, διότι δι' αὐτῶν δημιουργοῦνται ἀγαθὰ, ἅτινα οὐδόλως ἢ λίαν βραδέως θὰ παρήγοντο καὶ ἡ αὐξησις τῆς ποσότητος τῶν παραγομένων ἀγαθῶν συνεπάγεται καὶ τὴν μείωσιν τῆς τιμῆς αὐτῶν.

Τὰ **πλεονεκτήματα** τῶν μηχανῶν συνίστανται κυρίως· α) εἰς τὴν ταχύτεραν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὕλικου, καὶ β) εἰς τὴν ταυτόχρονον ἐπεξεργασίαν μεγάλης ποσότητος ἐκ τούτου.

Διὰ τῆς δυνάμεως τέλος τῶν μηχανῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως εἰς τὴν παραγωγὴν, π.χ. πίποντα ὕδατα.

Τὸ κεφάλαιον **διακρίνεται** καὶ ἄλλως, εἰς πραγματικὸν καὶ εἰς ἀποταμιευτικόν. Καὶ **πραγματικὸν** μὲν εἶνε τὸ σύνολον τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα πράγματι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν παραγωγὴν, **ἀποταμιευτικὸν** δὲ αἱ ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἀτόμων οἰκονομίαι, αἵτινες θὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν μέλλουσαν παραγωγὴν.

Κατ' ἀκολουθίαν τὸ **ἀποταμιευτικὸν** κεφάλαιον εἶνε ἀναγκαία προϋπόθεσις τοῦ **πραγματικοῦ** κεφαλαίου.

Περὶ ἀποταμιεύσεως

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῆς ἀποταμιεύσεως διὰ τὴν οἰκονομίαν.

Εἶνε δὲ **ἀποταμίευσις** ἡ ἀποφυγὴ τῆς χρησιμοποίησεως μέρους τοῦ εἰσοδήματος εἰς καταναλωτικὰ σκοποὺς ὑπὸ τὴν προθέσιν γὰ διατεθῆ τοῦτο ἀμέσως ἢ ἐμμέσως (δανειζόμενον π.χ.) εἰς τὴν παραγωγὴν.

Ἄλλ' ἡ ἀποταμίευσις πλὴν τοῦ ὅτι, ὡς διδάσκει ἡ ἱστορία, ὑπῆρξεν ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς εὐημερίας καὶ τῆς προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, παραμένει δὲ καὶ σήμερον ὑπὸ τὰς ποικιλοτρόπους ἐκδηλώσεις τῆς ἡθεμιλώδους βάσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν, δὲν εἶνε μόνον πρόξενος γενικῆς ὠφελείας, ἀλλ' ὠφελεῖ καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως τὸν καὶ ἐλάχιστον περισσεύματα ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ἐργασίας του προσόδων ἀποταμιεύοντα διὰ λελογισμένης ἱκανοποίησεως τῶν ἀναγκῶν του καὶ ἐπιμελοῦς ἀποφυγῆς τῶν περιττῶν δαπανῶν.

Καὶ ἕκαστον δηλαδὴ ἄτομον διὰ τῆς καταθέσεως ἔστω καὶ ἐλαχίστου προϊόντος ἐκ τοῦ κέρδους τῆς ἐργασίας του δὲν δημιουργεῖ μόνον πραγματικὸν πλοῦτον διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἐν ᾧ ζῆ, διὰ τὸ ἔθνος, εἰς ὃ ἀνίκει, καὶ διὰ τὸ κράτος, ὅπερ ἀσφαλίζει καὶ προάγει τὰς τύχας του, ἀλλὰ καὶ δύναται νὰ σηματοποιῇ οὕτω σὲν τῷ χρόνῳ ἀξιόλογον **κεφάλαιον** κατὰ τὴν περίφημον συμβουλίην καὶ τοῦ *Ἡσόδου* *εἰ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδεις, μέγα κεν σμικρὸν γένοιτο* ἢ κατὰ τὴν λαϊκὴν παροιμίαν *φασοῦλι, φασοῦλι γεμίξει τὸ σακκοῦλι*.

Διὰ τοῦ κεφαλαίου τούτου δύναται καὶ εἰς κρισίμους περιστάσεις καὶ εἰς ἐκτάκτους ἀνάγκας, ὧν ἡ θεραπεία ἀπαιτεῖ πλείονα τοῦ τακτικοῦ εἰσοδήματός του ἀποτελεσματικῶς νὰ ἀνταποκριθῇ καὶ παραγωγικωτέραν ἐργασίαν νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ καθόλου, εἴτε ὡς οἰκογενειάρχης ἢ προστάτης οἰκογενείας νὰ δειχθῇ ὀφελιμώτερος καὶ νὰ ἐπιτύχῃ βελτίωσιν τῆς καταστάσεως καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν προσφιλῶν οἰκείων του.

Διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως ὅμως τὸ ἄτομον δὲν καταδεικνύει μόνον τὴν ἀπαιτουμένην ἔναντι τῶν τραχητέρων καὶ ἐπικινδυνότερων περιπετειῶν τῆς ζωῆς προβλεπτικότητα καὶ τὴν ἔμπροσθεν στοργὴν πρὸς τοὺς οἰκείους ἐν τῇ προσηκούσῃ περιστάσει, ἀλλὰ δημιουργεῖ καὶ ἀσφαλεστέραν τὴν θέσιν του ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἡ σχηματιζομένη δηλαδὴ διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ μικρὰ ἔτι περιουσία καθιστᾷ στενωτέρους καὶ διαρκεστερούς τοὺς μετὰ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας δεσμούς του, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι συνήθως ὁ μηδὲν ἔχων ὑπόκειται εἰς τὸν πειρασμὸν ἢ νὰ εἶνε σχεδὸν ἀδιάφορος πρὸς τὴν τύχην τοῦ συνόλου ἢ νὰ καθίσταται ἔρμαιον ἐκθέσεων εἰσηγήσεων καὶ ὄργανον ἐπικινδύνου κοινωνικοῦ σάλου.

Ἐπειδὴ δ' ἀκριβῶς, ὡς ἐκ τῶν προειρημένων καταφαίνεται, ἡ ἀποταμίεσις ἀποτελεῖ τρανὸν δείγμα τῆς οικονομικῆς εὐημερίας τῆς τε κοινωνίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ κράτους καὶ χρησιμεύει ὡς ἐξάρετος πηγὴ πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδόν του καὶ ἀντιμετώπισιν πολλὰκις ἀντιξῶν περιστάσεων καὶ πραγματοποιήσιν ἐν γένει εὐρυτάτων καὶ ὑψίστων σκοπῶν του, ἐθίζει δὲ συγχρόνως καὶ τὰ ἀποτελοῦντα τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν μέλη εἰς τὴν σώτειραν οἰκονομίαν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν καὶ τὴν πολιτείαν ἀπὸ βιαιῶν ἀναστατώσεων, σκοπιμώτατον πανταχοῦ σχεδὸν ἐκρίθη ὅπως οἱ πολῖται ἀπὸ τῆς νεορωτάτης καὶ εὐπλάστου ἡλικίας των ἐνστερνίζονται αὐτήν.

Ὡς δὲ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας οὕτω καὶ διὰ τὴν ἀποταμίευσιν ἀπαιτεῖται ἱκανότης καὶ βούλησις.

Ἡ ἀποταμιευτικὴ ἱκανότης ἐξαρτᾶται

- α) ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῶν χωρῶν,
- β) ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατανομῆς αὐτοῦ εἰς τὰ ἄτομα, διότι ἔχει

παρατηρηθῆ ὅτι ὅπου ἡ κατανομή του εἶνε ἄνισος, ἐκεῖ καὶ αἱ δυνατό-
τητες τῆς ἀποταμιεύσεως εἶνε μεγαλύτεραι, καὶ

γ) ἐκ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, διότι ὅπου ἡ φορολογία εἶνε
καταθλιπτική, ἐκεῖ ἡ ἀποταμιευτική ἰκανότης περιορίζεται.

Ἡ δ' ἀποταμιευτικὴ βούλησις ἐξαρτάται

α) ἐκ τῆς σχέσεως μεταξύ καταναλώσεως καὶ εἰσοδήματος. Ὅθεν
οἱ λιτῶς ζῶντες λαοὶ καὶ τὰ ἄτομα τὰ ἱκανοποιούντα περιορισμένον
ἀριθμὸν ἀναγκῶν ἀποταμιεύουσιν εὐχερέστερον. Οἱ Γάλλοι π. χ. εἶνε
γνωστοὶ διὰ τὴν συνήθειάν των νὰ ἀποταμιεύωσι σημαντικὸν μέρος τοῦ
εἰσοδήματός των, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν οἱ Χῖοι καὶ οἱ Ἑπειῶται, καὶ β) ἐκ
τοῦ ὕψους τοῦ τόκου, ἤτοι ὁ ὑψηλὸς τόκος ὠθεῖ εἰς τὴν ἀποταμίευσιν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ ἡμέτερον κράτος, μεγίστην ἀπο-
δίδον σπουδαιότητα εἰς τὴν ἀποταμίευσιν ὄχι μόνον διηρκόλυνε
τὰς καταθέσεις τῶν ἀτόμων εἰς τὰ ἀρτίως λειτουργοῦντα ἐν τῇ
ἐθνικῇ τραπέζῃ καὶ ἐν ἄλλοις πιστωτικοῖς ἰδρύμασι τῆς ἡμετέ-
ρας χώρας **ταμιευτήρια**, ἀλλὰ καὶ παρενέβη κατὰ τρόπον, ἀπο-
δειχθέντα ἀποτελεσματικώτατον αἱ τιμητικώτατον διὰ τὴν ἑλλη-
νικὴν ὀργανωτικὴν δύναμιν, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ζωηφόρου ἀπο-
ταμιευτικοῦ πνεύματος.

Τὰ μέσα δέ, δι' ὧν τὸ κράτος ἐνισχύει τὴν ἀποταμίευσιν
εἶνε: α) ἡ ἴδρυσις εἰδικῶν ὀργάνων προωθήσεως καὶ συγκεντρώ-
σεως τῶν λαϊκῶν ἀποταμιευμάτων (**ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια**)
καὶ β) ἡ ἐν τοῖς **σχολείοις** διαφώτισις τῆς ἐπιδοφόρου μαθη-
τικῆς νεολαίας ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἀποταμιεύσεως.

Οὕτω δ' ὄχι μόνον δι' εἰδικῶν νόμων (ΓΥΝΕ') ἐνετάλησαν
οἱ διδάσκαλοι, ὅπως μεριμῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως παρὰ τοῖς
τροφίμοις των τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ
εἰδικὴ διεθνὴς ἡμέρα (31 Ὀκτωβρίου) εορτάζεται καὶ ἐν Ἑλ-
λάδι παιδαγωγικώτατα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων καὶ
ἄλλων εὐαγῶν ἰδρυμάτων, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ,
καὶ ἐξαιρέται κατ' αὐτὴν ἡ πολυωφελεστάτη ἀποταμίευσις καὶ τὰ
ἀτομικὰ καὶ συνολικὰ ἀγαθὰ τῆς ἀποτελέσματα.

Ἡ ἀποταμίευσις ὅμως ἵνα διατηρῆ τὰ θαυμάσια καὶ τὰ
εὐεργετικὰ ἀποτελέσματά της, δὲν πρέπει νὰ εἶνε καὶ προῖον
ὠμῆς καὶ ἀπανθρώπου **φιλαργυρίας**, οὐδὲ νὰ ἀποβλέπη εἰς τυ-
φλὸν καὶ ἀκόρεστον **ἀποθησαυρισμὸν**.

Περὶ τόκου καὶ κέρδους

Τὸ ἀποταμιευόμενον εἰσόδημα καὶ ἐν γένει τὸ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀτόμου *χρηματικὸν κεφάλαιον* εἶνε δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ διαφόρους τρόπους, ὧν κύριοι εἶνε· α) ὁ δανεισμός εἰς τρίτον καὶ β) ἡ χρῆσις ἐν ἰδίᾳ ἐπιχειρήσει.

α) *Δανεισμός ἐπὶ τόκῳ*. Τὸ κεφάλαιον, ὅπερ κατέχει τις δύναται νὰ μεταβιβασθῇ ὡς δάνειον εἰς τρίτον πρόσωπον, ὅπερ θὰ καταβάλλῃ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ σταθερόν τι ποσόν, τὸν τόκον.

Ἐπὶ τὸν τόκον εἶνε τὸ ποσόν, ὅπερ καταβάλλει τις διὰ τὴν χρησιμοποίησιν ξένου κεφαλαίου. Ὁ τόκος ὑπολογίζεται κατὰ κανόνα εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καὶ ὀνομάζεται *ἐπιτόκιον*. Τὸ δὲ ὕψος αὐτοῦ ποικίλλει κατὰ τόπον καὶ χρόνον. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ὅστις καθορίζει τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν ἐν γένει, καθορίζει καὶ τὴν τιμὴν τοῦ χρήματος. Διὸ καὶ παρατηροῦμεν ὅτι ὅπου καὶ ὅταν ἀφθῶν τὸ χρῆμα, ὁ τόκος εἶνε χαμηλὸς καὶ ἀντιθέτως. Ἡ ζήτησις τοῦ κεφαλαίου ὡσαύτως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ ὕψος τοῦ τόκου. Οὕτω ὅταν αἱ ἀνάγκαι τῶν ἐπιχειρήσεων εἶνε πολλαὶ καὶ ταυτόχρονοι, τὸ ἐπιτόκιον ἀνέρχεται.

Δάνεια καὶ εἶδη αὐτῶν

Τὰ χρηματικὰ μέσα ἐξευρίσκουσι αἱ ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ ἀγορᾷ (τράπεζαι κλπ.). δανεῖζονται δὲ ταῦτα εἴτε ἐπὶ βραχεῖα προθεσμία (3-6 μηνῶν), βραχυπρόθεσμα δάνεια, εἴτε ἐπὶ μακρᾷ προθεσμίᾳ, μακροπρόθεσμα δάνεια. Ἔνιοι ὅμως διακρίνουσι καὶ τρίτην κατηγορίαν δανείων τὰ μεσοπρόθεσμα δάνεια, ἔνθα ἡ προθεσμία ἀποδόσεως εἶνε 1-2 ἔτη.

Τὰ *βραχυπρόθεσμα* δάνεια, ἀντιλούμενα ἐκ τῆς ἀγορᾶς χρήματος (διαθεσίμου δηλαδὴ ρευστοῦ πρὸς ταχεῖαν ἀπόδοσιν) σκοπὸν ἔχουσι νὰ καλύψωσι τὰς ἐπείγουσας ἀνάγκας τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων τῶν. Τοῦναντίον τὰ *μακροπρόθεσμα* δάνεια, ἀντιλούμενα ἐκ τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου (διαθεσίμων χρημάτων πρὸς ἐπωφελεῖν μακροχρόνιον τοποθέτησιν),

προορίζονται νὰ ἐνισχύσωσι τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀπόκτησιν παγίου κεφαλαίου (ἐγκαταστάσεως μηχανῶν κλπ.).

Ἡ ἀπόδοσις τῶν μακροπροθέσμων δανείων ὀρίζεται συνήθως τοκοφωλυτικῶς, ἥτοι ὁ δανειζόμενος δὲν ἀποδίδει κατ' ἔτος ἢ ἐξάμηνον μόνον τὸν τόκον, ἵνα ἐπιστρέφῃ τὸ δανεισθὲν κεφάλαιον συνολικῶς κατὰ τὴν λήξιν τοῦ δανείου, ἀλλὰ καταβάλλει καθ' ἐξάμηνον ἢ ἐνιαύσια διαστήματα *τοκοφωλύσιον*, ἥτοι ἐκτὸς τοῦ τόκου καὶ μέρος τοῦ κεφαλαίου, ὅπερ οὕτω ἀποσβέννεται βαθμηδόν.

Ἡ εὐχέρεια ἐξενυθέσεως γρηματικῶν κεφαλαίων καὶ ἰδίᾳ ὡς μακροπροθέσμων δανείων, ἔχει τεραστίαν σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομίαν χώρας τινὸς καὶ κυρίως νῦν, ὅτε ὁ τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τοσαύτην ἔχει σπουδαιότητα.

Ἡ ἐξεύρεσις τῶν βραχυπροθέσμων δανείων ἢ πιστώσεων γίνεται συνήθως διὰ τῆς καλουμένης *προεξοφλήσεως* τῶν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐπιχειρηματίου συναλλαγματικῶν εἰς βάρος τρίτων-πελατῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ *ἐπιχειρηματίας* δηλ. πρὸς διευκόλυνσιν τῶν πελατῶν του δέχεται ἀντὶ χρημάτων *συναλλαγματικὰς*, ἃς ὁμῶς πολλάκις δὲν δύναται νὰ ἀναμένῃ νὰ πληρωθῶσι κατὰ τὴν λήξιν των. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐμφανίζει τὰς συναλλαγματικὰς, ἃς κατέχει, εἰς τὴν μεθ' ἧς συναλλάσσεται τραπεζῶν, ἥτις προεξοφλεῖ αὐτάς, ἥτοι καταβάλλει τὸ εἰς αὐτάς ἀναγραφόμενον ποσόν, ἀφαιρουμένου τοῦ μέχρι τῆς λήξεως τῶν ποσοῦ τοῦ τόκου (προεξοφλήσις), ὅστις ὑπολογίζεται ἐπὶ τῆ βάσει εἰδικῶ ἐπιτοκίου, καθοριζομένου ὑπὸ τῆς τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, τοῦ λεγομένου *τόκου προεξοφλήσεως*. Διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τούτου ἐξυπηρετοῦνται καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις, αἰξάνουσι δὲ τὰς ἐργασίας ἐποφελῶς καὶ οἱ τραπεζιτικοὶ ὀργανισμοί.

β) *Ἐπιχειρηματικὸν κέρδος*. Τὸ κεφάλαιον ὡσαύτως δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς ἐπιχείρησιν ὑπὸ τοῦ κατόχου αὐτοῦ ἐπὶ ἰδίᾳ εὐθύνη καὶ ὠφελείᾳ. Ἡ πρόσοδος τοῦ κατόχου τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καλεῖται ἐπιχειρηματικὸν κέρδος. Τούτου οὔτε ἡ πραγματοποιήσις οὔτε τὸ μέγεθος εἶνε ἐκ τῶν προτέρων ἀπολύτως γνωστά, ὡς ἐν τῷ δανείῳ.

Τὸ *ἐπιχειρηματικὸν δὲ κέρδος* εἶνε ἡ καθαρὰ διαφορὰ, ἥτις ἀπομένει μετὰ τὴν ἀφάρισιν τῶν δαπανῶν ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεων. Τούτου ὁμῶς δεόν νὰ διακρίνωμεν τὸ κυρίως ἐπιχειρηματικὸν κέρδος, ὅπερ εἶνε τὸ ἀπομένον ποσόν μετὰ τὴν ἀφάρισιν ἐκ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους τῆς *ἀντιμισθίας*, ἥτις προσήκει νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσφερομένην εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐργασίαν διευθύνσεως ἢ ἐκτελέσεως.

Περὶ ἀξίας καὶ τιμῆς

Τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, ἀποκτώμενα δι' ἐιδικῆς μερίμνης καὶ ἐνεργείας, ἔχουσιν ὄρισμένην ἀξίαν. Εἶνε δὲ **ἀξία** ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἡ ἐκτίμησις τῆς ἰκανότητος τῶν ἀγαθῶν ὡς μέσων θεραπείας τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν.

Τῆς ἀξίας **διακρίνομεν** δύο εἶδη· α) τὴν ὑποκειμενικὴν ἢ ἀξίαν χρῆσεως, καὶ β) τὴν ἀντικειμενικὴν ἢ ἀνταλλακτικὴν. Καὶ **ὑποκειμενικὴ** μὲν **ἀξία** εἶνε ἡ σημασία, ἣν ἀποδίδει τὸ ἄτομον εἰς ὄρισμένον ἀγαθὸν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἰδίας του ἀντιλήψεις καὶ ἀνάγκας. Ἀντικειμενικὴ δὲ ἡ σημασία, ἣν ἀποδίδει τὸ κοινωτικὸν σύνολον εἰς ὄρισμένον ἀγαθὸν ἕνεκα τῆς ἰκανότητος ὅπως ἀνταλλάσσῃται πρὸς ἕτερα ἀγαθὰ. Οὕτω π. χ. διὰ καπνοπώλην, ὅστις δὲν καπνίζει, ὁ καπνὸς ἔχει ἀντικειμενικὴν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑποκειμενικὴν ἀξίαν.

Τὴν ἀντικειμενικὴν ἀξίαν ἀντιλαμβανόμεθα, ἐκφορῶντες αὐτὴν εἰς χρῆμα, ὅτε προσλαμβάνει τὸν ὅρον τιμῆ. Ὅθεν **τιμὴ** καλεῖται ἡ εἰς χρῆμα ἐκπεφρασμένη ἀντικειμενικὴ ἀξία.

Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως

Τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων διέπει ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, καθ' ὃν ὅσον περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα εἶνε τὰ προσφερόμενα ἀγαθὰ, τόσον ἡ τιμὴ αὐτῶν μειοῦται ἢ αὐξάνεται, ἡ τιμὴ δηλαδή εἶνε ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὴν προσφορὰν. Καὶ ἀντιθέτως ὅσον περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα εἶνε τὰ ὑπὸ τῆς καταναλώσεως αἰτούμενα ἀγαθὰ, τόσον αἱ τιμαὶ αὐτῶν αὐξάνονται ἢ μειοῦνται, ἥτοι ἡ τιμὴ εἶνε κατ' εὐθείαν ἀνάλογος πρὸς τὴν ζήτησιν.

Λέγοντες ὅμως ὅτι ἡ αὐξησης καὶ ἡ μείωσις τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν προσδιορίζουσι τὸ ὕψος τῆς τιμῆς, ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι· α) ἡ αὐξησης ἢ ἡ μείωσις τῆς τιμῆς δὲν ἀνταποκρίνεται κατ' ἀνάγκην μαθηματικῶς πρὸς τὴν αὐξησην ἢ τὴν μείωσιν τῆς προσφορᾶς ἢ καὶ τῆς ζητήσεως. Ἀπλῶς διαπιστοῦμεν τάσιν αὐξήσεως ἢ μειώσεως τῆς τιμῆς, καὶ β) πλὴν τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν τιμῶν ἐκ τῆς προσφο-

οῦς καὶ τῆς ζήτησεως καὶ αἱ τιμαὶ ἐπηρεάζονται τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν. Διὰ τοῦτο παρατηροῦμεν πολλάκις ὅτι αὐξάνεται καταπληκτικῶς ἡ κατανάλωσις ἀγαθοῦ τινος, οὔτινος δι' ὄρισμένους λόγους ἢ τιμὴ κατῆλθεν εἰς χαμηλὰ ἐπίπεδα.

Διατιμήσεις, μονοπώλια, καρτέλ καὶ τράστ

Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως, ὅστις, ὡς ἐλέγχθη, προσδιορίζει πᾶν εἶδος τιμῶν (πραγμάτων, κεφαλαίου, ἐργασίας) δὲν λειτουργεῖ πάντοτε ἀπροσκόπως. Σήμερον δ' ὅτε ἡ πολιτεία παρεμβάινει ἐνεργῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ οικονομικοῦ βίου, δύο κυρίως ἐμπόδια παρεμβάλλονται εἰς τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ νόμου τούτου· α) αἱ διατιμήσεις καὶ β) τὰ μονοπώλια.

Διατιμήσεις λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὸν καθορισμὸν ἀνωτάτων ἢ καὶ κατωτάτων ὀρίων τιμῶν, ἃς τὸ κράτος ἐν τῇ μερίμνῃ του, ὅπως παρακολύσῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν καταναλωτῶν, ἐπιβάλλει εἰς τοὺς προσφέροντας τὰ ἀγαθὰ. Εἰδικαὶ μάλιστα παρατηρεῖται τοῦ κράτους (παρ' ἡμῶν τὸ ὑφυπουργεῖον ἀγορανομίας) παρακολουθοῦσι τὴν τήρησιν τῶν διατιμήσεων ἐν περιπτώσει δὲ παραβιάσεως αὐτῶν εἰδικὰ δικαστήρια, τὰ *ἀγορανομικά*, ἐπιβάλλουσιν αὐστηρὰς ποινὰς (κυρώσεις). Γίνονται δὲ αἱ διατιμήσεις κατόπιν ἐξετάσεως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς ἐκάστοτε εἶδος. Πάντως ὅμως ἀφαιροῦσιν ἐκ τοῦ προορηθέντος νόμου τὴν ἐλαστικότητα καὶ τὴν αὐτόματον λειτουργίαν αὐτοῦ.

Μονοπώλιον δὲ καλοῦμεν τὸ σύστημα καθ' ὃ ἡ προσφορὰ ὀρισμένου ἀγαθοῦ εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας ἑνὸς ἀτόμου ἢ οικονομικοῦ ὀργανισμοῦ. Καὶ ἐνταῦθα ἐπειδὴ ἔλλειπει ὁ ἀνταγωνισμὸς, ὅστις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ προσαρμόσῃ τὰς τιμὰς ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκάστοτε προσφορὰν καὶ ζήτησιν, ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως ἀτονεῖ.

Τὰ μονοπώλια *διακρίνονται* εἰς φυσικά, νομικά καὶ συμβατικά, εὐρίσκονται δὲ εἰς χεῖρας εἴτε τῶν ἀτόμων εἴτε τοῦ κράτους.

Καὶ *φυσικὸν* μὲν εἶνε τὸ μονοπώλιον, καθ' ὃ ἄτομον ἢ ὀργανισμὸς διὰ λόγους φυσικοῦς ἔχει μόνον τὴν δυνατότητα προσφορᾶς ὀρισμένου ἀγαθοῦ. Οὕτω π. χ. φυσικὸν μονοπώλιον ἔχει ὁ ἀτόμος ἱαματικῆς πηγῆς, μόνος εἰς τὸ εἶδος τῆς ἐν τῇ χώρᾳ.

Νομικὸν δὲ εἶνε τὸ μονοπώλιον, καθ' ὃ τὸ κράτος διὰ νόμου ἀναγνωρίζει εἰς ὀρισμένον ἄτομον ἢ οἰκονομικὸν ὀργανισμὸν τὸ δικαίωμα νὰ προσφέρῃ μόνον ὀρισμένον ἀγαθὸν ἢ ὀρισμένην ὑπηρεσίαν. Οὕτω π. χ. ἐν Ἀθῆναις ἡ ἠλεκτρικὴ ἐταιρεία καὶ ἡ ἐταιρεία ὑδάτων ἔχουσι λάβει διὰ νόμον τὸ προνόμιον μονοπωλιακῆς προσφορᾶς τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ τοῦ ὕδατος.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ κράτος κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας λαμβάνει μέ-

τρα διά τόν καθορισμόν τῆς τιμῆς εἰς κανονικά ἐπίπεδα, διότι ἄλλως αἱ μονοπωλιακῶς ἐκμεταλλεόμεναι τήν παραγωγήν ὀρισμένου ἀγαθοῦ ἐπιχειρήσεις θά καθόριζον ἀθαιρέτως ὑψηλᾶς τιμᾶς.

Συμβατικόν τέλος εἶνε τὸ μονοπώλιον, καθ' ὃ τὸ σύνολον ἢ ἡ πλειονότης τῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες παράγουσιν ὀρισμένον ἀγαθόν, συνασπίζονται πρὸς καθορισμόν ἐνιαίον ὄρων προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ. Αἱ πρὸς τοῦτο συνεννοήσεις μεταξύ τῶν ἐπιχειρήσεων εἶνε ποικιλόμορφαι καὶ ποικιλώνυμοι. Κυριώτατα δ' ἐξ αὐτῶν εἶνε τὰ καρτέλ (ὀρθότερον καρτέλ — συνδικάτα) καὶ τὰ τράστ (συγχωνεύσεις).

Καὶ **καρτέλ** μὲν εἶνε συνεννόησις μεταξύ παραγωγῶν ὀρισμένου ἀγαθοῦ πρὸς κατάτασιν τοῦ μεταξύ αὐτῶν ἀναπτυχθέντος ὀλεθρίου ἀνταγωνισμοῦ ὅπως διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὀρισμένων κοινῶν ὄρων προσφορᾶς τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιτευχθῶσι κοινὰ ὀφελήματα.

Ὡς **μέσα** ἀσκήσεως τοῦ καρτέλ χρησιμοποιούνται

α) ὁ καθορισμὸς ζωνῶν διαθέσεως τοῦ προϊόντος ἐκάστης ἐπιχειρήσεως, β) ὁ καθορισμὸς ἀνωτάτου ὀρίου παραγομένης ποσότητος τῶν ἀγαθῶν, γ) ὁ καθορισμὸς ἐνιαίας τιμῆς πωλήσεως τῶν ἀγαθῶν, καὶ δ) ἡ διάθεσις τῶν προϊόντων δι' εἰδικοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ καρτέλ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέσον προδήλως εἶνε ἀποτελεσματικώτερον, διότι ἀποφεύγονται αἱ καταστρατηγήσεις τῆς συνεννοήσεως καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἀγαθοῦ.

Τράστ δὲ εἶνε ἢ διὰ τῆς συγχωνεύσεως ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων δημιουργία νέας, ἣτις μόνη προσφέρει τὸ ἀγαθὸν εἰς τὴν κατανάλωσιν. Ὅθεν τὸ τράστ **διαφέρει** τοῦ καρτέλ, καθότι ἐκάστη τῶν συνασπιζομένων ἐπιχειρήσεων δὲν διατηρεῖ τὴν αὐτοτελῆ ὀντότητά της.

Ἡ συγχωνεύσις δὲ δύναται νά γίνῃ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἢ νά καταργηθῶσι δηλαδὴ αἱ συγχωνεόμεναι ἐπιχειρήσεις ἢ, χωρὶς νά καταργηθῶσι, νά δημιουργηθῇ ὑπεράνω αὐτῶν νέα ἐπιχειρήσις (ὑπερεπιχειρήσις), ἣτις, συγκεντροῦσα τὸ πλεῖστον τῶν μετοχῶν ἐκάστης τῶν συνασπιζομένων ἐπιχειρήσεων, δεσποῖ αὐτῶν κυριαρχικῶς.

Τὰ καρτέλ καὶ τὰ τράστ, ἀποτελοῦντα μίαν τῶν μορφῶν τῆς συγχρόνου τάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς συγχέντρωσιν, ἔχουσι πολλὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα.

Κυριώτατον πλεονέκτημα τούτων εἶνε ὅτι ἐπιτυγχάνουσιν ἰσορροπίαν μεταξύ παραγομένων καὶ καταναλισσομένων ἀγαθῶν, καὶ ἐπιφέρουσι σταθεροποίησιν τῶν τιμῶν. **Σπουδαῖον δὲ μειονέκτημα** ἔχουσιν ὅτι εἶνε δυνατόν νά καταλήξωσιν εἰς ἐκμετάλλειν τῶν καταναλωτῶν, εἴτε διὰ τῆς ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς εἴτε διὰ τῆς χειροτερεῦσεως τῆς ποιότητος τῶν παραγομένων ἀγαθῶν.

Ὅθεν δύναται νά συναγάγῃ τις ὅτι αἱ μορφαὶ αὐταὶ τῶν οἰκονομικῶν συνασπισμῶν εἶνε ἐπιφελεῖς εἰς τὴν οἰκονομίαν, μόνον ὅταν δὲν καταρῶνται τὴν διὰ τοῦ συνασπισμοῦ ἀποκτωμένην δύναμιν. Πρὸς τοῦτο δὲ καὶ τὸ κράτος λαμβάνει ἐνίοτε σχετικὰ διοικητικὰ μέτρα.

Περὶ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν συναλλαγῶν

Ὁ παγκόσμιος καταμερισμὸς τῶν ἔργων, ὅστις ἐνισχύθη μεγάλως ἀπὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιῶν ὡς ἐνιοπίζων τὴν παραγωγὴν τῶν διαφόρων χωρῶν εἰς τὰ εἶδη, ἅτινα ἐννοοῦσιν αἱ τοπικαὶ συνθήκαι, προκαλεῖ εὐρυτάτας συναλλαγὰς μεταξὺ αὐτῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῶν διὰ τῆς προμηθείας τῶν οὐδὸλως ἢ ἀνεπαρκῶς παραγομένων ἐν αὐταῖς ἀγαθῶν. Αἱ συναλλαγαὶ αὗται εἶνε γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα *διεθνεῖς οἰκονομικαὶ συναλλαγαί*.

Διὰ τῶν συναλλαγῶν τούτων δημιουργοῦνται ἀπαιτήσεις καὶ ὑποχρεώσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν, ὃν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸ οἰκονομικὸν ἰσοζύγιον. *Οἰκονομικὸν δ' ἰσοζύγιον*, λεγόμενον καὶ *ἰσοζύγιον λογαριασμῶν* ἢ *πληρωμῶν*, καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀπαιτήσεων καὶ ὑποχρεώσεων ὁρισμένης χώρας ἔναντι τῶν ξένων χωρῶν.

Τὸ ἰσοζύγιον τοῦτο ἔχει δύο σκέλη ἢ πλάστιγγας, τὸ ἐνεργητικὸν καὶ τὸ παθητικόν. Καὶ τὸ μὲν *ἐνεργητικὸν* ἀποτελοῦσιν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς χώρας ἔναντι τῶν ξένων χωρῶν, τὸ δὲ *παθητικὸν* αἱ ὑποχρεώσεις ἐκείνης πρὸς ταύτας.

Τὸ ἰσοζύγιον λογαριασμῶν ὅτε μὲν εἶνε *ἰσοσκελές*, ἦτοι ἡ ἀξία τοῦ ἐνεργητικοῦ εἶνε ἴση πρὸς τὴν τοῦ παθητικοῦ, ὅτε δ' ἀντιθέτως *ἀνισοσκελές*. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει τὸ ἰσοζύγιον δύναται νὰ εἶνε ἢ *εὐμενές*, ὅποτε τὸ ἐνεργητικὸν εἶνε μείζον τοῦ παθητικοῦ ἢ *δυομενές*, ὅποτε τὸ παθητικὸν εἶνε μείζον τοῦ ἐνεργητικοῦ.

Στοιχεῖα τοῦ ἐνεργητικοῦ ἰσοζυγίου εἶνε, ὡς ἐλέχθη, αἱ *ἀπαιτήσεις*. Αὗται δημιουργοῦνται ἐκ διαφόρων λόγων, κυρίως δὲ ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων, ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς χώρας, τοῦ τουρισμοῦ, τῶν ἐμβασμάτων τῶν μεταναστῶν κλπ.

Ἀντιθέτως αἱ *ὑποχρεώσεις*, αἵτινες συνιστῶσι τὸ παθητικόν, προέρχονται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων, τῆς ὀφειλῆς τοκοχρεωλυσίῳν ἐκ δανείων, τῆς διαμονῆς ἡμεδαπῶν ἐν τῇ ξένῃ διὰ τουριστικοῦς σκοποὺς κλπ.

Ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ ἰσοζυγίου ἰδιαίτεράν σημασίαν ἔχει ἡ κίνησις τῶν ἐμπορικῶν συναλλα-

γῶν, ἤτοι ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή ἐμπορευμάτων, αἵτινες καὶ συνιστῶσιν ἴδιον ἰσοζύγιον, τὸ *ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον*. Παλαιότερον πολλοὶ οἰκονομολόγοι καὶ ἠγέται κρατῶν (ἐμποροκράται) ἀπέδωσαν τσαούτην σημασίαν εἰς τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῶν κρατῶν, ὥστε ὑπεστήριξαν ὅτι μόνον ἐκ τοῦ εὐμενοῦς ἢ δυσμενοῦς ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ἐξαρτᾶται ἡ καλὴ ἢ κακὴ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν κρατῶν. Τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶνε ὀρθόν, διότι, ὡς ἐλέχθη, πλὴν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν διάφορα ἄλλα ἐνεργητικὰ καὶ παθητικὰ στοιχεῖα δύνανται νὰ ἐπιδράσωσι διαφοροτρόπως ἐπὶ τὸ οἰκονομικὸν ἰσοζύγιον τῶν κρατῶν. Παρατηρήθη μάλιστα ὅτι πολλὰ πλούσια καὶ εὐημεροῦντα κράτη (ὡς ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία), καίπερ ἔχοντα δυσμενῆς ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, ἔχουσιν εὐμενῆς οἰκονομικὸν ἰσοζύγιον διότι ἡ κίνησις τῶν ἄλλων στοιχείων αὐτοῦ (ναυτιλία, τράπεζαι, τοιρισμός, πιστώσεις) εἶνε εὐμενής.

Τιμὴ συναλλάγματος

Αἱ ἀπαιτήσεις καὶ ὑποχρεώσεις τῶν κρατῶν μεταξὺ τῶν πραγματοποιῶνται διὰ συναλλαγματικῶν ἐκδιδόμενων εἰς τὸ νόμισμα τῆς ἐχοῦσης λαμβάνειν χώρας. Δημιουργεῖται ἐπομένως ἐκάστοτε καὶ προσφορὰ καὶ ζήτησις τοιούτων συναλλαγματικῶν, ὧν ἡ τιμὴ κυμαίνεται ἀναλόγως πρὸς τὴν ποσότητα τῶν αἰτουμένων καὶ προσφερομένων συναλλαγματικῶν. Ὅταν τὸ ἰσοζύγιον χώρας τινὸς εἶνε εὐμενές, ἤτοι ὅταν αἱ ὑποχρεώσεις τῆς πρὸς τὴν ἄλλοδαπὴν εἶνε μικρότεραι τῶν ἀπαιτήσεών τῆς, ὑπάρχει προσφορὰ συναλλαγματικῶν ἐκπεφρασμένων εἰς ξένον νόμισμα περισσοτέρων ἐκείνων, ἃς ζητοῦσιν οἱ ἔχοντες ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν ἄλλοδαπὴν.

Συμφώνως δὲ πρὸς τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως ἡ τιμὴ θὰ κατέλθῃ. Ἀντιθέτως κατὰ τὴν ἀντίστροφον περίπτωσιν ἡ τιμὴ ἀνέσχεται.

Κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας λέγομεν ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ συναλλάγματος πίπτει ἢ ἀυξάνεται. Εἶνε δὲ *συνάλλαγμα* ἡ ἀξία τοῦ ξένου νομίσματος ἐκπεφρασμένη εἰς ἡμεδαπὰ νομίσματα. Ὅθεν ὅταν λέγωμεν ὅτι τὸ ἀγγλικὸν συνάλλαγμα τιμᾶται 550 δραχμᾶς, ἐννοοῦμεν ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν μιᾶς ἀγγλικῆς νομισματικῆς μονάδος (λίρας) πρέπει νὰ δώσωμεν 550 ἡμεδαπὰς νομισματικᾶς μονάδας (δραχμᾶς).

Ἡ διακύμανσις τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος εἶνε περιορισμένη ἐντός ὀρισμένων ὁρίων· α) ὅταν λειτουργῇ ὁ κανὼν τοῦ χρυσοῦ, ἤτοι ὅταν τὰ ἄτομα δύνανται νὰ ἀνταλλάξωσι τὰ ἐγχώρια νομίσματα διὰ χρυσοῦ. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἔχων ὑποχρεώσεις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δυνάμενος νὰ ἀποκτήσῃ αὐτούσια χρυσᾶ νομίσματα εἰς ὀρισμένην τιμὴν δὲν συγκατατίθεται νὰ πληρώσῃ τὸ ξένον συνάλλαγμα εἰς ἀνοτέραν ταύτης τιμῆς, β) ὅταν τὸ κράτος διὰ τῆς κεντρικῆς του τραπεζῆς (ἐκδοτικῆς) ὑθυμίξῃ, ὥς συμβαίνει νῦν παρ' ἡμῶν, τὸ ζήτημα τῶν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλαγῶν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ συναλλάγματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ΄

ΠΕΡΙ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Ἔννοια καὶ μορφὴ τοῦ χρήματος

α) Περὶ χρήματος καὶ τῶν μορφῶν αὐτοῦ

Χρηματικὸν ποσὸν λέγοντες, ἐννοοῦμεν ποσὸν νομισμάτων ἢ τοιαύτη ὅμως σύμπτωση τῶν ἐννοιῶν χρήματος καὶ νομίσματος δὲν ὑπῆρχεν ἔκπαλαι ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀγοραπωλησίας, διότι πρὸς συναφιν αὐτῆς ἀντηλλάσσοντο πράγματα, ὡς συμβαίνει ἐνίστε καὶ σήμερον (τρος = ἀντιπραγματισμός).

Ἐπειδὴ δ' ἡ ἀνταλλαγὴ αὕτη τῶν πραγμάτων παρουσίαζεν ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, διότι πολλὰ τούτων δὲν ἦτο δυνατόν ἄνευ μειώσεως τῆς ἀξίας των νὰ διατηρηθῶσιν ἢ νὰ μετακομισθῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἀγορᾶς ἢ νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολλὸν χρόνον, οἱ ἄνθρωποι ἐζήτησαν νὰ εὑρωσιν ὄργανον *ἀνταλλαγῆς χρήσιμον* εἰς πάντας καὶ πάντοτε, *εὐδιαίρετον* δέ, *εὐμετακόμιστον* καὶ *ἀναλλοίωτον*.

Ἀναλόγως δὲ τῶν κοινωνικῶν του συνθηκῶν ἕκαστος λαὸς ἀνεγνόρισεν ὡς τοιοῦτον ἀνταλλακτικὸν μέσον ἢ ἐμπόρευμα τὰς διφθέρας, τὸ ἄλας, τὴν ὄρυζαν κλπ. καὶ ἐκάλεισεν αὐτὸ χρῆμα.

Χρῆμα λοιπὸν καλεῖται τὸ *οικονομικὸν ἀγαθόν*, ὅπερ λαμβάνεται ὡς ἀνταλλακτικὸν μέσον καὶ μέτρον ἀξίας τῶν πραγμάτων.

Τοῦ χρόνου ὅμως προϊόντος, ὡς κατάλληλον ὄργανον ἀνταλλαγῆς παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς ἐθεωρήθησαν τὰ *μέταλλα* καὶ πρὸ πάντων τὰ εὐγενῆ *χρυσὸς* καὶ *ἄργυρος*, ὡς συγκεντροῦντα πολλὰ πλεονεκτήματα. Εἶνε δηλαδὴ εὐμετακόμιστα, ἀναλλοίωτα ἀνὰ τὸ διάστημα, μὴ δεκτικὰ νοθείας, ἔχουσιν ἐνιαίαν ποιότητα καὶ εἶνε οικονομικῶς διαφερέα, ἥτοι καὶ ὅταν καταμαχισθῶσιν, οὐδαμῶς ἀποβάλλουσι τὴν ἀξίαν των.

β) Περὶ νομίσματος

Διαμέρφωσις τοῦ νομίσματος

Ληφθέντος δὲ τοῦ μετάλλου ὡς χρήματος, ἔπρεπε κατὰ πᾶσαν ἀνταλλαγὴν νὰ σταθμῶται γνήσιον μέρος τούτου καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος.

Ἄλλὰ τοῦτο καὶ ὄχληρόν ἦτο καὶ ἀπῆτει χρόνον πολὺν ὅθεν ὁ ἄνθρωπος σὺν τῇ ἀναπτύξει του προέβη εἰς τὴν σφραγίσιν τεμαχίων μετάλλου πολυτίμου, ὀρισμένου ἐκ τῶν προτέρων βάρους καὶ ἀξίας. Οὕτω διεμορφώθη τὸ **νόμισμα**.

Τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ ἀτόμου ἐθεώρησε σὺν τῷ χρόνῳ δικαίωμα τῆς ἢ πολιτείας καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν **ἐκδοσιν** (= κοπήν) τοῦ νομίσματος ἐξ ἑνὸς ἢ περισσοτέρων μετάλλων.

Ὅθεν σήμερον τὸ **νόμισμα** δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς τὸ τεμαχίον πολυτίμου μετάλλου, ἐφ' οὗ τὸ κράτος, θέτον τὴν σφραγιδά του, ἐγγυᾶται διὰ τὸ βάρος καὶ τὴν γνησιότητα αὐτοῦ. Τὸ νόμισμα λοιπὸν εἶνε τὸ νόμιμον χρῆμα.

Μονομεταλλισμὸς καὶ διμεταλλισμὸς

Αἱ πολιτεῖαι, αἱ ἀναγνωρίζουσαι ὡς νόμιμῶς κυκλοφοροῦν κατὰ πᾶσαν τὴν ἐδαφικὴν κυριαρχίαν τῶν νόμισμα τὸ κοπτόμενον ἐκ τοῦ ἑτέρου τῶν πολυτίμων μετάλλων, τοῦ χρυσοῦ ἢ τοῦ ἀργύρου, λέγομεν ὅτι ἔχουσι τὸ **μονομεταλλικὸν σύστημα** ἢ τὸν **μονομεταλλισμὸν**, ὡς ἡ Ἑγγλία τὸν χρυσόν, ἡ Ἰαπωνία τὸν ἄργυρον κλπ. Αἱ δὲ ἀποτελοῦσαι τὴν καλουμένην **λατινικὴν νομισματικὴν ἐνωσιν** πολιτεῖαι (Βέλγιον, Γαλλία, Ἑλβετία, Ἑλλάς, Ἰταλία καὶ Μεξικόν) ἔχουσι **διμεταλλικὸν σύστημα** ἢ τὸν διμεταλλισμὸν, διότι ἀναγνωρίζουσιν ὡς νόμιμον νόμισμα ὄχι μόνον τὸ κοπτόμενον ἐκ **χρυσοῦ**, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ **ἀργύρου**.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ διμεταλλισμὸς καθιερώθη ἀπὸ τῆς 10ης Ἀπριλίου 1867 διὰ νόμου.

Ὁ χαλκὸς καὶ τὸ νικέλιον εἶνε μόνον κερματικὸν ἢ συμπληρωματικὸν νόμισμα.

Νομισματικὴ μονὰς ἢ ἐθνικὸν νόμισμα εἶνε ἡ βάσις, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ νομισματικὸν σύστημα χώρας τινός, τὰ δὲ λοιπὰ

νομίσματα εἶνε πολλαπλάσια ἢ ὑποπολλαπλάσια αὐτοῦ. Οὕτω ἐν Ἑλλάδι νομισματικὴ μόνος εἶνε ἡ δραχμὴ, ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ λίρα, ἐν Ἀμερικῇ τὸ δολλάριον καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὸ φράγκον.

Χαρτονόμισμα καὶ πιστωτικὰ γραμμάτια

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὰς ἐμπορικὰς ἰδίως σχέσεις του δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μετάλλου, διότι πρὸς ἐνδολωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν συναλλαγὴν εἰσήγαγεν ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων τὸ **χάρτινον νόμισμα** ἢ **χαρτονόμισμα** ἢ **τραπεζογραμμάτιον**, ὡς καὶ τὰ **πιστωτικὰ γραμμάτια**. Καὶ ἡ πολιτεία δέ, καὶ **πρώτη** ἢ ἐνετική, δὲν ἐβρόάδυνε νὰ ἀπομνηθῇ τὸ ἄτομον, διότι ἐξέδωκε καὶ αὕτη χαρτονόμισμα καὶ κατέστησε μάλιστα τοῦτο ὑποχρεωτικὸν εἰς πάντα ζῶντα ὑπὸ τὴν αἰγίδα της.

Σήμερον ὅμως μόνη ἡ πολιτεία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπῃ μεταλλικὰ νομίσματα καὶ νὰ ἐκδίδῃ χαρτονόμισμα. Τὸ δικαίωμα τοῦτο καλεῖται **ἐκδοτικὸν** καὶ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικωτάτην ἐκδήλωσιν τῆς κυριαρχίας τῆς πολιτείας.

Ἄλλ' αὕτη δύναται νὰ παραιορήσῃ τὸ **ἐκδοτικὸν** της δικαίωμα ἐναντι ὠρισμένων ἀνταλλαγμάτων εἰς τράπεζαν τῆς χώρας, καλουμένην **ἐκδοτικὴν**, ὡς εἶνε ἡ **τράπεζα τῆς Ἑλλάδος**.

Ἡ ἐκδοτικὴ τράπεζα ἐκδίδει χαρτονόμισμα ἀνάλογον πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ εἰς τὸ νόμιμον μεταλλικὸν νόμισμα ἢ αὐτούσιον χρυσὸν ἢ καὶ ἐλεύθερον ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα χρυσοῦς βάσεως ἀποθέματός της, ὅπερ καλεῖται **κάλυμμα** καὶ ὀφείλει νὰ μὴ κατέλθῃ πέρα προκαθορισμένου ποσοῦ.

Συνήθως τὸ ποσὸν τοῦ ἐκδιδομένου χαρτονομίσματος ὑπερβαίνει τὸ κάλυμμα, διότι καὶ ὁ νόμος ὀρίζει ὅτι τὸ κάλυμμα δύναται νὰ περιορίζηται εἰς τὰ 30-40% τοῦ ποσοῦ τοῦ χαρτονομίσματος.

Τὸ χαρτονόμισμα στερεῖται πραγματικῆς ἀξίας, ἔχει ὅμως **πιστωτικὴν**, ἣτις ἔγκειται εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἡ πολιτεία δίδει διὰ τοῦ πιστωτικοῦ της ἰδρύματος, τοῦ δικαιουμένου νὰ ἐκδίδῃ χαρτονόμισμα, εἰς τὸν κομιστήν, ὅτι ἅμα τῇ παρουσίᾳ τούτου θὰ λάβῃ ἰσάξιον ποσὸν ἐκ τοῦ νόμιμου μεταλλικοῦ νομίσματος.

Ἐκ τούτου καὶ **τραπεζικὸν γραμμάτιον** ἢ **τραπεζογραμμάτιον** λέγεται ἡ ὀφειλὴ τῆς ἐκδοτικῆς τραπεζῆς εἰς τὸν ἐκάστοτε

κομιστήν τούτου καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς δ' ἐκδιδόμενα τραπεζογραμμάτια κυκλοφοροῦσιν ὡς τὸ νόμιμον χρήμα τῆς πολιτείας.

Ὅθεν ὁ κάτοχος τραπεζογραμματίου ὄχι μόνον δύναται νὰ ζητήσῃ τὸ εἰς χρυσὸν ἰσάζιον ποσὸν παρὰ τῆς τραπεζῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν δανειστήν του νὰ δεχθῇ αὐτὸ εἰς ἐξόφλησιν χρέους του (νόμιμος κυκλοφορία).

Ἡ πολιτεία ἐν τῷ κυριαρχικῷ της δικαιώματι δύναται εἰς κρίσιμους στιγμὰς καὶ πρὸς θεραπείαν ἐπειγουσῶν οικονομικῶν ἀναγκῶν νὰ ἄρῃ τὴν ὑπόσχεσίν της ταύτην, ἀλλὰ ταυτοχρόνως διατηρεῖ τὸ χαρτονόμισμα ὡς ἀνταλλακτικὸν μέσον, ὅτε λέγομεν ὅτι ὑφίσταται ἀναγκαστικὴ ἢ καταναγκαστικὴ κυκλοφορία τοῦ χαρτονομίσματος.

Ἄμεσον ἐπακολούθημα τῆς κυκλοφορίας ταύτης εἶνε ἡ ὑποτίμησις τοῦ χαρτονομίσματος ἐν σχέσει πρὸς τὸ νόμιμον μεταλλικὸν νόμισμα, ἢ αὔξησις τῶν τιμῶν τῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ ἡ ὑψώσεις τοῦ ξένου συναλλάγματος, ἥτοι τῆς ἀγορᾶς ξένου μεταλλικοῦ νομίσματος διὰ τοῦ ὑποτιμηθέντος ἐθνικοῦ χαρτονομίσματος.

γ) Περὶ τραπεζῶν

Σκοπὸς τῶν τραπεζῶν

Σπουδαιότατος συντελεστὴς τῆς οικονομικῆς ζωῆς καὶ ὡς ὀργανωμένης χάρας εἶνε αἱ **τράπεζαι**.

Αὗται συγκεντρώνουσιν εἰς τὰ ταμεῖά των τὰς καταθέσεις παντὸς πολίτου, ὅστις διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν οικονομικῶν του ἀπειταμύνησε χρήμα, καὶ καθίστανται οὕτω ἱκαναὶ νὰ ἐνισχύωσι τὰς παντοίας ἀνάγκας καὶ ἐκδηλώσεις τοῦ οικονομικοῦ βίου τῆς κοινωνίας, ἥτοι **προεξοφλήσεις**, ἀγοραπωλησίας **χρεωγράφων**, δάνεια, βιομηχανικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις κ. ἄ. τ.

Αἱ τράπεζαι διὰ τῆς ἐνεργείας των ταύτης ἐξασφαλίζουσι καὶ ἴδιον ὄφελος, διότι τὰ παρ' αὐταῖς κατατιθέμενα ποσὰ δέχονται ἐπὶ πληρωμῇ τόκον μικροτέρου τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀπαιτουμένου διὰ τὴν παροχὴν δανείων.

Ἄλλ' ἐπιδιώκουσαι αἱ τράπεζαι κέρδος, πράττουσι τοῦτο, ἵνα στηρίζωνται ἀσφαλέστερον καὶ καθίστανται ἔτι ἱκανώτεραι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ κοινωνικοῦ πλουτοπαραγωγικοῦ προορισμοῦ

των, ὅστις καὶ μόνος δικαιολογεῖ τὴν ἴδρυσιν καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν.

Αἱ **τράπεζαι** ὡς μέσα διευκολύνσεως τῶν συναλλαγῶν, καὶ μάλιστα τῆς κυκλοφορίας τοῦ χρήματος, εἶνε **πανάρχαιος οικονομικὸς θεσμὸς**.

Ἐν ἀρχῇ ὅμως αἱ τράπεζαι ἦσαν ἀπλᾶ ἀργυρομοιβεῖα. Τράπεζαι ὑπὸ τὴν σημερινήν των ἔννοιαν ἤρχισαν νὰ δημιουργῶνται ἀπὸ τοῦ 1400 ἐν Ἑνετίᾳ τὸ πρῶτον.

Ἄλλ' ἡ μεγίστη ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν ἀγορῶν, ἡ ἀρξαιμένη ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος καὶ συνεχιζομένη ἀδιάκοπος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, προήγαγε τεραστίως τὰς ἐργασίας τῶν τραπεζῶν, διότι αὐταὶ συνεκέντρωσαν σχεδὸν τὸ σύνολον τοῦ διαθέσιμου ἰδιωτικοῦ πλοῦτου καὶ ἀπέβησαν ἡ **πραγματικὴ ἰθύνουσα δύναμις** τῆς οικονομικῆς ζωῆς τοῦ κόσμου.

Αἱ ἐν Ἑλλάδι τράπεζαι

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀνάγκη ἰδρύσεως **ἐθνικῆς τραπεζῆς** κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ξένων κρατῶν ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐθνεγεσίας.

Τῆς τραπεζῆς ταύτης διαλυθείσης τῷ 1836, ἰδρῦθη νέος ἐθνικὸς κρατικὸς ὀργανισμὸς, ἡ **ἐθνικὴ τράπεζα τῆς Ἑλλάδος**, ἣτις ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν τῆς τῇ 22^ῃ Ἰανουαρίου 1842, ἐν αἷς συμπεριλαμβάνατο καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως ἐθνικοῦ νομίσματος, ὅπερ διετήρησεν ἐπὶ 82 καὶ πλέον ἔτη, ἤτοι μέχρι τῆς 12^{ης} Μαΐου τοῦ 1928.

Ἡ ἐθνικὴ τράπεζα ἐδικαίωσε πλήρως τὰς ἐπ' αὐτῆς στηριχθείσας χρησιοτάτας ἐλπίδας τῶν ἰδρυτῶν τῆς, τῶν φιλελλήνων καὶ τοῦ ὅλου Γένους, διότι ὄντως ἀνεδείχθη **ὀργανισμὸς ἐθνωφελέστατος καὶ διεθνοῦς κύρους**, προήγαγε τὰ ποικίλα οικονομικὰ συμφέροντα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἐστήριξε σθεναρῶς τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν οικονομικῶν τῆς δυνάμεων καὶ γενικῶς ἀπέβη τὸ ἀδιάσειστον κέντρον τοῦ οικονομικοῦ βίου τοῦ Ἔθνους ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθέρ-

ρας ἑλληνικῆς πολιτείας καὶ τῶν ἐν διασπορᾷ ἀδελφῶν μας, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐν Ἀμερικῇ.

Ἐκ τῆς τραπεζῆς ταύτης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀπεσπάσθησαν ἡ *ἐθνικὴ κτηματικὴ τράπεζα τῆς Ἑλλάδος*, ἡ *τράπεζα τῆς Ἑλλάδος*, καὶ ἡ *ἀγροτικὴ τράπεζα τῆς Ἑλλάδος*, ὑπεβηθηθήθησαν δ' εἰς τὰ πρῶτά των βήματα καὶ ἄλλαι ἑλληνικαὶ τράπεζαι καὶ βιομηχανικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἀκυάζουσαι καὶ περιποιῶσαι τιμὴν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὴν μεγαλῶνυμον ἐθνικὴν τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ *ἐθνικὴ κτηματικὴ τράπεζα τῆς Ἑλλάδος* ἀπεσπάσθη, ὡς προεφρήθη, ἐκ τῆς ἐθνικῆς τραπεζῆς, ἰδρύθη κατὰ τὸ ἄρθρον 34 τοῦ νόμου 3221 τῆς 28^{ης} Αὐγούστου 1924, κύριον δ' ἔργον ἔχει τὴν χορήγησιν δανείων εἰς ἰδιώτας καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου (δήμους, κοινότητας κ. τ. τ.) ἢ ἰδιωτικοῦ (ἐταιρείας, σωματεῖα) καὶ τὴν ἔκδοσιν καὶ κυκλοφορίαν ἡσφαλισμένων κτηματικῶν ὁμολογιῶν.

Ἡ *τράπεζα τῆς Ἑλλάδος* ἢ *ἐκδοτικὴ τράπεζα*, ἔλαβε τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν, ὅπερ θὰ διατηρήσῃ μέχρι τῆς 31^{ης} Δεκεμβρίου 1960. Τὸ δικαίωμα τοῦτο δύναται νὰ ἀρθῇ διὰ νόμον, ἀλλ' ἡ ἀνάκλησις αὕτη πραγματοποιεῖται μόνον μετὰ πάροδον τοῦλάχιστον τριετίας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου ἡ τράπεζα διαλύεται.

Κύριον ἔργον τῆς ἐκδοτικῆς τραπεζῆς εἶνε ἡ ἐξασφάλισις τῆς σταθερότητος τῆς εἰς χροσὸν ἀξίας τῶν γραμματίων αὐτῆς. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου ἡ τράπεζα δικαιούται, ἐνεργοῦσα συμφῶνως πρὸς τὸ καταστατικόν της, νὰ ἑνθμίξῃ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος καὶ τὴν πίστιν ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ τράπεζα ὀφείλει νὰ τηρῇ τὸ κάλυμμά της οὐχὶ ἔλασσον τῶν 40% τοῦ ποσοῦ τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων.

Τὸ ποσοστὸν τοῦτο δύναται νὰ μειωθῇ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ 30 ἡμέρας κατὰ πρῶτον καὶ ἀνὰ δεκαπενθήμερον μετὰ ταῦτα.

Τὸ δημόσιον, ἂν καὶ ἐξεχώρησε τὸ ἐκδοτικὸν δικαίωμα

του εἰς τὴν τράπεζαν ταύτην, δύναται νὰ κόπη δι' αὐτῆς κατὰ ὀρισμένην νομοθετικὴν διάταξιν *κέρματα* μέχρι ἀξίας 20 δραχ. ἕκαστον καὶ ὀρισμένης ὀλικῆς ποσότητος.

Αἱ τρεῖς τράπεζαι, ἔθνικὴ, κτηματικὴ καὶ ἑκδοτικὴ, ἔχουσι κοινὸν ταμεῖον συντάξεων ὑπὲρ τῶν ὑπαλλήλων των, λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ 1867.

Καὶ ἡ *ἀγροτικὴ τράπεζα τῆς Ἑλλάδος* προῆλθεν ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν τῆς ἔθνικῆς τραπεζῆς κατόπιν εἰδικῆς συμφωνίας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου, κυρωθεῖσης διὰ τοῦ νόμου 4332 τοῦ 1929.

Ἔργον δ' αὐτῆς εἶνε μόνον ἡ ἐνίσχυσις δι' εἰδικῶν μέτρων τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ προαγωγή τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς.

Ὅθεν ἡ τράπεζα παρέχει δάνεια εἰς τοὺς καλλιεργητὰς ἀπ' εὐθείας ἢ εἰς τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς ἐναντι τῆς ἀναμενομένης παραγωγῆς των, ἢ διανέμει εἰς τούτους ἐκλεκτὰς ποιότητος σπόρων σίτου ἢ κριθῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ μέσα συντηρήσεώς των καὶ τῆς ἐνχευεστέρως καὶ ἀποτελεσματικωτέρως καλλιέργειας.

Πλὴν τῶν γενικωτέρου χαρακτῆρος προμηθημονευσθῶν τραπεζῶν λειτουργοῦσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἄλλαι τράπεζαι, ὧν διακρίνονται διὰ τὴν ἕκτασιν τῶν ἐργασιῶν των καὶ τὰς παρασχεθείσας μέχρι τοῦδε εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος μεγάλας ὑπηρεσίας τῶν ἢ *ἰονικὴ τράπεζα*, ἢ *τράπεζα Ἀθηνῶν*, ἢ *λαϊκὴ τράπεζα* καὶ ἡ *ἐμπορικὴ τράπεζα*.

Πιστωτικὰ ὄργανα

Πλὴν τῶν τραπεζογραμματίων μεγάλως ἐξυπηρετοῦσι τὰς συναλλαγὰς τὰ *πιστωτικὰ μέσα*, ἧτοι τὰ ἀντὶ νομίματος χρησιμοποιούμενα ὄργανα. Τὰ κυριώτατα τούτων εἶνε ἡ συναλλαγματικὴ καὶ ἡ τραπεζικὴ ἐπιταγή.

Καὶ *συναλλαγματικὴ* μὲν εἶνε τὸ ἔγγραφο, ὅπερ συντασσόμενον ἐν εἰδῇ ἐπιστολῆς ἀποτελεῖ ἐντολὴν προσώπου τινὸς πρὸς ἄλλο, ἵνα τοῦτο πληρῶσῃ εἰς ὀρισμένον τόπον καὶ μετὰ ὀρισμένον χρόνον χρηματικὸν τι ποσόν.

Τραπεζευτική δὲ ἐπιταγή εἶνε ἡ ἐντολή, ἣν πρόσωπόν τι δίδει εἰς τράπεζαν, ἵνα αὐτὴ καταβάλῃ εἰς ἄλλο ὄρισμένον πρόσωπον ἢ εἰς τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ὄρισμένον χρηματικὸν ποσόν. Ἡ τράπεζα ἐκτελεῖ τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἐφόσον ὑπάρχει πρόβλεψις παρ' αὐτῆ, ἥτοι πιστωτικὴ ἀνεργητικὴ μερὶς ἐπ' ὄνοματι τοῦ ἐντολέως.

Ἡ τε συναλλαγματικὴ καὶ ἡ ἐπιταγὴ γίνονται πιστωτικὰ μέσα εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ χρήματος, μόνον ἐφόσον ὁ δικαιούχος θὰ μεταβιβάσῃ αὐτὰ εἰς τρίτον πρόσωπον, ἀντὶ τοῦ νὰ καταβάλῃ εἰς αὐτὸ τὸ ὀφειλόμενον χοῦμα.

Ἡ μεταβίβασις αὕτη γίνεται δι' εἰδικῆς πράξεως, τῆς ὀπισθογραφῆσεως.

Αἱ τράπεζαι, ἐφ' ὧν ἐκδίδονται αἱ ἐπιταγαί, λαμβάνουσι συνήθως παρὰ τῶν δικαιούχων τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀντὶ πληρωμῆς μεταβιβάσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν αὐτῶν τὸ ποσόν, δι' οὗ ἡ τελευταία αὕτη θέλει πιστώσει τὸν δικαιούχον. Οὕτω αἱ τράπεζαι ἔχουσι πολλὰς εἰς ὄφελος καὶ εἰς βάρος τῶν δοσοληφίας ἐξ ἐπιταγῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην γίνεται ἀμοιβαῖος συμψηφισμὸς αὐτῶν καὶ καταβάλλονται μόνον τὰ καθαρὰ ὑπόλοιπα εἰς χοῦμα.

Διὰ τε τῆς ὀπισθογραφῆσεως καὶ τοῦ συμψηφισμοῦ ἐπέρχεται ἀναπλήρωσις τοῦ νομίσματος καὶ μείωσις τῆς κυκλοφορίας τούτου. Τοῦτο ἔχει σπουδαίαν οἰκονομικὴν σημασίαν, διότι τὰ πιστωτικὰ μέσα συντελοῦσιν, ὅπως κυκλοφορῇ μεγαλυτέρα ποσότης νομίσματος τῶν ὑπαρχόντων τραπεζογραμμάτων.

Προστασία τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος

Πρὸς προστασίαν τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος ἐγκαίρως ἐλήφθησαν τὰ πρὸς τοῦτο ἐνδεικνυόμενα μέτρα.

Τὰ μέτρα ταῦτα **συνίστανται** κυρίως εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐλευθέρως καὶ ἀνεξελέγκτου ἀγοραπωλησίας τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἔσωτερου συναλλάγματος.

Οὕτω διὰ σειρᾶς εἰδικῶν νόμων ἐθεσπίσθη ὅτι μόνον ἡ **τράπεζα τῆς Ἑλλάδος** καὶ αἱ ὑπ' αὐτῆς **ἐξουσιοδοτούμεναι ἑλληνικαὶ τράπεζαι** δύνανται νὰ προβαίνωσιν εἰς ἀγοραπωλησίαν συναλλάγματος εἰς τιμὴν ἕκ τῶν προτέρων καθοριζομένην ὑπὸ τῆς τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τοῦτοις διεκανονίσθη δι' αὐτῶν καὶ ὁ **σκοπὸς** τῆς

χρησιμοποίησεως τοῦ συναλλάγματος, ὅστις ὀφείλει νὰ μὴ ἀποβλέπῃ μόνον εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν διευκόλυνσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τοῦ ἐθνικοῦ ἢ ὀλοκληρωτικοῦ κράτους.

Ἀπὸ τῆς *4ης Αὐγούστου ἰδία* πάντες οἱ προστατευτικοὶ τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος νόμοι ἀπαρεγκλίτως τηροῦνται, διότι ἐλήφθησαν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως δρακόντεια καὶ τελεσφόρα μέτρα. Διὰ τούτων δὲ πράγματι καὶ τὸ ἐθνικὸν νόμισμα ἐξυγιάνθη καὶ κατοχυρώθη καὶ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία ἐσταθμίσθη καὶ διερρυθμίσθη κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα ἀπολύτως τὰ τε ὀτομικὰ καὶ τὸ δημόσιον συμφέρον.

Δι' εἰδικῶν νόμων, αὐστηρότατα ὡσαύτως ἐφαρμοζόμενου, καθορίσθη ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ *κατοχὴ συναλλάγματος* καὶ χρυσοῦ εἰς χρηματιστὰς, μεσίτας, ἀρχειομαχοῦς κλπ., ἐπιτρέπεται ὁμως αὕτη εἰς ἰδιώτας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐξαγγυρώσῃ ταῦτα, ὅταν κληθῶσι πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ὑφυπουργείου δημοσίας ἀσφαλείας, ἢ νὰ παρουσιάσωσιν ἀπόδειξιν ἐξουσιοδοτημένης τραπέζης ὅτι ἤδη ἔχουσιν ἐξαγγυρώσει ταῦτα.

Πλὴν τῆς κυκλοφορίας ὁμως τοῦ ἐθνικοῦ συναλλάγματος διεκανονίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως δι' εἰδικῶν νόμων καὶ αἱ *καθόλου συναλλαγαί*, ἧτοι τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐν γένει ἐμπορίον τῆς Ἑλλάδος.

Ὅθεν διεκανονίσθη ὅπως ἡ ἐξαγωγή προϊόντων τῆς ἡμετέρας χώρας γίνηται ἐπ' *ἀνταλλαγῆ* clearing (κλήριγκ) ἰσαξίας τιμῆς ἐμπορευμάτων ἑτέρας χώρας.

Τὸ σύστημα τοῦτο κυρίως ἐπικρατεῖ σήμερον, ἂν καὶ ἐπιτρέπεται ὀρισμένα εἶδη ἐξ ὀρισμένων χωρῶν νὰ εἰσάγονται παρ' ἡμῖν διὰ τῆς ἐξαγωγῆς συναλλάγματος καὶ τ' ἀνάμεικτον.

Ὅσαύτως ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ σπανιότατα, καὶ εἰς ἰδιώτας ἡ εἰσαγωγή ἐνίων ἀπαραιτήτων ἐμπορευμάτων ἐπὶ τῇ προσωπικῇ των εὐθυνη ὅτι τὰ εἰσαχθησόμενα ὑπ' αὐτῶν ἐμπορεύματα θὰ εἶνε ἰσάξια πρὸς τὸ ἐκδοθὲν συνάλλαγμα.

Περὶ συνετκρισμῶν

Τὰ πλεονεκτήματα τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων

Αἱ ἔταιρειαί, ὡς ἐλέχθη (σελ. 224), σκοποῦσι τὴν συνένωσιν πλειόνων τοῦ ἐνὸς ἀτόμων, ὡς καὶ κεφαλαίων, πρὸς ἐπιδόσιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, ὅστις σήμερον ἔνεκα τῆς οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς ἐξελίξεως ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς *μεγάλης*

ἐπιχειρήσεως. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι διὰ ταύτης καθίσταται ἐυκολωτέρα ἢ ἔξευρεςις τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων διὰ τῶν συγχρόνων τεχνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μέσων πρὸς αὔξησιν καὶ τελειοποίησιν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν.

* Ἄλλη μορφή συνδέσμου ἐπιχειρηματιῶν εἶνε οἱ συνεταιρισμοί, γνωστοὶ ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα *οἰκονομικοὶ συνεταιρισμοί*.

Ὁ *συνεταιρισμός* διακρίνεται τῆς *ἐταιρείας*, διότι ἐν αὐτῇ μὲν πρόκειται περὶ ἐνώσεως προσώπων καὶ κεφαλαίων πρὸς σχηματισμὸν οἰκονομικῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν δὲ τῷ συνεταιρισμῷ περὶ συνενώσεως οἰκονομικῶς ἀδυνάτων προσώπων (π. χ. ἐργατῶν, τεχνιτῶν, μικροἐπιχειρηματιῶν, καταναλωτῶν) πρὸς πρόσπεισιν ἢ καὶ παραγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν τῶν συμφερόντων.

Πράγματι ὑφ' ἧς συνθήκας διενεργοῦνται σήμερον αἱ ἐπιχειρήσεις, ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις ἄνευ τοῦ συνεταιρισμοῦ θὰ ἐτίθετο ἐκπλοδὸν ὑπὸ τῆς μεγάλης. Ὅθεν ὁ *συνεταιρισμός* εἶνε *μέσον αὐτοβοηθείας τῶν οἰκονομικῶς ἀδυνάτων προσώπων, ἅτινα ἐνοῦνται πρὸς συνεργασίαν, ἵνα βελτιώσωσι τοὺς ὄρους διεξαγωγῆς ὠρισμένων ἐργασιῶν, χρησίμων εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ τὴν οἰκιακὴν τῶν οἰκονομίαν*.

Διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ αἱ μικρὰ ἐπιχειρήσεις ἀποκτῶσι τὴν ἱκανότητα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν εὐεργετικῶν μέσων τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων καὶ οὕτω δύνανται οἱ μικροὶ ἐπιχειρηματίαι νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν μεγάλων. Εὐρίσκουσι δι' αὐτοῦ τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια καὶ διὰ τούτων ἀποκτῶσι τελειότερα τεχνικὰ μέσα, ἱκανὸν προσωπικὸν (τεχνικόν, ἐργατικόν καὶ ἐμπορικόν), ἐπεκτείνουσι τὸ δίκτυόν των καὶ αὐξάνουσι τὴν πελατείαν καὶ τὴν πίστιν των.

Εἶδη συνεταιρισμῶν

Ἐκ τοῦ εἰδικοῦ δὲ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκουσι οἱ διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἐνούμενοι ἐπιχειρηματίαι, λαμβάνει καὶ ἡ ὀργάνωσις των ἴδιον ὄνομα. Οὕτω διακρίνονται εἰς *συνεταιρισμοὺς παραγωγῆς*, ὅτινες εἶνε ὀργανώσεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν πρὸς εὐδόωσιν τῆς παραγωγῆς των διὰ τῆς προμηθείας εὐδῶν πρώτων ὑλών, τῆς χρησιμοποίησεως τῶν τεχνικῶν προόδων καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν μέσων (λιπασμάτων, μηχανῶν κλπ.) καὶ τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀπαιτουμένων κεφαλαίων, ὅποτε καὶ λαμβάνει ὁ συν-

εταιρισμός τὴν εἰδικὴν προσοφυμίαν *πιστωτικός*, πρὸς αἴξῃσιν δηλ. τῆς *πίστεως* τῶν μελῶν του. Ἐάν ἡ ὀργάνωσις ἐπιδιώκῃ ἀποκλειστικῶς τὴν προμήθειαν ὑλῶν κ.τ.τ., καλεῖται *προμηθευτικός*, ἐάν δὲ σκοπῇ τὴν οικονομικότεραν διάθεσιν τῶν παραγομένων προϊόντων διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν *διαμέσων*, καλεῖται *συνεταιρισμός διαθέσεως τῶν προϊόντων*.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ἄτομα καὶ ὡς καταναλωταί, ἐφόσον συναλλάσσονται μεμονωμένως, εὐρίσκονται ὑπὸ μειονεκτικῶς συνθήκας, διὰ ταῦτα συνέπηξαν καὶ *συνεταιρισμούς καταναλώσεως* πρὸς προμήθειαν τῶν χρειωδῶν ἀπ' εὐθείας παρὰ τῶν παραγωγῶν, ἄνευ τῆς παρεμβολῆς δηλαδὴ τῶν μεταπρατῶν, οἵτινες γίνονται αἰτίοι σημαντικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν τιμῶν τῶν πραγμάτων. Ἄλλοι συνεταιρισμοὶ εἶνε οἱ *οἰκοδομικοί*.

Σπουδαία ὡσαύτως μορφή συνεταιρισμῶν εἶνε καὶ οἱ *συνεταιρισμοὶ ἐργασίας* ἢ *συνεργατικαὶ ἐνώσεις*, ἐνθα προέχον στοιχεῖον εἶνε ἡ προσωπικὴ ἐργασία τῶν συνταίρων (ἐργατῶν, τεχνιτῶν κλπ.).

Ἐσφαλμένως ἄρα οἱ παντοῖοι συνεταιρισμοὶ ἐκαλοῦντο ἄλλοτε παρ' ἡμῖν *συνεργατικαὶ ἐνώσεις*.

Ἡ κίνησις πρὸς σύμπηξιν συνεταιρισμῶν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ (*καταναλωτικοί*), βραδύτερον ἐν Γερμανίᾳ (*πιστωτικοί*) καὶ εἶτα ἐν Γαλίᾳ (*παραγωγικοί*). Τὰ κεφάλαιά των οἱ συνεταιρισμοὶ ἀπέζητον διὰ καταβολῶν τῶν μελῶν των. Σήμερον πρὸς ἀσφαλεστέραν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των οἱτοὶ ἐνοῦνται μετ' ἄλλων τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ *συνεταιρισμῶν* τῆς περιφερείας των καὶ αἱ *ἐνώσεις* δ' αὐταὶ συνήθως συνδέονται μετὰ ὁμοίων ἐνώσεων ἄλλης περιφερείας καὶ καταλήγουσι τέλος εἰς *δμοσπονδίας συνεταιρισμῶν* κατὰ χώρας. Ἄλλ' οἱ συνεταιρισμοὶ πλὴν τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ εἰδικοῦ σκοποῦ των σπουδαῖον μέλημα ἔχουσι καὶ τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τῶν μελῶν αὐτῶν.

Οἱ ἐν Ἑλλάδι συνεταιρισμοὶ

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι ἀπ' αὐτῶν ἔτι τῶν χρόνων τῆς δουλείας οἱ ἡμέτεροι πατέρες συνησπίσθησαν εἰς ὀργανώσεις αὐτοβοηθείας καὶ ἀνέπτυξαν τὸν θεσμόν τοῦ συνεταιρισμοῦ κατὰ τρόπον ὄντως ἀξιοθαύμαστον. Καθ' ὃν δ' ἀκριβῶς χρόνον ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ καὶ τῷ ἄλλῳ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ ἡ ὀργάνωσις τῆς αὐτοβοηθείας οὐδαμῶς ὑφίστατο, παρ' ἡμῖν τὸ σωτήριον τοῦτο πνεῦμα ἀληθῶς ἐθανυματούργησε διὰ τῆς περιφήμου *συντροφίας τῶν Ἀμπελακίων*, ὡς καὶ τῶν συνεταιρισμῶν τῆς *Χίου* καὶ τῶν ἄλλων ναυτικῶν πληθυσμῶν, καὶ ἰδίᾳ τῆς Ὑδρας, Σπετσῶν, Ψαρῶν, Κάσου καὶ Σύμης.

Ἐπισκοποῦντες τοὺς ἐν Ἑλλάδι συνεταιρισμούς, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ δράσις τῶν *γεωργικῶν* εἶνε πολὺ σπουδαιότερα

τῆς τῶν **ἀσικῶν**. Ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῶν πρώτων ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν, ἣν μέχρι πρὸ μικροῦ παρεῖχεν ἡ ἐθνικὴ τράπεζα διὰ τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τοὺς ἀγρότους.

Ἀπὸ τοῦ 1929 τὴν ἀγροτικὴν πίστιν ἀσχεῖ ἡ ἀγροτικὴ τράπεζα, ἥτις συστηματικώτερον ἐπιδιώκει τὴν ἐνίσχυσιν παρ' ἡμῖν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως. Δι' ἐσχάτως μάλιστα δημοσιευθέντος νόμου (ἀ. ν. 1154 τοῦ 1938) ἐγένετο ἀναδιοργάνωσις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, ἰδρυθέντος ὡς ἀνωτάτου ὀργάνου αὐτῶν τῆς **ἐθνικῆς συνομοσπονδίας γεωργικῶν συνεταιρισμῶν**.

Κατὰ τὸν ἀ. ν. ἐπ' ἀριθμ. 1154 τοῦ 1938 περὶ κεντρικῆς ὀργανώσεως τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἰδρυθῆη προφάτως **γεωργικὴ συνεταιριστικὴ σχολή**, διαρισμένη εἰς δύο τμήματα:

α) τὸ **τμήμα συνεταιριστικῶν σπουδῶν**, σκοποῦν νὰ παρασκευάζῃ τοὺς μέλλοντας νὰ καταλάβωσι θέσιν διευθυντῶν ἢ προϊσταμένων **ἐνώσεων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν** ἢ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐποπτείας τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν τῆς ἀγροτικῆς τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, καὶ β) τὸ **τμήμα συνεταιριστικῶν ὑπαλλήλων**, σκοποῦν νὰ μορφώσῃ ὑπαλλήλους κανοὺς νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς τὰς γεωργικὰς ἐν γένει συνεταιριστικὰς ὀργανώσεις ἢ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγροτικῆς τραπεζῆς.

Ἀὐτόνομοι ὀργανισμοὶ

Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῶν αὐτονόμων ὀργανισμῶν καὶ ὀργάνωσις αὐτῶν

Ἡ πολιτεία πρὸς ἀντιμετώπισιν εἰδικῶν προβλημάτων, ὧν ἡ λύσις δὲν ἴτο εἰς χερὸς διὰ τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ἰδρύει ὀργανισμοὺς, καλουμένους **αὐτονόμους ὀργανισμούς**. Διὰ τούτων διευκολύνεται τὸ κυβερνητικὸν ἔργον, διότι αἱ κρατικαὶ ὑπηρεσίαι δὲν ἔχουσι πάντοτε τὴν ἀπαιτουμένην εἰδίκευσιν καὶ διότι κρίνεται σκοπιμώτερον νὰ μετέχωσι τῆς ὀυθμίσεως τῶν σχετικῶν ζητημάτων ἐκπρόσωποι τῶν ἐνδιαφερομένων τάξεων. Γίνεται δηλαδή διὰ τῆς ἰδρύσεως τούτων οἰονεὶ **ἀποσυγκέντρωσις** τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

Οἱ *αὐτόνομοι* οὗτοι *ὄργανισμοὶ* ἀποτελοῦσιν ἀνεξάρτητα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ἔχουσιν ἴδιαν περιουσίαν καὶ πόρους προερχομένους συνήθως ἐξ εἰδικῆς φορολογίας τοῦ ἀντικειμένου, ὑπὲρ οὗ μεριμνῶσι καὶ ὑπάγονται εἰς τὸ οἰκείον ὑπουργεῖον.

Διέπονται δὲ ὑπὸ εἰδικῶν κανονισμῶν, οἵτινες καθορίζουσι τὸν τρόπον τῆς διοικήσεώς των, τὰ τῶν πόρων, τὴν ἀρμοδιότητα, τὰς σχέσεις των πρὸς τὰς κρατικὰς ἀρχὰς καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἀναγκαίαν λεπτομέρειαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐπιδικωμένου ὑπ' αὐτῶν σκοποῦ. Οὕτω συμφώνως πρὸς τοὺς κανονισμοὺς των οἱ ὄργανισμοὶ οὗτοι *διοικοῦνται ὑπὸ διοικητικοῦ συμβουλίου*, ἀποτελουμένου ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ κράτους καὶ ἐκπροσώπων τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπαγγελματικῶν τάξεων. *Τελοῦσι* δὲ ὑπὸ τὸν *ἄμεσον ἔλεγχον* τοῦ κράτους καὶ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν ἢ εἶνε δημοσίου ὑπάλληλοι ἢ ἀποτελεῖται ἐκ προσώπων ὑπεχόντων ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων των τὰς εὐθύνας δημοσίου ὑπαλλήλου.

Τοιοῦτοι ὄργανισμοὶ εἶνε ὁ αὐτόνομος ὄργανισμὸς λιμένος Πειραιῶς, ὁ αὐτόνομος σταφιδικὸς ὄργανισμὸς, τὸ ἴδρυμα τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, ὁ ταπητουργικὸς ὄργανισμὸς, τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια καὶ τὰ διάφορα ταμεῖα προνοίας (ὡς τὸ ταμεῖον θυμάτων πολέμου κ.λ.π.).

Παρατηρεῖται ἐσχάτως ζῶντᾶ τάσις τοῦ κράτους πρὸς ἴδρυσιν τοιοῦτων ὄργανισμῶν, εἰς οὓς καὶ ἐμπιστεύει τοῦτο τὴν παρακολούθησιν, μελέτην καὶ ῥυθμίσιν ζητημάτων, ἀναφερομένων εἰς εἰδικούς πλουτοπαραγωγικοὺς κλάδους τῆς χώρας, ὡς καὶ τὴν προστασίαν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων. Οὕτω ἰδρῦθη ἐσχάτως καὶ *ὄργανισμὸς καπνοῦ* πρὸς διαχείρισιν τῶν καπνικῶν ζητημάτων.

Ὁργανισμὸς ἐκδόσεως σχολικῶν βιβλίων

Ἰδιότυπος αὐτόνομος ὄργανισμὸς εἶνε ὁ διὰ τοῦ ἀ. ν. 952/1937 ἰδρυθείς ἐν Ἀθήναις *ὄργανισμὸς ἐκδόσεως σχολικῶν βιβλίων* (Ο. Ε. Σ. Β.). Οὗτος, ἀποτελῶν νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου καὶ ὑπαγόμενος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὑπουργείου θρησκευμάτων καὶ ἐθνικῆς παιδείας, σκοπεῖ τὴν ἔκδοσιν καὶ διάθεσιν α) τῶν κατὰ τὴς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου ἐγκρινομένων διδασκτικῶν καὶ βοηθητικῶν βιβλίων, β) τῶν χρησίμων εἰς

τάς μαθητικάς, σχολικάς καὶ λαϊκὰς βιβλιοθήκας βιβλίων, γ) τῶν κατὰ τὰς πανεπιστημιακὰς παραδόσεις τῶν οἰκείων καθηγητῶν χρησίμων διὰ τοὺς φοιτητὰς βιβλίων, δ) τῶν συγγραμμάτων τῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἀνωτάτων σχολῶν, ε) τῶν ἐντύπων, εἰκόνων καὶ βιβλίων, τῶν συντεινόντων εἰς τὴν καθόλου ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, ς) χρησίμων εἰς τὴν ἐκκλήσιαν βιβλίων, ὑποδεικνυμένων ὑπὸ τῆς ἱεράς συνόδου.

Ὁ αὐτὸς ὄργανισμὸς φροντίζει καὶ διὰ τὴν προμήθειαν καὶ κατανομήν εἰς τὰ παντὸς εἶδους σχολεῖα καὶ τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἐν γένει ἀρχὰς τῶν ἀπαιτουμένων ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας, ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ὁ Ο. Ε. Σ. Β. διοικεῖται ὑπὸ δεκαμελοῦς συμβουλίου, ὅπερ καθιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν του πενταμελῆ ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπήν, εἰς ἣν μεταβιβάζεται μέρος τῆς δικαιοδοσίας του δι' ὄρισμένον χρόνον.

Αἱ *πρόσοδοι* τοῦ ὄργανισμοῦ, αἵτινες προέρχονται κυρίως ἐκ τοῦ ἀντιτίμου τῆς πωλήσεως τῶν παρ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων παντὸς εἶδους βιβλίων διατίθενται πρὸς ἀγορὰν ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας, τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν διδακτηρίων καὶ οἰκοτροφείων, τὴν ἀπονομὴν βραβείων εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ κριτὰς τῶν ἐγκρινομένων διδακτικῶν κλπ. βιβλίων.

Τὰ *ἐγκρινόμενα βιβλία* περιέχονται εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τοῦ ὄργανισμοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Τὸ ἰσχυρὸν σύνταγμα τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας καὶ ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν γενομένην ὑφ' ἡμῶν κωδικοποίησίν των, ὡς καὶ τὸ κατὰ τὴν ἡμετέραν μετάφρασιν σύμφωνον τῆς κοινω-
νίας τῶν ἐθνῶν δὲν δημοσιεύονται ἐν τῷ παρόντι βι-
βλίῳ, διότι εὐρίσκονται ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῆς ἡμετέρας
ἐκτενοῦς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου καὶ τῷ παραρτή-
ματι αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πλήν τῶν ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τοῦ ἔργου ἡμῶν *ἀγωγῆς τοῦ πολίτου* ἀναγραφομένων κυριώτατα νεώτερα βιβλία καὶ πηγὰ εἶνε:

Λόγοι ἐκφωνηθέντες ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως Κον. Ι. Μεταξᾶ (Ἐν τῷ μηνιαίῳ δελτίῳ τοῦ ὑφυπουργείου τύπου καὶ τουρισμοῦ ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1936).

Τὸ νέον κράτος ὡς πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν σύστημα. Διάλεξις τοῦ ὑφυπουργοῦ τύπου καὶ τουρισμοῦ (κατὰ τὴν 9 Ἰανουαρίου 1939) Κον. **Θ. Νικολοῦδη.**

Τὸ νέον κράτος καὶ ὁ ῥόλος τῶν ὀργανώσεων τῆς νεολαίας. Διάλεξις 1939 *τοῦ αὐτοῦ.*

Παραδόσεις πολιτικῆς οἰκονομίας (ὑπὸ **Β. Παπασπυροπούλου**) 1936, **Κ. Βαρβαρέσου.**

Ἐγχειρίδιον κληρονομικῶ δικαίου. Ἔκδ. δ' 1938, **Γ. Μπαλῆ.**

Μαθήματα διεθνoῦς δημοσίου δικαίου. Ἔκδοσις β' 1938, τόμ. Ι καὶ ΙΙ **Στ. Σεφεριάδου.**

Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐμπορικῶ δικαίου. Τόμος Ι καὶ ΙΙ ἔκδοσις Δ'. 1938, **Ἡλ. Ἀναστασιάδου.**

Μαθήματα θεωρητικῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς (λιθόγραφοι παραδόσεις). Ἀθῆναι 1938, **Ξεν. Ζολώτα.**

Κατευθύνσεις τῆς οἰκονομικῆς μας πολιτικῆς. Ἀθῆναι 1936, *τοῦ αὐτοῦ.*
Ἀγροτικὴ πολιτικὴ, Ἀθῆναι 1934, *τοῦ αὐτοῦ.*

Περὶ ἐλευθερίας, Θεσσαλονίκη 1933, **Μ. Δένδια.**

Μαθήματα διοικητικῶ δικαίου. 1937 - 38, *τοῦ αὐτοῦ.*

Συνταγματικὸν δίκαιον. Ἀθῆναι 1934, **Ἀλ. Σβώλου.**

Γενικαὶ ἀρχαὶ φορολογίας. Ἀθῆναι 1935, **Ἀνδρεάδης - Ἀγγελοπούλου.**

Κράτος καὶ γεωργικὴ πολιτικὴ. 1938, **Μπ. Ἀλιβιζάτου.**

Αἱ θεμελιώδεις συνταγματικαὶ ἀρχαὶ τοῦ νέου κράτους, Ἀθῆναι 1938, **Ν. Κουμάρου καὶ Γ. Μαντζούφα.**

Le corporatisme en Italie. Paris 1935, **Σ. Ἀγαπητίδου.**

Citizens in the making. London 1935, **F. G. Harold.**

Histoire du national-socialisme. 1919 - 34, Paris 1934, **Courad Heiden.**

- L'empire fasciste. Paris 1936, *Marcel Prélot*.
- Morale et instruction civiques. 1934, *F. Challaye et M. Reunier*.
- Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις. 1936, *Χρ. Ἀγαλλοπούλου*.
- Ἐκπαιδευτικοκοινωνικά προβλήματα. 1938, *Γ. Παλαιολόγου*.
- Ἐλευθέρα σχολὴ κοινωνικῆς προοίης. Ἐτήσιον δελτίον, ἔτη 1937 καὶ 1937-38.
- Précis de législation industrielle. Paris 1933, *Henri Capitan et Paul Cuche*.
- Précis d'économie politique, 2ème édition, Paris 1933, t. I, II, *P. Reboud*.
- Οἱ πρωτοπόροι τῆς ἐθνικοσοσιαλιστικῆς ἀγωγῆς. Ἀθῆναι 1937, *Βασιλείου Τσίριμπα*.
- Précis élémentaire du droit constitutionnel. Paris 1938, *M. Hauriou*.
- L'Europe orientale à l'époque contemporaine. Paris 1938, *M. Lhéritier*.
- Histoire du fascisme italien. (1919 - 1937). Paris 1938, *C. M. R.*
- Comment on relève un état. Paris 1937, *Salazar*.
- Propyläen Weltgeschichte, Berlin.
- Eléments de sociologie, Paris 1930, *Bouglé et Raffault*.
- La doctrine du fascisme, *Benito Mussolini*.
- Fascist era Year XII.
- Ἀγωγή τοῦ πολίτου. I" ἔκδοσις 1933 μετὰ τοῦ παραρτήματος αὐτῆς 1937, *Μιχαὴλ Δ. Βολονάκη*.
- Τί πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ πολίτης. 1934, *Ἀγ. Ρουσοπούλου - Στουδίτου*.
- Στοιχεῖα ἰσχύοντος δικαίου καὶ πολιτικῆς οἰκονομίας. (Ἀγωγή τοῦ πολίτου). Ἀθῆναι 1937, *Β. Πετρούνια καὶ Γ. Μ. Οἰκονόμου*.
- Everyone's affairs, London 1935, *Robert Jones*.
- Le livre d'instruction civique, de droit usuel, d'économie politique. Paris 1933, *J. Fèvre*.
- Ἐφημερίς τῆς κυβερνήσεως (1937 καὶ 1938).
- Τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως, ἔκδοσις 4ης Αὐγούστου.
- Συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας καὶ διαιτητικαὶ ἀποφάσεις τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἐργασίας, ὑφυπουργεῖου ἐργασίας. Ἀθῆναι 1937.
- Συλλογαὶ νόμων, διαταγμάτων κλπ. τῶν ὑπουργείων καὶ ὑφυπουργείων καὶ εἰδικαὶ ἔκδοσις τούτων.
- Περιοδικά. (Ἔργασία, Ἀρχεῖον δημοσίου δικαίου. Τὸ νέον κράτος. Νέα πολιτικὴ. Μηνιαῖον δελτίον ὑφυπουργεῖου τύπου καὶ τουρισμοῦ. Γεωργικὸν δελτίον ὑπουργεῖου γεωργίας κ. ἄ.).

ΕΙΚΟΝΕΣ

	Σελ.
Ή Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος Β΄	3
Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Ε.Ο.Ν.	5
Διάγραμμα διαρῆσεως τοῦ δικαίου	22
Τὰ ἐθνικὰ σύμβολα	41
Ἄποψις τῆς Ἀκροπόλεως	47
Ὁ ἐν τῷ παναθηναϊκῷ σταδίῳ πανηγυρισμὸς τῆς δευτέρας ἐπετείου τῆς 4ης Αὐγούστου	49
Μεριστὴ ἀποψις τῶν Ἀθηνηῶν μετὰ τοῦ Λυκαβητιτοῦ	89
Ὁ ἀείμνηστος ἀρχηγέτης τῆς ἐθνικῆς δυναστείας τῶν Ἑλλήνων βασιλεὺς Γεώργιος Α΄	97
Ὁ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως ἀνδριάς τοῦ ἀειμνήστου στρατιλάτου βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Κωνσταντίνου ΙΒ΄	105
Τὸ ἐνδοξότατον ἑλληνικὸν πολεμικὸν πλοῖον «Γεώργιος Ἀβέρωφ»	121
Τὸ πανεπιστήμιον Ἀθηνηῶν	161
Ἡ ἀκαδημία Ἀθηνηῶν	177
Ἡ Α. Β. Υ. ὁ διάδογος Παῦλος, γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ε. Ο. Ν.	185
Ἡ Α. Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα Φρειδερίκη, ἐπίτιμος ἀρχηγὸς τῶν θηλέων τῆς Ε. Ο. Ν.	193
Ἡ παράδοσις τῶν σημαῶν ὑπὸ τῶν Α. Α. Β. Β. Υ. Υ. Παύλου καὶ Φρειδερίκης εἰς τὰς φάλαγγας τῆς διοικήσεως πρωτευούσης τῆς Ε. Ο. Ν. ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως	200
Ὁ τάφος τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου ἐν Ἀθήναις	208
Μετάβασις τῶν φραλάγγων τῆς Ε. Ο. Ν. ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν σημαιοφόρων εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου, ἔνθα ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος καταθέτει εὐλαβῶς στέφανον	209
Διάγραμμα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς τοῦ κληρονομουμένου	225
Ἐπαρσις τῆς σημαίας ἐν τῷ στρατοπέδῳ «Ἰωάννης Μεταξᾶς» τῆς Ε. Ο. Ν. παρὰ τὸν ἄγιον Ἀνδρέαν (Ἀττικῆς)	241

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

- Έν σελ. 13 στ. 13 γράφε τούτου (άντι τοῦ τούτου)
- » » 20 μετά τὴν λέξιν ἐκθέσεις γραπτέον ὡς καὶ αἱ ὑπηρεσίαι τῶν ῥαδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν.
 - » » 35 στ. 11 γράφε Ἐννοβέρου (άντι τοῦ Ἄννοβέρου)
 - » » 54 » 18 » του (άντι των)
 - » » 57 » 2 » φασισμός (άντι τοῦ Φασισμός)
 - » » 70 εἰς τὰς ὁμοιότητας τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ πρὸς τὸν φασισμὸν προσθετέον· καὶ εἶ) ἔθνικιστικόν, καθόσον οὗτος μερμινᾶ συντόμως περὶ τῆς ἐνισχύσεως καὶ ἐξυψώσεως τοῦ ἔθνικοῦ συναισθήματος, ὀργανώνει δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν νεολαίαν τῆς χώρας του, παιδαγωγῶν ταύτην δεόντως
 - » » 76 στ. 28 γράφε ἐφαρμοζομένης (άντι τοῦ ἐφαρμοζομένου)
 - » » 160 » 21 » ἑπτὰ (άντι τοῦ ἕξι)
 - » » 179 μετά τὴν λέξιν φύλων προσθετέον τὸ ἕξης· Πάντα τὰ μέλη τῆς Ε. Ο. Ν. δικαιοῦνται νὰ εἰσέρχωνται ἐλευθέρως εἰς τοὺς κινηματογράφους, ἀλλ' αἱ ὑπ' αὐτῶν καταλαμβανόμεναι θέσεις δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνωσι τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν θέσεων ἐκάστου κινηματογράφου.
 - » » 185 στ. 20 γράφε δικαστικοί (άντι τοῦ δικακαστικοί) ὡς καὶ τινὰ περὶ τὸν χωρισμὸν τῶν συνθέτων λέξεων.
-

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Ἀφιέρωσις	3
Πρόλογος	5
Εἰσαγωγή. - Σκοπὸς καὶ διαίρεσις τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου	7

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΝ

<i>Κεφάλαιον</i>	A'. - Γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας <small>Ἡ κοινωνικότης τοῦ ἀνθρώπου. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Κοινωνιολογία.</small>	9
»	B'. - Περὶ δικαίου	16
	<small>Γένεσις τοῦ δικαίου. Πηγὰὶ τοῦ δικαίου. Ἐννοία καθήκοντος καὶ δικαιοῦτος. Δίκαιον καὶ ἠθικὴ. Διαίρεσις τοῦ δικαίου. Τὸ ἰσχῶν ἐν Ἑλλάδι δίκαιον. Ἐρμηνεῖα τοῦ δικαίου.</small>	

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΛΙΤΕΙΑ

<i>Κεφάλαιον</i>	Γ. - Ἐννοία, στοιχεῖα καὶ εἶδη τῆς πολιτείας	27
»	<small>Ἄριστος καὶ στοιχεῖα τῆς πολιτείας.</small>	
»	A'. - Περὶ τοῦ λαοῦ	
	<small>Περὶ ἰθαγενείας. Περὶ ἔθνους. Περὶ μειονοτήτων.</small>	
»	B'. - Περὶ τῆς χώρας	
»	Γ'. - Περὶ τοῦ νομικοῦ προσώπου	
»	Δ'. - Περὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας	
	<small>Σκοπὸς ἢ προορισμὸς τῆς πολιτείας. Γένεσις καὶ διάσκησις τῆς πολιτείας. Εἶδη τῆς πολιτείας. Μὴ κυρίαρχοι πολιτείας.</small>	
»	Δ'. - Περὶ πατρίδος	37
	<small>Ἡ πατρίς ἐν στενωτέρῳ ἔννοια. Ἡ πατρίς ἐν εὐρύτερῳ ἔννοια. Ἡ ἑλληνικὴ πατρίς.</small>	
»	Ε'. - Περὶ ἔθνικῶν συμβόλων καὶ ἐπετειῶν	40
	<small>Περὶ σημαίας. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία. Σημασία τῆς ἑλληνικῆς σημαίας. Ὑποχρέωσις πρὸς τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Περὶ ἔθνικοῦ ἔθνου. Περὶ στέμματος καὶ ἔθνικοῦ ἐμβλήματος. Τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης. Περὶ τῆς ἔθνικῆς ἐορτῆς, τῆς 4ης Αἰγυψίου καὶ ἄλλων ἔθνικῶν ἐπετειῶν.</small>	

	Σελ.
Κεφάλαιον ΣΤ'. - Τριχοτομία τῆς πολιτείας	49
Αἱ θεμελιώδεις ἐξουσίαι τῆς πολιτείας. Περί συντάγματος. Ὁργανα τῆς πολιτείας.	
> Z. - Περί πολιτευμάτων	53
Ἐννοια τοῦ πολιτεύματος. Διάκρισις τῶν πολιτευμάτων. Περί δικτατορίας.	
> H'. - Φασισμός	57
Γένεσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ φασισμοῦ. Συστηματικώτερα ὀργανώσεις τοῦ φασισμοῦ. Τὸ μέγα ἔθνικόν φασιστικὸν συμβούλιον. Ἀσκήσις τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Αἱ δημοτικαὶ ἀρχαί. Φασισμὸς καὶ καθολικισμὸς. Τύπος καὶ ἐκπαίδευσις. Ὁ ἐθελοντικὸς στρατὸς τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας. Ἡ Ἰταλία εἶνε συντεχνιακὸν κράτος. Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ συντεχνιακοῦ κράτους. Ἐπίδωξις τοῦ φασισμοῦ.	
> Θ. - Ἐθνικοσοσιαλισμὸς	65
Γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ. Πολιτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Χίτλερ μετὰ τὴν ἐπικράτησίν του. Τὸ πολιτικὸν περιεχόμενον τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ. Τὸ οικονομικὸν περιεχόμενον τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ. Ὁμοίτητις τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ πρὸς τὸν φασισμόν. Ἡ νεολαία ἐν τῷ ἔθνικοσοσιαλιστικῷ καθεστῶτι.	
> I. - Σοβιετισμὸς	72
Ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μπολσεβικισμοῦ ἐν Ῥωσίᾳ Ἐννοια τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος ἢ συστήματος καὶ ὀργανώσεως αὐτοῦ. Τὸ νέον σύνταγμα καὶ ἡ λειτουργία αὐτοῦ. Σοβιετικὴ κυβερνήσις. Αἱ ἐπιχειρήσεις, ἡ ἐκπαίδευσις ἡ ἐργασία, ἡ ἰδιοκτησία καὶ τὸ χρήμα ὑπὸ τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν τῇ σοβιετικῇ πολιτείᾳ. Χαρακτηρισμὸς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος.	
> ΙΑ'. - Διεθνεῖς σχέσεις καὶ διεθνεῖς συγχρούσεις	78
Συνθήκαι καὶ συμβάσεις. Εἶδη συμβάσεων, Διευθνήσεις τῶν διεθνῶν διαφορῶν. Ὁ πόλεμος.	
> ΙΒ'. - Κοινωνία τῶν ἐθνῶν	83
Ἰδεοὺς καὶ σκοποὺς τῆς Κ.Τ.Ε. Ὁργανα τῆς Κ.Τ.Ε. Ὁργανισμοὶ καὶ ὀργανώσεις τῆς Κ.Τ.Ε. Τὸ ἀνθρωπιστικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον τῆς Κ.Τ.Ε. Τὸ μέχρι τοῦδε ἔργον τῆς Κ.Τ.Ε. Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Κ.Τ.Ε.	

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Κεφάλαιον ΙΓ'. - Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας	91
Τὰ τέσσαρα πρῶτα πολιτεύματα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος πρὸ τοῦ Ὁθωνοῦ. Ὁ Ὁθων καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ 1844. Ὁ Γεώργιος Α', τὸ σύνταγμα τοῦ 1864 καὶ ἀναθεώρησις αὐτοῦ. Κωνσταντῖνος, Ἀλέξανδρος καὶ Γεώργιος Β'. Ἡ ἀβασίλευτος δημοκρατία καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ 1927. Τὸ νέον ἡμερολόγιον ἐν Ἑλλάδι. Μεταπολίτευσις. Ἐπαναφορὰ μετὰ μεταβολῶν εἰς ἰσχὺν τοῦ συντάγματος τοῦ 1911. Ἡ μεταβολὴ τῆς 4ης Αὐγούστου.	

	Σελ.
Κεφάλαιον ΙΔ'. - Νόμοι καὶ διατάγματα.....	102
Καταρισμός καὶ δημοσιεύσεις τῶν νόμων. Διατάγματα, ἐγκύκλιοι, διαταγὰι.	
ΙΕ'. - Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία.....	104
Α'. - Περὶ τοῦ βασιλέως.....	104
Ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ἀρμοδιότητες τοῦ βασιλέως. Χάρις καὶ ἀμνηστία. Διαδοχὴ. Ἀντιβασίλεια.	
Β'. - Ὑπουργοὶ.....	107
Πρωθυπουργός, ὑπουργοὶ καὶ ὑφυπουργοί. Ὑπουργικὸν συμβούλιον. Συνεδρία τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Εὐθὺν ὑπουργῶν.	
ΙΣΤ'. - Δημοσίοι ὑπάλληλοι.....	109
Διάκρισις καὶ βαθμοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Περιορισμοὶ καὶ καθήκοντα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Μεταβολαὶ τῆς κατάστασος τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.	
ΙΖ'. - Περὶ ὑπουργείων καὶ ὑφυπουργείων.....	113
Ἀριθμὸς καὶ διάκρισις τῶν ὑπουργείων καὶ ὑφυπουργείων. 1) Ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν. 2) Ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, 3) Ὑπουργεῖον δικαιοσύνης, 4) Ὑπουργεῖον στρατιωτικῶν, 5) Ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν, 6) Ὑπουργεῖον τῆς ἀεροπορίας, 7) Ὑπουργεῖον τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείας, 8) Ὑπουργεῖον τῶν οικονομικῶν, 9) Ὑπουργεῖον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, 10) Ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας, 11) Ὑπουργεῖον τῆς κρατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως, 12) Ὑπουργεῖον τῆς συγκοινωνίας, 13) Ὑπουργεῖον σιδηροδρόμων καὶ αὐτοκινητῶν, 14) Ὑπουργεῖον διοικήσεως πρωτευούσης. <i>Ἀποτελεῖται</i> <i>ὑφυπουργεία.</i> 1) Ὑφυπουργεῖον δημοσίας ἀσφαλείας, 2) Ὑφυπουργεῖον τῆς ἀγορανομίας, 3) Ὑφυπουργεῖον τύπου καὶ τουρισμοῦ, 4) Ὑφυπουργεῖον τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, 5) Ὑφυπουργεῖον παρὰ τῷ πρωθυπουργῷ.	
ΙΗ'. - Περὶ τῶν συμβουλίων τῆς κυβερνήσεως.....	122
Σκοπὸς τῶν συμβουλίων καὶ διάκρισις αὐτῶν. α) Συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, β) Ἐλεγκτικὸν συνέδριον, γ) Ἀνώτατον οικονομικὸν συμβούλιον, δ) Νομικὸν συμβούλιον, ε) Ἄλλα συμβούλια τῆς κυβερνήσεως.	
ΙΘ'. - Περὶ ἀποκεντρώσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως.....	131
Συγκεντρωτικὸν καὶ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα διοικήσεως. Πλανετικῆματα καὶ μειονεκτήματα ἀμφότερον τῶν συστημάτων. Διάκρισις τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος. Τοπικὴ αὐτοδιοίκησις. Ἐφαρμογὴ τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος ἐν Ἑλλάδι. Περὶ γενικῶν διοικήσεων.	
Κ'. - Περὶ νόμου καὶ νομάρχου.....	135
Σύστασις νομοῦ καὶ διορισμὸς νομάρχου. Ἀρμοδιότης τοῦ νομάρχου. Γνωμοδοτικὸν συμβούλιον παρὰ τῇ νομαρχίᾳ.	
ΚΑ'. - Τὸ Ἅγιον Ὄρος.....	138
Διοίκησις τοῦ ἁγίου Ὄρους	
ΚΒ'. - Περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων.....	140
Α' Περὶ κοινοτήτων. Β' Περὶ δήμων. Γενικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων. Διάκρισις καὶ ἀπολύτως δημοτικῶν ἀρχῶν.	

Κεφάλαιον ΚΓ'. - Περί τῆς ἐκκλησίας.....	146
Σχόσεις ἐκκλησίας καὶ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκκλησία καὶ κράτος. Περί προσηλυτισμοῦ. Ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Διοικήσεις τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐκλογή ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ ἀρχιερέων. Αἱ μητροπόλεις νομικά πρόσωπα. Μητροπολιτικά συμβούλια. Ἐφημέριοι καὶ ναοί. Διοικήσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας.	
ΚΔ'. - Κράτος καὶ ἐκπαίδευσις.....	157
Περί ἐκπαίδευσως ἐν γένει. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις. Ξένα σχολεῖα. Εἶδη τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκπαίδευσως. Μέση ἐκπαίδευσις. Ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις. Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Ἐθνικὸν μετσόβιον πολυτεχνεῖον. Ἀνωτάτη σχολὴ τῶν καλῶν τεχνῶν. Ἀνωτάτη σχολὴ οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν. Πάντειος ἀνωτάτη σχολὴ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Παιδαγωγικαὶ ἀκαδημίαι. Στρατιωτικὴ σχολὴ εὐελπίδων. Σχολὴ ἀξιοματικῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν. Σχολὴ ναυτικῶν δοκιμῶν. Σχολαὶ ἀεροπορίας. Περί τῆς ἀεροπορίας ἐν γένει. Σχολὴ ἀεροπορίας. Σχολὴ τεχνικῶν ἀεροπορίας. Γενικὴ παρατήρησις. Ἄλλα ἀνωτάτα πνευματικὰ ἰδρύματα. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ὁδεῖα. Τὸ βασιλικὸν θέατρον. Στέγη γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν.	
ΚΕ'. - Ἐθνικὴ ὀργάνωσις τῆς νεολαίας.....	178
Ἡ μέριμνα τῆς ἐθνικῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας. Διοικήσεις καὶ μόρφωσις τῆς Ε. Ο. Ν. Ἄλλα ἔθνικα ὀκοποῦ ὀργανώσεις.	
ΚΣΤ'. - Περί δικαστικῆς ἐξουσίας.....	180
Τὰ δικαστήρια καὶ διαίσεις αὐτῶν. Ἀστικά δικαστήρια. Ποινικὰ δικαστήρια. Ἐτεροι διακρίσεις τῶν δικαστηρίων καὶ προσωπικῶν αὐτῶν. Ἐνδικο μέσα. Περί στρατιωτικῆς δικαιοσύνης. Περί καταστάσεως πολιτοκρίας.	
ΚΖ'. - Περί ἐννόμου τάξεως.....	190
Ἐννοια ἐννόμου τάξεως. Κατοχυρωματικοὶ νόμοι.	

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Κεφάλαιον ΚΗ'. - Α' Καθήκοντα τοῦ πολίτου.....	161
Σπουδαιότης τῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου. Τὰ κυριώτατα τούτων. α) Ἡ φιλοπατρία. Ἐννοια τῆς φιλοπατρίας. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοπατρία. Πῶς ὀφείλομεν νὰ δεκνῶμεν καὶ ἡμεῖς σημερον τὴν φιλοπατριαν μας. Τὰ ἀντίθετα τῆς φιλοπατρίας. β) Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους. γ) Στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις. δ) Φορολογικὴ ὑποχρέωσις. Διαίσεις τῶν φέρων.	
ΚΘ'. - Β' Δικαιώματα τοῦ πολίτου.....	205
Δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ διάκρισις αὐτῶν. α) Ἀτομικὰ δικαιώματα. 1) Ἡ αὐτοσητηρησις. Περί αὐτοκτονίας. 2) Ἡ ἐμψύχ. Περί διαθηκῶν.	

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

	Σελ.
Κεφάλαιον Δ' - Οικονομία καὶ μορφαὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς.	229
Πολιτικὴ οἰκονομία καὶ διαίρεσις αὐτῆς. Περί ἀναγκῶν. Περί ἀγαθῶν. Καταμερισμός. Μορφαὶ οἰκονομικῆς ὀργάνωσις. Ἀτομιστικὸν καὶ κοινωνιστικὸν σύστημα. Διευθυνομένη οἰκονομία.	
ΔΔ' - Περί παραγωγῆς καὶ τῶν συντελεστῶν αὐτῆς.	237
Παραγωγή καὶ εἶδη ταύτης. Ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις. Ἐταιρεία. Περί δημοσίας ἐπιχειρήσεως. Περί τῆς φύσεως ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς. Περί ἐργασίας. Περί μισθοῦ. Ὀμαδικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας. Σχέσις ἐργασίας καὶ κεφαλαίου. Ὑποχρεωτικὴ διαίτησις. Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις. Ἴδρυμα κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Αἱ παροχαὶ τοῦ I. K. A. Ἐτεροὶ τρόποι ἐξυπηρέτησεως τῆς κοινωνικῆς προνοίας. Περί φιλανθρωπίας. Κοινωνικὴ πολιτικὴ. Περί κεφαλαίου. Περί μηχανῶν. Περί ἀποταμιεύσεως. Περί τόκου καὶ κέρδους. Δάνεια καὶ εἶδη αὐτῶν. Περί ἀξίας καὶ τιμῆς. Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως. Διατιμήσεις, μονοπώλια, καρτέλ καὶ τράστ. Περί τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν συναλλαγῶν. Τιμὴ συναλλάγματος.	
ΔΒ' - Περί χρήματος, νομίσματος καὶ τραπεζῶν . . .	276
Ἔννοια καὶ μορφαὶ τοῦ χρήματος. Περί χρήματος καὶ τῶν μορφῶν αὐτοῦ. Περί νομίσματος. Διαμόρφωσις τοῦ νομίσματος. Μονομεταλλισμός καὶ διμεταλλισμός. Χαρτονομίσματα καὶ πιστωτικὰ γράμματα. Περί τραπεζῶν. Σκοπὸς τῶν τραπεζῶν. Αἱ ἐν Ἑλλάδι τράπεζαι. Πιστωτικὰ ὄργανα. Προστασία τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος. Περί συνεταιρισμῶν. Τὰ πλεονεκτήματα τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων. Εἶδη συνεταιρισμῶν. Οἱ ἐν Ἑλλάδι συνεταιρισμοὶ. Αὐτόνομοι ὀργανισμοὶ. Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῶν αὐτονόμων ὀργανισμῶν καὶ ὀργανώσεως αὐτῶν. Ὄργανισμὸς ἐκδόσεως σχολικῶν βιβλίων.	
Σημείωσις	290
Βιβλιογραφία	291
Εἰκόνες	293
Διορθωτέα καὶ προσθήκαι	294
Πίναξ τῶν περιεχομένων	295

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

- Παλμοί τῆς Κύπρου. Ἐκδ. Β' ἐν Ἀθήναις 1912.
Ἡ ἐκπαιδευσις τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς μέχρι τοῦ 1913.
Ἐν Ἀθήναις 1913.
Ἡ Σαλαμίς τῆς Κύπρου διὰ τῶν αἰώνων. Ἐν Ἀθήναις 1917.
Ἱστορία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους. Ἐν Ἀθήναις 1917.
Τὰ προγράμματα τῶν ἐλληνικῶν σχολείων καὶ τῶν γυμνασίων τοῦ κρᾶ-
τους ἀπὸ τοῦ 1893 μέχρι τοῦ 1915.
Δωδεκάνησος καὶ Κύπρος. Ἐν Ἀθήναις 1918.
Le Dodécanèse vers l'union, Paris 1919.
Le Dodécanèse, ses aspirations, ses efforts. Paris 1919.
The national claims of the Dodecanese. London 1922.
Greece on the eve of resurrection. London 1920.
Saint Sophia and Constantinople. London 1920.
The Island of Roses and her eleven sisters, or the Dodecanese, Lon-
don 1922.
Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, Ἐν Ἀθήναις 1925.
Πῶς καὶ πότε ὠφελεῖ ἡ ἱστορία. Ἐν Ἀθήναις 1925.
Πανηγυρικοὶ λόγοι, ἐκφωνηθέντες ἐντολῇ τῆς συγκλήτου τοῦ πανεπιστη-
μίου Ἀθηνῶν.
Ἡ βυζαντιακὴ αὐτοκρατορία ἦτο ἐλληνικὴ. Ἀνακοίνωσις εἰς τὸ Γ' ἐν
Ἀθήναις συνέδριον τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν. Ἐν Ἀθήναις 1931.
Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν Ἑλλήνων διὰ τῶν αἰώνων. Ἐν Ἀθή-
ναις 1932.
Τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα τῶν Ἑλλήνων διὰ τῶν αἰώνων 1933.
Λόγοι εἰς Κοραῖν, ὁ Κοραῖς ὡς πολιτικὸς καὶ ὁ Κοραῖς καὶ ἡ Χίος,
ἐκφωνηθέντες ἐντολῇ τῆς ἐπιτροπῆς ἑκατονταετηριδος Κοραῖ 1933.
Τὸ αἰώνιον ἐλληνικὸν ἄστυ. Ἐν Ἀθήναις 1934.
Ἡ μεγάλη ἐθνικὴ ἰδέα τῶν Ἑλλήνων. Ἐν Ἀθήναις 1936.
Ἡ Ἑλληνίς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Ἐν Ἀθήναις 1938.
Ἐθνικοὶ ἀντίπαλοι, 1939.
Ἱστορία καὶ πολιτισμὸς τῆς Δωδεκανήσου. Ἐν Ἀθήναις 1939.
Ἑλληνικαὶ σελίδες, ὀγκώδης καὶ πολυτελὴς τόμος μετὰ πλείστον
εἰκόνας. Ἐν Ἀθήναις 1938.
Πρῶτος τόμος τοῦ δευτέρου μέρους τῆς παγκοσμίου ἱστορίας,
Πολυτελεστάτη καὶ πολυσέλιδος ἔκδοσις μετὰ πλείστον εἰκό-
νων καὶ χαρτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1939.

ΠΡΟΓΕΝΕΣΤΕΡΑΙ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Πρώτη	ἐν Λευκωσία Κύπρον	1911
Δεύτερα	» Ἀθήναις	1914
Τρίτη	» »	1933
Παράστημα	» »	1937

Τιμᾶται Δραχ. 140.—